

1. Codex bibliothecae universitatis Lipsiensis.

COSMAS. DECANVS.

Severus. cesaris ad castra clam noctu fugit
 ab urbe. timens ut estimo ne qñ dño suo re-
 bellis puaret sedis honore pontificali. Et
 videns dux Bracillaus nescit qd faciat
 mte dolo undiq; tbat iā penitet. endum
 pugnasse oē cesarē. iā penitet eū pētib; sup;
 que oli pugnando suparat. atq; hū ub
 reptat durā delectē cesaris irā. Bellageris

*spereuissimo
 neta duculo c
 eedidi iamaunt
 pētib; pugnare
 reed*

ad castra clā noctu fugit ab urbe. timel ut estimo. ne
 qñ dñofuo rebellis puaret sedis honore pontificali.
 Quod videns dux Bracillau. nescit qd faciat. mte
 dolo undiq; turbat iā penitet eū oim pugnasse oē
 cesarē iā penitet eū spreuisse monita. ducis Okardi
 iā manuit pētib; pugnare. qeū pētib; supare. que oli
 pugnando suparat. atq; his ubil reptat durā deffigere

ncipit plogus in Exo
 nicam boemoze
 Oniyo Sevezo
 Olucensis ecclie p
 posito. ta utterall qua
 puati intelligenna p dno.
 Colinas pogenis ecclie solo
 noie decanus. pē hū utesta

hyeme ferius aut ouius pellib;
 utuntur puelib;. Nec quisquam e-
 um dicē noxat. s; ad instar monasti-
 ce utq; qd habebant. nrm. ore.
 corde & ope sonabant. ad stabula
 ñ erant repagula. nec potē inopi
 clauderant. quia neq; fur neq; la-

fuit hic insus gnationib; ad un-
 guē p sedus. verū solacii opulencia
 p dno. iudicioz undelitatione dis-
 coet ad que tam depprys tribub;
 qm ex totū puuncie pleb; uelut
 apes ad aluearia ita oms ad dicitū
 da suolant iudicia. Hic tant ac

INCIPIIT PROLOGUS

AD SEVERUM MELNICENSEM (254) PRÆPOSITUM ¹.

Domno Melnicensis ² ecclesie præposito Severo, A tam litterali scientia ³ quam spirituali intelligentia prædito, Cosmas Pragensis ecclesie solo nomine decanus, post hujus vitæ stadium in celesti regno bravium. Quanta mentis meæ devotione ac dilectione vestræ fraternitati ⁴ substernor, Deum testor, eloqui nequeo. Neque enim est magna dilectio, quam humana comprehendit ratio. Dilectio enim vera nichil proprium, nichil secretum aut occultum habere quit ⁵, quod non ei promat, quem sincero affectu diligit. Ea mihi nisi affuisset ⁶, nequaquam tantæ

auctoritatis viro hæc mea senilia deliramenta offerre præsumpsissem. Quærens enim quæsi, quid jocundum, quid ociosum vobis offerrem: set nichil tam ridiculosum quam opusculum meum inveni. Si enim suaviter ridemus, cum aliquem offendi pede ad lapidem videmus, quot ⁷ in hoc ⁸ opere meas offensiones, quot ⁷ grammaticæ artis synalimphas videbitis; de quibus si per ⁹ singula ridere velitis, ultra modum potestis uti proprietate hominis ¹⁰. Sive enim vobis soli ¹¹ hæc seniles nugæ placeant sive displiceant, rogo ne tercius eas oculus ¹² videat ¹³.

ITEM .

AD MAGISTRUM GERVASIVUM PRÆFATIO OPERIS SUBSEQUENTIS ¹⁴.

Liberalium arcium quibusque studiis pleniter in-
buto, et omnimodæ ¹⁵ scientiæ sapientia delibuto ¹⁶,
archigerontæ Gervasio (255), Cosmas, quod dicitur
haud ¹⁷ dici dignus, Deo tamen et sancto Wences-
lao ¹⁸ famulantium famulus, debitæ orationis munus
et mutæ dilectionis pignus. Cum acceperis ¹⁹ hanc
scedulam ²⁰, scias ²¹ quod tibi transmiserim Boemo-
rum chronicam, quam ego nullo grammaticæ artis
lepore politam, set simpliciter et vix laicaliter dige-
stam, tuæ prudentiæ singulari examinandam delibe-
ravi, quatinus tuo sagaci judicio aut omnino abjicia-
tur ne a quoquam legatur: aut si legi adjudicatur,
lima tuæ examinationis ad unguem ²² prius elimetur,
aut potius, quod magis rogo, per te ex integro
laicalius ²³ enucleetur ²⁴. Nam id solum operæ pre-
cium duxi in meo opere, ut vel tu, cui a Deo collata
est sapientia, vel ²⁵ alii potiores sapientia vel ²⁶
scientia, sicut Virgilius habuit Trojæ excidia ²⁷, et

Stacius Æacida, ita ipsi hoc meum opus habeant
pro materia, quo et suam scientiam posteris notifi-
cent, et nomen sibi memoriale ²⁸ in secula magnifi-
cent. Igitur hujus narrationis sumpsi exordium a
primis incolis terræ Boemorum ²⁹, et perpaucæ quæ
didici senum fabulosa relatione, non humanæ laudis
ambitione, set ne omnino tradantur relata oblivioni,
pro posse et nosse pando omnium bonorum dile-
ctioni. Bonis ³⁰ et peritis semper placere cuplo ³¹;
idiotis autem et discolis displicere non pertimesco.
Scio enim nonnullos affore æmulos, et eos emori
risu subsannationis, cum viderint scema ³² hujus
operationis; qui tantummodo docti sunt aliis dere-
garè, et ipsi per se nichil ³³ sapiunt erogare. De tali-
bus canit propheta: *Sapientes sunt ut faciant mala,*
bonè autem facere nesciunt (Jerem. iv, 22). Hii nam-
que ea solummodo linceis oculis (256) inspiciunt ³⁴,
et in corde suo, velut in adamante, figunt memori-

VARIE LECTIONES.

¹ Sic A. 1. deest Melnicensem 2. 4. 4^a. ad pr. Melnic. 2^a. Cosmæ Pragensis decani prologus in chroni-
cam Boemorum ad Severum præpositum 3. Incipit prohemium in cronicam Bohemorum 5. Incipit prologus
in chronicam Boemorum 7. prologus libri Boemorum 7^a. ² Mylocensis 4^a. ³ scientia omissum 5. 7.
⁴ paternitati except. A. et 1. rel. ⁵ quid corr. quit A. ⁶ affuissent 4. 4^a. ⁷ quod corr. quot A. ⁸ ita A.
4. 2^a. 4. deest rel. ⁹ deest 7. ¹⁰ addunt hic 2. 2^a. v^l quod legendum vale sive valete. Vel 2^b. ¹¹ Vel sive
vobis enim soli 7. ¹² oculus deest 4. 4^a. ¹³ Valete addunt 4. 4^a. ¹⁴ op. subseq. desunt 4. ¹⁵ omnino de
4. 4^a. ¹⁶ inbuto A. ¹⁷ aut corr. haud A. ¹⁸ Wenczlao 2^b. 4. 4^a. ¹⁹ accipi: : s A. ²⁰ cedulam 2.
schedulam 2^b. ²¹ scito 2^b. 3. 4^a. 7. ²² unge addito A. ²³ laicalius A. ²⁴ enudetur A. ²⁵ et 4^a.
²⁶ s. v. A. et 1. tantum. ²⁷ excidia A. ²⁸ mortale A. ²⁹ boemorum A hoc loco. ³⁰ enim except. A et
1 add. reliq. ³¹ gliseo except. A et 1. rel. ³² schema 2^b. scemata 4. 4^a. ³³ boni except. A et 1. add. rel.
³⁴ aspiciunt 4.

NOTÆ.

(254) Melnek.

(255) Sine dubio idem Gervasius canonicus et ma-
gister qui occurrit in Necrologio Bohemico apud

D Dobnerum in Monumentis historicis Boemæ II,
12.

(256) Hor. serm. I, 2, 90.

ter quæ dicta sunt inproprie, aut ubi mens mea dormitans titubavit. Quid mirum? *Quandoque bonus dormitat Homerus* (237). Horum ergo³⁵ nec invidiosis derogationibus perterreor³⁶, nec yronicis adulationibus permulceor: qui volunt, legant, qui nolunt, abjiciant. Tu autem, frater karissime³⁷, si me tuum amicum diligis, si meis precibus tangeris, præcinge lumbos mentis et accipe in manum rosarium³⁸, calcem et calammum, ut quod superest radas, et quod non est desuper addas, inproprie dicta proprietate muta³⁹; ut sic mea inscientia⁴⁰ tua sublevetur⁴¹ facecia. Non enim ab amico corrigi erubescō, qui etiam ab amicis⁴² nimio affectu emendari exposco. Continet autem hic liber primus Boemorum gesta, prout mihi scire licuit, digesta usque ad tempora primi Bracislavi⁴³ filii ducis Odalrici⁴⁴.

A Annos autem dominicæ incarnationis⁴⁵ idcirco a temporibus Borivoy⁴⁶ primi ducis catholici ordinare cœpi, quia in initio hujus libri nec fingere volui, nec chronicam reperire potui, ut, quando vel quibus gestis sint temporibus scirem, quæ ad præsens recitabis in sequentibus. Vale et tuo jussu aut me ad cætera evolventa præcingam, aut ibi gradum sistam et meis ineptis modum figam cœptis.

Vive, vale, mea ne rennues optata, set imple.

Est autem hæc chronica composita regnante quarto Heinricho Romano⁴⁷ imperatore, et gubernante sanctam ecclesiam Dei papa Kalisto⁴⁸ sub temporibus⁴⁹ ducis Boemorum Wladizlay⁵⁰, simul et præsulis Pragensis ecclesiæ Hermanni, ut in sequentibus datur omnibus scire volentibus, quibus sint acta annis Christi vel indictionibus.

INCIPIT PRIMUS LIBELLUS

IN CHRONICAM BOEMORUM

QUAM COMPOSUIT COSMAS PRAGENSIS ECCLESIAE DECANUS⁵¹

1. Post diluvii effusionem, post virorum maligna mente turrim ædificantium confusionem, humanum genus, quod tum⁵² fere constabat in 72 viris, pro tam illicitis et temerariis ausis⁵³ cum divina ultione quot⁵⁴ capita virorum tot in diversa linguarum genera dividerentur, sicut historica⁵⁵ relatione didicimus, unusquisque eorum vagus et profugus, longe lateque dispersi, per diversa spacia terrarum errabant, ac de die in diem corpore decrecentes, in generationes et generationes multipliciter crescebant. Unde humanum genus, Dei nutu omnia disponente, in tantum diffusum⁵⁶ est per orbem terræ, ut post multa secula tandem has etiam in partes deveniret Germaniæ: cum enim (238) omnis illa⁵⁷

B regio sub areto⁵⁸ axe Thanaytenus⁵⁹ et usque ad occidentum⁶⁰ sita, licet in ea singula propriis loca nominibus nuncupentur, generali tamen vocabulo Germania vocitatur⁶¹. Ad hoc ista retulimus, ut nostræ intentionis melius exequi possimus propositum. Verintamen interim, priusquam ad exordium narrationis veniamus, situm terræ hujus Boemiciæ⁶², et unde nomen sit sortita, breviter exponere temptabimus.

2. In divisione orbis⁶³ secundum geometricos. Asia nomine sub suo dimidium mundi obtinuit, et dimidium Europa et Africa⁶⁴. In Europa sita est Germania, cujus in partibus versus aquilonalem⁶⁵ plagam est locus late nimis diffusus⁶⁶, cinctus⁶⁷ un-

VARIAE LECTIONES.

³⁵ g. A. ³⁶ p'eor A. ³⁷ charissime 2b. ³⁸ rosarium 7. ³⁹ mutam A. ⁴⁰ inscitia except. A et I. rel. ⁴¹ subvehatur 4. 4a. ⁴² ita A. 1. 2. 2a. 2b. 7. amico 4. 4a. inimicis Fr. ⁴³ ita A. 1. Brziczislavi 2. Bracizlavi 2b. 7a. Bracizlai 4. 4a. Bratizlavi 7. ⁴⁴ Odalrici A. Udalrici 2b. 7. Oalrici 3. Odalrici apposito u super O 4. 4a. Udalrici 7a. ⁴⁵ post incarnationis 2b. *habet tres asteriscos.* ⁴⁶ Borivoy 2b. Boriwoi 4. Boriwoy 4a. Borivooi 7. Borivoi 7a. ⁴⁷ Romanorum 2b. 3. 4a. 7. ⁴⁸ papa Kalisto *omissa in 4. 4a. secundo add. 5.* ⁴⁹ tempore 2b. 3. 4a. 7. ⁵⁰ Wladislai 2. ⁵¹ libellus in chronicam boemorum 1. Incipit liber primus chronicæ Boemorum 3. Incipit primus libellus Cosme decani Pragensis ecclesie in chronica Boemorum 4. Incipit chronica Boemorum, quam composuit Cosmas 7. ⁵² tamen 2a. ⁵³ ausibus 4. 4a. ⁵⁴ quod 1. ⁵⁵ ystorica A. hystoriaca 1. historiaca 2. 2b. *deleto tamen a ante e.* ⁵⁶ difusum 1. ⁵⁷ illa *omissum 4. 4a.* ⁵⁸ areto A. 2. 4. 4a. ⁵⁹ Thanaytenos 1. Tanaytenus 2b. ⁶⁰ occidentum 1. 4. 4a. ⁶¹ vocatur A. ⁶² Boemiciæ 7. ⁶³ terræ pro orbis 2b. ⁶⁴ Africa 1. ⁶⁵ aquilonarem 4. *et sic deinceps.* ⁶⁶ difusus 1. ⁶⁷ cinctusque 2b.

NOTÆ.

(237) Hor. ep. ad Pisones 559.

(238) Sunt verba Pauli Diaconi Hist. Langob. I, 1, ab auctore ex Reginonis Chronico ad a. 880 desumpta.

diage montibus per gyrum, qui mirum⁶⁸ in modum A extenduntur totius terræ⁶⁹ per circuitum, ut in aspectu oculorum quasi unus et continuus mons totam illam terram circueat⁷⁰ et muniat. Hujus terræ superficiem tunc temporis vastæ tenebant solitudines nemorum sine habitatore⁷¹ hominum; nimis tamen sonoræ erant examinibus apum et diversarum modulationibus volucrum.

Feræ silvarum innumeræ ceu maris harenæ⁷², vel quot sunt stellæ in æthere⁷³, nec ab ullo per territæ errabant per devia terræ, et bestiarum gregibus vix sufficiebat tellus. Ad numerum locustarum restate per arva saltantium, vix poterant æquiparare⁷⁴ armenta jumentorum. Aquæ illic nimis perspicuæ et ad humanos usus sanæ; similiter et pisces, suaves et ad comedendum salubres. Mira B res, et unde perpendere potes quam in alto aere⁷⁵ hæc pendeat⁷⁶ regio, cum nulla peregrina hanc influat aqua (239), set quotquot annes, parvi et immanes ex diversis montibus orti, a majori aqua quæ dicitur Labe recepti, usque aquilonale fluunt in mare. Et quia hæc⁷⁷ regio tempore in illo intemptata jacebat aratro, et homo qui temptaret adhuc eam non intrarat, de fertilitate sive sterilitate ejus magis placuit tacere, quam inexpertam⁷⁸ rem dicere. Has solitudines quisquis fuit ille hominum — incertum est⁷⁹ quot in animabus — postquam intravit, quærens loca humanis habitationibus oportuna, montes, valles, tesqua, tempe visu sagaci perlustravit, et ut reor, circa montem Rip⁸⁰ (240), inter duos fluvios, scilicet Ogram⁸¹ (241) et Wltavam⁸² (242), C primas posuit sedes, primas fundavit et aedes, et quos in humeris secum apportarat⁸³ (243), humi sisti penatos gaudebat. Tunc senior, quem alii quasi dominum comitabantur, inter cetera suos sequaces

sic affatur: *O socii non semel mecum graves labores⁸⁴ per devia nemorum perpessi (244), sistite gradum (245), vestris penatibus litate libamen gratum, quorum opem⁸⁵ per mirificam hanc vobis olim fato⁸⁶ prædestinatam tandem venistis ad patriam. Hæc est illa, hæc est illa⁸⁷ terra, quam saepe me vobis promississe memini, terra obnoxia nemini, feris et volatilibus referta, nectare mellis et lactis humida, et ut ipsi⁸⁸ perspicitis, ad habitandum ære jocunda. Aquæ ex omni parte copiosæ, et ultra modum piscosæ. Hic vobis nichil⁸⁹ deerit, quia nullus vobis oberit⁹⁰. Set cum hæc talis, tam pulchra ac tanta regio in manibus vestris sit, cogitate aptum terræ nomen quod sit. Qui mox quasi ex divino communiti oraculo: Et unde, inquirunt, melius vel aptius nomen inveniemus, quam, quia tu o pater diceris Boemus, dicatur⁹¹ et terra Boemia? Tunc senior motus sociorum augurio, cœpit terram osculari præ gaudio, gaudens eam ex suo nomine nuncupari; et surgens ac utrasque palmas tendens ad sidera (246), sic orsus⁹² est loqui: Salve, terra fatalis, mille votis quæsita nobis, olim diluvii tempore viduata homine, nunc, quasi monumenta⁹³ hominum, nos conserva incolomes, et multiplices nostram sobolem a progenie in progenies.*

5. ⁹⁴ Quorum autem morum, quam honestorum vel quantæ simplicitatis⁹⁵ et quam admirandæ⁹⁶ probitatis tunc temporis fuerint homines, quamque inter se fideles et in⁹⁷ semetipsos misericordes, cujus etiam modestiæ, sobrietatis, continentæ, si quis his modernis hominibus valde contraria imitantibus pleno ore narrare temptaverit, in magnum deveniret fastidium⁹⁸. Propterea hæc prætermittimus, et pauca, ac quæ sunt vera, illius primæ ætatis de qualitate dicere cupimus. Felix (247) nimium erat ætas illa,

modico contenta sumptu,

Cereris et Bachi munera haud norant

Sera prandia solvebant glande

Incorrupti¹⁰⁰ latices

Ut solis splendor

sic arva et nemora, quin etiam et¹⁰¹ ipsa connubia erant illis communia

nec tumido inflata fastu⁹⁹.

quia neque erant.

vel ferina carne.

haustus dabant salubres.

vel aquæ humor,

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁸ inim. 4. mirum *deest* 4^a. ⁶⁹ e. t. mundi (*deletum*) terræ 1. ⁷⁰ circueat A. ⁷¹ habitatione 2^b. ⁷² arenæ 1. ⁷³ hethere A. heteræ *corr.* heteræ 1. ⁷⁴ equippare *corr.* - i A. æquipparari 7. ⁷⁵ æthere 2^b. *scripto superius aere.* ⁷⁶ penderat 7. ⁷⁷ pendeat *addit* 5. ⁷⁸ ineptam 4. 4^a. ⁷⁹ est *addit secunda manus* A. ⁸⁰ Rip 1. Rzip 2. Rip *corr.* Rzip 2^b. ⁸¹ Ogram 7. ⁸² ita A. 1. Wltavam 3. Wiltavam 5. Wltavam *rel.* ⁸³ aportarat A. ⁸⁴ dolores A. ⁸⁵ ope 2^b. 4. ⁸⁶ fatum *corr.* fato A. ⁸⁷ h. e. i. *secunda manu add.* A. *semel omissa* 2^b. ⁸⁸ ipsi *corr.* ipsi A. ⁸⁹ nihil 1. ⁹⁰ quia — oberit *omissa* 4^a. ⁹¹ et d. *corr.* d. et A. ⁹² orsus 1. ⁹³ monum *corr.* monim A. ⁹⁴ numeri *capitum desunt in codicibus, quorum loco 1. nonnunquam ITEM scribit. In capitibus adornandis cod. 4. secuti sumus, in quo singula capita non numeris at litteris majusculis coloratis perpetuo signata sunt.* ⁹⁵ simplicitudinis *corr.* simplicitatis A. ⁹⁶ ammir. A. ⁹⁷ inter 1. ⁹⁸ fastigium *corr.* fastidium A. ⁹⁹ festu *corr.* fastu 1. ¹⁰⁰ incorrupte 4. 4^a. ¹⁰¹ quin et ipsa 3. quin etiam ipsa 7.

NOTÆ.

(239) Egram non ex eo quem noscimus fonte sed D infra II, 37, et Dobner II, 130.

a Teplæ origine deduxit, qui paulo infra thermas Carolinas in Egram cadit. Vid. Dobneri comment. ad Hæcii Annales II, 129.

(240) Mons Sancti Georgii inter ostia Egræ et Moldavæ fluviorum situs.

(241) Est fluvius Tepla et quæ eum excipit Egræ fluvii pars, Ogra ob calidas aquas voce Slavica nominata. Reliqua Egræ pars Cosmæ est Chub. Conf.

(242) Moldau.

(243) Virg., Æn. IV, 598.

(244) Hor., Od. I, 7, 31.

(245) Virg., Æn. VI, 465.

(246) Virg., Æn. V, 253, 256.

(247) Felix — glande sunt paucis mutatis versus Boethii de consolatione philosophiæ II, metrum 5.

Nam more pecudum singulas ad noctes novos in-
eunt ¹⁰² hymeneos ¹⁰³, et surgente aurora trium
gratiarum copulam et secreta ¹⁰⁴ amoris rumpunt ¹⁰⁵
vincula; et ubi nox quemque occuparat ¹⁰⁶, ibi fusus
per herbam, frondosæ arboris sub umbra dulces
carpebat somnos. Lanæ (248) vel lini eis usus ac ¹⁰⁷
vestis ignotus, hieme ferinis aut ovinis pellibus
utuntur ¹⁰⁸ pro vestibus. Nec quisquam *meum* dicere
norat ¹⁰⁹, set ad instar monasticæ vitæ, quicquid
habebant, *nostrum* ore, corde et opere sonabant. Ad
stabula ¹¹⁰ non erant repagula, nec portam inopi
claudebant, quia neque ¹¹¹ fur, neque latro, neque
inops quisquam erat; nullum scelus aput eos furto
gravius et latrocinio. Nullius gentis ¹¹² arma videre,
tantummodo sagittas, et has propter feriendas feras
habuere. Quid plura? Proh dolor! prospera in con-
traria, communia in propria cedunt; securam pau-
pertatem olim amabilem ¹¹³ quasi cœnosam rotam
vitant et fugiunt, quia amor habendi sævior ignibus
Æthnæ (249) in omnibus ardet. His ac talibus malis
emergentibus, de die in diem pejus et pejus inju-
riam, quam nemo prius inferre norat, alter ab altero
sibi illatam patienter sufferebat, et cui querimoniam
suam apploraret, iudicem nec principem habebat.
Post hæc quicumque in sua tribu vel generatione,
persona, moribus potior et opibus honoratior habe-
batur, sine exactore, sine sigillo ¹¹⁴, spontanea vo-
luntate ad illum confluebant ¹¹⁵, et de ¹¹⁶ dubiis
causis ac sibi illatis injuriis salva libertate disputa-
bant ¹¹⁷. Inter quos vir quidam orinidus extitit no-
mine Crocco ¹¹⁸, ex cuius vocabulo castrum (250) C
jam arboribus obsitum in silva, quæ adiacet pago
Sibrene ¹¹⁹, situm esse dinoscitur. Vir fuit hic in
suis generationibus ad unguem perfectus, rerum
secularium opulentia præditus ¹²⁰, iudiciorum in
deliberatione discretus, ad quem tam de propriis
tribubus quam ex totius provinciæ plebibus velut
apes ad alvearia, ita omnes ad dirimenda convola-
bant ¹²¹ iudicia. Hic tantus vir ac talis, expers virilis
fuit prolis; genuit tamen ¹²² tres natas, quibus natura

A non minores, quam solet viris, sapientiæ dedit di-
vitiis.

4. Quarum major natu nuncupata est Kazi, quæ
Medæ Colchicæ herbis et carmine ¹²³ nec Pæonio ¹²⁴
magistro arte medicinali cessit; quia sæpe Parcas
cessare ¹²⁵ interminali ab opere

Ipsaque fata ¹²⁶ sequi fecit sua carmine ¹²⁷ iussa.
Unde et incolæ hujus terræ, quando aliquid est per-
ditum, et quod se posse rehabere ¹²⁸ desperant, tale
proverbium de ea ferunt: *Illud nec ipsa potest recu-
perare* ¹²⁹ Kazi.

Ad Cereris natam hæc est ubi rapta tyrannam ¹³⁰,
ejus usque hodie cernitur tumulus, ab incolis ¹³¹
terræ ob memoriam suæ dominæ ¹³² nimis altè con-
gestus, super ripam fluminis Mse ¹³³ (251), juxta
B viam qua itur in partes provinciæ ¹³⁴ Bechin ¹³⁵,
per montem qui dicitur ¹³⁶ Osseca ¹³⁷ (252).

Laude fuit digna set natu Teteka ¹³⁸ secunda,

Expers et maris, emunctæ femina naris ¹³⁹,

quæ ex suo nomine Tethin ¹⁴⁰ (253) castrum natura
loci firmissimum, præruptæ rupis in culmine juxta
fluvium Msam ¹⁴¹ ædificavit. Hæc stulto et insipienti
populo Oreadas ¹⁴², Driadas ¹⁴³, Amadriadas ¹⁴⁴
adorare et colere, et omnem superstitionem se-
ctam (254) ac sacrilegos ritus ¹⁴⁵ instituit et docuit;
sicut hæcenus ¹⁴⁶ multi villani velut pagani, hic
latices seu ignes colit, iste lucos ¹⁴⁷ et arbores aut ¹⁴⁸
lapides adorat, ille montibus sive ¹⁴⁹ collibus litat,
alius quæ ipse fecit ydola surda et muta rogat et
orat, ut domum suam ¹⁵⁰ et se ipsum regant. Tertia
natu ¹⁵¹ minor set prudentia major, vocitata est
Lubossa ¹⁵², quæ etiam urbem tunc potentissimam
juxta silvam quæ tendit ad pagum Stebecnam ¹⁵³
construxit, et ex suo nomine eam ¹⁵⁴ Lubossin ¹⁵⁵
vocitavit (255). Hæc fuit inter feminas una ¹⁵⁶ præ-
sus femina in consilio provida, in sermone strenua,
corpore casta, moribus proba, ad dirimenda populi
iudicia nulli secunda, omnibus affabilis set plus
amabilis, feminei sexus decus et gloria, dictans
negotia providenter virilia. Set quia nemo ex omni

VARIÆ LECTIONES.

¹⁰² novas vel inecu : : bant imineos 1. probant, ineunt 4. 4^a. promebant 7. ¹⁰³ ymneos corr. hymneos
A. ¹⁰⁴ ita A. ferrea 1. ferrea rel. ¹⁰⁵ rumpebant 7. ¹⁰⁶ occup. 1. occupaverat 4. ¹⁰⁷ actui i. A.
¹⁰⁸ utebantur 7. ¹⁰⁹ noverat 4. ¹¹⁰ Ad stabula — habuere desunt 5. ¹¹¹ nec ter A. ¹¹² generis 3.
¹¹³ paupertatis amabilitatem 2b. ¹¹⁴ sigillo A. ¹¹⁵ confluebat A. ¹¹⁶ deest 1. ¹¹⁷ disputabat A. ¹¹⁸ Croh
3. Crecko 4. 4^a. ¹¹⁹ Zibene 1. 7. Zibene 4. 4^a. Sibene 5. Zibene 7^a. ¹²⁰ r. s. o. p. desunt 7. ¹²¹ con-
volant 4^a. ¹²² im corr. in A. ¹²³ gramine 4. ¹²⁴ ponio 4. ¹²⁵ cassare 2. ¹²⁶ facta 1. ¹²⁷ carmina 5.
¹²⁸ habere A. ¹²⁹ rehabere A. ¹³⁰ tyrannam A. ¹³¹ accolis 4. ab colis 4^a. ¹³² done 2. ¹³³ Mzie 2.
Mse 2b. Mse 4. 4^a. 5. 7^a. Alse 7. ¹³⁴ deest A. ¹³⁵ Behin 1. 4. 4^a. ¹³⁶ montes q. dicuntur A. ¹³⁷ Ossiek
2. ¹³⁸ Tethka 1. 2b. 3. 7. Tetka 4. 4^a. Thetka 5. Thechka 7^a. ¹³⁹ maris corr. naris A. ¹⁴⁰ Thethin
1. Thethin 2b. 4. 4^a. Tethin 7. Thechin 7^a. ¹⁴¹ Mzam 2b. 4^a. Osam 7. ¹⁴² Oriadas 4. 4^a. ¹⁴³ deest 1.
¹⁴⁴ Driadas, Hamadr. omissa 4. 4^a. ¹⁴⁵ ritus corr. usus 1. ¹⁴⁶ actenus A. ¹⁴⁷ locus 1. ¹⁴⁸ sen 7. ¹⁴⁹ et
A. ¹⁵⁰ suam omisum 2. ¹⁵¹ deest 4. ¹⁵² ita A. 7. et sic deinceps. Libussie 2. Libussa 5. ¹⁵³ Zibecnam
1. 2b. 5. Zibecnam 2. Zibecnam 3. Zibecnam 4. 4^a. Zibecnam 7. Zeibecnam 7^a. ¹⁵⁴ deest A. ¹⁵⁵ Lu-
bossin 1. Libossin 2. Lubossam 7. 7^a. Lubossin rel. ¹⁵⁶ mira 1. 7.

NOTÆ.

(248) Elocutiones ex Reginone 887 desumptæ.
(249) Boethius l. l.
(250) Krakow, haud procul ab urbe Rakonitz.
(251) Mies qui ad Zbraslaw in Moldavam se præ-
cipitat; vid. Dobner ad Hai. II, 416.
(252) Wosek et Brdy. Vide commentationem Kro-
pfi: Die älteste Eintheilung des Landes Böhmen,

D in Jahrbucher des Bohmischen Museums II, 442.
(253) Tetin haud procul ab urbe Beraun murorum
reliquias se vidisse testatur Dobner II, 417.
(254) l. e. vitæ rationem.
(255) Hanc urbem esse Libossia in dominio
Smecna concecit Palackius in libro Würdigung, etc
p. 25.

parte beatus ¹⁵⁷ (256), talis ac tantæ laudis femina, A bea dira conditio humana! fuit phitonissa ¹⁵⁸. Et quia populo multa et certa prædixit futura, omnis illa gens commune consilium iniens ¹⁵⁹, patris ejus post necem hanc sibi præfecit in judicem ¹⁶⁰. Ea ¹⁶¹ tempestate inter duos cives, opibus et genere eminentiores et qui videbantur populi esse rectores, orta est non modica litigio agri contigui de termino ¹⁶². Qui in tantum proruperunt in mutuarixam, ut alter alterius spissam unguibus volaret in barbam, et nudis convitiis semetipsos turpiter digito sub nasum confundentes, intrant bachantes curiam, ac non sine magno strepitu adeunt dominam, et ut ratione justitiæ dubiam inter eos dirimat ¹⁶³ causam suppliciter ¹⁶⁴ rogant. Illa interim, ut est lasciva mollities mulierum quando non habet ¹⁶⁵ quem timeat ¹⁶⁶ virum, cubito subnixâ, ceu puerum enixa, alte in pictis stratis ¹⁶⁷ nimis molliter accubabat ¹⁶⁸. Cumque ¹⁶⁹ per callem justitiæ incedens ¹⁷⁰, personam hominum non respiciens ¹⁷¹, totius controversiæ iater eos ortæ causam ad statum rectitudinis perduceret, tunc is, cujus causa in iudicio non ¹⁷² obtinuit palmam, plus justo indignatus terque ¹⁷³ quaterque caput concussit, et more suo terram ter baculo ¹⁷⁴ percussit, ac barbam pleno ore saliva conspergens ¹⁷⁵ exclamavit ¹⁷⁶ (257): *O injuria viris haud toleranda! femina rimosa virilia iudicia mente tractat dolosa. Scimus profecto quia femina sive stans ¹⁷⁷ seu in solio residens ¹⁷⁸ parum sapit ¹⁷⁹, quanto minus cum in stratis accubat? Reveru tunc magis est ad accessum mariti apta, quam dictare militibus jura. Certum est enim, longos esse crines omnibus set breves sensus mulieribus. Satius est mori, quam viris talia pati. Nos solos obprobrium nationibus et gentibus destituit natura, quibus deest rector et virilis censura, et quos premunt feminea jura. Ad hæc domina ¹⁸⁰ illatam sibi contumeliam dissimulans, et dolorem cordis femineo pudore celans, subrisit et: Ita est, inquit, ut ais; femina sum, femina vivo, set*

A *ideo parum sapere vobis videor, quia vos non in virga ferrea iudico (258), et ¹⁸¹ quoniam sine timore ¹⁸² vivitis, merito me despicitis. Nam ubi timor est, ibi ¹⁸³ et ¹⁸⁴ honor. Nunc autem necesse est valde, ut habeatis ¹⁸⁵ rectorem femina fortiozem ¹⁸⁶. Sic et columba olim albicolum (259) milvum ¹⁸⁷, quem ¹⁸⁸ sibi elegerant ¹⁸⁹ in regem, spreverunt, ut vos me spernitis, et accipitrem multo fortiozem ¹⁹⁰ sibi ducem præfecerunt, qui fingens culpas tam nocentes quam innocentes cepit necare et ex tunc usque hodie rescitur columbis accipiter. Ite nunc domum, ut quem vos cras eligatis in dominum, ego assumam mihi ¹⁹¹ in maritum. Interea prædictas advocat sorores, quas non impares agitabant furores, quarum magica arte et propria ludificabat populum per omnia; ipsa enim Lubossa fuit, sicut prædiximus, phitonissa, ut Chumæa Sybilla, altera venefica ut Cholchis ¹⁹² Medea, tertia malefica ut Æææ ¹⁹³ Circes ¹⁹⁴. Illa nocte quid consilii inierint illæ tres Eumenides, aut quid secreti egerint, quamvis ignotum fuerit, tamen omnibus luce clarius mane patuit, cum soror earum Lubossa et locum ubi dux futurus latuit, et quis esset, nomine indicavit. Quis enim crederet quod de aratro sibi ducem prærogarent? Aut quis sciret, ubi araret qui rector populi fieret? Quid enim phitoniceus furor nescit? Aut quid est, quod magica ars non efficit ¹⁹⁵? Potuit Sybilla Romano populo seriem fatorum fere usque in diem iudicii prædicere, quæ etiam, si fas est credere, de Christo vaticinata est, sicut quidam doctor in sermone suæ prædicationis versus Virgillii ¹⁹⁶ (260) ex persona Sibyllæ de adventu Domini compositos introducit. Potuit Medea herbis ¹⁹⁷ et carmine sæpe e cælo Hyperionem ¹⁹⁸ et Berecynthiam ¹⁹⁹ deducere; potuit ymbres, fulgura et ²⁰⁰ tonitrua elicere ²⁰¹ de nubibus; potuit regem Eiacum ²⁰² de senæ facere juvenem. Carmine Circes ²⁰³ socii Ulixis ²⁰⁴ conversi sunt (261) in diversas ferarum formas, et rex Picus in volucem, quæ ²⁰⁵ nunc dicitur picus. Quid mirum? Quanta egerunt artibus*

VARIE LECTIONES.

¹⁵⁷ et addit A. ¹⁵⁸ fitonissa 2. phytonissa 2^b. phitonissa 4^a. ¹⁵⁹ inigens deleta g A. ¹⁶⁰ Et quia populo — in iudicem ommissa in 4. 4^a. ¹⁶¹ Et 1. ¹⁶² continui determinio A. ¹⁶³ diremit corr. dirimat A. ¹⁶⁴ suppliciter 1. ¹⁶⁵ hī A. ¹⁶⁶ timeat A. ¹⁶⁷ thoris A. ¹⁶⁸ acubabat 1. ¹⁶⁹ cum A. ¹⁷⁰ ita corr. al. manus in 4. pro indecens; indecens 4^a. ¹⁷¹ aspiciens 2. ¹⁷² manu secunda A. ¹⁷³ ter 4. 4^a. ¹⁷⁴ baculis 2. ¹⁷⁵ conspuens A. aspergens 4. 4^a. ¹⁷⁶ exclamat 2. 3. 4. 4^a. ¹⁷⁷ stat 4. 4^a. ¹⁷⁸ resideat corr. al. manus in 4. licet addunt 4. 4^a. ¹⁷⁹ sapiat 4. 4^a, 7. ¹⁸⁰ domina 1. Lubossa add. 4. 4^a. ¹⁸¹ sed 4. ¹⁸² sine dolore et timore 4. 4^a. ¹⁸³ manu secunda A. ¹⁸⁴ est add. 3. 4^a. ¹⁸⁵ deest 1. 2. ¹⁸⁶ ferociorem 1. 4. 7. ¹⁸⁷ milvum 7. ¹⁸⁸ que 1. ¹⁸⁹ elegerunt 3. ¹⁹⁰ ferociorem 1. 4. 7. ¹⁹¹ mihi deest A. 4. 4^a. ¹⁹² Cholchis A. Chcolchis 1. ¹⁹³ Æ Æ Æ 2. 2^a 4^a. ¹⁹⁴ ita A. 1. ¹⁹⁵ sufficit 2. ¹⁹⁶ Virgili 1. Virgili 2. ¹⁹⁷ cibus 2^b. ¹⁹⁸ Yporionem A. ¹⁹⁹ Herecynthiam 1. 2. ²⁰⁰ et deest A. ²⁰¹ ducere 4. 4^a. ²⁰² Egacum 1. 2. 4. 7. ²⁰³ Cirnis 4^a. ²⁰⁴ Ulixes 1. 2. ²⁰⁵ qui 4. 4^a.

NOTÆ.

(256) Hor., Od. II, 16, 27.
(257) In carmine populari Iudicium Libussæ (cfr. librum quem ediderunt viri clariss. Safarik et Palacky: Die ältesten Denkmäler der Böhmischen Sprache. Prag 1840), de cujus fide inter summos viros maxima exorta est contentio, hæc leguntur l. 1. p. 47:

*Und vor Wuth erbehten alle Glieder,
Schwingt den Arm und brüllet gleich dem Ure.*

— — — — —
D *Weh den Mannern, wenn ein Weib gebietet!*

(258) In carmine populari p. 48:

*Wählt den Mann euch unter eures gleichen,
Der euch herrsche mit dem Eisen.*

(259) Num legendum *albidulum*?

(260) Cf. Augustini exposit. ep. ad Roman. Opp. III, 2, p. 629, et Virg., Eclog. IV ad Pollicem.

(261) Virg., Eclog. VIII, 69, 70.

suis magi in Ægipto? qu. pene totidem mira carminibus suis fecerunt, quot Dei famulus Moyses ex virtute Dei exhibuisse²⁰⁶ perhibetur. Hactenus hæc.

5. Postera die, ut jussum fuerat, sine mora convocant cœtum, congregant populum; conveniunt simul omnes in unum, femina²⁰⁷ residens in sublimi solio concionatur ad agrestes viros²⁰⁸: *O plebs miseranda nimis, quæ libera vivere nescit, et quam nemo bonus nisi cum vita amittit, illam vos non inviti libertatem fugitis, et insuetæ servituti colla sponte submittitis. Heu tarde frustra vos pœnitebit, sicut pœnituit rianas²⁰⁹, cum²¹⁰ ydrus²¹¹, quem²¹² sibi fecerant regem; eas necare cœpit. Aut si nescitis, quæ sunt²¹³ jura ducis, temptabo vobis ea verbis dicere paucis. Inprimis²¹⁴ facile est ducem ponere, set difficile est positum deponere; nam qui²¹⁵ modo est sub vestra potestate, utrum eum constituatis ducem an non, postquam vero constitutus fuerit, vos et omnia vestra erunt ejus in potestate. Hujus in conspectu vestra febricitabunt²¹⁶ genua, et muta sicco palatō adhærebit lingua. Ad cujus vocem præ nimio pavore viæ respondebitis: « Ita domine, ita domine²¹⁷, » cum ipse²¹⁸ solo suo nutu sine vestro præjudicio hunc dampnabit, et hunc obruncabit, istum in carcerem mitti, illum præcipiet in patibulo suspendi. Vos ipsos²¹⁹, et ex vobis quos sibi libet, alios servos, alios rusticos, alios tributarios, alios exactores, alios tortores, alios²²⁰ præcones, alios cocos seu pistores²²¹ aut²²² molendinarios faciet. Constituet etiam sibi tribunos, centuriones, villicos, cultores vinearum simul et agrorum, messorum segetum, fabros armorum, sutores pellium diversarum et coriorum. Filios vestros et filias in obsequiis suis ponet; de bubus etiam et equis sive equabus seu peccoribus vestris optima quæ-*

Vana volat fama, nec non et²²⁸ opinio falsa,
equitatu phantasmatico
solita sit ire illo,

quod Judæus credat²²⁹ Apella (267). Quid tamen²³⁰? Procedunt nuncii sapienter indocti, vadunt scienter nescii, vestigia sequentes equi. Jamque montes transierant, jam²³¹ jamque ad ropinquabant villæ ad

que ad suum palatium²²³ tollet. Omnia vestra quæ sunt potiora²²⁴, in villis, in campis, in agris, in pratis, in vineis auferet, et in usus suos rediget. Quid multis moror? Aut ad quid²²⁵ hæc, quasi vos²²⁶ ut terream, loquor? Si persistitis in²²⁷ incepto et non fallitis voto, jam vobis et nomen ducis et locum ubi est indicabo. Ad hæc vulgus ignobile confuso exultat²²⁸ clamore; omnes uno ore ducem sibi poscunt dari. Quibus illa: *En, inquit, en ultra illos²²⁹ montes — et monstravit digito montes — est²³⁰ fluvius non adeo magnus nomine Belina²³¹ (262), cujus super ripam dinoscitur esse²³², villa, nomine Stadici²³³ (265). Hujus in territorio²³⁴ est novale unum, in longitudine et in latitudine²³⁵ 22²³⁶ passuum, quoa mirum in modum, cum sit inter tot²³⁷ agros in medio positum, ad nullum tamen pertinet agrum (264). Ibi dux vester duobus variis bubus arat; unus bos præcinctus est albedine et albo capite²³⁸, alter a fronte post tergum²³⁹ albus, et pedes posteriores habens albos. Nunc, si vobis placet, meum accipite thalarium²⁴⁰ et clamidem ac mutatoria (265) duce digna, et pergite ac mandata populi atque²⁴¹ mea referte viro, et adducite vobis ducem et mihi maritum. Viro nomen est²⁴² Premizl²⁴³, qui super colla et capita vestra jura excogitabit plura — nam hoc nomen latine sonat præmeditans vel superexcogitans (266) — Hujus proles postera²⁴⁴ hac²⁴⁵ in omni terra in æternum regnabit²⁴⁶ et ultra.*

6. Interea destinantur qui jussa dominæ et plebis ad virum perferant nuncii; quos ut vidit domina quasi inscios de via cunctari: *Quid, inquit, cunctamini? Ite securi, meum equum sequimini, ipse vos ducet²⁴⁷ recta viâ et reducet, quia ab illo non semel illa via est trita.*

quod ipsa domina
semper in noctis conticinio
et redire præ gallicinio:

quam ibant, tum²⁵² illis puer unus obviam currit, quem²⁵³ interrogantes aiunt²⁵⁴: *Heus bonæ iadolis puer, estne villa ista nomine Stadici²⁵⁵: aut si est in illa vir nomine Premizl? — Ipsa est, inquit, quam*

VARIÆ LECTIONES

²⁰⁶ hab. corr. exh. A. ²⁰⁷ Lubossa add. 4. ²⁰⁸ dicens add. 4. 4^a. ²⁰⁹ s. p. r. desunt 7. ²¹⁰ que corr. eum A. ²¹¹ ydrus corr. ydra A. ²¹² quam A. manu secunda. ²¹³ sint A. ²¹⁴ Inprime corr. Inprimo 1. ²¹⁵ namque 4. ²¹⁶ febricitata habet 1. febricitata labentur 5. 7. ²¹⁷ i. d. semet legit A. ²¹⁸ ipse deest 4. 4^a. ²¹⁹ deest A. vos ipsos — tollet desunt 5. ²²⁰ alios omisum 4. 4^a. ²²¹ piscatores 4. 4^a. ²²² alios 7. ²²³ placitum exceptis A. et 1. rel. ²²⁴ quæque pecora sunt 4. 4^a. ²²⁵ ad q. ad h. 1. ²²⁶ vos uterream 1. ²²⁷ in cepto 4. 4^a. ²²⁸ exaltante 4. 4^a. ²²⁹ vos A. ²³⁰ ubi 2. ²³¹ Belena 7. ²³² deest 4. 4^a. ²³³ Ztadiczi 1. 5. 7. Ztadici 2. 4. ²³⁴ teritorio A. teritorio 1. ²³⁵ in deest 2^b. et in lat. desunt 4. 4^a. ²³⁶ XII. 1. 2. 7. ²³⁷ tantos 2. ²³⁸ et add. A. ²³⁹ tegrum 1. ²⁴⁰ ita A. thalarium 1. ²⁴¹ ac A. 2^b. ²⁴² est deest A. ²⁴³ ita A. ²⁴⁴ Premizl alii excepto 2. ²⁴⁵ postea 2^b. ²⁴⁶ hæc 1. ²⁴⁷ deducet A. ²⁴⁸ deducet 4. 4^a. ²⁴⁹ deest 4^a. ²⁵⁰ deest 7. ²⁵¹ tamen A. dum 7. ²⁵² i. i. a. v. a. q. i. desunt A. ²⁵³ tunc 4. 4^a. dum 7. ²⁵⁴ deest 4. ²⁵⁵ ad illum addunt 4. 4^a. ²⁵⁶ ita A. Ztadici alii. Ztadiczi 7^a

NOTÆ.

- (262) Bilin in regione Lutomericensi, qui apud D pulo vocatur. Cf. Palacky Geschichte von Bohmen I, 87. A. ussig in Albim exundat.
(265) Staditz.
(266) Cf. Dobner ad Hajecium H. 158.
(267) Hor. serm. 1, 5, 100.

queritis villa, et ecce vir Premizl prope in agro boves A
stimulat, ut, quod agit, citius opus ²⁵⁰ peragat. Ad
quem nuncii accedentes inquirunt :

Vir fortunate, dux nobis ²⁵⁷ diis generate!

Et, sicut mos est rusticis, non sufficit ²⁵⁸ semel di-
xisse, set inflata bucca ingeminant

Salve dux, salve ²⁵⁹, magna dignissime laude,

Solve boves, muta vestes, ascende caballum!

Et ²⁶⁰ monstrant vestes sternuntque caballum.
Domina nostra Lubossa et plebs universa ²⁶¹ mandat,
ut cito venias, et tibi ac tuis nepotibus fatale regnum
accipias. Omnia nostra et nos ipsi in tua manu sum-
mus, te ducem, te judicem, te rectorem, te protecto-
rem, te solum nobis in dominum eligimus. Ad quam
vocem vir prudens ²⁶², quasi futurorum inscius ²⁶³,
substitit, et stimulum quem manu gestabat in ter-
ram fixit, et solvens boves : *Ite illuc inde venistis!*
dixit; qui statim citius dicto ab oculis evanuerunt,
et nusquam amplius comparuerunt. Corilus au-
tem ²⁶⁴, quam humi fixit, tres altas propagines, et
quod est mirabilius, cum foliis et nucibus produxit.
Viri autem illi ²⁶⁵ videntes hæc talia ita ²⁶⁶ fieri,
stabant obstupescati. Quos ille grata vice hospitem
invitat ad prandium, et de pera subere ²⁶⁷ contexta
excudit ²⁶⁸ mucidum ²⁶⁹ panem et formatici partem,
et ipsam peram in cespite pro mensa et super rude
textum ponit et cætera ²⁷⁰. Interea dum prandium
sumunt ²⁷¹, dum aquam de amphora bibunt, dux
propagines sive ²⁷² virgulta duo aruerunt et cecide-
rent, set tertia multo altius et latius ²⁷³ accresce-
bat. Unde hospitibus major exerevit admiratio ²⁷⁴
cum timore. Et ille : *Quid admiramini?* inquit. *Scia-
tis ex nostra progenie ²⁷⁵ multos dominos nasci, set
unum semper dominari. Atqui ²⁷⁶ si domina vestra
non adeo de hæc re ²⁷⁷ festinaret, set ²⁷⁸ per ²⁷⁹ mo-
dicum tempus ²⁸⁰ currentia fata expectaret, ut pro-
me tum cito ²⁸¹ non mitteret : quot natos heriles natura
proferret, tot dominos terra vestra haberet.*

7. Post hæc indutus veste principali et calciatus
calciamento regali, acrem ascendit equum arator;
tamen suæ sortis non inmemor, tollit secum suos
coturnos ex omni parte subere consutos, quos fecit
servari in posterum, et servantur Wissegrad ²⁸² in
camera ducis usque hodie et in sempiternum. Fa-
ctum est autem, dum per compendia ²⁸³ viarum
irent, nec tamen ²⁸⁴ adhuc illi nuncii ceu ad novi-

tium dominum familiaris ²⁸⁵ loqui auderent, set
sicut columbæ, si quando aliqua peregrina ad eas
accedit, inprimis eam pavescunt, et mox in ipso
volatu eam assuefaciunt ²⁸⁶ et ²⁸⁷ eam quasi pro-
prium faciunt et diligunt; sic illi cum fabularentur
equitantes et sermocinationibus iter abbreviarent,
ac jocando ²⁸⁸ per securilia verba laborem fallerent,
unus, qui erat audacior et lingua promptior : *O do-
mine, dic, inquit, nobis, ad quid hos coturnos subere
consutos et ad nichilum nisi ²⁸⁹ ut projiciantur ²⁹⁰
aptos nos servare fecisti, non satis possumus admi-
rari. Quibus ille : Ad hoc ²⁹¹ inquit eos feci et faciam
in avum servari, ut nostri posteri sciant, unde sint ²⁹²
orti, et ut semper vivant pavidi et suspecti, nec ²⁹³ ho-
mines a Deo sibi commissos ²⁹⁴ injuste opprimant per
superbiam, quia facti sumus omnes æquales per nu-
turam. Nunc autem et mihi liceat vos vicissim ²⁹⁵ per-
contari utrum magis laudabile est, de paupertate ad
dignitatem provehi, an de dignitate in paupertatem
redigi? Nimirum respondebitis ²⁹⁶ mihi, melius esse
provehi ad gloriam, quam redigi ad inopiam. Atqui
sunt nonnulli parentela geniti ex nobili, set post ad
turpem inopiam reducti et miseri facti; cum suos pa-
rentes gloriosos fuisse et potentes aliis prædicant,
haud ignorant, quod semetipsos inde plus confundunt
et deturpant, cum ipsi per suam hoc amiserunt igni-
viam, quod illi habuerunt per industriam. Nam Cer-
tuna semper hanc ludit aleam sua rota, ut nunc hos
erigat ad summa, nunc illos mergat in ²⁹⁷ infima.
Unde fit, ut dignitas terrena, quæ erat aliquando ad
gloriam, amissa sit ad ignominiam. At vero paupertus
per virtutem victa, non se celat sub pelle lupina, set
victorem suum tollit ad sydera, quem olim secum tra-
xerat ad infera ²⁹⁸.*

8. Postea vero quam ²⁹⁹ iter emensi fuerant, et
jam jamque prope ad urbem venerant, obviam eis
domina stipata suis satellitibus accelerat, et inter
se consortis dextris cum magna lætitia tecta sub-
cunt, thoris discumbunt, Cerere et Bacho corpora
reficiunt, cetera noctis spatia Veneri ³⁰⁰ et Hime-
næo ³⁰¹ indulgent. Hic vir, qui vere ex virtutis me-
rito dicendus est vir, hanc efferam gentem legibus
frenavit, et indomitum populum imperio domuit, et
servituti qua nunc premitur subjugavit, atque om-
nia jura quibus hæc terra utitur et regitur, solus
cum sola Lubossa dictavit (268).

VARIÆ LECTIONES.

²⁵⁶ opus omittit 2. ²⁵⁷ nobis deest 4. 4^a. ²⁵⁸ sufficiunt 1. ²⁵⁹ dux repetunt 4. 4^a. ²⁶⁰ Et—caballum in mar-
gine codicis A. scripta, desunt in 4. 4^a. sternutantemque omnes except. A. ²⁶¹ immensa 2. ²⁶² Premizl
add. 4. 4^a. ²⁶³ præscius subducto inscius 2^b. ²⁶⁴ autem deest A. ²⁶⁵ deest A. ²⁶⁶ ibi A. ²⁶⁷ subere
4. ²⁶⁸ excudit A. ²⁶⁹ ita A. 1. 2^b 5. mucidum in margine mucidum manu antiqua 2. mucidum 4, 4^a,
mucidum vel muscidum 7. ²⁷⁰ 7^c A. ²⁷¹ dum prandium sumunt omissa 4, 4^a. ²⁷² seu 2^b sive
virgulta duo desunt 5. ²⁷³ altius A. ²⁷⁴ ammir-constanter A. 4. ²⁷⁵ propagine A. ²⁷⁶ at 2.
²⁷⁷ re deest 4^a. ²⁷⁸ si 7. p. m. t. desunt 7. ²⁷⁹ per deest 4, 4^a. ²⁸⁰ dum addit 1. ²⁸¹ numeret 1.
²⁸² WISSEGRAR. A. Wisegrad 1, 4, 7. ²⁸³ compita in margine 2. ²⁸⁴ tamen deest 4. nec non 4^a.
²⁸⁵ familiaris 7. ²⁸⁶ assuefaciunt 1. ²⁸⁷ et e : tanquam A. 1. p. f. in margine addita A. ²⁸⁸ jocundo
A. ²⁸⁹ nisi omissum 2. ²⁹⁰ propiciantur 1. ²⁹¹ hæc. 1. ²⁹² st. A. ²⁹³ corr. ne 1. ita 2, 4, seu 7.
²⁹⁴ deditos A. ²⁹⁵ vos vicissim desunt 2 vos invicem percunctari 4, 4^a. ²⁹⁶ respondetis 4, 4^a. ²⁹⁷ ad
A. 2^b. ²⁹⁸ infima 2. inferna 5. ²⁹⁹ cum 2^b. ³⁰⁰ veri A. ³⁰¹ imineo 1.

NOTÆ.

(268) Eadem fabella in vetustissimis etiam legum Bohemicarum collectionibus reperitur.

9. Inter hæc primordia legum quadam die prædicta domina, phitone concitata, presente viro suo Premizl et aliis senioribus populi³⁰² astantibus, sic est vaticinata³⁰³:

*Urbeni conspicio fama quæ sydera tanget,
Est locus in silva, villa³⁰⁴ qui³⁰⁵ distat ab ista³⁰⁶
Terdenis stadiis, quem Wilitava³⁰⁷ terminat undis.*

Hunc³⁰⁸ ex parte aquilonali³⁰⁹ valde munit³¹⁰ valle³¹¹ profunda rivulus Brusnica³¹²; at australi ex latere latus mons nimis petrosus, qui a petris dicitur Petrin³¹³ (269), supereminet loca. Loci autem mons curvatur in modum delphini marini porci, tendens usque in³¹⁴ prædictum amnem. Ad quem cum³¹⁵ perveneritis, invenietis hominem in media³¹⁶ silva limen domus operantem. Et quia ad humile limen etiam magni domini se inclinant, ex eventu rei³¹⁷ urbem quam ædificabitis, vocabitis Pragam (270). Hac in urbe olim in futurum binæ³¹⁸ aureæ ascendent olivæ, quæ cacumine suo usque ad septimum³¹⁹ penetrabunt cælum, et per totum mundum signis et miraculis coruscabunt. Has in hostiis et muneribus colent et adorabunt omnes tribus terræ Boemice nationes reliquæ. Una ex his vocabitur³²⁰ Major Gloria, altera³²¹ Exercitus Consolatio (271). Plura locutura erat, si non fugisset³²² spiritus pestilens et³²³ prophetans a plasmate Dei. Continuo itur in antiquam silvam, et reperto dato signo in³²⁴ prædicto loco urbem, totius Boemice dominam, ædificant³²⁵ Pragam. Et quia ea tempestate virgines hujus terræ sine jugo pubescentes, veluti Amazones militaria arma affectantes et sibi ductrices facientes, pari modo uti tirones³²⁶ militabant, venationibus per silvas viriliter insistebant, non eas viri, set ipsæmet³²⁷ sibi viros, quos et quando voluerunt, accipiebant; et sicut gens Scitica Plauci³²⁸ sive³²⁹ Picenatici, vir et femina in habitu nullum discrimen habebant. Unde in tan-

tum feminea³³⁰ exerevit³³¹ audacia, ut in quadam rupe, non longe a prædicta urbe, oppidum³³² natura loci firmum sibi construerent, cui a virginali vocabulo inditum est nomen Divin³³³ (272). Quod videntes juvenes, contra eas nimio zelo indignantes, multo plures insimul conglobati non longius quam unius buccinæ³³⁴ in altera³³⁵ rupe inter arbusta ædificant urbem, quam moderni nuncupant Wissegrad, tunc autem ab³³⁶ arbustis traxerat nomen Hrasten³³⁷ (273). Et quia sæpe virgines solertiores ad decipiendos juvenes³³⁸ fiebant³³⁹, sæpe autem juvenes virginibus fortiores³⁴⁰ existebant, modo bellum, modo pax inter eos agebatur. Et dum interposita pace potiuntur, placuit utrisque partibus ut componerent³⁴¹ cibis³⁴² et potibus symbolum, et per tres dies sine armis sollempnem insimul agerent ludum in constituto loco. Quid plura? Non aliter juvenes cum puellis ineunt convivia, ac si lupi rapaces quærentes edulia³⁴³, ut³⁴⁴ intrarent ovilia. Primum diem epulis et nimis potibus hylarem³⁴⁵ ducunt.

Dumque volunt sedare sitim, sitis altera crevit, Lætitiamque suam juvenes vix noctis³⁴⁶ ad horam³⁴⁷ differunt :

Nox erat et cælo fulgebat luna sereno (274);

Inflans tunc lituum, dedit unus eis ita signum, dicens :

Lusistis satis, edistis satis atque³⁴⁸ bibistis;

Surgite, vos rauco clamat Venus aurea sistro³⁴⁹.

Moxque³⁵⁰ singuli singulas rapuere puellas. Mano autem facto, jam pacis inito pacto, sublatis Cerere et Bacho ex earum oppido³⁵¹, muros Lemniaco vacuos indulgent Vulcano. Et³⁵² ex illa tempestate, post obitum principis Lubossæ, sunt³⁵³ mulieres nostrates virorum sub potestate. Sed³⁵⁴ quoniam omnibus

VARIÆ LECTIONES.

³⁰² populis 1. ³⁰³ vocitata 4, 4a. ³⁰⁴ willa 1. ³⁰⁵ quæ 4a. ³⁰⁶ illa 2b. ³⁰⁷ ita A. [Wilitava 4a. Wilitava rel. ³⁰⁸ Hanc 4, 4a. Nunc. 7. ³⁰⁹ aquilonari 4, 7. ³¹⁰ munitur 7. ³¹¹ valde 2, 2b. ³¹² ita A. Bruzinea 2. Bruznice 4, 4a. Bruznica rel. ³¹³ Paetrin 1. Petrin 2b, 4, 4a, 5. Petrun 7. ³¹⁴ ad A. ³¹⁵ dum 4, 4a. ³¹⁶ medii 1. ³¹⁷ regi corr. rei A. 1. ³¹⁸ colonne additum delet A. ³¹⁹ sempiternum A. ³²⁰ vocabitur deest 4. Wiceslaw et Woytiech addit manus seculi XV in 1. Wechlava, latine inserit 3. Weeslava 3a. Weezlava corrigiit D. ³²¹ Tressivoya, latine inserit 3. Tiessivoya corr. D. ³²² fuisset 2, 2a, 7. ³²³ sed 7. ³²⁴ deest A. ³²⁵ ædificavit 3, 7. ³²⁶ thyornes A. ³²⁷ semel A. ³²⁸ ita A. 1, 2, 4, 7. Plauci alii. ³²⁹ seu superscr. sive 2b. ³³⁰ femina addito rum 1. ³³¹ exerevit 2. in marg. manu antiqua exerevit. ³³² opidum A. ³³³ Devin 1, 7. Dewin 2b, 4, 4a. ³³⁴ bucinæ A. 1. ³³⁵ aliâ corr. alta 1. ³³⁶ ab deest in 7. ³³⁷ Hrasten corr. Hrasten A. 3. Hurasten 1, 2, 2b, 7. Nurasten 3. Wrasten 4, 4a. ³³⁸ virgines corr. juvenes 1. ³³⁹ f. s. a. i. in margine addita A. ³⁴⁰ ferociiores 7. ³⁴¹ componeret 7. ³⁴² et cibis 4a. ³⁴³ edilia 2, ab antiqua manu u appositum. ³⁴⁴ ut in 2, erasum. ³⁴⁵ hilarem deest 4, 4a. ³⁴⁶ noctu A. 1, 2, noctu superscr. noctis 2b, noctis 4a. ³⁴⁷ ad horam deest A. ³⁴⁸ satisque 7. ³⁴⁹ sistro addito s A. ³⁵⁰ M. s. r. p. in margine addita A. ³⁵¹ opido 1. ³⁵² et A 1, 2, 4. ³⁵³ erant 2b. ³⁵⁴ et 7.

NOTÆ.

(269) Hodie mons S. Laurentii; Dobner ad Hajec. II, 419.

(270) Limen enim Bohemice sonat prag. cfr. Palacky I, 88. Vid. etiam Pelzelli commentatio Ueber Ursprung und Namen der Stadt Prag. Neuere Abhandlungen der königl. Böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften II, 112.

(271) Inuit SS. Wenseslavum et Adalbertum; conf. de his etymologiis Dobnerum ad Hajec. III,

(272) Devin igitur Bohemice idem est quod apud nostrates Magdeburg i. e. Parthenopolis. In Fuldensibus Annalibus 864. hæc leguntur: *Rasticen in quadam civitate, quæ lingua gentis illius Dewin, id est puella, dicitur, obsedit.*

(273) A Bohemico Chrast. DOBROW.

(274) Hor., Epod. 15, 1.

Ire quidem restat, Numa quo devenit ³⁵⁵ et An-
Premisl jam plenus dierum, postquam jura instituit
legum, quem coluit vivus ³⁵⁶ ut deum, raptus est ad
Cereris generum (276). Cui Nezamisl ³⁵⁷ successit
in regnum. Hunc ubi mors rapuit, Mnata principales
obtinuit fascies. Quo decedente ab hac ³⁵⁸ vita, Vo-
gen ³⁵⁹ suscepit rerum gubernacula. Hujus post fa-
tum Unezlau ³⁶⁰ rexit ducatum. Cujus vitam dum
rumpunt Parca, Crezomisl ³⁶¹ locatur sedis in
arce ³⁶². Hoc sublato e ³⁶³ medio, Neclan ³⁶⁴ ducatus
politur solio. Hic ubi vita ³⁶⁵ decessit ³⁶⁶, Gostivit ³⁶⁷
throno successit. Horum igitur principum de vita ³⁶⁸
æque ³⁶⁹ et morte siletur, tum ³⁷⁰ quia ventri ³⁷¹ et
somno dediti, ineubi et indocti assimilati sunt pec-
cori, quibus profecto contra naturam corpus volu-
ptati, anima fuit oneri (277); tum quia non erat illo
in tempore, qui stilo acta eorum commendaret ³⁷²
memoriæ. Set sileamus de quibus siletur, et redea-
mus unde paulo deviamus ³⁷³.

19. Gostivit autem genuit Borwoy ³⁷⁴, qui primus
dux baptizatus est ³⁷⁵ a venerabili Methodio ³⁷⁶ epi-
scopo in Moravia, sub temporibus Arnolphi ³⁷⁷ impe-
ratoris, et Zuatopluk ³⁷⁸ ejusdem Moraviæ regis (278).
Nec superfluum esse judicavimus ³⁷⁹, quod referente
fama audivimus, huic operi nostro hoc in loco sum-
matim literarum apicibus inserere bellum, quod-
que ³⁸⁰ olim antea retro dierum, tempore ducis

A Neclan ³⁸¹ in campo qui ³⁸² dicitur Turzco ³⁸³ (279)
consertum est inter Boemos et Luczanos ³⁸⁴ (280),
qui nunc a modernis ab urbe Satec ³⁸⁵ (281) voci-
tantur Sateenses ³⁸⁶. Unde autem antiquitus ³⁸⁷ nun-
cupetur ³⁸⁸ ea ³⁸⁹ natio Luczano, nolumus præter-
ire ³⁹⁰ sub silentio. Quippe illa distinguitur provin-
cia quinque regionibus locorum per compendia.
Prima regio est sita circa rivum nomine ³⁹¹ Gutna ³⁹²
(282). Secunda ex utraque parte est fluvii Uzka ³⁹³
(285). Tercia extenditur per circuitum torrentis
Boenica ³⁹⁴. Quarta, quæ et silvana dicitur, sita est
infra terminos fluminis Msa ³⁹⁵. Quinta ³⁹⁶, quæ in
medio est, dicitur ³⁹⁷ Luka ³⁹⁸: pulcherrima visu et
utilissima ³⁹⁹ usu ac uberrima satis, nec non habun-
dantissima pratis, unde et nomen ipsa regio traxit,
quia luca latine pratium dicitur (284). Et quoniam ⁴⁰⁰
hæc regio primum, longe antequam Satec ⁴⁰¹ urbs
condita foret, est inhabitata hominibus, recte ejus
incole sunt a ⁴⁰² regione Luczane ⁴⁰³ nuncupati ⁴⁰⁴.
His præfuit dux nomine Wlaztizlav ⁴⁰⁵, vir bellico-
sus et in bellicis armis animosus ⁴⁰⁶, ac ⁴⁰⁷ consiliis
supra modum dolosus, satisque in præliis felix po-
tuisset dici, si sors suprema non clausisset eum sine
infelici. Nam contra Boemos frequenter susceperat
bellum, et semper Marte secundo atque diis auspi-
cibus prævaluerat, terramque eorum sæpe ingressus
cedibus, incendiis ac rapiis crudeliter devasta-
rat ⁴⁰⁸ (285), et ipsos populi primates in tantum

VARIE LECTIONES.

³⁵⁵ venit addito al. manu de A. venit 2b, 3, 4, nimia quo venit 4a, pervenit 7. ³⁷⁶ ita 1, 2b, 3, 4, 7, invisum deum A. nimis 2, unus 4a. ³⁵⁷ Nezamisl 1, Nezamysl 2. ³⁵⁸ hac restituit alia manus 1. ³⁵⁹ Voyn 1, 2a, 3, 5, 7, Vogin 2, Moyen 4, 4a, Voin 7a. ³⁶⁰ Unizlu 1, Winzlau 2b, Vitozlau 4, 4a, Uoizlau 5, 7. ³⁶¹ Crezomisl 1, 2b, 3, 7, Crezomysl 2, Kresomisl 4, 4a, Crezomiczl 7a. ³⁶² s. l. a. l. A. ³⁶³ in 2b. ³⁶⁴ Neklan 2. ³⁶⁵ vira 1. ³⁶⁶ discessit corr. decessit A. discessit 1. ³⁶⁷ Hosti- vit 2, Gostivit 4. ³⁶⁸ de vita desunt 5. ³⁶⁹ æque deest 2b, 3, 4, 4a, 7. ³⁷⁰ tum 1. ³⁷¹ Veneri 4, 4a. ³⁷² corr. 1. ³⁷³ paulo digressi sumus 4, 4a. ³⁷⁴ ita A. Borivoy 1, 3, 7, Borziwoy 2, Boriwoy 4. ³⁷⁵ e. h. A. ³⁷⁶ Methodio 3, Methodio 4, 4a. ³⁷⁷ Arnolphi 2b. ³⁷⁸ ita A. 4a, Zuatopluk 1, 2b, 7, Zwatopluk 2, Zvatopluk 4. ³⁷⁹ judicamus A. 7. ³⁸⁰ quidem 4, 4a. ³⁸¹ Neclan 7. ³⁸² quod 4a. ³⁸³ Turzko 1, 2, 2b, Jurzko 7. ³⁸⁴ Lu- tzanos 7. ³⁸⁵ ita A. Satec 1, ita deinceps Satec 2, 2b, Satz 3, Satec 4, 4a, Satz 7. ³⁸⁶ Sateenses 5, 7, Sateenses 4, 4a. ³⁸⁷ antiquius A. ³⁸⁸ nuncupentur 7. ³⁸⁹ hæc A. ³⁹⁰ volumus præteriri 4, 4a. ³⁹¹ deest A. ³⁹² ita A. Buntua 2a, Guntua rel. ³⁹³ Uzka 1, Utka 3, 7, Uzka 4, 4a, Uzka 5. ³⁹⁴ Broeziuka 2, Broenisa 2b, Briznica 4, 4a, Broenice 5. ³⁹⁵ Mzie 2. ³⁹⁶ quinta 1. ³⁹⁷ dicitur deest 4, 4a. ³⁹⁸ Luca 1, 2, 4. ³⁹⁹ utilissima 3, ultima 7. ⁴⁰⁰ quando 7. ⁴⁰¹ Satec 4a, reliqui ut supra. ⁴⁰² a deest 7. ⁴⁰³ L. a. r. A. 2, Luczene 1. ⁴⁰⁴ nuncupate 1, 4, 4a, 7, nuncii patere 2. ⁴⁰⁵ Wlaztizlav 2b, Wratizlav 3, 7, Wlatizlav 4, 4a. ⁴⁰⁶ et in — animosus desunt in 4, 4a, imbecillis armis animosus 7. ⁴⁰⁷ hac 1. ⁴⁰⁸ de- vastaverat 7.

NOTÆ.

- (275) Hor., Epp. I, 6, 27.
(276) Juvenal., X, 112.
(277) Sallust., Catil., c. 2.
(278) In chronologia constituenda erravit; obiit Methodius die 6 m. April. 885, Arnulfus regnum adeptus est a. 887, et Zuatopluk Marahensium dux mortuus est a. 894, testibus Fuldens. Annalibus. Eorumdem auctoritate, qua confirmatur Bohemorum ducis filiam a Marahensibus in matrimonium ductam esse a. 871, haud inmerito rerum Bohemica- rum scriptoribus effici videbatur Borwoy ducem eodem fere tempore baptizatum esse; etsi aliter videbatur Dobnero III, 252. Cf. Dobrowski libellum Versuche die alteste Böhmische Gesch., etc., p. 49.
(279) Haud procul a Praga urbe septentrionem versus Dobner ad Hajecium II, 68, hunc locum sibi reperisse visus est.
(280) Ex Cosmæ opinione Luczani igitur non orant Bohemi.

- C (281) Saaz urbs ad Egram in circulo Saazensi.
(282) Vix certi aliquid de his regionibus et fluviis afferri posse videtur; cf. tamen Dobner ad Hajecium III, 78. Gutna vel Guntua fluvium Dobner in præcepto quodam Joannis regis a. 1332 dato deprehendit.
(283) Si Dobnerum audis est Saa rivus qui paulo infra Satec in Egram exundat.
(284) Wlaztizlavi terram in Sacensi, Raconicensi et Lutomericensi circulis quærendam esse conjicit Palacky.
(285) Haud superfluum videtur hoc loco apponere quosdam versus ex carmine populari, in codice reginæ aulæ reperto, quo idem prælium Wlaslavi et Cestmiri (qui Cosmæ est Tiro) lingua Bohemica describitur; nonnulli enim versus cum verbis auctoris nostri nescio quomodo concinere videntur. In laudandis versibus secutus sum librum: Königinhofer Handschrift aufgefunden und herausgegeben von W. Hanka, verdeutscht von Swoboda. Prag. 1829. Cum

praesidiis tenuaverat ⁴⁰⁹, ut parvo clausi in oppido, A quod dicitur Levigradek ⁴¹⁰ (286), hostium incursiones timere in oppido. Illic condidit urbem, quam appellavit nomine suo Wlactizlav ⁴¹¹, inter duos montes Meduek ⁴¹² (287) et Pripek ⁴¹³ (288), scilicet in confinio ⁴¹⁴ duarum provinciarum Belina (289) et ⁴¹⁵ Lutomerici ⁴¹⁶ (290), et posuit in ea viros ⁴¹⁷ iniquos, ob insidias utriusque populi, quia hii adjuvabant partes Boemorum. Et sicut in omni vicissitudine rerum prosperitas elevat, adversitas humiliat cor hominum, ex nimia quam semper obtinuit in praeliis prosperitate ⁴¹⁸, exaltatum est cor ducis et elevatum, ut mente feroci exardesceret omnem Boemiam ad obtinendum. Ah ⁴¹⁹! mens hominum ignara futurorum saepe suo fallitur augurio, saepe fit, quod ante ruinam ⁴²⁰ cor extollitur ⁴²¹, sicut ante letitiam B saepe humiliatur. Mox tumido inflatus fastu ⁴²² superbiae, scire volens virtus sua quantae sit potentiae, mittit gladium per omnes fines totius provinciae, hac conditione ⁴²³ principalis sententiae, ut quicumque ⁴²⁴ corporis statura praecellens gladii mensuram segnius jussu ⁴²⁵ egrederetur ad pugnam, procul dubio puniretur gladio. Quos ⁴²⁶ cecius ⁴²⁷ dicto ut vidit ⁴²⁸ in conducto coadunatos ⁴²⁹ loco, stans in medio agere, corona vulgi septus, clipeo ⁴³⁰ subnixus, manu ⁴³¹ ensem vibrans, sic est exorsus: O milites, quibus ultima in manibus est victoria ⁴³², olim non semel vicistis, jam actum agitis. Quid opus est armis? Arma ad ⁴³³ speciem militiae portare faciatis. Quin potius falcones ⁴³⁴, nisos, herodios et omne ⁴³⁵ hujusmodi genus volatilium, quod magis aptum est ad jocunditatem et ludum, tollite vobiscum, quibus carnes ⁴³⁶ inimicorum, si forte sufficient, dabimus ⁴³⁷ ad vescendum. Teste Marte deo et mea domina Bellona, quae mihi fecit omnia bona, per capulum ensis mei juro quem manu teneo, quod pro infantibus eorum catulos canum ponam ad ubera matrum. Levate signa, tollite moras; semper nocuit differre paratis (291). Ite jam velociter

et vincite feliciter. Exoritur ciamor ad aethera ⁴³⁸ (292) utilis et inutilis ⁴³⁹, fortis et vilis ⁴⁴⁰, potens et impotens, perstrepunt arma ⁴⁴¹, saltat scabiosa ⁴⁴² equa, ut acer equus ⁴⁴³ in pugna.

11. Interea quaedam mulier, una de numero Eumenidum, vocans ad se privinum ⁴⁴⁴, qui jam iturus erat ad praelium. Quamvis, inquit, non est naturale novercis, ut benefaciant suis privignis; tamen non immemor consortii tui patris, cautum te faciam, quo ⁴⁴⁵ possis vivere si vis. Scias Boemorum strigas sive ⁴⁴⁶ lemures nostras praevaluisse votis Eumenides, unde nostris usque ad unum interfectis, dabitur Boemiis victoria ⁴⁴⁷.

Hanc tu, quo tandem valeas evadere cladem, quem in primo congressu interficies ⁴⁴⁸ tibi adversantem, utramque sibi abscidens ⁴⁴⁹ aurem, mitte in tuam bursam, et inter utrosque pedes equi in modum crucis evaginato ense terram lineabis. Hoc enim faciens invisibiles ligaturas laxabis, quibus ira deorum vestri equi obligati ⁴⁵⁰ deficient ⁴⁵¹ et cadent ⁴⁵², quasi ex longo itinere fatigati, moxque ⁴⁵³ insiliens equum, terga vertes ⁴⁵⁴, et si magnus post te fragor ⁴⁵⁵ ingruerit, nunquam retro aspicias, fugam sed acceleres, atque ita tu solus vix ⁴⁵⁶ effugies. Nam qui dii vobiscum ⁴⁵⁷ comitabantur ⁴⁵⁸ in praelium, versi sunt in auxilium inimicis vestris ⁴⁵⁹. A contra Boemis resistere non valentibus, hostibus quippe jam teciens triumphantibus ⁴⁶⁰, una

Salus ⁴⁶¹ erat victis nullam sperare salutem (295). Sed sicut semper infideles homines, et eo ad maium proniores ⁴⁶², ubi deficient vires et bonae artes, ilico ad deteriores pravitatis vertuntur partes: haud ⁴⁶³ aliter gens ista vanis ⁴⁶⁴ sacris dedita, plus mendaciis credula, jam desperantes viribus et armis militaribus, quandam adeunt sortilegam et consulunt eam atque instant ut edicat ⁴⁶⁵,

Quid opus sit facto in tali discrimine rerum, Aut quos eventus futurum obtineat bellum.

VARIÆ LECTIONES

⁴⁰⁹ tenuerant corr. eadem manu tenuaverat 1, tenuerant 2, 7. ⁴¹⁰ Levigradek 2. ⁴¹¹ Wlastislav 2, Wlatizlav 2^b, 4, 5, inserto tamen s ante t 4^a, Wlatizlav 5, 7. ⁴¹² Meduek 1. Meduel 2. ⁴¹³ Pripek 2, Pripek 4, 4^a. ⁴¹⁴ corr. 1, rubro atramento. ⁴¹⁵ deest 1. ⁴¹⁶ Luthomirici 4, 4^a. ⁴¹⁷ muros corr. alia manu viros 1. ⁴¹⁸ prosperitatem 4^a. ⁴¹⁹ Ah! ah! 4, 4^a. ⁴²⁰ corr. 1, minio. ⁴²¹ exaltatur 4, 4^a. ⁴²² fatu 4. ⁴²³ convincie 1. ⁴²⁴ qui 7. ⁴²⁵ jussu 4^a. ⁴²⁶ quo 1. ⁴²⁷ totius 4, 4^a. ⁴²⁸ ut vidit corr. alia manu A. ⁴²⁹ corr. alia manu 1. ⁴³⁰ quae deest A. ⁴³¹ manu 1. ⁴³² v. i. m. e. A. ⁴³³ et 1. ⁴³⁴ corr. A. ⁴³⁵ omnis 2. ⁴³⁶ canes corr. carnes A. ⁴³⁷ dapibus 1. 7. corr. A. ⁴³⁸ hethera 1. ⁴³⁹ corr. alia manu 1. ⁴⁴⁰ f. et v. ⁴⁴¹ desunt 1. ⁴⁴² arma repetunt 1. 3. 7. ⁴⁴³ scabio 4. 4^a. ⁴⁴⁴ u addit alia manus A. ⁴⁴⁵ ita A. et corr. 2. ⁴⁴⁶ ut 4. 4^a. ⁴⁴⁷ sine 1. sive deest 4^a. ⁴⁴⁸ v. B. A. ⁴⁴⁹ corr. alia manu 1. ⁴⁵⁰ abscidens 2^b. 3. 4^a. 7. ⁴⁵¹ invisibiles — obligati ommissa 2. ⁴⁵² invicient 2. ⁴⁵³ c. et d. A. ⁴⁵⁴ quae deest 2^b. ⁴⁵⁵ vertens corr. vertes 1. ⁴⁵⁶ magnus terror ingruerit A. m. p. t. vel fragor vel timor 1. timor vel ommissa in 2. 2^b. m. p. t. timor vel fragor 3. 4. 7. ut fragor 3. ⁴⁵⁷ vix deest 2. ⁴⁵⁸ nobiscum 7. ⁴⁵⁹ comitantur 4. 4^a. ⁴⁶⁰ nostris 7. ⁴⁶¹ triumphantibus 1. ⁴⁶² soli alia manu superscr. salus 1. ⁴⁶³ proniores corr. alta manu 1. ⁴⁶⁴ aut corr. haud A. ⁴⁶⁵ vallis 1. ⁴⁶⁶ et d. 1.

NOTÆ.

hoc loco hi conferendi sunt versus p. 91:

Brach (scil. Wlaslaw) mit Feuer und mit Schwert
Oft herein in Neklans Land.

(286) Lewy Hradek castrum in sinistra ripa Moldaviae fluvii, haud procul a Praga urbe. Cfr. Dobrowski Versuche p. 95.

(287) Hodie Netluk in circulo Lutomericensi; cfr. Schaller Topographie des Königreichs Böhmen

PATROL. CLXVI.

86.

(288) Hodie Priesen; cf. ibid.

(289) Bilin ad Bilam in circulo Lutomericensi.

(290) Leitmeritz.

(291) Lucan., Phars. I, 281.

(292) Virg., Æn. II, 313, 358.

(293) Virg., Æn. II, 354.

illa, ut erat plena Phitone, ambigua ⁴⁶⁶ non tenuit eos diu verborum ambage: Si vultis, inquit, triumphum victoriæ consequi, oportet vos prius ⁴⁶⁷ jussa Deorum exsequi. Ergo litate ⁴⁶⁸ diis vestris asinum, ut sint et ipsi vobis in asylum. Hoc votum fieri summus Jupiter, et ipse Mars sororque ejus Bellona, atque gener Cereris jubet. Queritur interim miser asellus et ⁴⁶⁹ occiditur, et, ut jussum fuerat, in mille nullies frustra conciditur, atque ab universo exercitu cicus dicto consumitur ⁴⁷⁰. Quibus ita esu animatis asinino ⁴⁷¹—res similis prodigio—cerneres lætas phalanges et viros mori promptos ut silvaticos porcos; et sicut post ⁴⁷² aquosam nubem fit sol clarior et visu jocundior, ita post nimiam inerciam exercitus ille fuit alacrior et ad pugnam audacior.

12. Interea dux eorum Neclan ⁴⁷³, tempore pavidior et pardo ⁴⁷⁴ fuga velocior, pugnam imminentem pertinuit, et ficta infirmitate in castro supradicto delituit. Quid facerent membra sine capite, aut milites in prælio sine duce? Erat ea tempestate quidam vir præcipuus honestate corporis, ætate et nomine Tyro, et ipse post ducem secundus imperio ⁴⁷⁵, qui ad occursum mille obpugnantium in prælio nullum timere, nemini scivit cedere. Hunc dux clam ad se vocat et præcipit ut arma sua induat, et paucis clientibus id scientibus ⁴⁷⁶, herilem equum jubet ut ascendat, atque vice sui ⁴⁷⁷ milites ad pugnam præcedat, quæ non longe ab urbe, sed quasi duobus stadiis distabat. Ventum erat ad campum ab utrisque exercitibus conditum; sed prius Boemi præoccupant collem in medio campo eminentem, unde et hostes præviderent adventantes (294), et is qui ⁴⁷⁸ æstimabatur ⁴⁷⁹ dux, stans in eminentiori loco, concionaretur ⁴⁸⁰ ad milites Tyro: Si fas, inquit, esset duci verbis addere virtutem militibus (295) multiplicibus vos tenerem sermonum ⁴⁸¹ ambagibus. Sed quia hostis ad oculum stat, et breve tempus ad exortandum ⁴⁸² extat

Fas mihi sit vos vel paucis succendere dictis.

Omnibus in bello dimicandi par est devotio, sed impar vincendi ratio ⁴⁸³. Illi paucorum pugnant pro

gloria, nos pro patria dimicamus et populi atque nostra libertate (296) et salute ultima; illi ut rapiant aliena, nos ut defendamus dulcia pignera et cara connubia. Consortamini ⁴⁸⁴, et estote viri. Nam deos vestros quos actenus habuistis offensos, placastis votis quibus placari voluerunt. Ergo timorem eorum ne timueritis, quia ⁴⁸⁵, quibus in prælio ⁴⁸⁶ timor ⁴⁸⁷ officii ⁴⁸⁸ animo, maximo ⁴⁸⁹ versantur in periculo; audacia autem habetur pro muro (297),—audacibus et ipsi dii ⁴⁹⁰ auxiliantur. Credite mihi, ultra illa castra vestra ⁴⁹¹ salus posita est et gloria. At si terga hostibus vertitis, mortem tamen non effugietis. Set utinam mortem! verum pejus morte agetur; conjuges vestras in conspectu vestro violabunt, et in sinu earum infantes ferro trucidabunt, et ad lactandum eis catulos dabunt, quia victis una est virtus, victoribus nil denegare.

Interea dux Lucensis, ferocissimus mente, cum superbissima gente, quibus et hodie a malo innatum est superbire ⁴⁹², veniens ex adverso, ut vidit hostes non cedere loco, jubet suos paulisper stare illico, et quasi condolens super fata ⁴⁹³ inimicorum, his dictis acuit animos suorum ⁴⁹⁴: O miserabiles ⁴⁹⁵ timidorum hominum manes, frustra prendunt ⁴⁹⁶ colles, quibus desunt vires et bellicæ artes, nec juvat collis, si est virtus debilis. Cernitis, quia in planis vobis non audent occurrere ⁴⁹⁷ campis, nimirum si non fallor, jam fugere parant. Sed vos, priusquam fugiant ⁴⁹⁸, irruite super eos impetu repentino, et sub pedibus vestris ceu frivola stipularum ut conterantur, facite more solito. Parcite ne ignavorum sanguine polluat

fortia tela, sed potius submittite ⁴⁹⁹ quæ portatis volatilia, ut ⁵⁰⁰ perterrefaciatis ⁵⁰¹ falconibus pavidas acies ut columbas. Quod ut factum est, tanta fuit densitas diversarum ⁵⁰² avium, ut sub pennis earum obscuraretur aer velut sub aquosa nube, vel nigra tempestatibus tempore. Hoc cernens intrepidus Tyro, cœptum interrumpens colloquium ad suos dixit ⁵⁰³: Si forte contigerit me mori in prælio, sepelite me in hoc colliculo, et construite mausoleum mihi ⁵⁰⁴ in secula ⁵⁰⁵ memoriale. Unde et hodie nominatur militis acerrimi bustum Tyri (298). Moxque prosiliens ceu maxima moles rupis, quæ ⁵⁰⁶ fulmine ⁵⁰⁷ rupta

VARIÆ LLECTIONES.

⁴⁶⁶ ambiguitate ommissa voce ambage 7. ⁴⁶⁷ prius deest 2^b. ⁴⁶⁸ libate 1. 4^a. ⁴⁶⁹ et deest A. ⁴⁷⁰ corr. 1. ⁴⁷¹ asineo 7. ⁴⁷² per 7. ⁴⁷³ Niclan 4. 4^a. ⁴⁷⁴ corr. alia manu A. partho al. m. superscr. pardo 1. ⁴⁷⁵ i. s. A. ⁴⁷⁶ id scientibus desunt 4. 4^a. ⁴⁷⁷ sua A. ⁴⁷⁸ his omisso qui 7. ⁴⁷⁹ corr. 1. ⁴⁸⁰ concionatur corr. al. manu concionaretur A. ⁴⁸¹ sermone 4. 4^a. verborum 7. ⁴⁸² ad exhort. ommissa 7. ⁴⁸³ conditio vel ratio addunt 1. 3. 7. In 2. 5. supra vocem conditio alia manus antiqua adscripsit vel ratio. conditio A. et rel. ⁴⁸⁴ et nolite addit 1. ⁴⁸⁵ quia deest 4. 4^a. ⁴⁸⁶ l. i. pr. A. ⁴⁸⁷ timor ommissum 2. ⁴⁸⁸ efficit. 2. ⁴⁸⁹ mox uno A. ⁴⁹⁰ deest 1. ⁴⁹¹ vestra deest 7. ⁴⁹² corr. ul. manu 1. ⁴⁹³ superscr. A. ⁴⁹⁴ eorum 7. ⁴⁹⁵ mirabiles 1. ⁴⁹⁶ pendunt 4^a. ⁴⁹⁷ occurre 4^a. ⁴⁹⁸ corr. A. ⁴⁹⁹ submittite deest 4^a. ⁵⁰⁰ in 2. ⁵⁰¹ perire faciatis A. ⁵⁰² deest A. ⁵⁰³ d. a. s. A. ⁵⁰⁴ mihi deest 2. ⁵⁰⁵ i. s. nominativum A. vel memoriale nominativum 1. n. vel m. 2. 3. 7. vel mem. desunt 2^b. 4. 4^a. manu recentiori adscripta in 5. nominativum 4. 4^a. ⁵⁰⁶ rupisque 1. ⁵⁰⁷ corr. al. manu 1.

NOTÆ.

(294) In carmine populari, p. 103:
Dort in weiter Fläche harret ihrer
Kriegesfreudig Wlaslaw.
Et paulo infra verba Cestmiri:
Hier vom Berge kann uns Wlaslaw sehen;
Rasch hinab rings um den Berg gezogen.
(295) Sallust., Cat. 58.

(296) Sallust., ibid.
(297) Sallust., ibid.
(298) Ostenditur in hunc diem crudi et abrupti saxi moles super sterilibus campis ad Tursko, quæ in busti hujus memoriam hac advoluta dicitur, quæ et ipse spectavi oculis. DOBNER ad Hai. III, 108.

de summitate, alti montis fertur per abrupta loca, A mus heros⁵⁰⁸ Tyro in confertissimos hostium custeruens omnia obstacula, haud aliter ruit fortissimoneos (299).

Ac veluti, si quis in horto⁵⁰⁹
ita obstantium
donec plenus astilibus,
in media strage super magnam

tenera papavera succideret ferro,
metit ense capita hostium;
quasi herinatius,
struem⁵¹⁰ occisorum cecidit.

Incertum est, quis, a quo, vel quali vulnere quisque

ceciderit, nisi hoc solum scimus pro certo, quia⁵¹¹ Boemi potiti sunt⁵¹² triumpho, Lucensibus⁵¹³ omnibus⁵¹⁴ interfectis usque ad unum⁵¹⁵, præter illum videlicet quem noverca olim præmonuerat euntem ad prælium. Isque dum jussa peregit novercæ præpeti⁵¹⁶ elapsus fuga, dumque⁵¹⁷ concitus venerit ad domum, ecce uxor sua plangebatur defuncta. Quam ut videret vir suus, dum discooperuisset faciem ejus — res similes fietæ — visum est funus habere in femineo pectore vulnus et abscisas⁵¹⁸ aures. Tunc vir⁵¹⁹ recolens quod factum fuerat⁵²⁰ in prælio, protulit aures de bursa cruentis⁵²¹ cum inauribus, atque recognovit hanc fuisse in specie illius⁵²² quem adversantem occidit in bello.

15. Post hæc intrantes Boemi in terram illam⁵²³ et nullo resistente devastantes eam⁵²⁴ civitates destruxerunt, villas combusserunt, spolia multa acceperunt (300). Inter quæ filium⁵²⁵ herilem apud quandam vetulam mulierem inveniunt latitantem. Quem dux ut⁵²⁶ vidit, quamvis paganus, tamen ut catholicus bonus, misericordia super eum motus ætatulæ ejus⁵²⁷ et formæ pepercit, et novam urbem in plano loco construens nomine Dragus⁵²⁸ (301) super ripam fluvii Ogrè⁵²⁹ juxta pagum Postolopirth⁵³⁰ (302), ubi nunc cernitur sanctæ Mariæ cœnobium, tradidit⁵³¹ civitatem et puerum pedagogo, cui antea⁵³² pater suus eum⁵³³ commiserat, nomine Duringo qui fuit de Sribia⁵³⁴ genere (303), excedens hominem scelere. vir veior pessimo⁵³⁵ et omni

belua crudelior. Quod utique⁵³⁶ factum est omnium consilio comitum⁵³⁷, ut populus⁵³⁸ qui dispersus fuerat ad filium herilem, suum quippe principem, ceteri apes ad suam materculam confluerent; tum si quando resistere vellent in plano loco facile capi possent⁵³⁹, tum quia cum viro alienigena non tam cito conspiraret plebs indigena⁵⁴⁰. His ita⁵⁴¹ dispositis repedant ad propria cum magna leticia, atque victrices aquilas in sua referunt stacia⁵⁴². Interea scelestus Zribin⁵⁴³ ille, deterior infidele, perpetrat scelus crudele. Nam quadam die piscatores nunciant stationem piscium non modicam in placida aqua sub glacie nitida⁵⁴⁴; erat enim glacies perspicua, quam nec adhuc⁵⁴⁵ aura corruperat, nec pulvis⁵⁴⁶ commaculaverat. Tunc ille Judas secundus⁵⁴⁷ Durinch⁵⁴⁸, ratus esse congruum tempus ad exercendam suam nequiciam, quam dudum mala mente, malo⁵⁴⁹ animo conceperat in domini sui⁵⁵⁰ necem, ait ad puerum: *Eamus⁵⁵¹ piscari, quem fraude parabat necare⁵⁵²*. Quo cum⁵⁵³ pervenissent, inquit⁵⁵⁴: *O mi dominelle, perspice natantes ecce sub glacie pisces plus quam mille*. At ille, sicut erat puer, pueriliter genua flectens, dum inspicit sub glacie pisces, securus securim tenero collo⁵⁵⁵ excepit et cui hostis pepercit, suus eum pedagogus⁵⁵⁶ interfecit⁵⁵⁷. Diffugiunt omnes a tali spectaculo. At ille⁵⁵⁸ plus quam parricida, quod non potuit uno ictu securis peragit cultello, caput suo dominello abscondens ut porcello, quod abscondens⁵⁵⁹ sub clamide velut do-

VARIAE LECTIONES.

⁵⁰⁸ eres superscr. al. manu heros 1. ⁵⁰⁹ orto 4. ⁵¹⁰ ita corr. A. stragem A. strugem 1. ⁵¹¹ quod 2b. 4. 4a. ⁵¹² superscr. al. manu A. ⁵¹³ Lucensibus 2. Lucensibus 2b. ⁵¹⁴ hominibus 1. ⁵¹⁵ humanum corr. unum 1. ⁵¹⁶ præpeti corr. alia manu præ ceteris 1. ⁵¹⁷ deletum que A. ⁵¹⁸ abscissas 2. 2b. 3. 7. ⁵¹⁹ deest 1. ⁵²⁰ erat 2b. ⁵²¹ cruentas 4. 4a. ⁵²² ejus 1. ⁵²³ B. intr. 1. i. A. 4. B. t. i. intr. reliq. ⁵²⁴ deest 1. ⁵²⁵ deest 4. 4a. ⁵²⁶ superscr. 1. ⁵²⁷ omissum 2. ⁵²⁸ Vragus 2a. Oragus 7. ⁵²⁹ Oggre 3. 7. ⁵³⁰ Postoloprt 2. Postoloprih 2b. 7. Postoloporth 4. Postoloprih 4a. Postolopert 5. ⁵³¹ vel civitatem eam 1. et civitatem eam 3. 7. eandem civitatem omissio eam 4. 4a. ⁵³² ante 4. 4a. ⁵³³ deest 1. ⁵³⁴ Zribia 1. 2. 2b. 3. 4a. 7. Zurbia 4. Ztribia 5. ⁵³⁵ pessimus 1. ⁵³⁶ itaque 1. ⁵³⁷ deest 4. 4a. ⁵³⁸ recenti manu superscr. 1. ⁵³⁹ tum si quando — capi possent, desunt in 3. 4. 4a. 7. ⁵⁴⁰ corr. A. ⁵⁴¹ hisque def. ita A. ⁵⁴² stacia 2b. 4. 4a spatia 3. 7. ⁵⁴³ Zirbin 4. 4a. Zribni 7. ⁵⁴⁴ nitida A. nova vel nitida 1. s. g. nova 2. 3. 7. in 2b. 5. a correctore additum nitida. n. nova 4. 4a. ⁵⁴⁵ deest 4. 4a. ⁵⁴⁶ pluvia subducto pulvis 2b. ⁵⁴⁷ sceleratus corr. secundus 2b. ⁵⁴⁸ Durinch 2b. 5. Durinell 3. 7. During 4. Durinh 4a. ⁵⁴⁹ que deest in 1. 2. 3. 7. ⁵⁵⁰ vitam A. vitam vel necesse 1. v. vel necem rel. ⁵⁵¹ domine addunt 4. 4a. ⁵⁵² necari 2b. 4. 4a. ⁵⁵³ omnes 2. ⁵⁵⁴ inquit corr. ex inquit 2. ait 4. 4a. ⁵⁵⁵ securi tenerum collum 4. 4a. ⁵⁵⁶ pædagagus 4a. ⁵⁵⁷ interfecit 7. ⁵⁵⁸ Zirbin addunt 4. 4a. ⁵⁵⁹ abscondens A. 1. 2. 4.

NOTÆ.

(299) In carmine populari, p. 105.
*Tras bricht mit hervor aus Waldesschatten,
Tras erfasst des Feinds zahllose Haufen.*
(300) In carmine populari, p. 107:
Und die reiche Beute

Blinkt vor Neklaus freudehellem Auge.
(301) Postero tempore Drahuss nquinata.
(302) Cfr. Dobner ad Haic. II, 302.
(303) Ex Soraborum, ut videtur, populo orrundus.

mini sui pro honore, munda involvit sindone ⁵⁶⁰, ut ad ducem, qui sibi eum commiserat, infelix malo suo deferat. Fert sine mora funesta dona, sperans pro tali facto ⁵⁶¹ innumera ⁵⁶² consequi munera, et invenit ducem in Pragensi palatio eum omnibus residentem comitibus in concilio; atque optimum ratus fore, ut in conspectu omnium facinus suum referat in medium, intrat et salutatur ducem, et resalutatus stans exspectat, et ut data est sibi copia sandi, dixit: *En* ⁵⁶³ ego, *en* ego ⁵⁶⁴ solus mea effeci securi, ut vos omnes dormiatis in utramque aurem securi (304). *Sæpe enim una et minima scintilla* ⁵⁶⁵, quam incaute custos domus reliquit sub tenui favilla, excitat ignes magnos, et non solum domum, sed etiam involvit et comburit ipsos ⁵⁶⁶ domus dominos. Hanc ego scintillam præcavens et prævidens in futurum vobis nocituram extinxi, et ⁵⁶⁷ vos ⁵⁶⁸ vestrosque ⁵⁶⁹ posteros a ventura clade, quasi ex divino oraculo præmonitus,

Aufer ab aspectu nostro tua ⁵⁷⁰ *dona scelestæ,*
tua scelera excedunt modum et veniam,
Ad hoc flagitium nec potest dignum excogitari
An putas, quod facere non potuissem
Michi autem fuit licitum occidere inimicum,
Hoc quod peccasti peccatum
Certe quicumque te occiderit
non solum peccatum
quia et peccatum
et peccatum
pro utroque peccato triplicatum

Verum si pro hoc tam scelere immani aliquod a nobis donatum sperasti, scias tibi pro magno munere hoc dari, ut unam de tribus quom velis eligas mortem. Aut te præcipites ex alta rupe, aut te manibus tuis suspendas in quavis arbore, aut scelerosam vitam tuo finias ⁵⁷¹ ense. Ad hæc vir ⁵⁷² ingemiscens ait: *Heu* ⁵⁷³! quam male virum ⁵⁷⁴ habet, cum præter spem sibi evenit. Et statim abiens in alta ⁵⁷⁵ alno se suspendit laqueo; unde alnus illa quamdiu non cecidit, quia juxta viam erat, dicta est alnus Durinici ⁵⁷⁶. Et quoniam hæc antiquis referuntur evenisse temporibus, utrum sint facta an ficta, lectoris iudicio relinquimus. Nunc ea quæ vera fidelium re-

protegi. Vos autem, qui estis capita terræ, huic facto nomen invenite. Si est meritum, facite ut omnes sciant, quantum merui; aut si dicitis esse scelus, plus mihi debetis, quod vos ipsi non facitis scelus. An ideo debuistis infanti parcere, quia pater ejus vestros infantes interficere et catulos voluit ponere ad sugendum ⁵⁷⁰ vestras conjuges? Certe nec carnes suaves ⁵⁷¹ rabidi nec suave lupi jus. Ecce paterni sanguinis ultor, vobis quandoque ⁵⁷²

nociturus jacet sine vestro sanguine victus ⁵⁷³,
Quin ite potius, accipite regnum ocius, quod sine metu possidebitis in sempiternum felicius. Et statim protulit caput in disco tenellum, in quo nichil adhuc vivi hominis fuit exterminatum, nisi tantum quod erat voce privatum. Expavit dux, corda tremuerunt comitum, confusum inhorruit murmur. Tunc dux torsit caput a munere nefando et solvit ora talia fando:

nec dignam inveniunt vinctum.
præjudicium, nec par supplicium.
quod fecisti, si voluissem?
sed non tibi dominum.
majus ⁵⁷⁴ *est, quam dici potest peccatum.*
vel occidere te judicaverit ⁵⁷⁵,
sed duplex incurrit peccatum,
quod occidaris ⁵⁷⁶,
quod occidisti dominum,
portabit peccatum.

latio commendat, noster stans, licet obusius tamen devotus, ad exarandum digna memoriæ se acuat ⁵⁷⁷.

14. Anno dominicæ incarnationis 894, Borivoy ⁵⁷⁸ baptizatus est, primus dux ⁵⁷⁹ sanctæ fidei catholicus (305). Eodem anno Zuatopulch ⁵⁸⁰, rex Moraviæ, sicut vulgo dicitur, in medio exercitu suorum delituit et nusquam comparuit (306). Sed revera tum ⁵⁸¹ in se ipsum ⁵⁸² reversus, cum recognovisset ⁵⁸³ quod contra dominum suum imperatorem et compatrem Arnolphum ⁵⁸⁴ (307) injuste et quasi immemor beneficii arma movisset—qui sibi non solum Boemiam, verum etiam alias regiones, hinc usque ad flumen ⁵⁸⁵

VARIÆ LECTIONES.

⁵⁶⁰ corr. A. ⁵⁶¹ corr. al. manu 1 ⁵⁶² deest 9 ⁵⁶³ en en 1. ⁵⁶⁴ semel 4a. ⁵⁶⁵ scintillula corr. A scintilla corr. alia manu 1. ⁵⁶⁶ deest A. ⁵⁶⁷ et vos — protegi desunt A. ⁵⁶⁸ et vosque omissis vestros 4. 4a. ⁵⁶⁹ utrosque superscr. al. manu vestrosque 1. ⁵⁷⁰ sugendas 1. ⁵⁷¹ deest A. ⁵⁷² nobis quoque 3. 7. ⁵⁷³ corr. A. ⁵⁷⁴ deest 4. 4a. ⁵⁷⁵ corr. A. ⁵⁷⁶ in syllaba alia manu superscr. A. ⁵⁷⁷ occideris 7. ⁵⁷⁸ corr. al. m. A. ⁵⁷⁹ finies A. ⁵⁸⁰ Zirbin add. 4. 4a. ⁵⁸¹ neu repetunt 4. 4a. ⁵⁸² vir 4. 4a. ⁵⁸³ alto 4. 4a. ⁵⁸⁴ Durinici 7. ⁵⁸⁵ Hic in inferiori m arg. 2b. alia manu scripta leguntur: quæ hic desunt adscribe. Est autem in chartula separata narratio de Borzivojii baptismo ex Christanno adjecta a verbis: at vero homines Bohemi ipso sub, etc., usque ad verba populum Christo Domini acquirentes D. ⁵⁸⁶ Borivy 1. Borvoy 4. ⁵⁸⁷ Bohemiæ in margine 2. alia manu. Boemorum addunt 4. 4a. ⁵⁸⁸ Zuatopluk 1. Zuatoplick 2b. 7. Zvatopluck 3. Zvatopluc 4. 4a. ⁵⁸⁹ tum linea confossum alio atramento in 2. dam 7. refertur 5. ⁵⁹⁰ deest A. ⁵⁹¹ cognov. A. ⁵⁹² Arnulfum 2. 2b. ⁵⁹³ fluvium 7.

NOTÆ.

(304) Terentii Heautont. II, 3, 101.
(305) Anno 895 Borivoy ducem inter vivos non fuisse probant Annales Fuldenses, in quibus legitur Soitigneum et Witzlam Boemorum duces ad Arnul-

sum regem Radisbonam venisse.
(306) Nihil tale apud Reginonem aut Fuldensem scriptorem existat.
(307) Cf. Regino 890.

Ogram⁵⁸⁴, et inde versus Ungariam usque ad fluvium⁵⁸⁵ Gron (308) subjugarat⁵⁸⁶, — penitentia ductus, medice noctis per opaca, nemine sciencie⁵⁸⁷, ascendit equum, et transiens sua castra fugit ad locum in latere montis Zober situm⁵⁸⁸, ubi olim tres heremitæ inter magnam et inaccessibilem hominibus silvam ejus ope et auxilio ædificaverant⁵⁸⁹ ecclesiam (309). Quo ubi pervenit, ipsius silvæ in abdito loco equum interfecit⁵⁹⁰, et gladium suum humi condidit, et ut lucescente die ad heremitas ascendit⁵⁹¹, quis sit illis ignorantibus, est tonsuratus et heremitico habitu indutus, et quamdiu vixit omnibus incognitus mansit; ubi⁵⁹² cum jam se⁵⁹³ mori cognovisset⁵⁹⁴, monachis semetipsum, quis sit, innotuit et statim obiit. Cujus (310) regnum filii ejus parvo⁵⁹⁵ tempore sed minus feliciter tenuerunt, partim⁵⁹⁶ Ungaris illud diripientibus, partim Teutonicis⁵⁹⁷ orientalibus, partim Poloniensibus solentenus hostiliter depopulantibus.

15. Borivoy autem genuit duos filios Spitigneum⁵⁹⁸ et Wratizlaum⁵⁹⁹ ex ea quæ fuit filia Zlavoboris⁶⁰⁰ comitis de castello Psov⁶⁰¹ (311) nomine Ludmila⁶⁰² (312). Quo feliciter universæ carnis viam ingresso, successit paternum in principatum Spitigneum⁶⁰³; post ejus obitum obtinuit Wratizlav⁶⁰⁴ ducatum (315), qui accepit uxorem nomine Dragomir de durissima gente Luticensi, et ipsam saxis duriorum ad credendum, ex provincia nomine Stodor⁶⁰⁵ (314). Hæc peperit hinc natos⁶⁰⁶, Wenceslaum⁶⁰⁷ Deo et hominibus acceptabilem, et Bolezlaum⁶⁰⁸ fraterna cede execrabilem. Qualiter autem gratia Dei semper proveniente et ubique subsequente, dux⁶⁰⁹ Borivoy adeptus sit sacramentum baptismi, aut quomodo per ejus successores his in partibus de die in diem sancta processerit⁶¹⁰ religio catholice fidei, vel qui dux quas aut quot primitus ecclesias credulus erexit ad laudem Dei, ma-

luimus⁶¹¹ prætermittere quam fastidium legentibus ingerere, quia jam ab aliis scripta legimus: quædam in privilegio Moraviensis ecclesiæ, quædam in epilogo⁶¹² ejusdem⁶¹³ terræ atque Boemiæ, quædam in vita vel passione sanctissimi nostri patroni et martiris⁶¹⁴ Wencezlai⁶¹⁵ (315); nam et escæ execrantur quæ sæpius sumuntur. Inter⁶¹⁶ hos autem annos quos infra subnotavimus⁶¹⁷ facta sunt hæc, quæ supra⁶¹⁸ prælibavimus: non enim scire potuimus, quibus annis sint gesta sive⁶¹⁹ temporibus⁶²⁰.

Addit cod. 7 sequentia: Interea deficiente nostra materia, quam nemo illius temporibus hominum, clericorum seu laicorum memoriæ commendavit posterorum, rursus ad nobilia facta Romanorum imperatorum recurramus.

16. Anno dominicæ incarnationis 895.

Anno dominicæ incarnationis 896.

Anno dominicæ incarnationis 897.

Anno dominicæ incarnationis 898.

Anno dominicæ incarnationis 899.

Anno dominicæ incarnationis 900.

Anno dominicæ incarnationis 901.

Anno dominicæ incarnationis 902.

Anno dominicæ incarnationis 903.

Anno dominicæ incarnationis 904.

Anno dominicæ incarnationis 905.

Anno dominicæ incarnationis 906.

Anno dominicæ incarnationis 907.

Anno dominicæ incarnationis 908.

Anno dominicæ incarnationis 909.

Anno dominicæ incarnationis 910.

Anno dominicæ incarnationis 911.

Anno dominicæ incarnationis 912.

Anno dominicæ incarnationis 913.

Anno dominicæ incarnationis 914.

Anno dominicæ incarnationis 915.

VARIÆ LECTIONES:

⁵⁸⁴ ita A. Ogram rel. ⁵⁸⁵ flumen 4. 7. ⁵⁸⁶ subjugarat corr. al. manu 1. ⁵⁸⁷ sciencie corr. 1. 3. 7. ⁵⁸⁸ B. 7. A. ⁵⁸⁹ syllabæ erant al. manu additæ 1. ædificaverat 2. 4^a. ⁵⁹⁰ interfecit 4. 4^a. ⁵⁹¹ accessit 1. 2. 4. 7. ⁵⁹² ita A. deest 1. nisi rel. ⁵⁹³ superscript. alia manu A. deest 1. addunt 4. 4^a. ⁵⁹⁴ et addit. A. ⁵⁹⁵ pauco 1. 2. 4. ⁵⁹⁶ pariter 1. ⁵⁹⁷ Theutonicis 4. ⁵⁹⁸ ita A. 2. Zpitigneum rel. ⁵⁹⁹ Wratizlaum 2^b. 4^a. 7. ⁶⁰⁰ Zlavoboris 2^b. 3. 7. Zlaviboris 4. 4^a. ⁶⁰¹ Psov 2, 2^b, 4^a, 5, 7. Pson. 3. ⁶⁰² Ludmila 2^b. Ludmilla 4. 4^a. ⁶⁰³ Zpitigneum 2^b, 7. Zpitignem 3. ⁶⁰⁴ Wratizlav 2, Wratizlav 3, Wratizlaus 4, 4^a. ⁶⁰⁵ Stodor 7. ⁶⁰⁶ deest 1. ⁶⁰⁷ Wenceslaum 2. ⁶⁰⁸ Bolezlaum 2. ⁶⁰⁹ deest 2^b, 3, 4, 4^a. ⁶¹⁰ processit 2. ⁶¹¹ malumus 3. ⁶¹² epilogo 1. ⁶¹³ dem addidit alia manus A. ⁶¹⁴ Christi addunt 4, 4^a. ⁶¹⁵ Wencezlavi 1. ⁶¹⁶ intra 7. ⁶¹⁷ ita corr. al. manus 1, subnotamus 2, 4, 7. *Omissis verbis quos inf. subnot. legit 2^b, annum videlicet dom. incarn. 895, et annum 929. Inde annorum subnotationem omittit.* ⁶¹⁸ scripta 3. ⁶¹⁹ sunt gesta vel 2^b. ⁶²⁰ Deficiunt in 7, omnia quæ leguntur usque ad annum 967. *Sequentium annorum numeri desunt 7^a.*

NOTE.

(308) Gran. Vide Dobneri commentationem Von den Grenzen Altmahrens in Bornii Abhandlungen einer Privatgesellschaft in Böhmen VI, 1. et Dobrowskii Bemerkungen über das alte Mährische Reich in Monatschrift des Böhmisches Museums I. Febr., p. 64.

(309) Quo in monte postea conditum est monasterium S. Hippolyti. De eodem monte fusius dissertavit notarius Belæ, c. 37. Schwandtner I, 24.

(310) Sequentia sunt verba Reginonis.

(311) Bssov. eo loco situm quo hodie Melnik urbs exstat.

(312) Jussu Dragomiræ nurus die 15 Sept. 927;

ut creditur, martyrio obiit. Cf. Dobner ad Haiee. III, 544.

(315) Tenebris vix dispollendis horum principum tempora premuntur. Dobner III, 502. Spitignevi obitum ad a. 922, Wratizlavi ad a. 925 revocavit, quod vero conjectura magis quam certis argumentis innititur.

(314) *Quæ Hevellun dicitur.* Thietmar. IV, 20. Conf. quoque Adami Bremensis locum II, 18.

(315) Est Vita S. Wencezlavi quam conscripsit Gumpoldus episcopus Mantuanus Mon. Germ. SS. IV, 213.

Anno dominicæ incarnationis 916 .
 Anno dominicæ incarnationis 917 ⁶³¹.
 Anno dominicæ incarnationis 918 ⁶³².
 Anno dominicæ incarnationis 919 ⁶³³.
 Anno dominicæ incarnationis 920.
 Anno dominicæ incarnationis 921.
 Anno dominicæ incarnationis 922.
 Anno dominicæ incarnationis 923 ⁶³⁴.
 Anno dominicæ incarnationis 924.
 Anno dominicæ incarnationis 925.
 Anno dominicæ incarnationis 926.
 Anno dominicæ incarnationis 927.
 Anno dominicæ incarnationis 928.
 Anno dominicæ incarnationis 929. 4 Kalend. Octo-
 bris sanctus Wenczelus, dux Boemiorum, fra-
 terna fraude martirizatus Bolezlav (316) in ur-
 be ⁶³⁵,

intrat perpetuam cœli feliciter aulam ⁶³⁶ (317).
 Nam Bolezlaus, haud ⁶³⁷ dignus dici sancti viri ger-
 manus, quam ⁶³⁷ fraudulenter fratrem suum invita-
 verit ad convivium, quem potius machinabatur ⁶³⁸
 ob regni retinendi gubernacula ⁶³⁹ necandum, aut
 qualiter coram hominibus sed non apud Deum, dis-
 simulaverit fratricidii reatum, sufficienter dictum
 puto in passionis ejusdem sancti viri tripudio (318).
 Cujus post vitæ bravium alter Cain Bolezlaus heu !
 male adoptatum obtinuit ducatum. Hæc autem inter
 convivia quæ ⁶⁴⁰, ut supra retulimus, fraterna cæde
 execrabilia, nascitur proles eximia ducis Bolezlai
⁶⁴¹ ex conjugē egregia, cui ex eventu rerum nomen
 est inditum Ztrahquaz ⁶⁴², quod nomen sonat ter-
 ribile convivium. Quod enim terribilius potest esse
 convivium, quam in quo ⁶⁴³ perpetratur fratri-
 cidium ? Ergo dux Bolezlaus, sceleris patrati ⁶⁴⁴ con-
 sciens, timens penas Tartari, mente semper recolens
 sagaci quoquo modo possit Deus super hoc crimine
 placari, votum vovit Domino dicens : *Si iste meus
 filius ⁶⁴⁵, inquit, superstes fuerit, ex toto corde meo
 reo eum voveo, ut clericus sit et serviat Christo om-
 nibus diebus vitæ suæ, pro meo peccato et hujus
 terræ pro ⁶⁴⁶ populo.*

18. Post ⁶⁴⁷ hæc genitor voti non inmemor, cam

esset jam puer docibilis et multum parentibus ama-
 bilis, non ferens pater ut suis disceret ⁶⁴⁸ præ ocu-
 lis, misit cum Radisponam ⁶⁴⁹ tradens sub regulares
 alas abbati sancti Emmeranmi martiris (319). Ibi
 ecclesiasticis et regularibus ⁶⁵⁰ sanctionibus est im-
 butus ⁶⁵¹, ibi monachico habitu indutus, ibi usque
 ad virile robur est enutritus ; de cætero ejus vitæ
 cursu in sequentibus sat manifestabitur. De actibus
 autem ducis Bolezlai nihil aliud dignum relatione
 percipere ⁶⁵² potui nisi unum, quod vobis operæ
 precium pandere duxi. Nam servus Dei Wenczelus
 ecclesiam in metropoli Praga sub honore sancti ⁶⁵³
 Viti martyris constructam non tamen consecratam,
 morte præventus, reliquit. Hanc ut consecrare di-
 gnaretur, qui tunc præerat Ratisponensi ecclesiæ præ-
 sul nomine Michael, dux ⁶⁵⁴ Bolezlaus supplex, mis-
 sis legatis cum magnis muneribus et majoribus pro-
 missionibus atque pollicitationibus, quo petitionem
 suam adimpleret, vix impetravit ⁶⁵⁵ (320). Quod
 utique ⁶⁵⁶ haud ⁶⁵⁷ annisset præsul, nisi ob recor-
 dationem animæ et salutem ⁶⁵⁸ Wenczelai amici
 sui jam interfecti id deliberasset fieri, quia vir Dei
 Wenczelus, dum carne viguerat, nimio eum ⁶⁵⁹
 affectu coluerat utpote patrem spiritualem ⁶⁶⁰ et
 benignissimum præselem. Nam et ⁶⁶¹ præsul Mi-
 chael similiter hunc sibi adoptaverat in filium dile-
 ctissimum, tum ⁶⁶² sæpe instruens timore et amore
⁶⁶³ Dei, tum sæpe mittens ei ⁶⁶⁴ sua donaria, quibus
 maxime illo in tempore indigebat nova ecclesia
 Christi. Mox ubi dux est factus compos voti, plebs
 universa et proceres atque clerici obviam advenienti
 episcopo ruunt devoti, et cum magno honore et
 læticia recipiunt eum in ⁶⁶⁵ metropolis Pragæ ædi-
 ficia. Quid multa ? 10 Kalend. Octobris dedicata
 est ⁶⁶⁶ S. Viti martyris ⁶⁶⁷ ecclesia, lætus repedit
⁶⁶⁸ præsul ad propria.

19. [REG.] Anno dom. inc. ⁶⁶⁹ 930. Otto filius
 Heinrici ⁶⁷⁰ imperatoris, Eggid ⁶⁷¹ filiam Anglorum
 regis, duxit uxorem.

Anno dom. inc. 931. Henricus imperator re-
 gem Abotridorum et regem Danorum effecit Chri-
 stianos ⁶⁷²

VARIÆ LECTIONES.

⁶³¹ DCCCCXII, 1. ⁶³² DCCCCXIII, 1. ⁶³³ DCCCCXIV, 1. ⁶³⁴ Ab hoc loco desunt in codice 4^a, aliquot folia
 usque ad verba : honores fugio, pompas seculi despicio, quæ a. 994, I, 26, leguntur. ⁶³⁵ in urbem, omisso
 Boleslaw 3. ⁶³⁶ in aulam 2. ⁶³⁷ corr. al. manu A. ⁶³⁸ machinaretur. 1. ⁶³⁹ gubernaculum 2^b. ⁶⁴⁰
 omissum 3, ut deest 4. ⁶⁴¹ Bolezlavi 1. ⁶⁴² ita A. 1. Ztrahkwaz 2. Strahquaz alii. ⁶⁴³ i. q. superscr.
 alia manu A. ⁶⁴⁴ c. sc. p. 1. ⁶⁴⁵ Strahquaz addit 4. ⁶⁴⁶ deest A. ⁶⁴⁷ Pot 1. ⁶⁴⁸ discederet 3. ⁶⁴⁹ Ra-
 tishonam 2, hic et deinceps. ⁶⁵⁰ disciplinis et addit collator 2^b. ⁶⁵¹ ibi ecclesiasticis — imbutus desunt 4.
⁶⁵² reperire A. ⁶⁵³ superscr. alia manu 1. ⁶⁵⁴ Boemorum addit 4. ⁶⁵⁵ impetrat 2^b. ⁶⁵⁶ deest A. ⁶⁵⁷
 corr. alia manu A. 1. ⁶⁵⁸ beati addit 4. ⁶⁵⁹ eum 2. ⁶⁶⁰ spiritalem 1, 4. ⁶⁶¹ deest A. ⁶⁶² tum — Dei
 desunt 4. ⁶⁶³ timorem et amorem A. ⁶⁶⁴ per addunt A. 2. ⁶⁶⁵ in deest 2. ⁶⁶⁶ ita A. deest rel. ⁶⁶⁷ deest
 3. ⁶⁶⁸ corr. al. manu 1, repedabat 3. ⁶⁶⁹ incarnati. A. ⁶⁷⁰ Henrici A. ⁶⁷¹ corr. A. Edgid rel deest 5.
⁶⁷² quæ ad hunc et præcedentem annum leguntur, desunt 4.

NOTÆ.

(316) Bunzlau.
 (317) Cf. Gumpoldi Vita Wenczlavi c. 17-19.
 In constituenda chronologia longe a veritate aberravit
 Cosmas : S. Wenceslaus interfectus est a. 935.
 Conf. Jahrbücher des deutschen Reichs unter den
 Sachs. Kaisern. 1, 2, p. 7.
 (318) l. e. in libro quo mors ejus celebratur.
 (319) Michaeli, Ratisponensi episcopo et S. Em-
 merami abbati, qui munere suo functus est inde ab

anno 944. Conf. Annales S. Emmerami minores
 Mon. Germ. I, 94.

(320) Gumpoldus ecclesiam temporibus S. Wenc-
 zelai a Tutone consecratam esse tradit, c. 15. Tuto
 vero obiit non post annum 932, quo successor ejus
 Isengrimus interfuit synodo Dingoltingæ; vid. Mansi
 XVIII, 361. Cæterum conf. quæ de hac re disseruit
 Debnar ad Hai. III, 624.

Anno dom. inc. 932 ⁶⁷³ 4 ⁶⁷⁴ Nonas Martii translatum est corpus S. Wenczelay martiris de Bolezlay ⁶⁷⁵ oppido in urbem Pragam invidi fratris odio (321). Siquidem frater ejus Bolezlaus de die in diem pejus faciens et pejus ⁶⁷⁶, nulla compunctus sui facinoris pœnitentia, mente non ⁶⁷⁷ tulit ⁶⁷⁸ tumida, quod per martiris sancti ⁶⁷⁹ Wenczelai merita. Deus declararet innumera ad ejus tumbam ⁶⁸⁰ miracula, clam sibi fidis clientibus mandat, quo eum in urbem Pragam transferentes, noctu in ecclesia sancti Witi humi condant, quatenus, si quæ Deus mira suis ostenderet ad gloriam sanctis, non ejus fratris, sed sancti Witi martiris asseriberetur meritis. Cætera ejus malefacta nec duxi relatione digna, nec pro certo habui comperta. Unum tamen ejus satis audax et memorabile facinus quod retro dierum in B juvenute sua fecit, vestræ caritati referre cupimus. Fuit enim iste dux Bolezlaus—si dicendus est dux, qui fuit impius atque tyrannus sævior Herode, truculentior Nerone, Decium superans scelorum immunitate, Diocletianum crudelitate, unde sibi agnomen ⁶⁸¹ ascivit *sævus Bolezlaus* ut diceretur ⁶⁸²—tantæ enim fuit severitatis, ut nichil consilio, nichil ratione regeret, sed omnia pro sua voluntate atque impetu animi ageret. Unde factum est ut in mente conciperet, quo sibi urbem Romano opere (322) conderet. Moxque populi primates ⁶⁸³ convocat in unum et usque ad unum, et deducens eos in lucum ⁶⁸⁴ juxta flumen Labe ⁶⁸⁵ (323) atque designans locum, aperit eis sui cordis secretum ⁶⁸⁶. *Hic, inquit, volo et jubeo ut mihi ⁶⁸⁷ opere Romano edificetis murum urbis nimis altum per girum.* Ad hæc illi: *Nos qui sumus, inquit, populi fauces (324) et tenemus dignitatum fasces, nos tibi abrenuntiamus, quia neque scimus neque volumus facere quod precipis, neque enim patres nostri tale quid antea fecere ⁶⁸⁸. Ecce in tuis conspectibus ⁶⁸⁹ assistimus ⁶⁹⁰, et potius tuo gladio quam importabili servitutis jugo nostra colla submittimus. Fac quod velis, non enim tuis obtemperabimus ⁶⁹¹ jussis.* Tunc dux ⁶⁹² diram exarsit in iram, et prosiliens stetit in putrido trunco, qui forte tunc ibi jacuit in luco ⁶⁹³, et evaginato gladio dixit: *O ignavi et patrum ignavorum filii. S'*

non estis semiviri aut ⁶⁹⁴ non viliores ⁶⁹⁵ peripsimate piri ⁶⁹⁶, factis dicta comprobate, et utrum gladio an servitutis ⁶⁹⁷ jugo sit levius ⁶⁹⁸ colla submittere temptate. Erat res spectaculo digna et audacis procacitate ducis ammiranda. Nam si mille dextras in uno corpore ⁶⁹⁹ armatas haberet, non in tantum ⁷⁰⁰ tanta turba hominum trepidaret. Quos ut vidit dux ⁷⁰¹ buxo præ timore pallidiores, unum, qui fuit primus inter seniores, apprehendens per cincinnos ⁷⁰² verticis ut fortius valuit, percuciens amputavit ⁷⁰³ ceu teneri papaveris caput, et inquit:

Sic volo, sic faciam, sit pro ratione voluntas (325).

Cæteri hoc cernentes sero pœnitentia ducti, ceciderunt ad genua ducis ⁷⁰⁴ veniam cum lacrimis postulantes. *Jam, inquit, domine, nostris parce culpis, jam per omnia tuis obtemperabimus jussis, jam ultro ⁷⁰⁵ facimus quæcunque velis, ne sis nobis ultra crudelis.* Et statim ad ducis voluntatem ædificant civitatem spisso et ⁷⁰⁶ alto muro, opere Romano, sicut hodie cernitur, quæ ex nomine sui conditoris Bolezlay ⁷⁰⁷ dicitur ⁷⁰⁸.

20. [CONT. REGIN.] Anno dom. incarn. 933 Ungari orientales Francos et Alamanniam atque Galliam ⁷⁰⁹ devastantes, per Italiam redierunt

Anno dom. inc. 934. Heinrichus ⁷¹⁰ rex Ungaros ⁷¹¹ multa cæde prostravit, pluresque ⁷¹² ex iis comprehendit

Anno dom. inc. 935. Heinrichus rex paralyti percutitur.

Anno dom. inc. 936. obiit Heinrichus rex, cui successit ⁷¹³ filius ejus Otto imperator.

Anno dom. inc. 937. Arnolfus dux Bavariorum ⁷¹⁴ obiit.

Anno dom. inc. 938. Ungari iterum a Saxonibus multa cæde devastantur, et ⁷¹⁵ filii ducis Arnolphi regi rebellant ⁷¹⁶ Ottoni.

Anno dom. inc. 939. Luduicus rex Geringam viduam Gisalberti ⁷¹⁷ duxit uxorem ⁷¹⁸.

Anno dom. inc. 940. [CONT. REGIN.] Heinricho, fratri regis, Lothariensis ducatus committitur, et eodem anno inde expellitur.

Anno dom. inc. 941 ⁷¹⁹. Heinrichus frater re-

VARIAE LECTIONES.

⁶⁷³ DCCCEXXXI. 4. ⁶⁷⁴ intra nonas 3. ⁶⁷⁵ Bolezlay 1, et deinceps. ⁶⁷⁶ prius A. ⁶⁷⁷ nam 4. ⁶⁷⁸ intulit 1. ⁶⁷⁹ sui A. 4. ⁶⁸⁰ tumultum 3. ⁶⁸¹ nomen 2, cognomen 2b. ⁶⁸² dr A. ⁶⁸³ prim. pop. A. ⁶⁸⁴ ita 4, locum rel. ⁶⁸⁵ Albe 1, alia manu adscriptum. Albim 2b. ⁶⁸⁶ secreta 4. ⁶⁸⁷ deest 4. ⁶⁸⁸ corr. 1. ⁶⁸⁹ aspectibus 3. ⁶⁹⁰ consistimus 1. ⁶⁹¹ obtemperamus 2, 2b. ⁶⁹² Bolezlaus addit 4. ⁶⁹³ luto 2, luco 2b. posito to super co. ⁶⁹⁴ non addunt A. 1, 2b. 4. ⁶⁹⁵ cultores 3. ⁶⁹⁶ pili corr. piri 2b. ⁶⁹⁷ corr. A. ⁶⁹⁸ levi 1. ⁶⁹⁹ ac addit 4. ⁷⁰⁰ i. 1. alia manu 1. ⁷⁰¹ bolezlaus addit 4. ⁷⁰² ita corr. 1, cincinnos A. circinos rel. ⁷⁰³ amputat 1. ⁷⁰⁴ Bolezlay addit 4. ⁷⁰⁵ deest A. ⁷⁰⁶ superscr. A. ⁷⁰⁷ Bolezlaus 3. ⁷⁰⁸ *Sequentia desunt in cod. 7a, usque ad annum 967.* ⁷⁰⁹ Galliam 2. ⁷¹⁰ ita A. h. l. Heinrichus 3, et sic porro. ⁷¹¹ Ung. H. r. A. ⁷¹² plerosque 3. ⁷¹³ in regnum add. 4. ⁷¹⁴ dux Bavariorum 2b, rex Bavarie 3. ⁷¹⁵ deest A. ⁷¹⁶ debellant 2. ⁷¹⁷ Gisalbam 3, Gisalberti 4. ⁷¹⁸ Eodem anno cometes apparuit. addit 4. ⁷¹⁹ dom. i. 941, desunt 1

NOTÆ.

(321) Gumpoldi Vita S. Wenczelai, c. 23. Quod a. 938 factum sit necesse est, si revera tribus annis post martyrium S. Wenczelai ossa ejus Pragam translata sunt.

(322) l. e. urbem muris lapideis munitam, cfr.

Thietmar. 1., 40.

(323) Albis.

(324) l. e. caput, primates.

(325) Juvenal., sat. VI, 225.

gis ⁷²⁰ cum quibusdam Saxonibus contra regem A conspirat, sed nil nocere potuit.

Anno dom. inc. 942. sidus simile cometæ per 14 noctes visum est, et immensa mortalitas boum ⁷²¹ secuta est.

Anno dom. inc. 943. Otto dux obiit, cui Conradus filius ⁷²² Werinheri ⁷²³ in ducatum ⁷²⁴ successit.

Anno dom. inc. 944. Ungaria Carantanis ⁷²⁵ multa cæde mactantur.

Anno dom. inc. 945. Bertholdus ⁷²⁶ dux Bawariensis ⁷²⁷ obiit, cui Heinricus frater regis successit.

Anno dom. inc. 946. Luduicus rex a suis ⁷²⁸ regna expellitur ⁷²⁹.

Anno dom. inc. 947. Donna Edgid ⁷³⁰ regina B obiit.

Anno dom. inc. 948. sinodus in Inglenheim ⁷³¹ a 34 numero ⁷³² episcopis habita est.

Anno dom. inc. 949. Liudolfo filio regis Machtildis ⁷³³ filia nascitur.

Anno dom. inc. 950. dux Boemorum Bolezlaus regi rebellabat ⁷³⁴, quem rex valida manu adiit successitque per omnia dicioni subdidit ⁷³⁵.

Anno dom. inc. 951. rex Otto in Italiam perrexit.

Anno dom. inc. 952 ⁷³⁶.

Anno dom. inc. 953.

Anno dom. inc. 954.

Anno dom. inc. 955.

Anno dom. inc. 956.

Anno dom. inc. 957.

Anno dom. inc. 958.

Anno dom. inc. 959.

Anno dom. inc. 960.

Anno dom. inc. 961.

Anno dom. inc. 962.

Anno dom. inc. 963.

Anno dom. inc. 964.

Anno dom. inc. 965.

Anno dom. inc. 966.

21. Anno dom. inc. 967 ⁷³⁷. Idus Julii dux, cui

agnomen ⁷³⁸ sævus Bolezlaus, male mercatum fraterno sanguine ducatum cum vita amisit. Cui filius ejus æquivocus in principatum successit, multum dissimilis patri moribus bonis et conversatione spiritali ⁷³⁹. O mira Dei clemencia ⁷⁴⁰ ! O quam incomprehensibilia ejus sunt judicia ! ecce de rubo uva, de spinis rosa, de tribulis ficus gignitur ⁷⁴¹ generosa : videlicet de fraticida prodit christicola, de lupo agnus, de tyranno ⁷⁴² modestus, de impio Bolezlao pius nascitur secundus Bolezlaus dux, nulli probitate secundus. Neque eum contaminat iniqui patris æquivocatio, in quo verus ⁷⁴³ Christi fervebat amor et pura dilectio ⁷⁴⁴ ; nam sicut multi nomina sanctorum sortiuntur ⁷⁴⁵, nec tamen sanctitatem ⁷⁴⁶ assequuntur, quoniam neque sanctitas neque iniquitas ex nomine, sed pro merito hæc utraque dinoscuntur ⁷⁴⁷ in homine ⁷⁴⁸.

22. Erat autem iste ⁷⁴⁹ princeps, secundus Bolezlaus, vir christianissimus, fide catholicus, pater orphanorum ⁷⁵⁰, defensor viduarum, gementium consolator, clericorum et peregrinorum pius susceptor, ecclesiarum Dei præcipuus fundator. Nam ut ⁷⁵¹ in privilegio ecclesie sancti Georii ⁷⁵² legimus, 20 ecclesias christianæ religioni credulus erexit, et eas omnibus utilitatibus quæ pertinent ad ecclesiasticos usus sufficienter ampliavit. Hujus fuit germana soror nomine Mlada, virgo Deo devota, sacris litteris erudita ⁷⁵³, christianæ religioni dedita, humilitate ⁷⁵⁴ prædita, alloquio blanda, pauperibus et orphanis C faulrix larga, ac omni morum honestate decorata. Quæ dum causa orationis Romam veniret ⁷⁵⁵, benignè ab apostolico (526) suscipitur : ubi tempore aliquanto degens, monasticis sat disciplinis imbuatur, et ad ultimum dominus papa suorum cardinalium consilio ⁷⁵⁶, immo volens novæ ecclesie benigno ⁷⁵⁷ subvenire ⁷⁵⁸ suffragio, consecrat eam abbatissam ⁷⁵⁹, mutato nomine Mariam ⁷⁶⁰, dans ei sancti Benedicti regulam et abbacialem virgam. Post hæc nova abbatissa novam et sanctam illatura ⁷⁶¹ Boemæ terræ monachicam ⁷⁶² regulam, accepta licentia et benedictione apostolica, equitat in dulcem patriam cum suo comitatu valde ketifi-

VARIÆ LECTIONES.

⁷²⁰ Ottonis addit supra textum 2b. ⁷²¹ boum 1. ⁷²² filius — successit desunt 5. ⁷²³ Werinari A. Veneri 3. ⁷²⁴ ducatu 2b, 3. ⁷²⁵ Carinthiis 3. ⁷²⁶ Beroldus 1, Bertoldus 2. ⁷²⁷ Bavarie 3. ⁷²⁸ a suis desunt A. assuis suo 1, 4. ⁷²⁹ exp. r. A. ⁷³⁰ Edid. omissio domina 3, donna Hedgyd 4. ⁷³¹ Inglenheim 3, Inglinheim 4. ⁷³² numero deest A. XXXIV 2a, 2b, 4, sed in 2b, in margine : alii 30. In 2, post Inglenheim omnia omissa sunt, relicto rasura vestigio. ⁷³³ Mechtildis 3. ⁷³⁴ rebellat A. rebellavit 3. ⁷³⁵ subjugavit 3. ⁷³⁶ Solos annorum 952-966 numeros exhibent antiquissimi duo codices A. 1, desunt prorsus in reliquis. In cod. 2, verba quæ sequuntur ad a. 967, de rubo uva — patris æquivocatio perverse distributa sunt per annos 952-957, quod miro errore inductus in textum recepit Dobrowski. Anno dom. inc. 954, repetit 4. ⁷³⁷ DCCCCLXII. Sequuntur in 4, anni dom. inc. 968, 969, 970, 971 et ad annum 972 legitur mors Bolezlai. Quæ ad annum 967 narrantur, leguntur etiam in 7, 7a. ⁷³⁸ cognomen 2b. ⁷³⁹ spiritali 7. ⁷⁴⁰ cl. D. A. ⁷⁴¹ corr. A. ⁷⁴² tyranno 1. ⁷⁴³ corr. A. ⁷⁴⁴ dilectio 1. ⁷⁴⁵ sociuntur 1. ⁷⁴⁶ sanctitate 7. ⁷⁴⁷ dinoscitur A. ⁷⁴⁸ nomine 4. ⁷⁴⁹ corr. A. ⁷⁵⁰ et addit A. ⁷⁵¹ uti 2b. ⁷⁵² Georgii 1. ⁷⁵³ s. l. e. desunt 5. ⁷⁵⁴ humilitati 2, humilitate — larga desunt 5. ⁷⁵⁵ ad limina sanctorum apostolorum Petri et Pauli addit 4. ⁷⁵⁶ ex c. card. A. ⁷⁵⁷ benigniss. 3. ⁷⁵⁸ in margine A. appositum. ⁷⁵⁹ corr. 1. ⁷⁶⁰ Maria 3. ⁷⁶¹ alatura 1. ⁷⁶² monachicam 1.

NOTÆ.

(326) Joanne XIII.

cato. Ventum erat ad regiam urbem Pragam, et dux Bolezlaus diu desideratam honorifice recepit sororem amantissimam, et inter se manibus conseratis subeunt regalia tecta; ubi simul residentes diu mutuis alternatim sermonibus dum fruuntur, dum multa quæ vidit Romæ sive ⁷⁶³ audivit relatione digna et admiratione ⁷⁶⁴, fratri suo refert ⁷⁶⁵, insuper litteras ex parte apostolici sibi directas obtulit ⁷⁶⁶, quarum formula hujusmodi fuit: *Johannes ⁷⁶⁷, servus servorum Dei ⁷⁶⁸, Bolezlaus ⁷⁶⁹ catholicæ fidei alumno apostolicam benedictionem. Justum est benivolus aures justis accommodare petitionibus: quia Deus est justitia, et qui diligunt Deum ⁷⁷⁰ justificantur, et omnia diligentibus Dei ⁷⁷¹ justiciam cooperantur in bonum. Filia nostra, tua relativa (327), nomine Mlada, quæ et Maria, inter cæteras haud ⁷⁷² abnegandas petitiones cordi nostro dulces intulit ex parte tui preces, scilicet ut ⁷⁷³ nostro assensu ⁷⁷⁴ in tuo principatu ad laudem et gloriam Dei ⁷⁷⁵ ecclesiæ liceret fieri episcopatum. Quod nos utique læto animo suscipientes, Deo gratias ⁷⁷⁶ retulimus, qui suam ecclesiam semper et ubique dilatat et magnificat in omnibus nationibus. Unde apostolica auctoritate et sancti Petri principis apostolorum potestate, cujus licet indigni, tamen sumus vicarii ⁷⁷⁷, annuimus et collaudamus ⁷⁷⁸ atque incanonizamus, quo ut ⁷⁷⁹ ecclesiam sancti Viti et Wenceslai martirum ⁷⁸⁰ fiat sedes episcopalis; ad ecclesiam vero sancti Georii martiris, sub regula sancti Benedicti et obedientia filie nostræ, abbatissæ Mariæ, constituatur congregatio sanctimonialium ⁷⁸¹. Veruntamen non secundum ritus aut sectam Bulgaricæ gentis vel ⁷⁸² Ruziæ ⁷⁸³ (328), aut Sclavonicæ ⁷⁸⁴ linguæ, sed magis sequens ⁷⁸⁵ instituta et decreta apostolica, unum vocioem totius ecclesiæ ad*

placitum eligas in hoc opus clericum, Latinis adprime litteris eruditum, qui verbi vomere novalia cordis gentilium scindere et triticum bonæ operationis serere atque manipulos frugum vestræ fidei Christo reportare sufficiat. Vale. Et statim, ut jussum fuerat, consilio ducis et abbatissæ sancti Viti ⁷⁸⁶ ecclesia ⁷⁸⁷ decernitur futuro episcopo (329), ecclesia vero sancti Georii martiris (330) ad præsens datur abbatissæ, ducis sorori, Mariæ.

23. Igitur quidam de Saxonia vir miræ eloquentiæ et literalis scientiæ, nomine Dethmarus ⁷⁸⁸, presbyter promotione, monachus professione, olim in antea diebus causa orationis venerat Pragam: qui dum ducis secundi Bolezlai devenire ⁷⁸⁹ ad noticiam, in brevi tempore magnam ejus gratiam adeptus fuerat et amiciciam. Et quoniam Sclavonicam perfecte ⁷⁹⁰ linguam sciebat, hunc per suos legatos dux advocat, clerum, primates terræ et populum convocat, atque suis precibus et monitis efficit, ut eum sibi in episcopum omnes communi assensu ⁷⁹¹ eligant. Postera ⁷⁹² autem die ut duci placuit, favorali ⁷⁹³ acclamatione ab omnibus in episcopum Dethmarus eligitur, ad imperatorem christianissimum Ottonem (331), filium Heinrici imperatoris ⁷⁹⁴, ex parte ducis et totius cleri atque plebis cum his transmittitur litteris ⁷⁹⁵.

O gloriosissime ⁷⁹⁶ imperator et Christianæ religionis maxime cultor ⁷⁹⁷, suscipe nostras clemens et totius cleri atque populi preces, et hunc virum per ⁷⁹⁸ omnia approbatum ⁷⁹⁹, nomine Dethmarum ⁸⁰⁰, quem nobis in pastorem eligimus ⁸⁰¹, vestra sanctissima collaudatione ac ⁸⁰² jussione, ut ordinetur in episcopum, suppliciter exoramus.

Tunc imperator, sicut erat divinæ legis amator

VARIÆ LECTIONES.

⁷⁶³ seu 2b. ⁷⁶⁴ digna et admir. desunt 4. ⁷⁶⁵ corr. al. manu 1. ⁷⁶⁶ tradit 2b. supra vero obtulit. ⁷⁶⁷ episcopus addit 7. epistola mutilata in 5. ⁷⁶⁸ servorum Dei servus A. ⁷⁶⁹ duci addit 4. ⁷⁷⁰ cum 7. In 2b. notavit collator: alius eum. ⁷⁷¹ Dei dilig. A. ⁷⁷² corr. A. aud. 1, non 7. ⁷⁷³ in 1, corr. al. manu. ut. ⁷⁷⁴ assensu 1. ⁷⁷⁵ et addit 7. ⁷⁷⁶ grates 1, 4, 7. ⁷⁷⁷ v. s. A. ⁷⁷⁸ laudamus 2. ⁷⁷⁹ quod A 2b. ⁷⁸⁰ ita A. 1, sancti V. W. fiat 2, sanctorum Viti et Wenceslai martirum 2b. 3, 7, sanctorum Vit. Wenc. Adalberti 4. ⁷⁸¹ monialium A. ⁷⁸² et 2b. ⁷⁸³ Russia 5. Ruscia 4. ⁷⁸⁴ Slavonicæ 2b. ⁷⁸⁵ sequentes 4. ⁷⁸⁶ eccl. s. Viti A. ⁷⁸⁷ in margine A. appositum. ⁷⁸⁸ Dietmarus 2, Dichtmarus 7. ⁷⁸⁹ veniret 3, ⁷⁹⁰ l. perf. A. perferre 1. ⁷⁹¹ affectu A. consensu 2b. ⁷⁹² r alia manu superscript. 1. ⁷⁹³ favorabili 2b. ⁷⁹⁴ primi regis manus rec. apposuit in margine 7. ⁷⁹⁵ corr. 1. ⁷⁹⁶ O gloriosissime — exoramus exciderunt 5, ⁷⁹⁷ superscr. alia manu A. ⁷⁹⁸ verba per omnia — nobis desiderantur in A. quem alia manu superscriptum, ⁷⁹⁹ probatum 3. ⁸⁰⁰ Diethmarum 1, et alias. ⁸⁰¹ elegimus 2b. ⁸⁰² deest 1

NOTÆ.

(327) Cum Dobnero IV, 173. supplendum esset *filia*, ita ut bulla non Bolezlaus II, sed Bolezlaus patri missa videri posset, nisi æque ac Cosmas Dobnerus etiam supposita hac epistola deceptus esset. Genuinam hujus epistolæ originem primus in dubium vocavit Assemanus Orig. eccles. Stud. t. III, p. II, p. 169, quod cum illè argumenta sua non attulisset satis mihi probasse videtur Pubitschka Gesch. von Bohmen III, 7; Palacky Wurdigung, p. 26, eorum sententiam amplexus est, quibus Cosmas verbis formula hujusmodi fuit indicasse videbatur, se non ex exemplari sed e memoria tantum textum reddidisse.

(328) His verbis tenet falsatorem Pubitschka nam temporibus Joannis XIII papæ Bulgari catholice Ecclesiæ addicti erant et Russi nondum profitebantur fidem Christianam.

(329) Minime anno 967, sed non ante annum 975 ope et consilio S. Wolfgangi, qui a, 972, sedem Ratisponensem adeptus est, cathedra episcopalis Pragensis constituta est, cujus rei testis est Henricus IV in diplomate ab ipso Cosma II, 37 transcripto, quo legitur Pragensem episcopatum ab Ottone primo et a Benedicto papa (scilicet VI, qui sedit annis 972-974) confirmatum esse. Et large et acute de hac re disseruit Dobner IV, 215. Vide præterea Pubitschka III, 18. Othloni Vitam S. Wolfgangi, c. 29 Mon. German. SS. IV, et Ann. S. Emmerami Mon. Germ. I.

(330) A Wratislawo I duce in arce Pragensi constituta.

(331) Othlone teste l. l. tempore Ottonis medii i. c. II, primus episcopus Pragensis electus est, quod Palackio I, 229, paschali festo a. 973, quod Otto I Quedlinburgi celebravit, factum esse videbatur; est Ann. Quedlinb. Mon. Germ. SS. III.

consilio ducum et principum sed præcipue præsum, consulens salutem et novitati christianæ plebis, jussit Maguntinum archiepiscopum (352) qui tunc præerat curi, ut eum ordinaret in⁸⁰³ episcopum. Tunc præsul⁸⁰⁴ mitra redimitus novam novam redit lætus totius Boemiæ in parrochiam, atque ut ventum est metropolim Pragam, juxta altare sancti Viti intronizatur ab omnibus⁸⁰⁵ clero modulante: *Te Deum laudamus. Dux autem*⁸⁰⁶ et primates resonabant: *Christe keinado*⁸⁰⁷, *kyrie eleison, und di hallicgen alle helfuent unse, kyrie eleison* et cætera; simplices autem et idiotæ clamabant *Kyrieleyson*⁸⁰⁸; et sic secundum morem suum totam illam diem hylarem sumunt⁸⁰⁹.

Anno dom. inc. 968 obiit Vok comes⁸¹⁰.

24. Post hæc præsul Dethmarus ecclesias a fidelibus in multis locis ad Dei laudem constructas consecrat, et populum gentilem baptizans quam plurimum facit Christo fidelem: nec post multos dies, anno scilicet dom. inc. 969 (353), 4 Non. Jan. (354) vinculis carnis absolutus, talentum sibi creditum Christo reportavit centuplicatum⁸¹¹.

25. Interea rediens philosophiæ de castris, ubi (355) decem aut plus militarat⁸¹² annis (356) secum haud⁸¹³ modicam librorum copiam referens, aderat spectabilis heros, nomine Wogtech⁸¹⁴, adhuc ordine subdiaconus; qui velut tener agnus inter oves sui pastoris super⁸¹⁵ morte moerentes, sedulus exhibebat exequias funebres; orationibus diurnis instans simul et nocturnis, animam patris universalis elemosinis commendabat Deo largis et precibus sacris. Quem dux Bolezlaus et ejus optimates⁸¹⁶ in tam bono opere devotum cernentes et in futurum devotorem fore sperantes, gratia Spiritus sancti inspirante, juvenem⁸¹⁷ nimis renitentem rapiunt et adducunt in medium, atque inquirunt: *Nolis, velis, noster episcopus eris, et Pragensis*⁸¹⁸ vel in-

vitus episcopus vocaberis. Tua nobilitas, tui mores et actus optime concordant cum honore pontificatus.

Tu nobis talos a vertice notus ad imos (337).

*Tu bene scis nobis pandere viam, qua itur ad celestem patriam. Jussa tua nobis quam posse sequi, tam velle necesse est. Te dignum omnis clerus, te universus idoneum episcopatu acclamat populus. Facta est autem hæc electio non longe ab urbe Praga Levigradec in oppido 11 Kal. Mart. eodem quo obiit Dethmarus episcopus anno*⁸¹⁹.

26. Ea⁸²⁰ tempestate (358) rediens de Saraceno bello adiit⁸²¹ Veronam urbem præcellentissimus imperator Otto secundus, pacis amator, justitiæ cultor, gloriosissimo patre primo Otone gloriosior⁸²², qui in omnibus præliis exstitit victoriosissimus⁸²³ victor. Ad quem Sclavonica⁸²⁴ manus Boemiæ cum electo perguit episcopo, ferens ex parte ducis legationem et totius cleri atque populi petitionem, quo⁸²⁵ imperiali nutu eorum communem confirmet⁸²⁶ electionem. Igitur serenissimus⁸²⁷ imperator condescendens eorum dignæ⁸²⁸ petitioni 3 Non. Junii⁸²⁹ dat ei annulum⁸³⁰ et pastorem virgam⁸³¹: et ejus suffraganeus erat, Willigisus⁸³² Maguntinus archipræsul⁸³³ qui⁸³⁴ ibi⁸³⁵ forte aderat, jussu imperatoris consecrat eum in episcopum nomine Adalbertum. Nam archipræsul⁸³⁶ Adalbertus Magidburien-sis⁸³⁷ ecclesiæ olim confirmans crismate, hæc proprio suo vocitavit⁸³⁸ eum nomine, Consecratus⁸³⁹ autem 3 Kal. Julii⁸⁴⁰ (359) cum suis sequacibus⁸⁴¹ equitat in⁸⁴² dulcem patriam, et ut pervenit ad⁸⁴³ civitatem Pragam nudo pede et humili corde, clero et omni plebe præ læticia modulante⁸⁴⁴, episcopalem obsedit kathedram. Hujus tam præclari pastoris Adalberti consilio et prædictæ atque dilectæ suæ sororis abbatissæ Mariæ⁸⁴⁵ intervenit dux Bolezlaus, quicquid præsul Pragensis usque hodie in suo possidet vel obtinet episcopio, vel quicquid abbatissa optavit

VARIE LECTIONES.

⁸⁰³ deest A. ⁸⁰⁴ venerandus Dethmarus addit 4. ⁸⁰⁵ hominibus 7. ⁸⁰⁶ Bolezlaus addit 4. ⁸⁰⁷ Xpc keinando kiriel unddi gallihcenalle helfuent unse kiriel. *Hæc est lectio antiquissimi cod. 1, Christe keinado et cætera habent 2, 2^a, 3, Christe keinado desunt 2, sed in margine 2^b, Christe keynado. Christe kreynat et cætera 4, C. keynado e. c. 7, Christo keynado 7^a. ⁸⁰⁸ krlesu A. krlessu 1, 2^b, 4, kyrie eleyson 5, krlesu 7, krlesu 7^a. ⁸⁰⁹ In cod. 7, sequitur fundatio ecclesiæ Wissegradensis a. 1070; reliqua desunt omnia usque ad II, 37. ⁸¹⁰ Wok comes A. 2^b, in margine. Wolkomes 3, comes Wok 4. ⁸¹¹ centuplum A. ⁸¹² militaverat 3, militavit 4. ⁸¹³ corr. A. ⁸¹⁴ ita A. Woytech 2. Woytech. alii. ⁸¹⁵ de A. A'. ⁸¹⁶ obtinantes 1. ⁸¹⁷ woytech addit 4. ⁸¹⁸ deest A. urbis addit 4. ⁸¹⁹ tempore et anno, omisso episcopus 3. anno deest 4. ⁸²⁰ vero addit 4. ⁸²¹ abiit 1. ⁸²² gloriosior 1. ⁸²³ deest A. corr. al. man. 1. ⁸²⁴ munifica 2. ⁸²⁵ qui 2. ⁸²⁶ ita A. 1, 3, confirmaret 2. rel. ⁸²⁷ serenissimus 1. ⁸²⁸ deest A. ⁸²⁹ deest 5. ⁸³⁰ an. dat ei A. ⁸³¹ curam A. A'. ⁸³² Willegisus 2^b. ⁸³³ archiepiscopus 4. ⁸³⁴ qui — archipræsul alia manu in margine A. adscripta sunt. ⁸³⁵ tunc add. 4. ⁸³⁶ Magburgensis 1, 3. ⁸³⁷ vocitaverat A. A'. ⁸³⁸ est autem sanctus Adalbertus addit 4. ⁸³⁹ Ita unus 4. reliqui omnes 3. Idus Junii. ⁸⁴⁰ sequentibus 3. ⁸⁴¹ suam addit 3. ⁸⁴² sanctam addit 4. ⁸⁴³ kyrieleyson addit 4. ⁸⁴⁴ Mariæ ab. A.*

NOTÆ.

(352) Ruotbertum.

(353) Iterum errat; Dethmarus episcopus usque ad annum 982 vitam duxit, ut patet ex Vita S. Adalberti c. 8, l. 1. quod pluribus argumentis probavit Dobner ad Hai. IV, 284. Eundem errorem jam annalista Saxo ad a. 982, Mon. Germ. SS. VI, in auctore nostro reprehendit.

(354) De die consentit Necrologium Bohemicum apud Dobnerum Monument. Bohem. II, 9.

(355) Magdeburgi Otrico magistro. Vid. Joan-

nis Canaparii Vita S. Adalberti c. 3 Mon. Germ. SS. IV, 582.

(356) Quot annis studuerit incertum est. Ibid., c. 5.

(357) Cfr. Hor., ep. II, 2, 4.

(358) Ea tempestate — obsedit kathedram ex Vita S. Adalberti c. 8 desumpta sunt, paucis ab auctore de suo additis.

(359) Recte; consecratus est S. Adalbertus festo SS. apostolorum Petri et Pauli i. e. III Kal. Jul. confr. Vita Adalb., c. 8.

dari et fieri utilitatis in suo cœnobio, gratuita utri-
que concessit pietate et canonum sacra confirmavit
auctoritate ⁸⁴⁶.

27. Anno dominicæ incarnationis 970.

Anno dominicæ incarnationis 971.

Anno dominicæ incarnationis 972 sanctus Oudal-
ricus migravit a seculo ⁸⁴⁷ (340).

Anno dominicæ incarnationis 973.

Anno dominicæ incarnationis 974.

Anno dominicæ incarnationis 975.

Anno dominicæ incarnationis 976.

Anno dominicæ incarnationis 977 ⁸⁴⁸ obiit Du-
brauca, quæ, quia nimis improba fuit, jam mulier
profectæ ætatis cum nupsisset Poloniensi duci (341),
peplum capitis sui deposuit, et puellarem coronam
sibi imposuit : quod erat magna dementia mulieris.

Anno dominicæ incarnationis 978.

Anno dominicæ incarnationis 979.

Anno dominicæ incarnationis 980.

Anno dominicæ incarnationis 981 obiit Slavnic ⁸⁴⁹,
pater sancti Adalberti ⁸⁵⁰, cujus de moribus et vita
licet plurima eniteant memoriæ ⁸⁵¹ digna, ex qui-
bus tamen ut referamus ⁸⁵² pauca, cœpta inter-
mittimus nostra. Erat enim ⁸⁵³ vir lætissimus ad
omnes facie, in consiliis serenissimus mente ⁸⁵⁴,
alloquiis blandissimus ⁸⁵⁵, locuples divitiis quam
secularibus tam spiritualibus. In domo ⁸⁵⁶ illius ho-
nestas ⁸⁵⁷ fulgebat et sincera dilectio, judiciorum
rectitudo et procerum multitudo ⁸⁵⁸. In operibus
ejus erat legum cognitio, pauperum relectio, mœ-
rentium consolatio, peregrinorum receptio, vidua-
rum et orphanorum ⁸⁵⁹ defensio (342). Hujus ⁸⁶⁰ tam
insignis ducis metropolis fuit Lubio (343), sita loco

A ubi amnis Cydlina ⁸⁶¹ (344) nomen perdit suum, in-
trans liberioris aquæ ⁸⁶² in fluvium Labe. Habuit
autem sui principatus hos ⁸⁶³ terminos. Ad occi-
dentalem plagam contra Boemiam rivulum Suri-
na ⁸⁶⁴ (345) et castrum quod est situm in monte
Oseca ⁸⁶⁵ juxta flumen Msam ⁸⁶⁶. Similiter plagam
ad australem contra Teutonicos orientales has ur-
bes habuit terminales : Hinov ⁸⁶⁷ (346), Dudle-
bi (347), Netolici ⁸⁶⁸ (348) usque ad mediam silvam.
Item solis ad ortum contra Moraviæ regnum castrum
sub silva situm, nomine Luthomisl ⁸⁶⁹ (349), usque
ad rivulum Svitawa ⁸⁷⁰ qui est in media silva. Item
ad aquilonalem plagam contra Poloniam castellum
Cladzeo ⁸⁷¹ (350), situm juxta flumen nomine Ni-
zam ⁸⁷² (351). Hic dux Slavnic, quamdiu vixit, feli-
citer vixit.

28. Anno dominicæ incarnationis 982.

Anno dominicæ incarnationis 983.

Anno dominicæ incarnationis 984 obiit (352) Ro-
mæ cæsar Otto secundus. Huic imperatori ⁸⁷³ (353)
Adalbertus præsul Pragensis adeo fuit familiaris et
carus obsequiis, ut in pascha Domini ⁸⁷⁴, quod cele-
bravit rex Aquisgrani in palatio coram omnibus
episcopis, hac eum ⁸⁷⁵ officii celsitudine sublimaret,
quo sibi coronam imponeret et majorem missam
celebraret, quod solum fas erat ut archiepiscopus
faceret (354). Post festum vero, cum jam accipe-
ret ⁸⁷⁶ a cæsare licentiam redeundi ad patriam
sevocat ⁸⁷⁷ eum cæsar in secretarium, et faciens
suorum confessionem peccaminum, commendat se
C piis recordationibus ejus orationum. Insuper dat ei
paramenta, in quibus missam celebrat ⁸⁷⁸ in pa-
scha, scilicet albam, dalmaticam, casulam, cappam

VARIE LECTIONES.

⁸⁴⁶ utrisque A. ⁸⁴⁶ Reliqua usque ad annum 994 desunt in 7a. ⁸⁴⁷ Hæc verba desunt A. 2a. 5.
⁸⁴⁸ Quæ sequuntur, ad priorem annum leguntur in Frehero. ⁸⁴⁹ Zlaunik 1. 2b. Slawnik 2. Zlaunik dux 4.
⁸⁵⁰ XV Kal. Apr. addit 4. ⁸⁵¹ memoria 2b. ⁸⁵² referamus 1. ⁸⁵³ deest A. ⁸⁵⁴ vitæ 3. ⁸⁵⁵ a. b. desunt
5. ⁸⁵⁶ in domo — defensio desunt 5. ⁸⁵⁷ honesta 4. et corrector 2b. ⁸⁵⁸ corr. al. man. 1. ⁸⁵⁹ et orph.
desunt 4. ⁸⁶⁰ hius 1. ⁸⁶¹ Cidlina 1. 3. Cidlina 2. Cydlina 4. ⁸⁶² atque 1. ⁸⁶³ os corr. al. manu hos 1.
⁸⁶⁴ Sirina corr. 1. Surma 5. ⁸⁶⁵ Ossieka 2. ⁸⁶⁶ Mzie 2. ⁸⁶⁷ Chinov. 1. 2b. 4. Hinov 3. ⁸⁶⁸ Netholici
1. Netolici 2. Netholici 2b. prius, sed correctum Netholici et deleto ultimo i supra scriptum e. Netholici 3.
⁸⁶⁹ Lutomis 1. 4. Liutomysl 2. Lutomizl 2b. Lutomis vel, omissio nomine 3. ⁸⁷⁰ Zuitava 1. 2b. Zuitawa 2.
Suttava 3. Zwitana 4. ⁸⁷¹ Kladzeo 1. 2b. Kladsco 2. Kladsco 3. Glec 3. Glec addit man. rec. 5. ⁸⁷² Nizam
corr. al. man. Nizam 1. Nzam 2. Nizzam 3. Nizam 4. ⁸⁷³ secundus addit 4. ⁸⁷⁴ deest 3. ⁸⁷⁵ cum 2.
⁸⁷⁶ accepisset 3. ⁸⁷⁷ clam vocat 4. ⁸⁷⁸ celebravit 4. celebraret 3. cum correctore 2b.

NOTE.

D

(340) Obiit die 4 mens. Julii 973. Cfr. Gerhardi
Vita S. Udalrici, c. 27, Mon. Germ. SS. IV, p. 414.

(341) Miseconi; conf. quæ apud Thietmarum IV,
35, 36. de Dubrauca illa, filia Boleszlavi I, ducis Bo-
hemorum, leguntur, et Roepell, Geschichte von Po-
len I, 622.

(342) Conf. Vita S. Adalberti c. . .

(343) Libiez in circulo Bidschowensi, cfr. Schal-
ler XVI, 21.

(344) Czidlina fluvius qui prope Libiez in Albim
cadit. Ibid.

(345) Bila qui prope Aussig in Albim exundat.
Ibid., V, 14.

(346) Cheynow.

(347) Daudleb.

(348) Netolitz.

(349) Leutomischl.

(350) Glatz.

(351) Neisse.

(352) Constat eum anno præcedenti obiisse.

(353) Potius Ottoni tertio; cf. Vita S. Adalberti,
c. 22.

(354) Minime de coronatione Ottonis III, sed de
impositione coronæ, quæ in diebus festis fieri sole-
bat, cogitandum esse, ex ipsis auctoris verbis satis
apparet; quod quo tempore factum sit non liquet.
Ottonem, a. 995, Pascha Aquisgrani celebrasse ta-
bulæ ejus probant ap. Böchner reg., n. 746; eodem
fere tempore S. Adalbertum in Germania fuisse; au-
ctor Vitæ ejus innuere videtur c. 19, 20.

et faciterium ⁸⁷⁹, quo ea habeat sui ob memoriam. A Quæ usque hodie in Pragensi ecclesia honorifice habentur et dicuntur paramenta sancti Adalberti.

Anno dominicæ incarnationis 985 ⁸⁸⁰.

Anno dominicæ incarnationis 986.

Anno dominicæ incarnationis 987 obiit Strezizilava ⁸⁸¹ (355), sancti Adalberti mater venerabilis et Deo acceptabilis matrona, tantæ et tam sanctæ nobilitatis ⁸⁸² dici mater et esse digna.

Anno dominicæ incarnationis 988.

Anno dominicæ incarnationis 989.

Anno dominicæ incarnationis 990 (356) sanctus Adalbertus Romæ ad sanctum Alexium, in scio abbate quis esset, factus est monachus.

Anno dominicæ incarnationis 991.

Anno dominicæ incarnationis 992.

Anno dominicæ incarnationis 993.

Anno dominicæ incarnationis 994.

29. Nec ⁸⁸³ transsiliendum censeo quod ab aliis prætermisum video. Nam præsul Adalbertus videns, quod grex sibi commissus semper in præcipitium iret, nec eum ad rectam viam convertere quiret, timens ne et ipse cum pereunte ⁸⁸⁴ plebe periret, non ausus est cum eis amplius stare, nec passus est suam ulterius incassum prædicandi operam dare ⁸⁸⁵. Sed cum jam jamque ⁸⁸⁶ Romam iter arripere vellet (357), forte fortuna tempore in ipso Strahquaz ⁸⁸⁷, de quo supra retulimus, sui abbatis cum licentia venerat de Radisbona ⁸⁸⁸, post multos annos visere patriam dulcem et cognatos atque fratrem suum Boemiæ ducem. Cum quo vir Dei præsul Adalbertus secretum peciit et colloquium tenuit, multa conquestus de infidelitate et nequicia populi, de incesta copula et super illicita discidia ⁸⁸⁹ (358) inconstantis conjugii, de inobedientia et negligentia cleri, de arrogantia et intollerabili potencia comitum. Ad ultimum omnem intencionem sui cordis sibi aperuit ⁸⁹⁰, quod vellet Romam apostolicum (359) consultum ire, et ad gentem apostatricem ⁸⁹¹ nunquam redire. Inter hæc et ad ⁸⁹² hæc hæc addidit: *Et bene*

*est, inquit, quod tu frater nosceris esse ducis, et hujus terræ ex ⁸⁹³ dominis ⁸⁹⁴ originem ducis ⁸⁹⁵: te plebs ista mavult ⁸⁹⁶ dominari, et tibi magis obedire quam mihi. Tu ⁸⁹⁷ consilio et auxilio tui ⁸⁹⁸ fratris superbos comprimere, negligentes arguere, inobedientes corrigere, infideles increpare poteris. Tua dignitas et scientia, tui habitus sanctimonia multum ⁸⁹⁹ concordant, ad pontificalia regimina. Quod ut fiat ego tibi cum ⁹⁰⁰ Dei voluntate et mea potestate concedo, et ut liceat me vivente istic episcopus ut sis, apud apostolicum omnibus votis intercedam ⁹⁰¹. Et quem forte manu tenebat episcopalem baculum, ponit sibi in sinum. Quem ille, quasi furibundus, in terram projecit, et hæc verba insuper adjecit: *Nolo ut ⁹⁰² aliquam dignitatem habeam ⁹⁰³ in mundo ⁹⁰⁴, honores fugio ⁹⁰⁵, pompas seculi despicio: indigno me judico episcopali fastigio, nec tantum pondus pastoralis curæ ferre sufficio. Monachus sum, mortuus sum: mortuos sepelire non possum. Ad hæc præsul ⁹⁰⁶ respondit: *Scias, frater ⁹⁰⁷, scias, quod modo non facis cum bono, facies autem postea, sed cum tuo maximo ⁹⁰⁸ malo. Post hæc præsul ⁹⁰⁹, ut proposuerat, Romam iter arripit, et gentem suis præceptis inobedientem relinquit ⁹¹⁰. Et quia tunc temporis dux non erat suæ potestatis, sed comitum ⁹¹¹, comites versi in Dei odium, patrum iniquorum pessimi illi, valde malum operabantur facinus ⁹¹² et iniquum. Nam sub quadam festiva die ⁹¹³ (360) furtim irrumpunt urbem Lubic, in qua fratres sancti Adalberti et milites urbis universi velut oves innocentes assistebant sacris missarum solempnijis festa celebrantes. At illi ceu lupi immanes urbis moenia irrumpentes, masculum et feminam usque ad unum interficientes, quatuor ⁹¹⁴ fratribus sancti Adalberti cum omni prole ante ipsum altare decollatis, urbem ⁹¹⁵ comburunt, plateas sanguine perfundunt, et eruentis spoliis ac crudeli præda onerati ⁹¹⁶ hilares ad proprias ⁹¹⁷ redeunt ⁹¹⁸ lares. Interfecti sunt autem in urbe Lubic quinque fratres sancti Adalberti ⁹¹⁹ anno dom. incarn. 995, quorum nomina ⁹²⁰***

VARIE LECTIONÆ.

⁸⁷⁹ facitersium corrector 2. facitergium 3. ⁸⁸⁰ Numerus alia manu in margine A. adscriptus. ⁸⁸¹ Zrezizlava 1. 2^b. 4. Strziezislawa 2. Zrezizlana 3. Zrehzizlava 5. ⁸⁸² corr. 1. ⁸⁸³ Hic iterum incipit cod. 7^a. ⁸⁸⁴ perheunte 1. ⁸⁸⁵ corr. 1. ⁸⁸⁶ jamque deest 1. 3. ⁸⁸⁷ Ztrahquaz 1. 4. ⁸⁸⁸ Radisbona 1. ⁸⁸⁹ dissidia 2^b. 3. 4. ⁸⁹⁰ aperit A. A^t. ⁸⁹¹ apostaticam 3. ⁸⁹² superscr. 1. ⁸⁹³ et corr. ex 1. ⁸⁹⁴ dominis corr. domini 1. ⁸⁹⁵ et hujus—ducis desunt A. A^t. ⁸⁹⁶ magis vult 4. ⁸⁹⁷ tu consilio—poteris desiderantur in 4. ⁸⁹⁸ deest A. A^t. ⁸⁹⁹ inultum deest 2. ⁹⁰⁰ deest 3. ⁹⁰¹ intendam 3. ⁹⁰² ita A. 1. 4. ⁹⁰³ deest in omnibus cod., alia manu superscr. 1. ⁹⁰⁴ possideam 4. ⁹⁰⁵ A verbis nores fugio. continuatur chronicon in cod. 4^a. ⁹⁰⁶ Adalbertus add. 4, 4^a. ⁹⁰⁷ Ztrahquaz add. 4, 4^a. ⁹⁰⁸ deest A. A^t. ⁹⁰⁹ Adalbertus addit 4. ⁹¹⁰ reliquit 2. ⁹¹¹ ducum A. ducis A^t. ⁹¹² scelus 4, 4^a. ⁹¹³ die festivo A. A^t, festivitate 4, 4^a. ⁹¹⁴ universis 3. ⁹¹⁵ Lubic add. 4, 4^a. ⁹¹⁶ corr. al. manu 1. ⁹¹⁷ ita A. 1. ⁹¹⁸ recedunt A. A^t. ⁹¹⁹ præsulis addunt 4, 4^a. ⁹²⁰ quorum nomina deest 2. Per verba: Anno dom. incarn. 995 linea alio atramento ducta est.

NOTÆ.

(355) Ex caro genere Selavorum nobilissima; conf. Brunonis Vita S. Adalberti, c. 1.

(356) Jam tempore Nativitatis Christi, a. 988, S. Adalbertus Romæ commoratus esse videtur; conf. Wilmaus Otto III, p. 92.

(357) Primum erat S. Adalberti iter Romanum;

itaque cum Cosma minime ad annum 994 referri potest.

(358) Vita S. Adalberti, c. 12.

(359) Joannem XVI annis 985-996 sedentem.

(360) S. Wenceslai; cfr. Brunonis Vita S. Adalberti, c. 21; sed hoc post secundum ejus iter Romanum factum est anno 996.

sunt hæc : Sobehor, Spitimir⁹²¹, Dobrazlav⁹²², Porey⁹²³, Caslav⁹²⁴.

30. His ita⁹²⁵ peractis, dux Bolezlaus invito consilio cum clericis, Maguntinum præsul⁹²⁶ his sollicitat verbis : *Aut nostrum pastorem Adalbertum ad nos revoces, quod magis volumus, aut alium nobis in loco sui ordines, quod inviti poscimus*⁹²⁷. Nam⁹²⁸ Christi ovilia adhuc in hac gente fidei novicia, nisi eis assit vigilans pastoris custodia, cruentis⁹²⁹ lupis opima recta⁹³⁰ fiunt⁹³¹ edulia⁹³². Tunc

A metropolita Maguntinus sollicitus ne populus recuper⁹³³ Christo acquisitus, relapsus in antiquos pereat sacrilegos ritus, mittens legatos ad apostolicum clamat ut aut viduatæ Pragensi ecclesiæ maritum remittat (361), aut alium in loco sui ordinari⁹³⁴ permittat. Et quoniam servus Dei Adalbertus, jussu apostolici factus liber a custodia gregis domiici, in cœnobio sancti Alexii⁹³⁵ cum senatoribus cœli infra amœnam curiam terreni conversabatur⁹³⁶ Elisii,

Hunc dominus papa, suus et pius insimul abba (362),

Talibus alloquitur⁹³⁷ mœstum solantur amicis :

<i>O fili dulcissime</i>	<i>et frater amantissime</i> ⁹³⁸ ,
<i>per caritatem Dei te deprecamur</i> ⁹³⁹	<i>et per amorem proximi obtestamur,</i>
<i>ut ad tuam parochiam</i> ⁹⁴⁰	<i>dignanter redeas</i>
<i>regimenque tuarum ovium</i>	<i>diligenter recipias.</i>
<i>Si te audierint, Deo gratias :</i>	<i>si te non audierint, fugientes te</i> ⁹⁴¹ <i>fugas,</i>
<i>ne cum pereuntibus pereas,</i>	<i>et ad nationes exteræ prædicandi licentiam habeas.</i>
<i>Hac præsul</i> ⁹⁴² <i>valde</i>	<i>exhilaratus</i> ⁹⁴³ <i>sententia,</i>
<i>quod sibi sit</i> ⁹⁴⁴ <i>data docendi</i>	<i>exteræ gentes licentia,</i>
<i>non sine magna mœsticia</i>	<i>fratrum dulcia linquit</i> ⁹⁴⁵ <i>consortia.</i>

Et cum viro summæ discretionis præsul⁶⁶³, nomine B urbis, in palatio rogat, quo per ejus missos scire Nothario⁹⁴⁶, adiens⁹⁴⁷ archiepiscopum Maguntinæ posset, si se suus grex⁹⁴⁸ recipere vellet⁹⁴⁹.

Quo facto, quid sibi suus grex responderit, aut quam ob causam eum non receperit, vel ad quas gentes inde transierit, quantæ etiam frugalitatis omnibus diebus sui episcopi fuerit, quanta morum honestate enituerit, scire poterit, qui vitam ejus seu⁹⁵⁰ passionem legerit. Nam mihi jam dicta bis⁹⁵¹ dicere non placet ista.

Tunc Ztrahquaz⁹⁵² frater ducis, de quo supra meminimus, videns episcopum quasi jure et regulariter⁹⁵³ a sua plebe repudiatum, tumido fastu exarsit in episcopatum. Et quia facile est volentem cogere, protinus hunc ydiotam et sicophantam populus nequam in episcopalem levat⁹⁵⁴ kathedram. Sic epim, sic Deus sæpe⁹⁵⁵ permittit per sui providentiam C

malis iniquorum archigeronta⁹⁶⁰. pravorum hominum invalescere potentiam, sicut in hac irregulari⁹⁵⁶ electione ludrica⁹⁵⁷ prævaluere⁹⁵⁸ Cereris generi⁹⁵⁹ (364). Nam fuit hic Ztrahquaz veste compositus, mente tumidus, actibus dissipatus, oculis vagus, verbis vanus, moribus ypoerita, et tocus erroris mandrita, atque in omnibus operibus

Plura referre pudet Ztrahquaz de præsul⁹⁶⁰ pseudo.

VARIÆ LECTIONES.

⁹²¹ olim Spitimir 2. Sptimir 4, 4^a. ⁹²² Bobrazlav 1, 2^b. Bobraslav olim in 2. mutatum vero alterum b in h, deletum ra et suprascriptum u, et ita correctum Bobuslav. Bohrazlav collator 2^b. Drohozlav 3. Pobrazlav 4, 4^a. ⁹²³ Poreii 3. ⁹²⁴ Cazlav 1. rel. Czaslav 2, Chazlav 5. ⁹²⁵ itaque 2^a. ⁹²⁶ deest A. ⁹²⁷ possimus corr. alia manu poscimus 1. ⁹²⁸ nam — edulia desunt 5. ⁹²⁹ rapidis vel rabidis cruentis 1. ⁹³⁰ recte 2^b, 4, 4^a. ⁹³¹ sicut 2^b, 3, 4, 4^a. ⁹³² edulia 2. correctum alia manu edulia. ⁹³³ a addit 2. ⁹³⁴ suo ordinare 4, 4^a. ⁹³⁵ confessoris add. 4, 4^a. ⁹³⁶ conversabantur corr. -batur 1. ⁹³⁷ aloquitur 1. ⁹³⁸ Adalberte addit 4^a. ⁹³⁹ deprecor 1. ⁹⁴⁰ littera c. al. manu superscr. 1. ⁹⁴¹ deest 4, 4^a. ⁹⁴² Adalbertus add. 4, 4^a. ⁹⁴³ alia man. superscr. 1. ⁹⁴⁴ est 1. ⁹⁴⁵ liquit 2^b. ⁹⁴⁶ Notharino corrector 2^b. Notario 4^a. ⁹⁴⁷ deest 4, 4^a. ⁹⁴⁸ Verba grex — suus alia manu in margine A. apposita. ⁹⁴⁹ corr. al. man. 1. ⁹⁵⁰ sive 2. ⁹⁵¹ bis 1. ⁹⁵² Strahquaz 2 et sic deinceps. ⁹⁵³ regaliter 2^a. ⁹⁵⁴ locat 3. ⁹⁵⁵ Deus sic sæpe 3, sæpe deest 4, 4^a, 5. ⁹⁵⁶ syllaba in al. manu superscr. A. regulari 4, 4^a. ⁹⁵⁷ ludrica A. ludicitus 3. ⁹⁵⁸ prævaluere corr. alia man. prævaluere A. prævalere 4, 4^a. ⁹⁵⁹ genere corr. generi A. ⁹⁶⁰ archigeron 4

NOTÆ.

(361) Vita S. Adalberti, c. 18.

(362) Leo abbas monasterii S. Alexii.

(363) Leodiensi; cfr. Vita S. Adalberti, c. 24;

sed quod factum est in secundo itinere Romano, a. 996; auctor duo illa itinera in unum confundit.

(364) l. e. diaboli.

Sufficiunt ⁹⁶¹ pro multis pauca. Ventum erat Maguntinæ sedis ad ⁹⁶² archipræsulem ⁹⁶³: ubi peractis omnibus quæ agenda erant per ordinem, sicut fieri solet, post examinationem episcopalem, choro le-

qui ordinandus erat Ztrahquaz dum ⁹⁶⁵ prosternitur in medio, heu dira condicio, arripitur atroci dæmonio: et quod servus ⁹⁶⁶ Dei ⁹⁶⁷ olim sibi prædixerat clanculo, palam fit coram clero et omni populo.

Hactenus hæc inseruisse sufficiat ⁹⁶⁸ (365).

31. Anno dom. inc. 996 (366) postquam insignis signifer Christi, præsul Adalbertus, retribus fidei cepit Pannoniam simul et Poloniam, ad ultimum, dum in Pruzia ⁹⁶⁹ seminat verbum Dei, hanc præsentem vitam pro Christo feliciter terminavit martiro 9 Kalendas Maii, feria 6 ⁹⁷⁰. Eo anno fuit pascha 7 Kalendas ⁹⁷¹ Maii (367).

Anno dom. inc. 997 sæpe memoratus dux Bolezlaus videns Pragensem ecclesiam suo pastore viduatam, dirigit legatos suos ad imperatorem tertium Ottonem, rogans ⁹⁷², ut Boemiensi ecclesie sponsum meritis dignum daret, ne ⁹⁷³ grex Christo noviter mancipatus redeat ad pristinos vanitatis ritus et ad iniquos actus; quippe profitetur non haberi in tota Boemia tunc temporis clericum episcopatu dignum. Mox cesar ⁹⁷⁴ augustus Otto sicut ⁹⁷⁵ erat in divinis humanisque rebus prudentissimus, annuens petitioni eorum cœpit curiosius cogitare, quem de suis potissimum in hoc tam arduum opus dirigeret clericum. Forte aderat in regali curia (368) capellanus nomine Theadagus ⁹⁷⁶, actibus probis et moribus decoratus, liberalibus studiis adprime eruditus, genere de Saxonia, lingua perfecte ⁹⁷⁷ imbutus Sclavonica ⁹⁷⁸. Hunc quia sors obtulerat, omnis regie aula senatus et ipse cesar valde lætificatus in pontificem Pragensis ecclesie eligit et collaudat, et mittens ad Maguntinum archipræsulem, quo eum celeriter in episcopum consecret, mandat.

Anno dom. inc. 998 Nonis Julii consecratus est Teadagus, honeste a clero et populo, ⁹⁷⁹ Pragensis ec-

A taniam ⁹⁶⁴ modulante, dum procumbit super tapecia archipræsul infulatus ante altare, et post eum inter duos suffraganeos

clesie recipitur, atque cum magno gaudio ad cornu altaris sancti Viti intronisatur. Dux valde congratulator quia pastor bonus suo gregi arridet, et grex lætus pastori novo ⁹⁸⁰ alludit.

B 32. Rexit autem iste excellentissimus princeps Bolezlaus post patris obitum 32 annis ducatum, quia quæ justiciæ, quæ catholicæ ⁹⁸¹ fidei, quæ christianæ religionis sunt, erat ardentissimus executor, apud quem ⁹⁸² nullus ecclesiasticam, nullus mundanam dignitatem obtinuit per pecuniam ⁹⁸³. Fuit etiam ⁹⁸⁴, ut res probat, in præliis victoriosissimus victor, sed victis elementissimus indultor atque præcipuus pacis amator. Cui erant maximæ opes, bellica instrumenta et dulcia armorum studia. Nam plus diligebat ⁹⁸⁵ ferri rigorem, quam auri fulgorem, in cuius oculis nemo utilis displicuit, nunquam inutilis placuit, suis mitis, hostibus terribilis fuit. Habuit autem hic gloriosissimus dux ⁹⁸⁶ Hemmam sibi in matrimonio junctam, quæ genere fuit cæteris nobilior (369), sed, quod magis laudandum est, nobilitate morum multo ⁹⁸⁷ præstancior. Ex qua duos (370) filios suscepit elegantissimæ indolis, scilicet Wencezlaum et Bolezlaum; sed Wencezlaus ab incunte ætate hanc ⁹⁸⁸ fragilem vitam mutavit æternitate. Bolezlaus autem post discessum patris sedis suscepit gubernacula principalis, ut in sequentibus declarabitur ⁹⁸⁹.

C 33. Factum est autem, cum appropinquarent ⁹⁹⁰ dies supra memorati ducis ⁹⁹¹ Bolezlay, quo jam æternam commutaret morte vitam ⁹⁹², vocat æquivocum suum et superstitem natum ⁹⁹³, et adstante coniuge Hemma ⁹⁹⁴ (371), et multa procerum tur-

VARIAE LECTIONES.

⁹⁶¹ sufficiant 2^b, 3, 4. ⁹⁶² superscr. al. manu. A. ⁹⁶³ episcopum 3. ⁹⁶⁴ lætamini corr. lætaniam 2^b. lætamina 3. ⁹⁶⁵ deest. A. ⁹⁶⁶ serus corr. al. man. servus 1. ⁹⁶⁷ Adalbertus addunt 4, 4^a. ⁹⁶⁸ sufficiant 3. hactenus — sufficiat desunt 5. hactenus — 996 desunt 7^a. ⁹⁶⁹ Brussia 2, 3. ⁹⁷⁰ Reliqua hujus libri pars penitus desideratur in 7^a. Sequitur fundatio ecclesie Wissegradensis a. 1070. ⁹⁷¹ VI Cal. 3. ⁹⁷² deest 3. ⁹⁷³ ut — non redeat 2. ⁹⁷⁴ addid. al. man. A. ⁹⁷⁵ deest 2. ⁹⁷⁶ Thegdagus 1, 3 et deinceps; corr. Thegdagus 2^b. ⁹⁷⁷ proferre 1, 3. ⁹⁷⁸ Slavica 4, 4^a. ⁹⁷⁹ et populo omittit 2^b. ⁹⁸⁰ suo 2^b. ⁹⁸¹ chatolice 1. ⁹⁸² christianæ repetit 1. ⁹⁸³ pro pecunia 2^b, 3, 4, 4^a. ⁹⁸⁴ et 2^b, 3, 4, 4^a. ⁹⁸⁵ diligebant corr. — bat. 1. ⁹⁸⁶ Bolezlaus addunt 4, 4^a. ⁹⁸⁷ corr. al. man. 1. ⁹⁸⁸ hanc deest 2, 2^b, 3. ⁹⁸⁹ declaratur A. ⁹⁹⁰ appropinquaret 3. ⁹⁹¹ ducis deest. 2, 2^b, 3. ⁹⁹² com. m. v. act. A. ⁹⁹³ natu 4, 4^a. ⁹⁹⁴ Hemina 2.

NOTÆ.

(365) Meram hoc fabellam esse Pubitschka probare conatus est III, 224.

(366) S. Adalbertus obiit anno 997; cfr. Palacky Wurdigung, p. 28.

(367) Vita S. Adalberti, c. 30. Pascha anni 996, die 12 mensis Aprilis celebratum est.

(368) Non in imperatoris sed in Bolezlavi II ducis aula versabatur Theadagus, qui monachus Novæ Corbeizæ arte medica peritus, duci sanitatem restituerat; cfr. Thietmar VII, 41; qui vero confirmat

ab Ottone Theadagum sedem Pragensem regendam accepisse.

(369) Dobner IV, 452, eam filiam Conradi regis Burgundie fuisse conjicit.

(370) Quatuor potius; præter nominatos Jaromirus et Udalricus, quos Bolezlavi III filios fuisse falso opinatur Cosmas, erant filii Bolezlavi II, teste Thietmaro V, 15.

(371) Valde vexavit Emmae hujus origo satis obscuro a rerum Bohemicarum indagatores. Vid. Pubitschka III, 155; Palacky I.

ma⁹⁹⁶, jam iaterrumpente⁹⁹⁶ singulta verba, prout A potuit, his dulcem affatur filium dicitis: Si fas esset matri sui⁹⁹⁷ uteri infanti, ut lactis ubera, sic sapientie dare munera, non natura, sed homo creatus dominaretur in creatura. Attamen nonnulla Deus sua concessit hominibus dona, sicut Noe, Ysaac, Thobiac atque Mathathie, ita duntaxat, ut quos illi benedixerunt⁹⁹⁸, benedixit illis Deus, et quos preordinaverunt⁹⁹⁹ ad bonae conversationis vitam, contulit et illis Deus perseverantiam. Sic et hodie, fili mi, si non assit sancti Spiritus clementia, parum prodest meorum verborum jactantia. Ducem te, inquit Deus, constitui¹⁰⁰⁰: noli extolli, sed esto quasi unus ex illis¹⁰⁰¹, id est¹⁰⁰², si te ceteris sublimiorem sentias, mortalem tamen¹⁰⁰³ te esse¹⁰⁰⁴ cognoscas, nec¹⁰⁰⁵ dignitatis gloriam, qua in seculo sublimaris, aspicias, sed opus, quod tecum ad inferos deportes, intendas. Hæc precepta Dei in corde tuo scribe, et hæc mandata patris tui non omitte. Ecclesie limina frequenter visita, Deum adora, sacerdotes ejus honora, ne sis sapiens apud temetipsum, sed consule plures, si sapiant in id ipsum¹⁰⁰⁶. Pluribus ut placeas, sed qualibus stude.

Omnia cum amicis, sed prius de ipsis tracta. Juste judica, sed non sine misericordia. Viduam et advenam ne despice ad tuam¹⁰⁰⁷ stantes januam.

Dilige denarium, sed parce dilige formam.

Res enim publica, licet sit¹⁰⁰⁸ nimis adaucta, per formam¹⁰⁰⁹ nummismatis falsam cito erit ad nihilum redacta. Est aliquid, fili mi, quod Karolus, rex sapientissimus et manu¹⁰¹⁰, potentissimus, haud¹⁰¹¹ æquiparandus¹⁰¹² nobis hominibus valde humilibus, cum filium suum Pipinum post se in solio sublimandum disponeret, cur terribili eum¹⁰¹³ sacramento constringeret, ne in regno suo subdola¹⁰¹⁴ et prava taxatio¹⁰¹⁵ ponderis¹⁰¹⁶ aut monete fieret. Certe nulla clades¹⁰¹⁷, nulla pestilentia¹⁰¹⁸ nec mortalitas, nec non si¹⁰¹⁹ hostes totam terram rapinis¹⁰²⁰, incendiis devastarent¹⁰²¹, magis populo Dei nocerent, quam frequens mutatio¹⁰²² et fraudulenta pejoratio nummi. Quæ

pestis, aut quæ infernalis Herinis inclementius spo- liat, perdit et attenuat christicolas, quam fraus in nummo herilis? Atqui¹⁰²³ post hæc senescente justitia et invalescente nequicia surgent non duces, sed fures, non rectores populi Dei, sed nequam exactores, avarissimi sine misericordia homines, Deum omnia cernentem non timentes¹⁰²⁴, qui ter vel quater in anno monetam mutando¹⁰²⁵ erunt¹⁰²⁶ in laqueum¹⁰²⁷ diaboli¹⁰²⁸ ad perdicionem populi Dei. Talibus enim nequam artibus et per legum insolentiam coangustabunt hujus regni terminos, quos ego dilatavi usque ad montes, qui sunt ultra Krakou¹⁰²⁹ nomine Triti¹⁰³⁰ per Dei gratiam¹⁰³¹ et populi oppulentiæ. Nam

Divitiæ plebis sunt laus et gloria regis,

Nec sibi sed domino gravis est, quæ servit¹⁰³² ege-
[stas (372)]

Plura locuturus erat: sed extrema hora dirigerunt¹⁰³³ principis ora, et cicius dicto obdormivit in Domino, atque magnus super eum factus est plangit; dies autem sui obitus est 7 Idus Februarii anno Dom. inc. 999.

34. Eodem anno Gaudentius¹⁰³⁴, qui et Radim¹⁰³⁵, frater sancti Adalberti ordinatus est episcopus¹⁰³⁶ ad titulum Guezdensis¹⁰³⁷ ecclesie (375). Hic gloriosissimus dux secundus Bolezlaus, vere et hodie haud¹⁰³⁸ plangendus satis¹⁰³⁹, ejus memoria in benedictione est, in quantum ampliando dilataverit¹⁰⁴⁰ ferro sui terminos ducatus, apostolica testatur auctoritas in privilegio ejusdem Pragencis episcopatus (374). Post ejus obitum filius ejus, tercius Bolezlaus (375), ut supra relatum est¹⁰⁴¹, successit in ducatum; sed non eisdem rerum successibus, nec paternis auspiciis terminos adquisitos obtinuit. Nam dux Poloniensis Mesco¹⁰⁴² (376), quo non fuit alter dolosior homo, mox urbem Krakou (377) abstulit dolo, omnibus quos ibi invenit Boemiis¹⁰⁴³ extinctis gladio. Fuerunt autem duci¹⁰⁴⁴ Bolezlav¹⁰⁴⁵ ex conjugæ nobili duo fratres¹⁰⁴⁶, fræmæ¹⁰⁴⁷ matris gloria nati (378) scilicet Udalricus¹⁰⁴⁸ et Jaromir. Sed Jaromir juvenis patris est nutritus in aula, Udal-

VARIE LECTIONES.

⁹⁹⁶ turba 2. ⁹⁹⁶ interruptente A. ⁹⁹⁷ suæ uti infantis 1. ⁹⁹⁸ benedixerit 2. corr. erunt 3. ⁹⁹⁹ præordinaverit 3. ¹⁰⁰⁰ alia manus addit 1. 2. ¹⁰⁰¹ eis 4. 4^a. ¹⁰⁰² i. A. ¹⁰⁰³ tamen add. alia man. A. deest. 2b. 3. 4. 4^a. ¹⁰⁰⁴ esse deest 4^a. ¹⁰⁰⁵ ne 2. 2b. 3. ¹⁰⁰⁶ sed — ipsum desunt A. ¹⁰⁰⁷ corr. al. man. 1. ¹⁰⁰⁸ deest 4. 4^a. ¹⁰⁰⁹ autem minio superscripsit recentior manus 1. ¹⁰¹⁰ deest 4. 4^a ¹⁰¹¹ corr. A. Verbis haud — humilibus superscriptæ sunt in 2. hæ glossæ Bohemica gesto mi nizizi hibe nemnozem si geezin wronclati. ¹⁰¹² ita corr. A. equipperandus 1. ¹⁰¹³ cum terribili eum 2. 2b. cum terribili eum 3. ¹⁰¹⁴ superscripta glossa Bohemica chytra. ¹⁰¹⁵ glossa Boh. ezena. ¹⁰¹⁶ glossa Boh. promiena. ¹⁰¹⁷ gl. Boh. wahy zahuba. ¹⁰¹⁸ gl. Boh. mor. ¹⁰¹⁹ si 4. 4^a, non a correctore 2b, subductum: ¹⁰²⁰ et addunt 2b, 3, gl. Boh. lupezem. ¹⁰²¹ devastantes 3. ¹⁰²² In 2° difficilis lectio, ita ut potius invitatio quam immutatio legas. In margine vero mutatio. ¹⁰²³ aut qui 4. 4^a. ¹⁰²⁴ metuentes 3. ¹⁰²⁵ deest 5. ¹⁰²⁶ ruunt 3, eunt 4. 4^a. ¹⁰²⁷ gl. Boh. kosidla. ¹⁰²⁸ gl. Boh. diablowa. ¹⁰²⁹ Crakov i, et sic deinceps. Krakou 3. ¹⁰³⁰ Triti A, Tryri 1, Trya 2, Tryti 2b, sed corrector Trnin. Triti 3, Tritri 4. 4^a. ¹⁰³¹ misericordiam A. ¹⁰³² premit superscr. recentior manus 1, quem gravat qui s. 3, 4. ¹⁰³³ dirigerat 3. ¹⁰³⁴ archiepi- scopus addit 4^a. ¹⁰³⁵ Radim 3. ¹⁰³⁶ episcopus deest 4. 4^a. ¹⁰³⁷ Guezdensis 1. ¹⁰³⁸ corr. A. ¹⁰³⁹ satis deest A, 1, 2, 2^a, 4, 4^a, 5, haud et satis desunt 2b. ¹⁰⁴⁰ dilatando ampliaverit 2b. ¹⁰⁴¹ retulimus 4. 4^a. ¹⁰⁴² Mesko 1, et ita porro. ¹⁰⁴³ deest 3. ¹⁰⁴⁴ deest A. ¹⁰⁴⁵ Bolezlao 1. ¹⁰⁴⁶ duæ, omisso fratres 3. ¹⁰⁴⁷ secunde 2, 4^a. ¹⁰⁴⁸ Udalricus 1, Udalricus 2b, Oalrilcus 3, et sic deinceps. Odelricus 4, Oudalricus 4^a, Dedalricus 5.

NOTÆ.

(372) Lucan., Phars. III, 152.

(373) Jam in tabula anni 999 Gaudentii archiepi- scopi mentio fit; cfr. Wilmans Otto III, p. 113.

(374) Dubi o num Cosmas ex descriptione diocesis Pragencis in privilegio pontificis merito conje- cit, Bolezlavum ferro regni fines ampliasset.

(375) Cognomento Rufus, teste Thietmaro V, 7.

(376) Imo Bolezlaus cognomine Chrabry, filius Mesconis.

(377) Krakau.

(378) Hoc falsum esse vide supra.

ricus ¹⁰⁵² autem a pueri ia ¹⁰⁵⁰ traditus erat impera- A
toris Henrici ¹⁰⁵¹ in curiam, quod addisceret mores
¹⁰⁵² et eorum ¹⁰⁵³ astuciam ac Teutonicam linguam
(379). Post hæc transacto non longo tempore (380)
supradictus uterque dux Mescio et Bolezlaus in con-
dicto ¹⁰⁵⁴ loco conveniunt ad colloquium, et data
fide ac juramento firmata inter se pace, dux Mescio
invitat Bolezlaum, quo dignaretur venire ad suum
¹⁰⁵⁵ convivium: At ille, sicut erat vir columbinus et
sine felle (381), suorum consilio familiarium dixit se
omnia facturum velle. Sed quæ pestis nocentior
quam familiares inimici? Quorum quia non potuit
contraire dolosis consiliis, immo jam suis fatis, hah
mens præsauga ducis! vocat ad se nobiles, et quos
relicturus erat in regno, qui videbantur sibi fidelio-
res, et his eos affatur dictis: *Si quid forte mihi, B*
quod absit! alter et præter fidem atque spem in Po-
lonia venerit, hunc ¹⁰⁵⁶ meum natum Jaromir vestræ
fidei committo, et mei in loco ducem vobis relinquo.
Sicque dispositis regni negotiis it cariturus lumine,
et intrat urbem Kracov sinistro omine ¹⁰⁵⁷ perfidi du-
cis Mesconis ad ¹⁰⁵⁸ convivium. Nam mox inter pran-
dendum pax, fides, jus hospitale rumpitur, dux Bolez-
laus capitur atque oculis privatur (382), suosque om-
nes alios trucidant ¹⁰⁵⁹, alios obtruncant, alios carceri
tradunt. Interea iducis Bolezlai domestici et familiares
inimici, gens invisæ, generatio mala, Wrisovici ¹⁰⁶⁰
(383), operabantur ¹⁰⁶¹ abhominabile malum et
antea retro seculis inauditum (384). Quorum primus
et quasi caput totius iniquitatis erat Kochan ¹⁰⁶²,
vir sceleratissimus et omnium malorum hominum
pessimus. Illic et sui propinqui, homines iniqui ¹⁰⁶³,
ducis cum filio Jaromir venientes venationis ad lo-
cum, qui dicitur Weliz ¹⁰⁶⁴ (385), postquam refe-
rente fama perceperunt ¹⁰⁶⁵ quæ facta sunt de duce
in Polonia: *Quis iste est, inquit, homuncio ¹⁰⁶⁶*

alga vilior (386), qui super nos debeat ¹⁰⁶⁷ esse major
et dominus vocari? An non invenitur inter nos melior,
qui et dignior sit dominari? Ah! mala mens, malus
animus! Quod ruminant sobrii, palam faciunt ebrii.
Nam iniquitas eorum ut ¹⁰⁶⁸ incalevit et assumpsit cor-
nua mero, capiunt dominum suum et crudeliter li-
gant, atque nudum et resupinum per brachia et pe-
des ligneis ¹⁰⁶⁹ clavis affigunt humi, et saltant saltu
¹⁰⁷⁰ ludentes militari, saltantes in equis trans corpus
sui ¹⁰⁷¹ heri ¹⁰⁷². Quod videns unus de conversis ¹⁰⁷³
nomine Dovora ¹⁰⁷⁴, velociter currens in Pragam,
Quod factum fuerat ducis ¹⁰⁷⁵ nunciavit ¹⁰⁷⁶

[amicis:

et eadem hora ¹⁰⁷⁷ deducit eos ad turpe bravium sine
mora. Quos ¹⁰⁷⁸ ubi ¹⁰⁷⁹ viderunt iniquitatis operarii
armatos super se repente irruere, diffugiunt ut ve-
spertiliones per silvarum latebras ¹⁰⁸⁰. At illi, ut
invenerunt ¹⁰⁸¹ ducem male muscis laceratum, se-
minecem, nam ¹⁰⁸² ut examen apum, sic ascende-
bat agmen muscarum super corpus nudum, solven-
tes eum et vehiculo ponentes deferunt Wissegrad
¹⁰⁸³ in urbem. Servo autem Dovoræ, omni laude
digno ducis amico, talis gratia redditur ¹⁰⁸⁴ pro
merito. Nam voce ¹⁰⁸⁵ præconica ¹⁰⁸⁶ indicitur ubi-
que per fora, ut quam ipse Dovora tam ejus proles
postera, sit inter nobiles et ingenios ¹⁰⁸⁷ in æter-
num et ultra. Insuper dant ei et dignitatem vena-
toriam, quæ pertinet ad curtem Stebecnam ¹⁰⁸⁸
(387); quam ex tunc et usque modo per generationes
ejus possident nepotes.

C 35. Dum hæc geruntur in Boemia, dux Mescio
veniens cum valida manu Polonica invasit urbem
Pragam, et per duo spacia annorum, scilicet anno
dom. inc. 1000, anno dom. inc. 1001 obtinuit
eam (388). Sed Wissegrad ¹⁰⁸⁹ urbs duci suo fide-
lis ¹⁰⁹⁰ mansit imperterrita et inexpugnabilis. Hisdem

VARIAE LECTIONES

¹⁰⁴⁹ Odaldricus 1. ¹⁰⁵⁰ a pueritia desunt A. ¹⁰⁵¹ Henrici A. ¹⁰⁵² ita corr. 1, morem A, rel. ¹⁰⁵³ deest A.
¹⁰⁵⁴ concilio 1. ¹⁰⁵⁵ ad s. ven A. ¹⁰⁵⁶ erasum 1. ¹⁰⁵⁷ homine 1. ¹⁰⁵⁸ ad deest 4. 4a ¹⁰⁵⁹ alios truci-
dant desunt 4, 4a. ¹⁰⁶⁰ Wirsovici 1, Wirssevici 2b, Versovici 3, Wrssovici 4, 4a. ¹⁰⁶¹ operantur 4, 4a.
¹⁰⁶² c. superscr. al. man. A. Kohan 1, 2b, 4, 4a. Cohan 3. ¹⁰⁶³ homines iniqui desunt A, 1. ¹⁰⁶⁴ Veliz 2,
Weliz 2b, 3. ¹⁰⁶⁵ perceperat 3. ¹⁰⁶⁶ h superscr al. manu 1. ¹⁰⁶⁷ debet A, 2, 4. ¹⁰⁶⁸ superscr. A. ¹⁰⁶⁹ ligneis
deest 2b, 4, 4a. ¹⁰⁷⁰ deest 4, 4a. ¹⁰⁷¹ omittunt 4, 4a. ¹⁰⁷² eri corr. heri al. man. 1. ¹⁰⁷³ suis addit. 3.
¹⁰⁷⁴ Dovoræ 2a, et sic deinceps. Dovoræ 4. ¹⁰⁷⁵ duci 2. ¹⁰⁷⁶ nunciat A, 2, 2b, 3, 4, 4a. ¹⁰⁷⁷ ora corr.
hora 1. ¹⁰⁷⁸ Quod 4. ¹⁰⁷⁹ deest 2. ¹⁰⁸⁰ tenebras A. ¹⁰⁸¹ viderunt 4, 4a. ¹⁰⁸² deest 2. ¹⁰⁸³ Wissegrad
1, Wissegrad 2. ¹⁰⁸⁴ deest 2. ¹⁰⁸⁵ falso repetit 1. pro merito. ¹⁰⁸⁶ præconia A, 3, 4, 4a. ¹⁰⁸⁷ ducis ami-
cos addit corr. 2b. ¹⁰⁸⁸ Stebecznam 2, Sihecnam 3, Sibecnam, 4. 4a. ¹⁰⁸⁹ Wissehrad 4, 4a. ¹⁰⁹⁰ fide-
liter 3.

NOTÆ.

(379) Aufugerant in Germaniam, quia Bolizlavus D
Jaromirum evirari, Udalcicum in balneis suffocari
jusserat; cfr. Thietmar. V, 15. Ex ipso rerum or-
dine patet Henricum illo tempore minime impera-
torem, sed Bavarie ducem fuisse.

(380) I. e. anno 1003; fugit Cosmam, Bolezlaum
a. 1002 Bohemia expulsus et anno 1003 a Bolezlavo
Polono restitutum esse, cum medio tempore Wla-
diboi Polonus et Jaromir regnum paucos menses
obtinuissent. De his omnibus cf. Thietmar. l. l.

(381) Thietmaro V, 7, est immensæ impietatis
auctor; et merito; confer quod idem narrat V, 18.

(382) Obiit anno demum 1037, ut testantur An-
nales Pragenses.

(385) Est patronymicum, filii, posterii Wrs; cfr.
Palacky Gesch. Bohmens, I, 163. 363.

(384) Quod quo tempore factum sit non satis
inquet. Dobner V, 57 ad annum 1012 celus re-
vocat.

(385) Postero tempore hoc loco præpositura ex-
stabat S. Joanni Baptistæ dedicata, quæ haud pro-
cul a Rakoniez sita in bello Hussitico diruta est.
Cfr. Pubitschka III, 205.

(386) Hor. serm. II, 2, 8.

(387) Zbecna in circulo Sacensi.

(388) Annis 1003 et 1004 tenuit Pragam dux Po-
loniæ, vid. Annal. Quedlinburgenses et Thietmar.
VI, 9.

¹⁰⁹¹ vero diebus idem ¹⁰⁹² dux Mescio mittit legatos ad imperatorem, datus ei et promittens ¹⁰⁹³ infinitam pecuniam, quo filium ducis Bolezlai, nomine Udalricum ¹⁰⁹⁴ qui erat ejus in obsequio, catenatum mitteret ¹⁰⁹⁵ in custodiam (389). O invictissima fames auri! ubi est potentissimum jus Romani imperii? Ecce possessor auri pressus ponderibus auri ducis obtemperat jussis, et tortor fit ac carceris mancipator auro corruptus imperator. Nec mirum, si ille paruit duci ¹⁰⁹⁶: cum nostris temporibus (390) Wacek ¹⁰⁹⁷, sub mola rusticana natus, tertium Heinrichum (391) regem potentissimum — o indignum ¹⁰⁹⁸ facinus ¹⁰⁹⁹! — catena aurea ut molossum traxit in Boemiam; et quod jubet famulorum famulus, paret dominorum dominus, atque Borivoy ¹¹⁰⁰ ducem justum tenacem (392), virum veracem, usque ad genua compeditum rex mittit in custodiam, ceu iniquum ¹¹⁰¹ hominem et mendacem. Sed hæc in suo ¹¹⁰² loco plenius exarabuntur stilo.

36. Factum ¹¹⁰³ est autem anno dom. inc. 1002 (393) jam Christo Boemos respiciente ¹¹⁰⁴, et sancto Wencezlao suis auxiliante, incertum est nobis, utrum clam fuga elapsus an jussu imperatoris dimissus, dux Oudalricus (394) rediens in ¹¹⁰⁵ patriam, intrat munitissimum ¹¹⁰⁶ castrum, nomine Drevis ¹¹⁰⁷ (395), unde militem mittit ¹¹⁰⁸ sibi fidelem, et ammonet, quo intrans urbem Pragam per noctem clangore ¹¹⁰⁹ lucinae perterrefaciat incautum hostem. Mox fidelis eliens jussa facit, et ascendens noctu in media urbe eminentiorem locum, qui dicitur ¹¹¹⁰ Zizi ¹¹¹¹ (396), tuba intonat et clara voce clamans ingeminat (397): *Fugiant* ¹¹¹², *fugiant Polonii* ¹¹¹³ con-

fusi turpiter, irruite, irruite armati Boemi acriter. Ad quam vocem irruit super eos formido et pavor, quod erat mira Dei permissio et sancti Wencezlai intercessio. Diffugiunt omnes, alius oblitus sui, et ¹¹¹⁴ armorum, nudus nudum insilit ¹¹¹⁵ equum et fugit, alius ut dormivit, etiam ¹¹¹⁶ sine braciis ¹¹¹⁷ accelerat fugam. Fugientesque nonnulli precipitantur de ponte, quia pons erat interruptus ad insidias hostibus: aliis fugientibus per ¹¹¹⁸ præruptam viam, viam, quod vulgo dicitur per caudam urbis, in arcta posterula præ angustia exitus ibi innumeris oppressis (398), vix ipse dux Mescio cum paucis evasit. Sieque fuit, ut solet fieri, quando homines fugiunt ¹¹¹⁹ præ timore — etiam ad motum auræ pavent, et ipse pavor timorem sibi auget, — ita, hos ¹¹²⁰ nemine persequente ¹¹²¹, videbantur eis saxa et parietes post se clamare et fugientes persequi. Postera luce dux ¹¹²² Oudalricus ¹¹²³ intrat urbem Pragam, et isdem ¹¹²⁴ familiaribus inimicis, de quibus supra retulimus, fraudulenter suggerentibus (399), fratrem suum Jaromir tercia die privat lumine (400). Huic ex legitimo matrimonio non est nata soboles propter infecunditatem conjugis; sed ex quadam femina nomine Bozena ¹¹²⁵, quæ fuit Cresinæ ¹¹²⁶, filium præstantissimæ formæ suscepit, quem Bracizlau ¹¹²⁷ appellari fecit (401). Nam quadam die de venatu cum ¹¹²⁸ rediret per villam rusticanam, hanc, quam prædiximus, feminam ad puteum lavantem pamos vidit, et intuitus eam a vertice usque ad talos, hausit pectore ignes amoris non modicos. Erat enim corporis ejus habitudo ¹¹²⁹ insignis, nive candidior, mollior cygno, nitidior ebore antiquo,

VARIAE LECTIONES.

¹⁰⁹¹ isdem 1. ¹⁰⁹² i, superscr. al. manu isdem A. ¹⁰⁹³ et promittens desunt A. ¹⁰⁹⁴ Oaldricum 1. ¹⁰⁹⁵ filius ducis Bolezlai — catenatus mitteretur 4, 4^a. ¹⁰⁹⁶ ducis suasionibus corr. 2^b, c superscr. al. man. ¹⁰⁹⁷ Wacec 1, Wack 2, 2^a, Wak 2^b, Vecck 3. ¹⁰⁹⁸ ob indignum 2, o dignum 4, 4^a. ¹⁰⁹⁹ scelus 4, 4^a. ¹¹⁰⁰ Udalricum corr. 2^b deest 5. ¹¹⁰¹ inimicum alia manu superscr. iniquum A. ¹¹⁰² al manu superscr. A. ¹¹⁰³ actum 2^b, 3. ¹¹⁰⁴ s s superscr. al manu 1. ¹¹⁰⁵ ad A, 2, 2^b, 3. ¹¹⁰⁶ invictissimum 5. ¹¹⁰⁷ Drevis 5, Drevis 4, 4^a. ¹¹⁰⁸ mittit mil. A. ¹¹⁰⁹ clangorem 2. ¹¹¹⁰ qui dicitur deest 2. ¹¹¹¹ Zizi cum punctis super z utrumque 2. Sizi 2^a, Zizi 2^b. Corr. in margine addit: modo Strahow vocitatur. Zizi 4, 4. ¹¹¹² fugiant semel 4, 4^a. ¹¹¹³ Poloni 2^b, 3. ¹¹¹⁴ et deest 4, 4^a. ¹¹¹⁵ in addit A. ¹¹¹⁶ et 2^b, 3. ¹¹¹⁷ braciis corr. 2^b, 3. ¹¹¹⁸ per deest 4^a. ¹¹¹⁹ præ t, f, A. ¹¹²⁰ ita ut hos eraso ut A, ut hos 4, ita homines 2, ita hos rel. ¹¹²¹ prosequente 2, 2^b, 3. ¹¹²² dux 1, A. ¹¹²³ Odalricus 1. ¹¹²⁴ Ilis 2^b, 3. ¹¹²⁵ Boziena 2. ¹¹²⁶ Kresine 1, 2, Krezmac 5, Krizine 4, 4^a. ¹¹²⁷ Brzieczislaum 2, Bratislau 2^b, Breislaum 3, Brazizlau 4^a, Bratislaw 5. ¹¹²⁸ deest 4^a. ¹¹²⁹ abitudo corr. albitudo 1, habitudo rel.

NOTÆ.

(389) Aliter rem se habuisse narrat Thietmar. D V, 49; non a Polonorum parte stetit Heinrichus, sed exules Bohemorum principes adjuvit
(390) Anno 1110; cfr. infra III, 52.
(391) Quintus est Heinrichus.
(392) Hor., od. III, 3, 4.
(393) Anno 1004.
(394) Thietmaro teste V, 9, Jaromirus erat qui Pragam expugnavit.
(395) Situm erat inter Rocow et Kornhaus, Palacky I, 259.
(396) Qui nunc Strahovia dicitur. Pulkawa.
(397) In carmine populari *Udalrich und Jarmir*, p. 155:

*Geht ein Hirt als früh der Morgen dämmert,
Ruft hinauf, dass man das Thor ihm öffne.
Hört des Hirten lauten Ruf die Wache,
Öffnet ihm das Thor am Moldaustrome.*

*Auf die Brücke tritt der Hirt, laut bläst er, —
Teste Thietmaro campanis Wissegradensibus seditionis signum datum est.*

(398) In carmine populari, l. 1.

Schreck ergreift die Polenkrieger alle:

Ha, die Polen greifen nach den Waffen,

Ha, die Grafen führen mächt'ge Streiche!

Und die Polen sprengen hierhin, dorthin,

Rennen im Gedräng' zum Thor durch Gräben,

Rennen, rennen vor den tapfern Streichen.

(399) Gente Wrissovici, cfr I, 34.

(400) Octo annos Jaromirus Bohemiæ regnum tenuit, anno demum 1012 a fratre expulsus, lumine a 1034 privatus est. Thietmar. VI, 45, et Ann. Hildesheim.

(401) Cum Cosmæ hoc post ducatum adeptum factum esse videretur, Udalrici nuptiæ cum Bozena sine dubio cum Dobnero post annum 1012 rejiciendæ sunt.

pulehrior saphiro. Hanc continuo mittens dux tulit A in sua, nec tamen antiqua solvit conubia, quia tunc temporis, prout cuique placuit, binas vel ternas conjuges ¹¹³⁰ habere licuit: nec nefas fuit viro rapere alterius uxorem, et uxori alterius nubere marito. Et quod nunc ascribitur pudori, hoc tunc fuit magno dedecori ¹¹³¹, si vir una conjuge aut conjunx uno viro contenti viverent. Vivebant ¹¹³² enim quasi ¹¹³³ bruta animalia, conubia habentes communia.

37. Eodem anno

Cæsar ab hoc mundo migravit tercius Otto,

Vivat ut ¹¹³⁴ in cœlis, ubi vivit quisque fidelis.

Hnic. successit filius ejus ¹¹³⁵ (402) Henricus imperator, qui inter cætera ¹¹³⁶ quæ fecit in vita sua pro Christi nomine magnalia, construxit claustrum ¹¹³⁷ B in quodam monte, non modico sumptu empto a possessore loci, nomine Pabo, unde traxit nomen ¹¹³⁸ Bamberg ¹¹³⁹, quod est Pabonis mons. Ibi etiam constituit ¹¹⁴⁰ episcopatum, quem in tantum ampliavit facultatibus et dignitatibus pontificalibus, ut in tota orientali Francia non ultimum, sed secundum post primum habeatur episcopium ¹¹⁴¹. Ædificavit etiam ¹¹⁴² ibi et templum miræ magnitudinis

Post rediens per Constantinopolim, transibat ¹¹⁵⁷ per Bulgariam.
 Qui quidam erat ¹¹⁵⁸ heremita, sancta degens vita ¹¹⁵⁹,
 ad quem ille veniens Hierosolimita,
 post multa et dulcia atque sancta colloquia,
 suppliciter rogabat eum, ut pro incolomitate imperatoris Henrici oraret Deum ¹¹⁶⁰.

Ad quem ille: Non est, inquit, pro incolomitate C orandum, quia ex hac convulle lacrimarum translatus est jam in requiem beatorum. At ille instat et rogat, ut sibi dicat, unde hoc sciat. Et ille: Hac, inquit, proxima nocte, dum nec adeo vigilarem nec omnino dormire, sustulit me alta visio ad magnum campum valde planum et nimis latum atque jocundum; et vidi

in honore ¹¹⁴³ sanctæ Mariæ Virginis et sancti Georgii Christi martiris, quod similiter in tantum adauxit dotalibus ecclesiæ et ornatibus auri et argenti et cæteris regalibus ¹¹⁴⁴ aparatibus, ut mihi videatur de his tacere melius, quam dicere minus et quam habeatur in re.

Utile de multis factum referam tamen ¹¹⁴⁵ unum. Haud ¹¹⁴⁶ longe ab urbe prædicta quidam erat anachoreta ¹¹⁴⁷, sanctarum virtutum archimandrita, ad ¹¹⁴⁸ quem imperator, sæpe fugens quasi venatum ire vellet, sæpe ¹¹⁴⁹ faciens aliquam occasionem, clam cum solo cliente veniebat et se ejus orationibus commendabat. Hunc cum intellexisset cæsar ¹¹⁵⁰ quia ¹¹⁵¹ causa orationis Hierosolymam ¹¹⁵² ire vellet, committit ei dominici corporis et sanguinis calicem aureum, qui pro sui magnitudine, ut facile possit a quoquam levari, duas ex utroque latere habuit ansas, quod nos vulgo dicimus aures, quem ut intingat ¹¹⁵³ sub trina ¹¹⁵⁴ mersione in Jordane, ubi ¹¹⁵⁵ Christus baptizatus est a Johanne, præcipit imperator et rogat, dans ei pecuniam quantum sufficeret ad viam. Quid multa? Homo Dei vadit Ierosolimam, jussa facit ter mergens calicem Jordanis in unda ¹¹⁵⁶.

transibat ¹¹⁵⁷ per Bulgariam.
 sancta degens vita ¹¹⁵⁹,

ad quem ille veniens Hierosolimita,
 post multa et dulcia atque sancta colloquia,
 suppliciter rogabat eum, ut pro incolomitate imperatoris Henrici oraret Deum ¹¹⁶⁰.

Ad quem ille: Non est, inquit, pro incolomitate C ibi malignos spiritus terribissimos, quorum ex ore et naribus exibat sulfurea ¹¹⁶¹ flamma, qui imperatorem Henricum per ¹¹⁶² barbam invitum et quasi ad iudicium ¹¹⁶³ trahebant ¹¹⁶⁴: alii collum ejus furcis ferreis impingentes ¹¹⁶⁵ læti clamabant ¹¹⁶⁶: « Noster est, noster est. » Quos a longe sequebatur sancta Maria et ¹¹⁶⁷ sanctus Georgius, quasi tristes et quasi eripere

VARIAE LECTIONES.

¹¹³⁰ al. manu in margine A, appositum ¹¹³¹ ita 1, 2^b, 3, decorari corr. decori A. decori 2, 4, 4^a, sed in posterioribus de erasum. ¹¹³² videbant A. corr. al. man. vivebant. ¹¹³³ in margine A. aliu manu appositum. ¹¹³⁴ deest 4, 4^a. ¹¹³⁵ filius ejus desunt 2. ¹¹³⁶ cuncta 2. ¹¹³⁷ castrum 1, 2, 2^b, 3, 4, 4^a. ¹¹³⁸ n. tr. A. ¹¹³⁹ Babenberg 1, Pabenberg 3, Babenberg 4. ¹¹⁴⁰ construxit 1. ¹¹⁴¹ episcopatum 2. ¹¹⁴² ædificavit etiam — monasterio desunt 5. ¹¹⁴³ honorem 2^b, 3. ¹¹⁴⁴ ita 1. regaliter rell. ¹¹⁴⁵ deest A. ¹¹⁴⁶ corr. A. ¹¹⁴⁷ anachorita 1. ¹¹⁴⁸ at A. ¹¹⁴⁹ ita additis verbis ad venationem 1. sæpe ad venationem faciens A. 2, 2^b. erronee adventationem 2. ad venationem iter 3. ad venatum ire vellet 4, 4^a. ¹¹⁵⁰ Henricus addit 4. ¹¹⁵¹ quod 2^b. ¹¹⁵² Hierosolimam 1, 4^a. Ierosolymam 2. 4. ¹¹⁵³ intingat 2^b, 3. ¹¹⁵⁴ terna 2^b, 3, 4, 4^a. ¹¹⁵⁵ Jesus addit 4. ¹¹⁵⁶ undam 4, 4^a. ¹¹⁵⁷ transiebat A. 4. ¹¹⁵⁸ er. quidam A. ¹¹⁵⁹ sanctam gerens vitam A. sanctam degens vitam 3. ¹¹⁶⁰ dominum A. ¹¹⁶¹ fulgurea 1. ¹¹⁶² et 1. ¹¹⁶³ et — iudicium desunt A. ¹¹⁶⁴ habebant 3. ¹¹⁶⁵ urgentes A. 4, 4^a. impingentes urgentes 1. ¹¹⁶⁶ dicentes addunt corrector 2^b, 4, 4^a. ¹¹⁶⁷ omissum 2.

NOTÆ.

(402) Quam longe Cosmas hic a veritate aberraverit, neminem latet. Unde sequentem fabellam hauserit nescio. Eandem paulo ante Cosmam Leo Ostiensis II, 47, non de S. Georgio sed de S. Laurentio narravit, et post eum Adalbertus in Vita S. Henrici, c. 35. Ambo eandem fere rem longe aliis expresserunt verbis, ita ut nullam societatis vinculum inter tres hos auctores intercedere possit. At eandem narrationem iisdem ut apud Cosmam verbis legimus apud Crusium in Annali-

bus Suevicis II, 186, qui hæc testatur: Hæc in illo magno volumine, quibus ecclesiastica et monastica gens non tantum pro summa liberalitate grata esse erga benefactorem voluit, sed etiam alios proceres et divites ad similem et parem beneficentiam invitare. Sed monasterium ubi hic libellus scriptus sit tacet. At cum Cosmæ sermo rhythmicus in eodem fragmento legatur, sine dubio non genuinum sed ex ipsius Chronico est desumptum.

eum volentes et cum eis litigantes, donec suspensa est in medio campo trutina, cujus capacitas laciore fuit quam duo miliaria ¹¹⁶⁸. Ad sinistram maligna pars magna et immensa pondera et innumerabilia, quæ sunt ¹¹⁶⁹ mala opera, imponebant. At contra sanctum Georgium vidi monasterium magnum cum toto clauastro imponere, vidi aureas cruces preciosis lapidibus graves, vidi tot plenaria gemmis et auro grandia, vidi candelabra ¹¹⁷⁰ aurea et turibula atque pallia innumera ¹¹⁷¹, et quicquid boni rex in vita fecerat. Sed adhuc maligna pars præponderabat et clamabat: « Noster est, noster est ¹¹⁷². » Tunc sancta Maria accepit aureum calicem magnum de manu sancti Georgii, et concutiens ter caput inquit: « Certe ¹¹⁷³ non ves'er, sed noster est ¹¹⁷⁴; » et cum magna indignatione projecit calicem ad parietem ecclesie, et ¹¹⁷⁵ fracta est una ¹¹⁷⁶ ansa calicis. Ad cujus tinnitum ¹¹⁷⁷ mox evanuit agmen ignitum ¹¹⁷⁸, et accepit sancta Maria per manum dexteram et sanctus Georgius per sinistram imperatorem ¹¹⁷⁹, et eduxerunt ¹¹⁸⁰ secum, ut credo, in caelestem ¹¹⁸¹ habitationem. At ille Hierosolimita corde revolvens ea quæ dicta sunt, descendit ad sarcinas et invenit fractam calicis ansam, sicut prædixerat heremita. Qui usque hodie magni miraculi pro testimonio habetur Bamberg sancti Georgii ¹¹⁸² in monasterio ¹¹⁸³.

Anno dominicæ incarnationis 1003. Hic interfecti sunt Wrissovici ¹¹⁸⁴ (403).

58. Anno dominicæ incarnationis 1004 ¹¹⁸⁵. Benedictus cum sociis suis martirizatus est ¹¹⁸⁶. Temporibus ¹¹⁸⁷ Henrici ¹¹⁸⁸ imperatoris, qui post Ottonem

tercium rexit Romanum imperium, in partibus Poloniae quinque fuere monachi et heremitæ, veri ¹¹⁸⁹ Israelitæ, Benedictus, Mathens, Johannes, Ysaac, Cristinus ¹¹⁹⁰, et sextus Barnabas: quorum non est inventus in ore dolus nec in manibus pravum opus. Horum de vita patrum scripturus multa, malui pauca, quia semper dulcius sumitur quæ parcius apponitur esca (404). Erat enim eorum ¹¹⁹¹ conversatio laudabilis, Deo acceptabilis, hominibus admirabilis et eam sectari volentibus imitabilis ¹¹⁹². Nam ad ¹¹⁹³ hoc merita sanctorum ¹¹⁹⁴ ammiramur ¹¹⁹⁵, ut eos imitando ipsi ammirabiles reddamur. Hos quippe viros quinque non ¹¹⁹⁶ incongrue æquipparare possumus sive quinque porticibus probaticæ piscine, sive quinque prudentibus virginibus oleo abundantibus misericordie ¹¹⁹⁶, quia pauperes ipsi pauperibus Christi, quos in suis confovebant mansionibus ¹¹⁹⁷, prout poterant, subministrabant misericordie sumptibus. Ipsi autem virtus talis erat abstinentiæ, ut alius bis, alius semel in sabbato, nullus tamen dietim ¹¹⁹⁸ sumeret cibum. Cibus autem eis ¹¹⁹⁹ holus propriis elaboratum manibus; panem raro habuere, sed piscem ¹²⁰⁰ nunquam, legumina aut ¹²⁰¹ milium non ¹²⁰² nisi in ¹²⁰³ pascha ¹²⁰⁴ sumere licuit, lympham incorruptam, et hanc libant ad mensuram, carnis esca eis abhominabilis ¹²⁰⁵; et; femine visus execrabilis. Vestis hyrta et aspera ¹²⁰⁶, contexta de cauda et equinis ¹²⁰⁷ jubis. In lectulo lapis pro sustentaculo capitis, et matta pro lectisterio, et hæc vetus nimis et singularis

Nec fuit ulla quies, stant tota nocte lugentes

Tam proprium quam plebiculæ scelus atque reatum.

Nunc sonant pectora

nunc ¹²⁰⁸ sudant ¹²⁰⁹ corpora ¹²¹⁰

nunc manibus expansis

vivat ut in caelis

Nunquam locuti sunt ad invicem,

crebris tonsionibus livida,

innumeris genuflexionibus ¹²¹¹ fessa,

et oculis erectis,

precibus unusquisque instat anhelis.

nisi venientem ad hospitem.

et ad hunc paucis. Vere legis factores, non auditores erant, vere semetipsos cum viciis et concupiscentiis mundi crucifigentes, et crucem Christi mente et corpore bajulantes, gratum Deo sacrificium non

ex ¹²¹² pecore alieno, sed ex corpore proprio offerrebant ¹²¹³, quia cottidie vicissim vapulabant. Talis enim

VARIAE LECTIONES

¹¹⁶⁸ milia 1. ¹¹⁶⁹ quæ sunt desunt 4, 4^a. ¹¹⁷⁰ ita 1. cand. argentea A. 2, 2^b, 3, 4, 4^a. ¹¹⁷¹ corr. 1. ¹¹⁷² noster est desunt 1. ¹¹⁷³ superscr. 1. ¹¹⁷⁴ omissum 4, 4^a. ¹¹⁷⁵ ubi 3. ¹¹⁷⁶ pars add. 2. ¹¹⁷⁷ tinnitum 3. ¹¹⁷⁸ superscr. 1. alia manu. ¹¹⁷⁹ Henricum add. 4, 4^a. ¹¹⁸⁰ duxerunt A. 2, 2^b, 3, 4, 4^a. ¹¹⁸¹ patriam vel hab. A. ¹¹⁸² martiris 4. ¹¹⁸³ in ecclesia S. Georgii A. ¹¹⁸⁴ Wrissevici 1. tell. ut supra. ¹¹⁸⁵ sanctus add. 4, 4^a. ¹¹⁸⁶ quinque fratres martyrizati sunt 3. ¹¹⁸⁷ sequentia omnia usque atque Johannes desunt 5. ¹¹⁸⁸ Henrici 1. ¹¹⁸⁹ viri A. 2, 2^b, 3. ¹¹⁹⁰ Crispinus 3. ¹¹⁹¹ in margine A. appositum. ¹¹⁹² quæ sequuntur, usque ad verba: Passi sunt autem desunt 3. Post verba tamen sectari volentibus imitabilis addit: Hactenus hæc. ¹¹⁹³ ob A. ¹¹⁹⁴ eorum A. ¹¹⁹⁵ ammiramur 4^a. ¹¹⁹⁶ Hunc locum ita dedit cod. A. Hos quippe viros V prudentibus virginibus oleo abundantibus misericordie et eos (expunctum) non (alia manu superscriptum) incongrue æquipparare possumus sive V portionibus (omibus expunct. superscr. libas) probaticæ piscine quia, etc. ¹¹⁹⁷ eis add 4, 4^a. ¹¹⁹⁸ dietim 1. ¹¹⁹⁹ erat addunt 4, 4^a. ¹²⁰⁰ pisces 4, 4^a. ¹²⁰¹ autem 1. ¹²⁰² deest 2. ¹²⁰³ deest A. ¹²⁰⁴ aut pentecosten addunt 4, 4^a. ¹²⁰⁵ habom. 1. ¹²⁰⁶ et addit A. ¹²⁰⁷ dequinis 1. ¹²⁰⁸ tunc corr. nunc 1. ¹²⁰⁹ fundant 1. ¹²¹⁰ pectora A. ¹²¹¹ corr. alia manu A. ¹²¹² superscr. al. manu A. ¹²¹³ offerrebant A.

NOTÆ.

(405) Sine dubio crudelissima est illa clades Boleslavi III jussu perpetrata, quam retulit Thietmarus V, 18.

(404) De iisdem viris sanctis egit Petrus Damiani in Vita S. Romualdi supra SS. t. IV, p. 852.

Mos erat illorum simul unaquaque ¹²¹⁴ dierum ¹²¹⁵, ^A et stans eum flagello respondit: *Sicut*
 Post primam. dorsum mollirier ¹²¹⁶ usque deorsum. *Vis, fiat, Christumque rogat, fratremque flagellat,*
 In faciemque cadens ad fratrem frater ¹²¹⁷ aiebat:
Si parcis peccas, cum tangis, ne michi parcas, dicens:

Hæc per facta ¹²¹⁸ pius solvat tua crimina ¹²¹⁹ Christus,

Atque cadens iterum præbet sua terga vicissim.

Nec Doluit, frater, dum ¹²²⁰ fratrem verberat alter,

Sed Miserere mei Deus aut Benedicite cantat.

Nam suffert leviter patitur quod quisque libenter.

Horum Deus ex alto

prospectans patientiam

et vitæ innocentiam,

atque fidei et operis perseverantiam,

cum jam laborum

sanctorum suorum ¹²²¹

mercedem reddere vellet

et ut per viam mirabilem

eos ad patriam reduceret ¹²²² exultabilem.

Dux Meseo audiens bonam famam

eorum et conversationem sanctam,

venit cum paucis,

ut se commendaret hominibus sanctis.

Et ut eorum ¹²²³ cognovit inopiam,

dat eis magnam census copiam (405),

scilicet marsupium

centum maris plenum

Et accipiens ab eis fraternitatem,

et orationum communitatem,

*lætus abiit ad suam aulam ¹²²⁴ multum ¹²²⁵ rogans et ^B quid nunquam habuerant. Stant stupefacti, et quia
 commendans se, ut sui habeant memoriam. At illi *jam per dimidium annum nihil fuerant ad invicem
 nesciunt ¹²²⁶, quid faciant ¹²²⁷ de pecunia, quia tale locuti, unus ex illis aperuit os, et ait:**

Est laqueus ¹²²⁸ mortis argenti pondus et auri,

et quibus super ¹²²⁹ habundat

mordax crumena,

his non facile patebunt

loca elysey amœna,

sed horrore ¹²³⁰ plena

infernalis pœna

illos cruciabit ¹²³¹ in Ethna ¹²³².

Nimirum hæc est temptatio

humani generis inimici,

ut nos faciat

inimicos Christi.

Nam qui amicus est mundi,

inimicus constituetur ¹²³³ Dei ¹²³⁴.

Deo namque ¹²³⁵ contradicunt,

qui ejus mandata non custodiunt.

Nam Deus dixit:

« Nemo potest ¹²³⁶ duobus dominis servire, »

et quasi exponens adjunxit:

« Non potestis Deo servire et mammonæ (405'). »

Jam mammonæ erimus servi,

qui hactenus fuimus parsymoniæ liberi

An non ad motum auræ portans aurum pavebit?

An non cantabit vacuus coram latrone viator ¹²³⁷ (406).

Nonne multociens ad nos latrones venerunt ¹²³⁸.

*et ¹²³⁹ ob quam rem nos interficerent non invenientes? ^C ¹²⁴⁰ potius ejiciatur cicius mortis ¹²⁴¹ sumentum, malis
 aliquando plagis nobis impositis, aliquando benedictionibus acceptis abierunt? Certe jam volat fama per mundum nos diligere mundum et ea quæ sunt mundi. Clamant contra nos et hæc ipsa, quæ nunquam scit tacere pecunia; et jam jamque aderit improba manus latronum in janua, quia quod faciunt domini sciunt plurimi, quin tamen vestri memoriam in nostris orationibus habemus*

VARIÆ LECTIONES.

¹²¹⁴ unaquæque 1, 2, 2b, 3, 4. ¹²¹⁵ die A. ¹²¹⁶ mollirier 2. in textu. Alia manus, ducta per vocem hanc lineam, in margine adscripsit delectant. Mollire 4, 4a. ¹²¹⁷ frater fratri omissio ad 2. ¹²¹⁸ perfecta 2b. præfata 4, 4a. ¹²¹⁹ tormina 2b. ¹²²⁰ cum A. ¹²²¹ ipsorum pro sanctorum suorum 4, 4a. ¹²²² perduceret 2b. ¹²²³ cum A. ¹²²⁴ aulam curiam 1. sed expuncta vox curiam. ¹²²⁵ multis 2b. ¹²²⁶ nescientes A. ¹²²⁷ facerent A. ¹²²⁸ laqueus est A. 2. ¹²²⁹ semper 4, 4a. ¹²³⁰ horrore 4, 4a. ¹²³¹ cruciabat 2. ¹²³² Ethna 1. ¹²³³ est A. constituitur 4, 4a. ¹²³⁴ loco. erasi verbi 1. ¹²³⁵ autem corr. namque A. ¹²³⁶ Non potestis A. ¹²³⁷ cor. latr. viator A. ¹²³⁸ veniunt 4, 4a. ¹²³⁹ deest 2b. ¹²⁴⁰ etiam addit 2. ¹²⁴¹ mortes A. ¹²⁴² deest 4, 4a. ¹²⁴³ indignissimi A. simus 4.

NOTÆ

(405) Secundum Romanaldum aurum eis datum erat, ut Romam profecti coronam regiam sibi a summo pontifice impetrarent.

(405') *Matth. vi, 24.*

(406) *Juvenal., sat. X, 22.*

continuum. Argentum nunquam habuimus, nec habere **A** volumus. Dominus enim noster Jesus Christus a nobis non argentum, sed bonæ operationis duplex exigit talentum. Monachus si habet obulum, non valet obulum. Ecce quod tuum est accipe argentum, nobis illicita possidere non est licitum ¹²⁴⁵. Illo abeunte ducis ad curiam, mox in prima noctis vigilia affuit manus inimica, et irrupentes valvas ¹²⁴⁵ domus subito, inveniunt eos cantantes et psallentes Domino. Quorum adactis jugulo gladiis inquit:

*Vivere si vultis cum pace bona, quod habetis
Argentum nobis date nunc et parcite vobis.
Scimus enim vere vos censum regis habere.*

At illi teste Deo jurant, censumque negant constanter et aiunt: *Pecunia, quam queritis, jam est in camera ducis, quia non fuit necessaria nobis. Quod si non creditis, ecce domus nostra, querite quantum placet vobis, tantummodo nolite male facere nobis* ¹²⁴⁶. **B** At illi rigidiores saxi: *Non est opus, inquit, verbis, aut nobis reddite ducis pecuniam, aut* ¹²⁴⁷ *diram mortis subibitis sententiam, et statim crudeliter eos ligaverunt et per totam noctem diversis poenis affecerunt, ad ultimum in ore gladii simul omnes interfecerunt. Sicque furor impiorum transvexit eos ad regna polorum. Passi sunt autem hi fratres quinque, Benedictus, Matheus, Ysaac, Cristinus atque Johannes* ¹²⁴⁸ *anno dominicæ incarnationis 1004, 5* ¹²⁴⁹ *Idus Novembris.*

59. Anno dominicæ incarnationis 1005.

Anno dominicæ incarnationis 1006 ¹²⁵⁰ princeps **C** Hemma, feminei sexus gemma, febre correpta ¹²⁵¹, a vinculis carnis est ¹²⁵² crepta. Cujus epitaphium his versiculis aut vidi, aut vidisse me ¹²⁵³ memini editum ¹²⁵⁴:

Quæ fuit ut ¹²⁵⁵ gemma, vilis jacet en cinis Hemma.

Dic, precor, *Huic animæ da veniam, Domine.*

Anno dominicæ incarnationis 1007.

Anno dominicæ incarnationis 1008. *

* Stephanus rex Ungarorum claruit. 2. 2^a.

Anno dominicæ incarnationis 1009.

Anno dominicæ incarnationis 1010.

Anno dominicæ incarnationis 1011. **

** Dedicatio Babinbergensis ecclesie 2. 2^a.

Anno dominicæ incarnationis 1012.

Anno dominicæ incarnationis 1013.

Anno dominicæ incarnationis 1014. ***

*** Rex Henricus imperator consecratur. 2. 2^a.

Anno dominicæ incarnationis 1015. †

† Imperator Henricus Boleslaum Poloniæ ducem subegit. 2. 2^a. 2^b.

Anno dominicæ incarnationis 1016.

Anno dominicæ incarnationis 1017. 4 Junii ¹²⁵⁶ (407) obiit Teadagus, quartus episcopus ¹²⁵⁷ Pragensis ecclesie. Fuit autem hic ¹²⁵⁸ Teadagus sancti præsulis Adalberti successor ¹²⁵⁹ idoneus, corpore virgineus, moribus aureus, actibus purpureus, sui antecessoris sequens vestigia, commissæ plebis persequens flagicia, et si non corpore, mente tamen tulit martirium: nec obiit more ¹²⁶⁰ hominum, sed secutus Dominum in pace in idipsum dormit ¹²⁶¹ et requiescit, cui ¹²⁶² anno dom. inc. 1018 ¹²⁶³ successit Heccardus ¹²⁶⁴ presul (408).

Anno dominicæ incarnationis 1019 ¹²⁶⁵.

Anno dominicæ incarnationis 1020.

40. Interea natus ducis Bracizlaus, de puericia transcendens in juventutem, ibat de virtute in virtutem; cui præ cæteris prosperitas operis ¹²⁶⁶, proceritas corporis et formæ pulchritudine, ac varium ¹²⁶⁷ sapientiæque magnitudo, in adversis fortitudo, in prosperis temperata inerat mansuetudo. Hisdem temporibus Teuthonicis in partibus fuit quidam comes valde potens, cognomine albus ¹²⁶⁸ Otto, sanguine de regio prodiens stemmate patrio. Unica huic erat gnata ¹²⁶⁹, nomine Judita (409). pulchritudine

Sub Phebo cunctis quæ sunt prælata puellis:

quam bonus pater et ejus optima mater, quo addiscret psalterium, tradiderant in cænobium quod dicitur Zuinprod ¹²⁷⁰ (410), loci situ et mœnibus munitissimum. Sed quæ ¹²⁷¹ turres, quamvis altissimæ, aut quæ mœnia firmissima ¹²⁷² amoris resistere et amantem possunt excludere ¹²⁷³?

Omnia vincit amor (411): rex et dux cedit amor.

Igitur ¹²⁷⁴ Bracizlaus, juvenum pulcherrimus, heros acerrimus, multis referentibus audiens de nimia pulchritudine et morum probitate ac generositate parenteque supra dictæ puellæ, ultra non habebat spiritum et intra semetipsum cœpit cogitare, utrum eam vi rapere ¹²⁷⁵ temptet, an dotalibus conubia parat.

VARIE LECTIONES.

¹²⁴⁵ licet **A**. ²¹⁶ valvas **1**. ¹²⁴⁶ quicquam addit **A**. ¹²⁴⁷ superscr. al. manu **1**. ¹²⁴⁸ quinque hæc nomina propria desunt **3**. ¹²⁴⁹ **II**. **2**. **2^b**. **Id. Nov. A**. ¹²⁵⁰ quæ sequuntur, priori anno in **4**. **4^a** annexa sunt. ¹²⁵¹ correctia **1**. ¹²⁵² deest **4^a**. ¹²⁵³ me superscr. al. manu **1**. omissum **2**. ¹²⁵⁴ omissum **3**. ¹²⁵⁵ in **1**. ¹²⁵⁶ ita **1**. **2**. **IV**. **Id Junii desunt 4**. **4^a**. ¹²⁵⁷ sanctæ add. **4**. **4^a**. ¹²⁵⁸ deest **4**. ¹²⁵⁹ in margine **1**. **al. man.** ¹²⁶⁰ morte **1**. ¹²⁶¹ dormivit **4**. **4^a**. ¹²⁶² amen pro cui **2^b**. eodem anno **4**. **4^a**. ¹²⁶³ mill. **XIX**. **1**. ¹²⁶⁴ Eccardus **1**. **4^a**. **a recentiori manu correctum** Erhardus. Ekkardus **2**. Eckardus **4**. ¹²⁶⁵ desideratur hæc lin. **1**. ¹²⁶⁶ opis **3**. ¹²⁶⁷ virtutum **1**. ¹²⁶⁸ Albertus **3**. ¹²⁶⁹ nata **A**. **2**. **4**. **4^a**. ¹²⁷⁰ Zuinprod **1**. Zumbrod **3**. Zuinprod **4**. **4^a**. ¹²⁷¹ deest **5**. ¹²⁷² fortissima **4**. ¹²⁷³ extrudere **2**. **2^b**. ¹²⁷⁴ interea **4**. **4^a**. ¹²⁷⁵ capere **A**.

NOTÆ.

(407) Consentit Thietmarus VII, 41, et Necrologium Bohemicum.

(408) Antea abbas Nienburgensis. Consecratus est die 6 Oct. Thietmar. VII, 48.

(409) Erat filia Heinrici et soror Ottonis marchionis de Suinford. Vide stemma genealogicum quod

dedit Schwarz in adnotatione 108. ad Cosmam. Vide etiam Pubitschka III, 265.

(410) I. e. Suinford, ubi sanctimonialium monasterium ab Eila, Judithæ avia, conditum fuisse præbat Ann. Saxo ad a. 1015.

(411) Virg., eclog. X, 69.

Sed maluit viriliter agere quam supplicando colla **A** in medio ecclesie. Quam ut vidit audacissimus submittere. Perpendit enim innatam Teutonicis superbiam, et quod semper tumido fastu habeant despectui Selavos et eorum linguam. Sed quanto sit semper difficilis aditus ad amorem, tanto amanti filius Veneris ignem ¹²⁷⁶ incutit validiorem. Fluctuat ¹²⁷⁷ mens juvenis igne succensa Veneris ¹²⁷⁸, velut ignibus aestuat Ethna. Et hanc ¹²⁷⁹ apostropham ¹²⁸⁰ eufonizat secum: *Aut ego conjugio fungar egregio, aut ego ¹²⁸¹ ludibrio mergar perpetuo, fieri non poterit ¹²⁸², ut mea non fuerit Juditha, nobilibus edita natalibus, virgo spectabilis, multum amabilis, solis luce ¹²⁸³ clarior, vita mihi carior; vivat ut supersies laus Deo sit perpes.* Et statim quos inter ¹²⁸⁴ suos novit manu promptiores et sibi fide-
B liores, jubet probatos et laboris patientiores aptari equos, et fingit se ad imperatorem cito iturum et cicius rediturum. Jussa viri faciunt, sed quid dominus suus molliatur nesciunt. Mirantur inter se quod tam celeriter vadunt, et quasi septem dierum iter agentes, vice hospitam ¹²⁸⁵ intrant prædicti cœnobii atrium. Interdixerat enim suis omnibus ducis natus, ne alicui eum, quis vel ¹²⁸⁶ unde esset, innotescerent, sed quasi unum ex ipsis se ipsum haberent. Cedat Ithacus callido ingenio investigasse natum Thethidis ¹²⁸⁷, (412) nec se jactet ¹²⁸⁸ Iliacus pastor Tyndaridem ¹²⁸⁹ rapuisse Amiclis, quia hic juvenis Bracizlaus ambos it præ ¹²⁹⁰ et animositate et aulacis facti immanitate. Nam postquam data est eis ibi pernoctandi licentia, sicut lupus, quando obam-
C bulat ovilia, quærens qua parte irrumpat ut nitidam rapiat agnam; sic et ¹²⁹¹ heros Bracizlaus visu ¹²⁹² sagaci et animo illustri lustrans claustrum, vult vi irrumpere sed non audet, quia secum tantam copiam militum ¹²⁹³ non habet. Forte fortuna affluit dies festa, et ecce mille votis optata cum suis corevulis de claustro exit ¹²⁹⁴ virgo Juditha, sicut puellæ solebant ¹²⁹⁵ tenelle ad vespere pulsare campanas

in medio ecclesie. Quam ut vidit audacissimus raptor, sui præ gaudio factus ¹²⁹⁶ immemor, ceu lupus qui ex occulto irruit et rapit agnam, et conscius facti fugit submittens caudam ¹²⁹⁷, petens ulteriorem latebram, sic et ille rapta virgine fugit: et ut venit ad portam, invenit eam catena ¹²⁹⁸ molendinari fune grossiori ¹²⁹⁹ præstrictam et viam exeundi præclusam. Mox exempto gladio ut festucam præcidit acuto, quæ usque hodie cernitur sectio fortissimi ietus pro testimonio. Cæteris autem sociis id minime scientibus et adhuc in papilionibus manentibus, ab irruentibus inimicis comprehensis, aliorum crutis oculis et naribus abscessis, aliorum manibus et pedibus truncatis, dux cum paucis et virgine rapta per noctis vix evasit opaca. Rapta est autem virgo Juditha anno dominicæ incarnationis 1021 (413). Et ne daretur ¹³⁰⁰ Teutonicis justa occasio calumpniandi Boemos, quasi, pro illata injuria, ilico heros ¹³⁰¹ Bracizlaus cum nova ¹³⁰² nupta, patre salutato duce Oudalrico ¹³⁰³, recta via proficiscitur in Moraviam (414). Nam antea ¹³⁰⁴ pater sibi totam illam terram tradiderat in potestatem, fugatis cunctis de civitatibus ¹³⁰⁵ Poloniis ¹³⁰⁶ (415), ex quibus multos comprehensos, centenos et centenos ordinatim catenatos vendi jusserat in Ungariam et ultra; quia revera post obitum secundi Bolezlai sicut urbem Pragam, ita totam Moraviam vi obtinuerant Polonii,

Anno dominicæ incarnationis 1022. in Polonia facta est persecutio christianorum ¹³⁰⁷ (416).

Anno dominicæ incarnationis 1023. 6. Idus Augusti Ocardus ¹³⁰⁸ quartus episcopus ¹³⁰⁹ Pragensis ecclesie transivit ¹³¹⁰ ab hac luce victurus perpe-
C teta vita ¹³¹¹ (417). Fuit autem hic ¹³¹² presul ¹³¹³ contra potentes erectus, erga humiles et mansuetos ¹³¹⁴ pius ¹³¹⁵ et modestus, facundissimus prædicator, largus elemosinarum dator, dominicæ familie in mensura tritici fidelis dispensator. Hic constituit ut

VARIAE LECTIONES.

¹²⁷⁶ verba ignem—juvenis desiderantur 2; manu recenti in margine apposita sunt. ¹²⁷⁷ fluctuatque 2b. 3. ¹²⁷⁸ cupidinis A. in 1. verbis igne s. Ven. manu coeva superscriptum est telo lesa cupidinis. Eodem modo in 2. 5. telo igne 4. telo igne, subducta tamen voce telo, legit 4a. ¹²⁷⁹ aluc. 1. ¹²⁸⁰ apostropham 5. 4a. ¹²⁸¹ deest 1. ¹²⁸² potuit 3. ¹²⁸³ vice 3. ¹²⁸⁴ deest. 1. ¹²⁸⁵ hospitii 3. ¹²⁸⁶ et A. 2. ¹²⁸⁷ Thethidis 2b. Cheridis 3. Thechidis 4. Techechidis 4a. ¹²⁸⁸ jactet corr. recentiori manu jactet 1. ¹²⁸⁹ i. Helenam superscr. A. al. manu. ¹²⁹⁰ præit 3. 4. 4a. ¹²⁹¹ sicut 2. sic omisso et 2b. 4. ¹²⁹² nisu 4. 4a. ¹²⁹³ deest 2. ¹²⁹⁴ exiit 4. 4a. ¹²⁹⁵ corr. 1. ¹²⁹⁶ omissum 4. 4a. ¹²⁹⁷ causam v. 2. sed s. erasum. ¹²⁹⁸ deest 3. ¹²⁹⁹ deest 3. ¹³⁰⁰ Et ne justa A. ¹³⁰¹ deest 4. ¹³⁰² deest 4. 4a. ¹³⁰³ Odalrico 1. et sic deinceps. ¹³⁰⁴ ante 2b. ¹³⁰⁵ de civitatibus desunt 4. 4a. ¹³⁰⁶ Polonis 1. 3. ¹³⁰⁷ chr. pers. A. nihil ad hunc annum 4. 4a. ¹³⁰⁸ Oggardus 2. Okkardus 2b. Ekardus 3. Eccardus 4. Heccardus 4a. ¹³⁰⁹ sanctæ addunt 4. 4a. ¹³¹⁰ transiit 4. 4a. ¹³¹¹ perpetua v. A. perpetem vitam 3. ¹³¹² deest 4. ¹³¹³ Heccardus add. 4. 4a. ¹³¹⁴ mansuetus omisso et 4. 4a. ¹³¹⁵ et deest 2. 2b. 3.

NOTÆ.

cum formosa sua contactali coram choro terræ suæ nobilium numeroso.

(415) Non de Polonis solum, sed de Ungaris, qui illis Moraviam eripuerant, Bracizlaum victoriam reportasse, ipse testatur princeps ille in tabula quadam, qua se ducem Moraviensem appellat apud Boczek cod. dipl. Moraviæ I, 112; sed desunt notæ chronologicæ; actum est Olomuci. Quo loco Bracizlaum a, 1031 cum conjugē sua et filiolo Spitigneo habitasse probat alia tabula a. 1031 Boczek I, 114

(416) Confirmat Necrologium Bohemicum.

(417) Hoc factum est anno 1034. post mortem Misconis II; cfr. Annales Hildesheim.

(412) Cfr. Statii Achill. II, 44.

(413) Hunc annum a Cosma falso prolatum esse sequentibus ipse probabit, quibus apparet Juditham post Moraviam a Bohemis expugnatam raptam esse. Moravia vero sine dubio eodem anno 1029 recepta est, quo Conradus II imperator arma contra Polonos movebat, quod probavit Dobner V, 156, et post eum Roepell I, 166. De filio Bracizlai et Judithæ anno 1031 nato cfr. infra.

(414) Donatio quædam apud Boczek cod. dipl. Moraviæ I, 111, sine notis chronologicis scripta est tempore suo dominus noster B. dux venit Olomucie

pro decimatione unusquisque, sive ¹³¹⁶ potens sive ¹³¹⁷ A dives sive pauper, tantum qui de suo phecdo ¹³¹⁷ vel allodio ¹³¹⁸ araturam haberet, duos modios quinque palmarum et duorum digitorum, unum tritici et alterum avenæ episcopo solveret. Nam antea, sicut primo episcopo Dethmaro ¹³¹⁹ constitutum erat, pro decimatione duos messis acervos dabant; dicimus enim ¹³²⁰ acervum quinquaginta ¹³²¹ manipulos habentem. Hujus post obitum Izo ¹³²² obtinuit episcopium ¹³²³, qui ordinatus est ab eodem anno ¹³²⁴ 4. Kal. Januarii ab archiepiscopo Maguntino ¹³²⁵ (418).

41. Anno dominicæ incarnationis 1024. 4. Idus Julii obiit Heinrichus rex ¹³²⁶.

Anno dominicæ incarnationis 1025. 15. Kal. Julii obiit Boleslaus rex ¹³²⁷ (419).

Anno dominicæ incarnationis 1026.

(* Conradus rex Romæ consecratur. 2, 2a. 2b.

Anno dominicæ incarnationis 1027.

Anno dominicæ incarnationis 1028.

Anno dominicæ incarnationis 1029.

Anno dominicæ incarnationis 1030. Hoc anno dux Bracizlaus ¹³²⁸ magna cæde prostravit Ungaros et terram eorum usque ad urbem Strigoniam (420) devastavit. Eodem anno 3. Kal. ¹³²⁹ Februarii Izo (421), quintus episcopus Pragensis ecclesiæ,

Transit ¹³³⁰ ab hoc mundo bravo fruitur-
[que ¹³³¹ jocundo.

Hic fuit nobilis genere, sed nobilior opere, qui prior fecit quæ facienda præcepit. Nam nulli magis est nota propria sedes, quam sibi carcer et infirmorum erant ædes. Nec cum ¹³³² latuit quot hominum capita vitæ sint reddita,

Vel quot mors animas ad furvas ¹³³³ mitteret
[umbras.

Præterea solitus erat cottidie quater denos pauperes pascere, quibus habunde procurans cibum et potum ipse benedixit et ipse hilariter ¹³³⁴ distribuit. Erat enim et corporis ejus pulchritudo insignis, caput capillo albius cigno, unde cognomen obtinuit, ut diceretur albus atque blandus episcopus Izo. Post hunc

Severus præsul successit in ordine sextus,

qui tempore juventutis miræ enituit decore agilitatis : quia quotquot erant in curia ducis, omnes suis præcellens obsequiis, sedulum suo domino et magis gratum, quia ¹³³⁵ fidele, exhibebat servicium. Primus enim fuit officiis ¹³³⁶ clericorum, nec minus deditus studiis laicorum; semper aderat comes individuis ¹³³⁷ duci in venationibus, primus enim affuit in occisione silvatici apri, et abscondens ejus ¹³³⁸ caudam, purgat et parat, ut ducem velle norat, paratamque venienti domino ad vescendum donat, unde dux Oudalricus sæpe sibi fertur dixisse : *O Severe, dico tibi vere, pro hoc tam dulci edulio dignus es episcopo.* His atque hujusmodi studiis habuit gratiam ducis et placuit universis.

Anno dominicæ incarnationis 1031 ¹³³⁹ sanctorum apostolorum Petri et Pauli in natalicio ordinatus est Severus episcopus a Maguntino archiepiscopo. Eodem anno natus est Spitigneu ¹³⁴⁰ filius Bracizlai ducis.

Anno dominicæ incarnationis 1032.

(*) Initium Szaviensis ecclesiæ ¹³⁴¹. 2. 2a

Anno dominicæ incarnationis 1033.

Anno dominicæ incarnationis 1034.

Anno dominicæ incarnationis 1035.

Anno dominicæ incarnationis 1036.

Anno dominicæ incarnationis 1037. obiit dux Boleslaus ¹³⁴², quem Mesco ¹³⁴³ lumine orivarat ¹³⁴⁴.

42. Eodem anno 5. Idus Novembris (422) dux Oudalricus,

linquens terrena captat cælestia regna (425).

Tunc Iaromir, de quo supra meminimus ¹³⁴⁵, lumine orbis, cui dux Oudalricus destinaverat ¹³⁴⁶, ut degeret ¹³⁴⁷ Liza ¹³⁴⁸ (424) in viculo ¹³⁴⁹, audiens quod frater suus ab hoc migrasset sæculo, surgit diluculo, et imperat ut se deducant ad urbem Pragam viculo. Quo cum pervenit, jam fratrem suum ad ecclesiam delatum ¹³⁵⁰ sancti Georgii ¹³⁵¹ invenit, ad cujus funus stans juxta feretrum, omnium circa astancium movit et concussit ¹³⁵² corda hujusmodi elogii lamento :

VARIÆ LECTIONES.

¹³¹⁶ sive omissum 4. 4a. ¹³¹⁷ al. manu superscr. A. ¹³¹⁸ allodio 4a. ¹³¹⁹ Diethmaro 1. ¹³²⁰ deest A. 4. ¹³²¹ vel pro quinquaginta 3. videtur in suo codice fuisse L quod scriba legit vel. ¹³²² Izzo 1. 2. 2b 3. ¹³²³ episcopatum A. 2. 3. ¹³²⁴ al. manu superscr. A. ¹³²⁵ ab arch. Mog. desunt 4. 4a. ¹³²⁶ IV. Id. 1. — rex desunt 5. Theutonicorum add. 4. 4a. transpositis aliquantum reliquis vocibus. ¹³²⁷ XV. Kal. I. — rex desunt 5. In 2b. subducto rex supra adscriptum est dux. In 4a. rex recentius erasum. ¹³²⁸ Boleslaus 1. ¹³²⁹ ita 1. Kal. corr. Id. A. ¹³³⁰ transit 4. 4a. ¹³³¹ frugiturque A. ¹³³² enim 4a. ¹³³³ furias A. furnas 3. 4. 4a. ¹³³⁴ hylarum 1. ¹³³⁵ et pro quia 4. 4a. ¹³³⁶ iis al. manu superscr. 1. ¹³³⁷ individuis A. ¹³³⁸ deest A. ¹³³⁹ 1032 4a. ¹³⁴⁰ Zpitigneu 1. 2b. Zpitigneus 4. Spitigneus 4a. et sic porro. ¹³⁴¹ Ad sequentem annum 2b : Factum est initium etc. ¹³⁴² Boleslaus 1. ¹³⁴³ Mesko 2. 4a. ¹³⁴⁴ privavit 4. 4a. ¹³⁴⁵ mem. Iaromir A. ¹³⁴⁶ destinavit 4. 4a. ¹³⁴⁷ expunct. et al. man. superscr. daretur A. ¹³⁴⁸ Liza 1. Liza 2. 4. Liza 3. ¹³⁴⁹ ita 4. 4a. viculo rell. ¹³⁵⁰ monasterium A. ecclesiam al. manu in margine appositum. in eccl. desunt 2. 2b. sed corr. addidit ad monasterium ¹³⁵¹ martyris addunt 4. 4a. ¹³⁵² convertit 3

NOTÆ.

(418) Probant Annales Quedlinburg.

(419) Cfr. Roepell Gesch. Polens I, 162.

(420) Gran, ubi Grana in Danubium exundat. Illud videtur bellum esse de quo vide supra not. 17.

(421) Consentit Necrologium Bohem. c. a.

(422) De turpi ejus morte vid. Annal. Hildesheim. 1034.

(423) Extrema Udalrici fata non bene nota fuisse Cosmæ docent Annales Hildeshemenses.

(424) Lysa castrum.

Ei mihi! quid dicam, nisi scipius: Heu mihi! dicam!
 Hei ¹³⁵³ mihi! germane, hey dira conditio mortis antare!
 Mortuus ecce jaces, nec ego nec tu modo gaudes
 Hujus terreni fugitivo ¹³⁵⁴ culmine regni.
 Nudius tercius ¹³⁵⁵ dux nobilis, hodie truncus immobilis,
 cras vermibus esca, post tenuis favilla ¹³⁵⁶ et inanis eris sabella.
 Lumine privasti me, nec fratrem ut frater amasti,
 Non fecisse modo quod fecisti mihi malles.
 Nunc scio, si posses, mihi lumina reddere velles,
 cum tua sunt ¹³⁵⁷ nuda et ¹³⁵⁸ aperta seu bene seu male facta.
 Sed nunc ex toto tibi, frater, corde remitto,
 Ut pietate sua Deus omnipotens tibi parcat,
 Spiritus atque ¹³⁵⁹ tuus post hac in pace quiescat.

Post expletis ¹³⁶⁰ rite funebriis ¹³⁶¹ exequiis ¹³⁶² ac-
 cipit ¹³⁶³ Blacizlaum fratrualem, et ducit eum ad
 sedem principalem: et sicut semper in electione du-
 eis faciunt, per superioris ¹³⁶⁴ aulae cancellos decem
 milia nummorum aut plus per ¹³⁶⁵ populum spargunt,
 ne ¹³⁶⁶ ducem in solio comprimant, sed potius spar-
 sos nummos rapiant. Mox duce locato in solio et
 facto silentio, tenens dextram sui fratruelis Jaromir
 dixit ad populum: Ecce dux vester! At illi ¹³⁶⁷ suc-
 clamant ter ¹³⁶⁸: *Krilessu* ¹³⁶⁹, quod est *Kyrieley-*
scu ¹³⁷⁰. Et iterum Jaromir ad populum: *Accedant,*
inquit, de gente Muncina ¹³⁷¹! *accedant de gente*
Tepea ¹³⁷²! (425); et vocat eos nominatim, quos no-
 rat armis potentiores, fide meliores, militia fortio-
 res et divitiis eminentiores. Quos ut sensit adesse,
 dixit: *Quoniam me mea facta non sinunt ut sim*
vester dux ¹³⁷³, *hunc assignamus vobis in ducem* ¹³⁷⁴
et collaudamus, quo ei obediat, ut dignum est duci,
et debitam fidelitatem exhibeat, ut decet ¹³⁷⁵ *suo*
principi. Te autem, fili, moneo, et repetens iterum ¹³⁷⁶
iterumque monebo, istos colas ut patres, hos diligas
ut fratres, et in omnibus negotiis tibi consiliarios
habeas. His urbes ¹³⁷⁷ *et populum ad regendum com-*
mittas, per hos enim Boemie regnum stat et stetit
atque stabit in sempiternum ¹³⁷⁸. *Ast illos, qui sunt*
Wrissovici, iniquorum patrum nequam ¹³⁷⁹ *fili, no-*
stri generis ¹³⁸⁰ *hostes domestici, familiares inimici,*

A ut cenosam rotam devites et consortia eorum declines,
 quia nobis nunquam vere fideles. Ecce me innocen-
 tem et suum principem imprimis ligaverunt et diversis
 affecerunt ludibriis, post sibi innatis versuciis et frau-
 dulentis consiliis id egerunt, ut frater fratrem me
 hisce privaret oculis. Habeas, fili mi, semper in me-
 moria sancti Adalberti praecordia, qui eorum ob facta
 crudelia ter ut fiant super eos excidia sancto ore con-
 firmavit (426), et excommunicavit eos in ¹³⁸¹ ecclesia.
 Quae vitu Dei jam bis sunt facta, tercio ut fiant su-
 per eos excidia ¹³⁸², adhuc sunt sollicita fata ¹³⁸³. At
 illi audientes haec dissecabantur ¹³⁸⁴ cordibus, et
 fremebant dentibus in eum ut leones: nec post mul-
 tos dies Kohan, de quo supra retulimus, misso lie-
 tore ¹³⁸⁵ suo, dum ille caecus purgat ventrem in ne-
 cessario noctis ¹³⁸⁶ in hora, acutissima sica perforat
 eum in posteriora usque ad cordis ¹³⁸⁷ interiora.
 Sicque justus vir, velut ¹³⁸⁸ Dei martir, dux Jaromir
 obiit anno dominicae incarnationis 1038. pridie ¹³⁸⁸
 Nonas Novembris (427).

Haec acta antiquitus liber continet primus.

Sed quia, sicut ait beatus Hieronimus (428), aliter
 visa, aliter audita ¹³⁸⁹, aliter narrantur ficta ¹³⁹⁰,
 quae melius scimus, melius et ¹³⁹¹ proferimus, nunc
¹³⁹² auxiliante Deo et sancto Adalberto ea fert ani-
 mus dicere, quae ipsimet vidimus, vel quae ¹³⁹³ ab his
 referentibus ¹³⁹⁴ qui viderunt, veraciter audivimus.

EXPLICIT LIBER PRIMUS DE CHRONICIS BOEMORUM.

VARIAE LECTIONES.

¹³⁵³ Heri 3. ¹³⁵⁴ fruituri 4. 4a. ¹³⁵⁵ concius 1. ¹³⁵⁶ et jam es inserunt 4. 4a. ¹³⁵⁷ sint 4. 4a. ¹³⁵⁸
 nuda et omissa 2b. ¹³⁵⁹ utque 2b. ¹³⁶⁰ hexpl. corr. expl. A. ¹³⁶¹ funebriis A 4. 4a. funebriis corr. fu-
 neris 1. ¹³⁶² obsequiis 2b. ¹³⁶³ accepit 2b. 3. 4. 4a. ¹³⁶⁴ superiores 4a. ¹³⁶⁵ in 2b. ¹³⁶⁶ ut — non 2.
¹³⁶⁷ isti 2b. 3. ¹³⁶⁸ subclamabant 4. 4a. ¹³⁶⁹ Krielesu 1. Kriesu 2b. Kirlessu 3. Krilessu 4. 4a. ¹³⁷⁰ de-
 sunt A. ¹³⁷¹ Muncina 4. 4a. ¹³⁷² Tepea 2b. ¹³⁷³ ducem corr. al. manu dux A. ¹³⁷⁴ judicem 5. ¹³⁷⁵ illu
 4. manu coeva in rasura. par est rell. ¹³⁷⁶ atque addit A. ¹³⁷⁷ corr. 1. ¹³⁷⁸ i. semp. desunt A. ¹³⁷⁹
 deest 2. ¹³⁸⁰ generi 1. ¹³⁸¹ ex corr. 2b. ¹³⁸² ita 1. desunt in rell. omnibus. ¹³⁸³ facta 1. ¹³⁸⁴ discalcea-
 bantur 2. ab antiqua manu deletum ei in margine scriptum dissecabantur. ¹³⁸⁵ litore corr. lietore 1. ¹³⁸⁶
 noctis corr. al. man. noctis A. ¹³⁸⁷ noctis A. 1. al. manu superscriptum A. cordis. deest 2. corporis 2b. ven-
 tris 3. 4. 4a. ¹³⁸⁸ vel et pridie superscr. eadem man. pridie A. deest 1. ¹³⁸⁹ mandata recenti manu superscr.
 audita A. ¹³⁹⁰ alia manus in 2. supra i apposuit A. ¹³⁹¹ deest A. ¹³⁹² nam. 1. ¹³⁹³ quia 3. ¹³⁹⁴ feren-
 tibus 1.

NOTÆ.

(425) Ex Palackii sententia I, 168 scribendum
 est Muncici; sunt posteri Mun et Tepta.
 (426) Cf. Brunonis Vita S. Adalberti, c. 21.

(427) Confirmat Necrologium Bohemicum
 (428) Opera Hier., ed. Vallarsi II, 521.

INCIPIT PROEMIUM

AD CLEMENTEM BREUNOVENSIS ¹³⁹⁸ ECCLESIAE ABBATEM ¹³⁹⁶

Spiritui ¹³⁹⁷ Breunensis ¹³⁹⁸ cœnobii patri Cle-
menti, sic ex re nomen habenti, semper theoriae ¹³⁹⁹
inhærenti, Cosmas, haud dignus dici decanus, an-
gelici ¹⁴⁰⁰ consortia ¹⁴⁰¹ senatus. Cum multa mecum
revolvens supersederem, quid potissimum caritatis
viro tantæ sanctitatis transmitterem, quippe cui pon-
dera auri et argenti sordent, solaque quæ sunt spi-
ritualia placent, optimum fore ¹⁴⁰² duxi tuæ tan-
tummodo voluntati obsequi. Intellexi enim per tuum
¹⁴⁰³ clericum nomine Deocarum, qui mihi clam inno-
tuit familiariter, quod meas nuntias, quas olim Ger-

vasio ¹⁴⁰⁴ scripseram, velles videre libenter. Hæc
oblata occasione roboratus, immo cari amici per-
suasione compulsus, non solum quod optasti ¹⁴⁰⁵,
verum etiam secundum ejusdem narrationis, ut ita
dicam, libellum, quem similiter prout scire licuit
¹⁴⁰⁶ a tempore Bracizlai, filii ducis Oudalrici, usque
ad ejus æquivocum filium regis Wratizlay digestum,
tuæ paternitati pandere præsumo. Licet enim, pater
o venerande, divinas non cesses epotare scripturas,
et profundos philosophiæ semper exhaustas fontes,
tamen hoc tam tenui liquore

Non dedigneris tua sacra proluere labra.

Sæpe enim fit, ut post fortia vina et soporifera ¹⁴⁰⁷ pocula,

naturalis quandoque homini incidat ¹⁴⁰⁸ sitis,

fitque ¹⁴⁰⁹ haustus puri ¹⁴¹⁰ laticis suavior dulcibus poculis.

Sæpe fit ut Martis ¹⁴¹¹ miles qui sudat in armis ¹⁴¹²,

Gaudeat ¹⁴¹³ virgineis se commiscere ¹⁴¹⁴ choreis,

Aut juvat in circo ¹⁴¹⁵ puerili ¹⁴¹⁶ ludere throco ¹⁴¹⁷.

Sic tu, o sanctissime pater, jam grandia et sillogistica volumina linque,

et hæc mea opuscula sensu puerilia, stilo rusticalia, perlege :

ubi nonnulla subsannatione et derisione ¹⁴¹⁸ digna invenie

quæ utique ideirco memoriæ commendes,

ut ea tibi a Deo collata sapientia quandoque ad unguem ¹⁴¹⁹ emendes.

Quod autem in quibusdam locis quasi metricos versus invenis, scias me scienter nescium fecisse,
dum feci versus. Vale.

INCIPIT LIBER SECUNDUS ¹⁴²⁰.

1. Igitur dux Bracizlaus jam in paterna sede vi-
goratus, quam Deo tam hominibus beneplacitis ac-
tibus calcans vestigia ¹⁴²¹ patrum, et eos præcellens
contigua arce ¹⁴²² virtutum, sicut sol in ¹⁴²³ virtute
sua sydereum ¹⁴²⁴ lumen et lunæ nimio splendore

B occulit et ebetat ¹⁴²⁵, sic novus Achilles, novus
Thitides ¹⁴²⁶ Bracizlaus novis triumphis fortia acta
et victoriosissimas atavorum palmas attenuat et
obscurat. Nam Deus talem sibi gratiam contulit, ut
quas singulis hominibus particulariter, has quoque
huic indeficientes virtutes largitus est generaliter.

Quippe hanc virtutum

ut in rebus rebellicis

corporis viribus

quadam speciali prærogativa sapientiæ

Unde factum est, ut in omnibus præliis

auro et argento

et undique inexhaustis

atque in largiendis

obtinnit accumulationem,

strennitate præcelleret Gedeonem

exsuperaret Samsonem,

præiret Salomonem.

victor existeret ceu Josue,

locupletior esset regibus Arabia,

affluens divitiis,

muneribus non deficiens.

VARIAE LECTIONES

¹³⁹⁸ Breunensis 4. ¹³⁹⁸ prohemium ad Clementem Breunensem abbatem 4. 4a. ¹³⁹⁷ Spirituali 2b. 5. 4. 4a.
¹³⁹⁸ Breunovensis 4. ¹³⁹⁹ theorice A. ¹⁴⁰⁰ angelica 5. ¹⁴⁰¹ consortii 4. 4a. ¹⁴⁰² omissum 4. 4a. ¹⁴⁰³ tyrum 2.
¹⁴⁰⁴ magistro addunt 4. 4a. ¹⁴⁰⁵ optari 1. ¹⁴⁰⁶ debuit 1. ¹⁴⁰⁷ sopifera 4. 4a. ¹⁴⁰⁸ incidit 2. 2b. 3. ¹⁴⁰⁹ sicque
1. ¹⁴¹⁰ puræ 4. 4a. ¹⁴¹¹ mortis corr. fortis 1. ¹⁴¹² mis al. man. superscr. 1. arvis 2. 2a. 4. 4a. ¹⁴¹³ ita
4. gaudet rell. ¹⁴¹⁴ commiscens 1. ¹⁴¹⁵ in e. desunt A. ideirco 4. 4a. ¹⁴¹⁶ pueruli 4a. ¹⁴¹⁷ throcho 5.
¹⁴¹⁸ irrisione 2b. ¹⁴¹⁹ nem al. man. superscr. A. ¹⁴²⁰ 1. l. s. in chronica Boënorum 4. ¹⁴²¹ vestigium 5.
¹⁴²² arte 5. ¹⁴²³ decet A. ¹⁴²⁴ syderum 4. 4a. ¹⁴²⁵ ebethat 1. hebetat 5. ¹⁴²⁶ Tithides 2. Tydides 2b.
Tychides 4. 4a. novus Tith. omissa 5.

assimiletur aquæ, quæ nunquam deficit anne.

Hinc conjunx Juditha nobilissima genere, secundissima prolis gemine,
genuit quinque juvenes,
et supereminentes,
sapientia singulares,
moribus acceptabiles,
in universa virtutum

corpore insignes
ceu Ehematice ¹⁴²⁷ montes,
probitate nulli comparabiles,
in delinquentes placabiles ¹⁴²⁸,
honestate laudabiles.

Fuit autem primogenitus ¹⁴²⁹ nomine Spitigneu, secundus natu Wratizlav, tercius stemmate Conradus ¹⁴³⁰, quartus genitura Jaromir ¹⁴³¹, quintus et ultimus Otto pulcherrimus. Horum ¹⁴³² de vita et gloria, prout affluet verborum copia, sufficienter in suis locis explicabitur. Quos adhuc positos annis ¹⁴³³ in puerilibus sed studiis pollere ¹⁴³⁴ virilibus pater valde miratur:

Cernens egregium decus et par nobile fratrum (429)
Nec minus angebant matrem sua gaudia lætam ¹⁴³⁵
de tanto propectu ¹⁴³⁶ filiorum et magnificæ gloriæ statu.

2. Ea ¹⁴³⁷ tempestate (430) Kazimir ¹⁴³⁸ Poloniensi nobilissimo duce ab hac subtracto luce, filiis ejus Bolezlao et Wladizlao (431) adhuc in infantia positis ad ubera lactis ¹⁴³⁹, una ¹⁴⁴⁰ erat spes salutis in misera fuga fugientibus per diversa loca Poloniensibus. Quod animadvertens ¹⁴⁴¹ dux Bracizlaus, quarto anno sui ducatus (432), optimum fore ratus ne differret oblatam occasionem calumpniandi suis inimicis, immo ulciscendi de illatis injuriis, quas olim dux Mescio ¹⁴⁴² intulerat Boemis, quanto citius ¹⁴⁴³ potuit, inito consilio cum suis, eos invadere statuit, statimque ¹⁴⁴⁴ terribilem dictat sententiam, totius Boemiæ per ¹⁴⁴⁵ provinciam ¹⁴⁴⁶ mittens in signum suæ jussionis torquem de subere ¹⁴⁴⁷ tortum, ut quicumque exierit in castra segnius dato signaculo, sciret procul dubio tali torque se ¹⁴⁴⁸ suspendendum in patibulo. Quibus in momento, in ietu oculi congregatis in unum et usque ad unum,

A intrat terram Poloniae suo viduatam principe et eam hostiliter invasit, ac velut ingens tempestas furit, sævit, sternit omnia; sic villas cædibus, rapinis, incendiis devastavit, in ¹⁴⁴⁹ munitiones irrupit. Krakov autem eorum metropolim ingressus a culmine subvertit, et spolia ejus obtinuit ¹⁴⁵⁰; insuper et veteres thesauros ab antiquis ducibus in ærario absconditos evolvit, scilicet aurum et argentum infinitum nimis. Similiter et cæteras urbes igne succendit et usque ad solum destruxit. Cumque pervenissent ad castrum Gedec (433) ¹⁴⁵¹, castellani et simul qui illuc confugerant villani ¹⁴⁵², non valentes ferre impetum ducis, exeunt ei obviam auream gestantes virgam, quod erat signum dedicionis, et ut eos pacifice cum suis peccoribus et cæteris ¹⁴⁵³ rerum appenditiis transferat in Boemiam, suppliciter rogant. Quorum dux petitionibus adquiescens, postquam perduxit ¹⁴⁵⁴ eos in ¹⁴⁵⁵ Boemiam, dat eis partem silvæ, quæ vocatur Crinin ¹⁴⁵⁶ (434), non modicam, constituens eis unum ¹⁴⁵⁷ ex ipsis prefectum ¹⁴⁵⁸ et judicem, et decernit, ut sub lege quam in Polonia habuerant, tam ipsi quam eorum posteri in sempiternum vivant, atque nomine ab urbe derivato usque hodie nuncupantur Gedecane ¹⁴⁵⁹ (435).

3. Nec ¹⁴⁶⁰ longe a prædicta urbe ventum erat ad metropolim Guezdén (436), natura loci et antemurali firmam, sed facilem ¹⁴⁶¹ capi ab hostibus, raris ¹⁴⁶² eam inhabitantibus civibus, ubi tunc temporis ¹⁴⁶³ in basilica sanctæ Dei genitricis Mariæ perpetuæ Virginis preciosissimus ¹⁴⁶⁴ quiescebat

VARIE LECTIONES.

¹⁴²⁷ Hematice 1. Hemacie 4. ¹⁴²⁸ moribus — placabiles *desunt* 2, 2^b, 3. ¹⁴²⁹ primus A. ¹⁴³⁰ Chonradus 4, 2^b. Conradus 4, 4^a. ¹⁴³¹ Janimir 4^a. ¹⁴³² quorum A. ¹⁴³³ annis *omissum* 3. ¹⁴³⁴ studere A. ¹⁴³⁵ læta 1. ¹⁴³⁶ propectu 2^b. ¹⁴³⁷ vero *addit* 4. ¹⁴³⁸ Cazimir 4, 4^a. ¹⁴³⁹ deest 1. ¹⁴⁴⁰ nulla 4, 4^a. ¹⁴⁴¹ igitur advertens 4, 4^a. ¹⁴⁴² Bracizlaus *erasum* 1. ¹⁴⁴³ quanto citius A. ¹⁴⁴⁴ dux Bracizlaus *addunt* 4, 4^a. ¹⁴⁴⁵ deest A. ¹⁴⁴⁶ provinciæ A. ¹⁴⁴⁷ subere 2, 2^b, 4, 4^a, *corr.* 1. ¹⁴⁴⁸ se *deest* 4, 4^a. ¹⁴⁴⁹ vi pro in 4, 4^a. ¹⁴⁵⁰ ti *superscr. al. man. A. in rasura* 1. ¹⁴⁵¹ ita *corr.* A. pro Guezdén. Gradec 1. Gdec 2, 2^a. Gdec 2^b. Gocc 4, 4^a. ¹⁴⁵² ni *al. man. superscr.* 2. ¹⁴⁵³ *corr.* A. cæterum 4, 4^a. ¹⁴⁵⁴ duxit A. ¹⁴⁵⁵ ad 2^b. ¹⁴⁵⁶ Cirum 2. *quamvis et legi possit* Ciruin; Ciruin 2^a, 4. Ciruin 2^b. ¹⁴⁵⁷ u. eis A. ¹⁴⁵⁸ perfectum *corr. præf.* 1. ¹⁴⁵⁹ Gedecane 2^b, 3. ¹⁴⁶⁰ non A. ¹⁴⁶¹ facile 4, 4^a. ¹⁴⁶² ratis *al. manu superscr. paucis* 1. ¹⁴⁶³ deest A. ¹⁴⁶⁴ preciosissime 1.

NOTÆ.

- (429) Hor., serm. II, 3, 243.
(430) Male confundit Cosmas res Polonorum; Kazimir obiit post Bracizlaum a. 1058, neque reliquit filios pueros, sed ipse relictus est puer a patre Miscocone II; cfr. Martinus Gallus I, 48, ed. Bandikie.
(431) Præter hos duos alios habebat filios Kazimir Miscoconem et Ottonem. Cfr. Martin. Gall. I, 49.
(432) i. e. ex ipsius Cosmæ computatione a. 1044; cfr. supra I, 42; sed hoc loco errat, ut ex accuratioribus notis de translatione S. Adalberti II, 3, patet.

- (433) Quod ubi situm fuerit non satis liquet; conjecerunt nonnulli esse Giecz, quam ducalem quandam arcem inter Gnesnam et Posnaniam sitam esse scribit Dlugosz. Cfr. Rœpell I, 177.
(434) Quæ fuerit illa silva, non patet. Diversorum sententias vide apud Pubitschkam III, 301.
(435) Vel hodie duas exstare villas in circulo Riconicensi Hedečko et Hečdany observat Palacky I, 280.
(436) Gnesen.

thesaurus, scilicet beatissimi Adalberti martiris ¹⁴⁶⁵ corpus. Qua mox Boemii sine Marte ¹⁴⁶⁶ potiuntur urbe, et cum magna læticia intrant ¹⁴⁶⁷ sanctæ ecclesiæ adita ¹⁴⁶⁸, atque omni præda ¹⁴⁶⁹ posthabita, solam sibi poscunt dari pro Christo passam sacri corporis preciosam massam. Quorum præsul Severus ut vidit temeritatem, et ¹⁴⁷⁰ pronam in omne fas ¹⁴⁷¹ nefasque (437) sensit voluntatem, talibus alloquiis temptat eos revocare ab illicitis ausis ¹⁴⁷²: *Fratres mei et filii ecclesiæ Dei, non tam ex facili constat, sicut vos aestimatis, ut sacram corporis glebam, Dei virtutibus plenam, quis mortalium tam temere præsumat tangere. Timeo enim valde, ne percellamur aut mentis oblivione aut cæcitate aut aliqua membrorum debilitate, si id temere præsumpserimus ¹⁴⁷³ agere. Quapropter ¹⁴⁷⁴ prius triduo jejunate, de peccatis vestris pœnitenciam agite, et ¹⁴⁷⁵ ab omnibus abominationibus, quas ipse abhominatus est in vobis, abrenunciate, et ¹⁴⁷⁶ ex toto corde, quod eas ultra non faciatis, promittite. Spero enim in misericordia Dei et nostri patroni sancti Adalberti, quod non privabimur spe petitionis nostræ, si persistimus fidei ¹⁴⁷⁷ in ¹⁴⁷⁸ devotione et precum assidua oratione. At illis visa sunt præsulis verba quasi deliramenta, et continuo aures suas continentes ¹⁴⁷⁹ fecerunt impetum ut raperent sacrum corpus, et quia post altare ¹⁴⁸⁰ juxta parietem conditum fuerat, et aliter evelli non poterat, nisi altare ¹⁴⁸¹ destrueretur ¹⁴⁸², manus ¹⁴⁸³ improba cum mente serina operantur profana; sed non defuit ultio divina. Nam in ipso ¹⁴⁸⁴ opere suæ temeritatis steterunt sensibus obstupefactis ¹⁴⁸⁵, nec erat vox nec sensus nec visus per trium fere horarum spacia, donec iterum propiciante Dei gratia rehabuere pristina officia. Moxque licet sero pœnitencia ducti faciunt jussa episcopi, et quanto erant divino nutu evidentius castigati, tanto devotius perstabant precibus infatigati, triduo jejunantes et veniam postulantes.*

4. Tercia nocte Severo episcopo post matutinalem synaxim quiescenti sanctus præsul in visione apprensus Adalbertus ¹⁴⁸⁶: *Dic, ait, ista duci ¹⁴⁸⁷ et ejus comitibus: Pater de cœlis dabit quod petitis, si non*

*A repetitis mala, quibus abrenuntiastis in fonte ¹⁴⁸ baptismatis ¹⁴⁸⁹. Hæc mane cum præsul ¹⁴⁹⁰ innotesceret duci et ejus comitibus, mox exhilarati intrantes ecclesiam sanctæ Mariæ, et ante sepulchrum ¹⁴⁹¹ sancti Adalberti ¹⁴⁹² humi ¹⁴⁹³ prostrati, diu fusa comuni oratione surgit dux ¹⁴⁹⁴, et stans in ambone ¹⁴⁹⁵, hæc rupit silentia voce ¹⁴⁹⁶: *Vultis prævaricationes vestras emendare, et a pravis operibus resipiscere? At illi obortis clamant ¹⁴⁹⁷ cum lacrimis ¹⁴⁹⁸: *Emendare parati sumus quicquid in sanctum Dei ¹⁴⁹⁹ patres nostri vel nos ¹⁵⁰⁰ prævaricati sumus, et a pravo opere omni ¹⁵⁰¹ cessare. Tunc dux ¹⁵⁰² extendens manum suam super sacram tumbam, sic orsus ¹⁵⁰³ est ad populi turbam ¹⁵⁰⁴: *Extendite, fratres ¹⁵⁰⁵, simul ¹⁵⁰⁶ vestras ad Dominum ¹⁵⁰⁷ dexteras et ad meos attendite sermones, quos volo ut vestræ fidei sacramento confirmetis. Ergo hoc meum proximum ¹⁵⁰⁸ et primum sit decretum, ut vestra concubia, quæ actenus habuistis ut lupanaria, et cœu ¹⁵⁰⁹ brutis animalibus communia, amodo juxta canonum scita sint legitima, sint privata, sint insolubilia, ita duntaxat ut ¹⁵¹⁰ una vir conjuge et conjunx viro uno contenti vivant. Si autem conjunx virum aut vir conjugem spreverit, et rixa inter eos usque ad discidium efferbuerit ¹⁵¹¹, qui ex eis ¹⁵¹² in priorem copulam legitime celebratam redire noluerit, nolo ut secundum ritum nostræ terræ hujus rei violator ¹⁵¹³ in servitutum redigatur, sed potius nostri inmutabilis decreti per angariam, qualiscunque sit persona, redigatur in Ungariam, et nequaquam liceat ut precise redimat aut in hanc terram redeat, ne unius contagio oviculæ totum Christi serpat per ovile. Severus episcopus dixit: *Quicumque aliter fecerit, anathema sit. Eadem sententia sint plectendæ virgines et viduæ et adulteræ, quæ nomen bonum amisisse et pudorem corrupisse ac per scortum concepisse dinoscuntur. Nam cum liberum nubendi habeant arbitrium, cur committunt adulterium et conceptus suos abortivant ¹⁵¹⁴, quod est pessimum scelus scelerum? Tunc dux ¹⁵¹⁵ subjungens inquit: *Si vero mulier proclamaverit ¹⁵¹⁶ pari vice non amari, sed inclementer a viro suo ¹⁵¹⁷ affligi et profligari ¹⁵¹⁸, detur inter eos judicium Dei,******

VARIE LECTIONES.

¹⁴⁶⁸ deest 2. ¹⁴⁶⁶ morte 1. ¹⁴⁶⁷ adeunt intrant 1. supra intrant manus alia scripsit adeunt 2. ¹⁴⁶⁸ limina adita 1. adita alia manu suprascript. limina 2. adyta 2b. limina 4. ¹⁴⁶⁹ corr. al. mana 1. ¹⁴⁷⁰ et rasum 2. ¹⁴⁷¹ fasque 4. ¹⁴⁷² corr. A. pro causis. ¹⁴⁷³ præsumamus 2. ¹⁴⁷⁴ karissimi addunt 4, 4a. ¹⁴⁷⁵ et pœnitenciam agite ab omnibus 4, 4a. ¹⁴⁷⁶ deest 2. ¹⁴⁷⁷ federi 4, 4a. ¹⁴⁷⁸ deest 2. ¹⁴⁷⁹ continentes A. continentes 2. ¹⁴⁸⁰ litteræ ar. al. manu superscr. 1. ¹⁴⁸¹ prius add. 4, 4a. ¹⁴⁸² destrueret 2b, 3. ¹⁴⁸³ ita 1, 2. ¹⁴⁸⁴ ita corr. A. pro inpio. ¹⁴⁸⁵ obstupefacti 4, 4a. ¹⁴⁸⁶ sanctus Adalbertus in visione apprensus 4, 4a. ¹⁴⁸⁷ Bracizlao add. 4, 4. ¹⁴⁸⁸ fronte eraso r. A. ¹⁴⁸⁹ in baptismate A. A'. ¹⁴⁹⁰ Severus add. 4, 4a. ¹⁴⁹¹ superscr. 1. ¹⁴⁹² martyris add. 4, 4a. ¹⁴⁹³ humo 4, 4a. ¹⁴⁹⁴ Bracizlaus pro dux 4, 4a. ¹⁴⁹⁵ umbone 3. ¹⁴⁹⁶ dicens add. 4, 4a. ¹⁴⁹⁷ clamant repetitum 1. sed erasum. ¹⁴⁹⁸ dicentes add. 4, 4a. ¹⁴⁹⁹ Adalbertum add. 4, 4a. ¹⁵⁰⁰ peccatores add. 4, 4a. ¹⁵⁰¹ animo 1. ¹⁵⁰² Bracizlaus add. 4, 4a. ¹⁵⁰³ exorsus A. A'. ¹⁵⁰⁴ tumbam corr. turbam 1. turmam 4, 4a. ¹⁵⁰⁵ karissimi addunt 4, 4a. ¹⁵⁰⁶ omisum 4, 4a. ¹⁵⁰⁷ Deum add. 4, 4a. ¹⁵⁰⁸ maximum A. A'. 2, 2b, 3, 4, 4a. ¹⁵⁰⁹ sunt inserunt 4, 4a. ¹⁵¹⁰ al. manu superscr. A. ¹⁵¹¹ al. man. superscr. A. efferuerit 2, 3. ¹⁵¹² his A. A'. ¹⁵¹³ prævaricator 4, 4a. ¹⁵¹⁴ avorevant A. 3. ¹⁵¹⁵ Bracizlaus add. 4, 4a. ¹⁵¹⁶ proclamaverit 1. ¹⁵¹⁷ suo deest. 3. ¹⁵¹⁸ proaffligari corr. A. 1, 2.

NOTÆ.

(437) Lucan.. Pharsal. V, 313; VI, 147.

et qui inventus fuerit reus, solvat pœnas rei. Simi-
liter et de his, qui homicidiis infamantur archipre-
sbyter comiti illius civitatis nomina eorum ascribat, et
comes eos conveniat; et si sunt ¹⁵¹⁹ rebelles, in car-
cerem redigat, donec aut penitentiam dignam agant,
aut si negant, ignito ferro sive adjurata aqua, utrum
culpabiles sint examinentur; fratricidas autem et
parricidas sive sacerdotum interfectores et hujusmodi
capitalibus criminibus irretitos, archipresbyter assi-
gnet eos comiti vel duci, sive ¹⁵²⁰ per manus et ven-
trem ferratos de regno ejiciat, ut ad instar Cain ¹⁵²¹
vagi et profugi circueant ¹⁵²² terram. Severus episco-
pus dixit: Ista ducis deliberatio justa sit anathemate
firma. Nam ad hoc vobis ducibus ¹⁵²³ mucropendet in
femore, ut manus vestras sæpius ¹⁵²⁴ lavetis peccato-
ris in sanguine. Iterum dux ¹⁵²⁵: Tabernam ¹⁵²⁶,
inquit ¹⁵²⁷, quæ est radix omnium malorum, unde
prodeunt furta, homicidia ¹⁵²⁸, adulteria ¹⁵²⁹ et cæ-
tera mala, et qui parat et qui paratum ¹⁵³⁰ compa-
rat, Severus episcopus dixit: Anathema sit. Et dux
¹⁵³¹: Qui, inquit, comprehensus fuerit hujus viola-
tor decreti tabernarius, in medio foro ad palum su-
spensus, et usque ad fastidium præconis carnis depi-
letur: res tamen ejus non infiscentur ¹⁵³²; sed potus
¹⁵³³ tantum in terram projiciatur ¹⁵³⁴, ne quis ¹⁵³⁵
execrabili haustu ¹⁵³⁶ polluat. Potatores autem, si
depreheni ¹⁵³⁷ fuerint, non prius de carcere exeant,
quam in fiscum ducis unusquisque 300 nummos com-
ponat. Severus episcopus dixit: Quæ dux judicat,
nostra auctoritas firmat. Adhuc dux ¹⁵³⁸ prosequitur
dicens: Fora autem dominicis diebus omnino ne fiant **C**
interdicimus, quæ ideo maxime in his celebrant re-
gionibus, ut cæteris diebus suis vacent operibus. Si
quis autem quam dominicis tam festis ¹⁵³⁹ diebus ¹⁵⁴⁰
publice ad ecclesiam ferriari indictis in aliquo servili
opere inventus fuerit, ipsum opus et quod in opere est
inventum archipresbyter tollat jumentum ¹⁵⁴¹, et 500
ducis ¹⁵⁴² in fiscum solvat nummos. Similiter et qui in
agris sive in silvis suos sepeliunt mortuos, hujus rei
presumptores archidiacono ¹⁵⁴³ bovem et 500 in fi-
scum ducis ¹⁵⁴⁴ solvant ¹⁵⁴⁵ nummos ¹⁵⁴⁶: mortuum
tamen in poliandro ¹⁵⁴⁷ fidelium humi condant denuo.
Hæc sunt quæ odit Deus, hæc sanctus Adalbertus

A pertesus ¹⁵⁴⁸, nos ¹⁵⁴⁹ suas deseruit oves et ad exteras
maluit ire docturus gentes. Hæc ut ultra non facia-
mus, nostræ simul et vestræ fidei sacramento confir-
mamus. Sic ait dux. Et præsol ¹⁵⁵⁰ sanctæ Trinita-
tis nomine invocato et malleo assumpto, cæteris ¹⁵⁵¹
clericis septem ¹⁵⁵² psalmos et alias huic sancto ¹⁵⁵³
operi competentes orationes ymnizantibus, corpit
molliter destruere summa sepulchri, destruens eum
usque ad ima thesauri sacri, et cum apertissent
sarcophagum, omnes qui in ecclesia aderant tanta fla-
grantia ¹⁵⁵⁴ (438) suavissimi odoris sunt referti, ut per
tres dies quasi opimis ¹⁵⁵⁵ ferculis referri oblivisce-
rentur cibo refici, quin etiam et ¹⁵⁵⁶ infirmi sanati
sunt eadem ora ¹⁵⁵⁷ quam plurimi. Tunc dux ¹⁵⁵⁸ et
episcopus ¹⁵⁵⁹ et pauci comitum inspicientes, ut vi-
derunt sanctum Dei ¹⁵⁶⁰ ita vultu et habitu clarum, et
sic corpore integrum per omnia, ac si eadem die
sacra missarum celebrasset solemnia, clerici *Te*
Deum laudamus, laici *Kyrieleyson* ¹⁵⁶¹ modulantur,
et resonant voces eorum usque ad ethera ¹⁵⁶². His
ita peractis dux præ gaudio faciem perfusus lacri-
mis, sic orat ¹⁵⁶³: *O* ¹⁵⁶⁴ *Christi martir, beate Adal-*
berte ¹⁵⁶⁵, *nostri semper et ubique miserate* ¹⁵⁶⁶,
nunc solita nos respice pietate, et nobis peccatoribus
propiciare, atque ad ¹⁵⁶⁷ *tuam sedem* ¹⁵⁶⁸ *Pragensis*
ecclesiæ per nos quamvis peccatores referri non dedi-
gnare. Mira res et valde stupenda, cujus tumbam
nudius tercius contingere non poterant, continuo
dux et episcopus sine impedimento corpus ejus sar-
cophago levant et serico cooperientes in superiori
altari locant, ut plebs sua vota solvat ¹⁵⁶⁹, quæ Deo
et ejus sancto voverat, atque eadem die ¹⁵⁷⁰ com-
positæ sunt 200 marcæ altaris in arce ¹⁵⁷¹.

O Deus omnipotens, mundum per secla revolvens,
Qui semper regnas, solus qui cuncta gubernas,
Nil fit, nec fuit in mundo nec erit, bone Christe,
tuo sine nutu. Quisnam mortalis hoc unquam cre-
dere posset, ut ad gentes apostatrices jam in celesti
regno laureatus corpus suum referri sineret, quarum
¹⁵⁷² aspernatus facinora aufugit ¹⁵⁷³ consortia, cum
adhuc viveret. Sed si majora Dei et antiqua miracula
¹⁵⁷⁴ perpendimus, quomodo populus Israeliticus sic-

VARIÆ LECTIONES.

¹⁵¹⁹ al manu superscr. A. ¹⁵²⁰ vel — sive A. seu 2^b. sive 3. ¹⁵²¹ eorum 3. ¹⁵²² circueant 1, sed corr.
¹⁵²³ ducibus corr. ducibus A. ¹⁵²⁴ omissum 2. ¹⁵²⁵ ait addit. 4^a. ¹⁵²⁶ taberna A. ¹⁵²⁷ deest 4, 4^a.
¹⁵²⁸ homicidia 4^a. ¹⁵²⁹ fornicationes, ebrietates addunt. 4, 4^a. ¹⁵³⁰ partam A. 1, 2. ¹⁵³¹ iterum add. 4,
4^a. ¹⁵³² confiscantur 2^b. ¹⁵³³ potius A. ¹⁵³⁴ seu potius — projiciantur 3. ¹⁵³⁵ de inserunt 4, 4^a.
¹⁵³⁶ haustu corr. 1, pro hastu. ¹⁵³⁷ de presensi 1. corr. al. man. ¹⁵³⁸ Bracizlaus add. 4, 4^a. ¹⁵³⁹ tum
dominicis, quam festis 4, 4^a. ¹⁵⁴⁰ dom. diebus t. f. A. ¹⁵⁴¹ deest A. A'. ¹⁵⁴² duci 4, 4^a. ¹⁵⁴³ archi-
diaconus 4^a. ¹⁵⁴⁴ duci 4, 4^a. ¹⁵⁴⁵ solvat 4. ¹⁵⁴⁶ omissum 1, 2. ¹⁵⁴⁷ r al. manu superscr. A. 1 polyando
2, 4. ¹⁵⁴⁸ perosus 2. ¹⁵⁴⁹ vos 2^b. ¹⁵⁵⁰ Severus add. 4, 4^a. ¹⁵⁵¹ omittunt 4, 4^a. ¹⁵⁵² VI, 4^a. ¹⁵⁵³ deest
3. ¹⁵⁵⁴ fragrantia 1, 4. ¹⁵⁵⁵ optinis A. 4, 4^a. ¹⁵⁵⁶ et deest 2. ¹⁵⁵⁷ ita 1. die rell. ¹⁵⁵⁸ Bracizlaus add.
4, 4^a. ¹⁵⁵⁹ Severus add. 4, 4^a. ¹⁵⁶⁰ Adalbertum add. 4, 4^a. ¹⁵⁶¹ krilès A. kyrt 4. ¹⁵⁶² hetà 1. ¹⁵⁶³ di-
cens addunt 4, 4^a. ¹⁵⁶⁴ deest 1. ¹⁵⁶⁵ Adalberte 1. ¹⁵⁶⁶ miserere 3. ¹⁵⁶⁷ deest 3. ¹⁵⁶⁸ sanctæ addunt. 4,
4^a. ¹⁵⁶⁹ solvant corr. solvat A. ¹⁵⁷⁰ deest 3. ¹⁵⁷¹ alt. in arce desunt A. ¹⁵⁷² eorum 4, 4^a. ¹⁵⁷³ aufu-
gerat 2^b. ¹⁵⁷⁴ superscr. al. manu A.

NOTE.

(438) l. q. fragrantia.

co vestigio transivit mare, qualiter de sicca rupe fluxerunt ¹⁵⁷⁵ aquæ, vel qualiter factor orbis apparuit in orbe natus ex Maria Virgine, non ammirari, sed potius Deo, qui fecit et facere potest quæ vult, nos decet humiliari et ejus gratiæ totum assignare; ejus gratia inspirante ascendit in cor ducis, ut similiter transferret ¹⁵⁷⁶ corpus archipræsulis ejusdem civitatis, nomine Gaudencii (439) qui in eadem forte ¹⁵⁷⁷ ecclesia quiescebat. Hic utique ¹⁵⁷⁸ superius retulimus, non solum carnali verum et spirituali ¹⁵⁷⁹ conjunctione ¹⁵⁸⁰ frater sancti Adalberti et comes individuus in omni labore et erumna fuit, et si cum eo non corpore martirium ¹⁵⁸¹, mentis tamen compassione tulit. Nec enim fieri poterat ut ¹⁵⁸² gladius animam ejus non petransiret, cum germanum suum rompheiis pagavorum in frustra ¹⁵⁸³ concidi videret, et ipse pariter occidi valde optaret ¹⁵⁸⁴. Item ¹⁵⁸⁵ visum est ¹⁵⁸⁶ duci ¹⁵⁸⁷ et episcopo, ut ¹⁵⁸⁸ quinque fratrum reliquias sancto corpori adjunctas, quorum de vita ac passione satis supra retulimus ¹⁵⁸⁹ (440), qui ¹⁵⁹⁰ in eadem civitate sed in alia ecclesia quiescebant, pariter ¹⁵⁹¹ cum summa diligentia transferant. Quid multa?

5. Ventum erat cum omni sacra sarcina in prosperitate et lætitia Boemiam, et in vigilia ¹⁵⁹² sancti Bartholomei apostoli prope metropolium Pragam

castra metati sunt circa rivulum Rokitnicam ¹⁵⁹³ (441); ubi lucescente die clerus et universa plebs cum processione occurrit, ejus longam seriem latus vix explicuit campus. Talis enim processio fuit: Dux ipse et episcopus humeris subnixi dulce pondus portant martiris Christi Adalberti; post simul abbates ferebant reliquias quinque ¹⁵⁹⁴ fratrum; deinde archipresbiteri gaudent onere Gaudencii archiepiscopi, quos electi 12 ¹⁵⁹⁵ presbiteri, vix sustentantes pondus ¹⁵⁹⁶ aurei crucifixi, secuntur — nam dux Mescio ter ¹⁵⁹⁷ semetipsum hoc apponderarat auro, — quinto ¹⁵⁹⁸ loco ferunt tabulas tres graves auro quæ circa altare, ubi sanctum corpus ¹⁵⁹⁹ quievit, positæ fuerant. Erat enim major tabula quinque ulnarum in longitudine et decem palmarum in latitudine, valde adornata lapidibus preciosis et crystallinis saxis (442). Cujus inscriptus fuit hic in margine versus:

Ter centum libras apponderat hoc opus auri.

Postremo plus quam centum plaustriis ducunt immensas campanas et omnes Poloniæ gazas, quas sequitur innumera nobilium virorum turma, asstricti ¹⁶⁰⁰ manicis ferreis et contriti colla bagis ¹⁶⁰¹ (443), inter quos, heu! male captus, adductus est meus attavus ¹⁶⁰².

Consors in clero, presbiter officio.

O dies illa, dies ¹⁶⁰³ Boemis honoranda
sacris mysteriis frequentanda,

laudibus devotissime ¹⁶⁰⁴ veneranda,
divitibus lætabunda,

pauperibus jocunda,
et omnibus bonis ¹⁶⁰⁵ studiis excolenda,
refulgent accumulata.

olim sacro duce ¹⁶⁰⁷ sublimata,
a Domino Deo tibi collata
et per has binas

fama volas ¹⁶⁰⁹ ultra Soromatas ¹⁶¹⁰ atque Sarigas ¹⁶¹¹.

et per sæcula memoriæ commendanda,
dignis præconiis celebranda,

debitibus exoptanda,
datione elemosinarum decoranda,

in qua festis festa
O nimium ¹⁶⁰⁶ felix metropolis Praga,
nunc beato præsule ¹⁶⁰⁸ decorata,
excipis gaudia geminata,
misericordiæ olivas

Facta est autem hæc translatio beatissimi Christi ¹⁰³⁹ (444) ¹⁶¹² Kal. Septembris ¹⁶¹³
martiris Adalberti anno dominicæ incarnationis ¹⁶¹⁴ 6. Sed his prosperis a Deo ¹⁶¹⁵ concessis impro-

VARIÆ LECTIONES

¹⁵⁷⁵ fluxerint 2b. ¹⁵⁷⁶ transferat A. 2, 2b, 3, 4, 4a. ¹⁵⁷⁷ fere A. ¹⁵⁷⁸ ita A. uti vell. ¹⁵⁷⁹ spiritali 1. ¹⁵⁸⁰ conjunctione 4. ¹⁵⁸¹ sustinuit addunt 4, 4a. ¹⁵⁸² deest 1. ¹⁵⁸³ frustra erasa r. 1. ¹⁵⁸⁴ optarat corr. optaret A. ¹⁵⁸⁵ iterum 1. ¹⁵⁸⁶ nobilissimo inserunt 4, 4a. ¹⁵⁸⁷ Bracizlao addunt 4, 4a. ¹⁵⁸⁸ sanctorum martyrum inserunt 4, 4a. ¹⁵⁸⁹ Deo donante relaturi sumus 3. ¹⁵⁹⁰ non at manu superscr. A. ¹⁵⁹¹ par. q. A. ¹⁵⁹² vigiliis 4, 4a. ¹⁵⁹³ Rokitnicam 2, Rokitniczam 2b. ¹⁵⁹⁴ sanctorum inserunt 4, 4a. ¹⁵⁹⁵ XX, 4, 4a. ¹⁵⁹⁶ corpus 2. ¹⁵⁹⁷ deest 1. ¹⁵⁹⁸ to superscr. al. man. A. ¹⁵⁹⁹ positum inserit 2b. ¹⁶⁰⁰ asstrictis 4, 4a. ¹⁶⁰¹ bogis 4. ¹⁶⁰² meus atavus desunt in A. 1, 2, 2a, 2b, 3. legunt 4, 4a. ¹⁶⁰³ dies deest 4, 4a. ¹⁶⁰⁴ devotissime 1. ¹⁶⁰⁵ deest 3. ¹⁶⁰⁶ omnium A. sed. corr. 2. ¹⁶⁰⁷ Wencezlao addunt 4, 4a. ¹⁶⁰⁸ Adalberto addunt 4, 4a. ¹⁶⁰⁹ volat 4, 4a. ¹⁶¹⁰ ita 1. Solamatas A. Foramatas 2, 2a. Sarmatas 2b, Sauromatas 3. Soramatas 4, 4a. ¹⁶¹¹ Iazygas 3. ¹⁶¹² 1030. 9. K. Sept. 2b. VIII. 4, 4a. ¹⁶¹³ regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et imperium in secula seculorum. Amen. addunt 4, 4a. ¹⁶¹⁴ Domino A.

NOTÆ.

(439) Hujus ossa loco reliquiarum S. Adalberti a Polonis pia fraude data et a Bohemis translata esse probare conatus est Dlugosz et post eum alii; sed e parte Cosmæ Polonus stat auctor Martinus Gallus I, 19. Cfr. Balbini Epitome rer. Bohem. III, 4. Dobner ad Haic. V. 235. Meinert Wiener Jahrbucher

XLVIII. Anz., p. 48.

(440) Cf. I, 58.

(441) Rokytnice.

(442) I. e. rebus?

(443) I. e. circulis ferreis.

(444) Consentiant Annales Pragenses.

bus delator non defuit ¹⁶¹⁵, qui apostolico uti gesta hæc erant retulit ¹⁶¹⁶, divinas sanctiones et sanctorum patrum traditiones violasse ducem Boemiæ et episcopum promulgavit; et si hoc inultum dominus papa (445) prætermitteret, jura apostolicæ sedis per totum mundum observanda immineret. Continuo sacer conventus celebratur, canones recitantur, sacre Scripturæ scrutantur. Dux et episcopus, quamvis absens, de præsumptione arguitur: alii ducem omni dignitate privatum per tres annos in exilium decernunt, alii episcopum ab omni pontificali officio suspensum, quoad usque vivat, in claustris monachorum degere judicant, alii ambos gladio anathematis feriendos clamant.

7. Interea legati ducis et episcopi Boemorum ex parte locius populi et ipsorum Roman adveniunt, ferentes mandata magis muneribus oblita ¹⁶¹⁷ quam facundia verbis ¹⁶¹⁸ polita. Quibus tibi data est copia fandi, in conspectu ¹⁶¹⁹ apostolici et sacri concilii tali sermone causam suæ legationis sunt prosecuti ¹⁶²⁰. *O fidei catholicæ et sedis apostolicæ sanctissime rector, et o patres in libro vitæ ¹⁶²¹ conscripti, quibus a Deo collata est potestas judicandi simul et miserendi, miseremini peccasse confitentibus, parcite pœnitentibus simul et veniam postulantibus. Fatemur enim quod illicita et contra canonum statuta egimus, quia de tam ¹⁶²² longinquis partibus ob tam breve temporis spacium ad tam sanctum negotium vestrum ¹⁶²³ nequivimus habere nuncium. Sed quicquid est illud, quod fecimus, sciatis, o patres, sciatis ¹⁶²⁴, conscripti, nos non ex temeritate, sed pro magna utilitate Christianæ religionis atque bona intentione id recisse. Aut, si unquam bona intentio cadit in vitium, o sanctissimi patres, secundum vestrum iudicium parati sumus nostrum emendare flagitium. Ad hæc apostolicus paucis: Si pœnitet, inquit, haud nocet error. Mox legati summoti a concilio ¹⁶²⁵ potiuntur hospicio, sequenti die reddituri rationem in iudicio. Illa autem nocte ducis missi et episcopi, circumvenientes ¹⁶²⁶ corruerunt pecunia cardinalium astuciam, auro subplantant justiciam, mercantur precio clementiam, muneribus leniunt ¹⁶²⁷ iudicalem sententiam. Postera autem die iterum legatis sacri concilii in capitolio ¹⁶²⁸ presentatis, dominus apo-*

stolicus os aperuit sacrum, ponderosis verbis et auctoritate plenum. Sicut, inquit, pertinacibus in impietatis culpa ¹⁶²⁹ est sævior exerenda ¹⁶³⁰ vindicta, ita reatum suum recognoscentibus et pœnitentiam desiderantibus facilem præbemus assensum ¹⁶³¹, et ab hoste ¹⁶³² inflictis vulneribus misericordiæ adhibemus ¹⁶³³ antidotum. Magnum enim peccatum est aliena rapere, sed majus christianos non solum spoliare, verum etiam captivare et captivos ¹⁶³⁴ cen bruta animalia vendere, nimis est abhominabile: quod vos perpetraste in Polonia, nobis relatum est per veridica nuncia. Quod autem nulli liceat sine nostra permissione de loco ad locum sacrum transferre corpus, testantur canones, prohibent ¹⁶³⁵ patrum decreta, et præsumptores hujusmodi ¹⁶³⁶ rei divina jubent eloquia gladio anathematis ut feriantur. Sed quia vos sive per ignorantiam sive bonæ intentionis ob gratiam hanc rem fecistis, præcipimus ¹⁶³⁷ ut pro hac tam temeri ¹⁶³⁸ præsumptione dux vester et episcopus cœnobium omnibus ecclesiasticis usibus et honoribus sufficienter amplificatum in competenti ¹⁶³⁹ loco construant, probatasque personas ac officia servientium clericorum ex more constituant, ubi Deo sedulum servitium tam pro vivis fidelibus quam pro defunctis in sempiternum exhibeatur, ut saltem vel sic in conspectu Dei reatus vestri transgressio deleatur. Mox legati valde ¹⁶⁴⁰ exhilarati proficiscuntur et referunt duci jussa apostolici. Quibus dux, velut divinis jussis obtemperans, sub honore sancti Wencezlai martiris in urbe Boleslau ¹⁶⁴¹ juxta flumen Labe (446), ubi idem sanctus ¹⁶⁴² olim feliciter consummavit martirium, venustissimum fabricavit cœnobium, in quo, sicut et hodie cernitur, Deo servit caterva fratrum numerosa, et habetur præpositura et basilica valde religiosa (447).

8. Anno domini. incarn. 1049. Fama, qua nullum pejus malum viget in mundo (448), et quæ menta acis pinguescit, et miscens plura paucis, falsa veris, volando crescit, perfert ad aures imperatoris secundi Henrici (449) cœncies plus, quam verum fuit, pondus auri et argenti Boemos de Polonia asportasse. Tunc imperator ¹⁶⁴³ cepit querere occasiones adversus eos, quoquomodo ¹⁶⁴⁴ ab eis quod sibi dictum fuerat ¹⁶⁴⁵ eriperet aurum. Et mandans per quæ-

VARIAE LECTIONES.

¹⁶¹⁵ destitit 3. ¹⁶¹⁶ deest 3. ¹⁶¹⁷ oblata A. ¹⁶¹⁸ facundia verborum 3. ¹⁶¹⁹ conspectum 2, 4, 4a. ¹⁶²⁰ persecuti 3. ¹⁶²¹ deest A. ¹⁶²² terra 1. ¹⁶²³ omittunt 4, 4a. ¹⁶²⁴ ita 1. deest in rell. ¹⁶²⁵ ita A. ad concilio 1. negotio 2. concilio rell. ¹⁶²⁶ circumvenientes A. ¹⁶²⁷ emunt corr. 1. ¹⁶²⁸ capitulo 4, 4a. ¹⁶²⁹ impietatis pro culpa 4, 4a. ¹⁶³⁰ exerenda 2b, 4, 4a. ¹⁶³¹ assensum 1. ¹⁶³² hostibus 2b. ¹⁶³³ h. al. manu superser. 1. ut sapius. ¹⁶³⁴ captivos 2b, 3. ¹⁶³⁵ perhibent 2b. ¹⁶³⁶ hujusmodi 2b, 3. ¹⁶³⁷ per sanctam obedientiam addunt 4, 4a. ¹⁶³⁸ temera 3. ¹⁶³⁹ compenti corr. al. man. competenti A. ¹⁶⁴⁰ deest 2. ¹⁶⁴¹ Boleslaw 2. Boleslai 3. Boleslai 4a. ¹⁶⁴² Wencezlas addunt 4, 4a. ¹⁶⁴³ Henricus addunt 4, 4a. ¹⁶⁴⁴ quomodo 2, 2b, 3, 4. ¹⁶⁴⁵ ut addit A.

NOTÆ.

(445) Benedictus qui sedit a. 1033-1048.

(446) Al-Bunzlau ad Albim.

(447) Hæc res anno demum 1046 dijudicata est.

(448) Virg. Æn. IV, 174, 175.

(449) Henricos imperatores numerat Cosmas.

stationarios, ut argentum, quod in Polonia rapuerant, A nisi infra statutum terminum usque ad unum obulum ¹⁶⁴⁶ sibi mittant, minatur bellum. Ad hæc Selavi inquit: *Semper salvo tenore nostræ legis fuimus et hodie sumus sub imperio Karoli regis et ejus successoribus, nostra gens nunquam extitit rebellis, et tibi in omnibus bellis mansit et semper manebit fidelis, si justiciam nobis tantum ¹⁶⁴⁷ facere velis. Talem enim nobis legem instituit Pippinus (450), magni Karoli regis filius, ut annuatim imperatorum successoribus 120 boves electos et 500 marcas solvamus — marcæ nostræ monetæ 200 nummos dicimus (451) — hoc testatur nostratum ætas in ætatem ¹⁶⁴⁸; hoc omni anno sine refragatione ¹⁶⁴⁹ tibi solvimus et tuis successoribus solvere volumus. At si aliquo præter solitum legis ¹⁶⁵⁰ jugo nos aggravare volueris, mori B potius prompti sumus, quam insuetum ferre onus. Ad hæc imperator respondit ¹⁶⁵¹: Regibus hic mos est semper aliquid novi legi addere anteriori, neque enim omnis lex est constituta tempore in uno, sed per successores regum crevit series legum. Nam qui regunt leges non reguntur legibus, quia lex, ut aiunt vulgo, cereum habet nasum ¹⁶⁵², et rex ferream marum et longam, ut eam flectere queat, quo sibi placeat. Pippinus rex ¹⁶⁵³ fecit quod voluit; vos autem nisi quod volo faciatis, ostendam vobis, quot ¹⁶⁵⁴ pictos habeam clipeos aut quid bello valeam.*

9. Et statim mittens litteras per totum regnum, valde fortem colligit exercitum (452). Altera via qua itur per ¹⁶⁵⁵ Zribiam ¹⁶⁵⁶, et est exitus de silva in istam terram per castrum Hlymee ¹⁶⁵⁷ (453), jussit C Saxones intrare Boemiam, quorum tunc temporis dux ¹⁶⁵⁸ erat Occardus ¹⁶⁵⁹ (454), cui omnis Saxonia tanquam regi paruit per omnia. Fuit enim vir magni consilii, et in ordinandis ¹⁶⁶⁰ regni negotiis

singulari solertia præditus et rebus bellicis a puericia deditus, sed nunquam belli felices obtinuit successus. Ipse autem cæsar castra metatus est ex utraque parte fluminis Rezne ¹⁶⁶¹ (455). Postera autem ¹⁶⁶² die pertransiens castrum Kamb ¹⁶⁶³ (456) cum admoveret aquilas silvæ quæ dirimit Bawariam atque Boemiam (457), ut ¹⁶⁶⁴ cognovit quod obstruerent Boemii vias per silvam ¹⁶⁶⁵, indignatus parum tacuit; concuecensque caput ter concipit iras (458) cæsare ¹⁶⁶⁶ dignas ¹⁶⁶⁷, atque in hæc verba solvit ora: *Licet exstruant muros silvis ¹⁶⁶⁸ altiores, licet elevent turres sublimes usque ad nubes, ut frustra jacitur rete ante oculos pennatorum, sic nichil valent contra Teutonicos obpugnacula Boemorum ¹⁶⁶⁹*

Aut si ascendent super nubila, aut si includant ¹⁶⁷⁰, se inter sidera,

verditam et miseram gentem nihil ista juvabunt.

Sic ait et jussit cunctos irrumpere silvam, et ipse ¹⁶⁷¹ eos præcedens ascendit montem ¹⁶⁷² altum in media silva situm, sedensque in tripode dixit ¹⁶⁷³ ad astantes totius regni principes:

Hæc in valle cohors ignava latet Boemorum, quasi mus agrestis in suis receptaculis antrorum. Sed fefellit cæsarem sua opinio ¹⁶⁷⁴, nam ultra alterum montem fuit illorum munitio. Tunc unumquemque cæsar appellans nomine, prius marchiones, dehinc quosque nobiliores armatos præmittens, jubet pedestres ire in pugnam, his verbis pollicitans eis victoriam: Non est, inquit, vobis opus laborioso certamine; tantum descendite, certe ipsi fugient ¹⁶⁷⁵ præ timore, nequeunt enim vestrum impetum ferre. Ite mei, ite, fulcones, pavidas capite pultumbes, et ut feroces leones, more luporum, qui dum irrumpunt ovilia ovium ¹⁶⁷⁶, non curant de numero, et non nisi toto grege mactato potiuntur edulio.

VARIÆ LECTIONES.

¹⁶⁴⁶ obulum 1. ¹⁶⁴⁷ t. n. A. tantummodo 2b. ¹⁶⁴⁸ nostrarum ætas ætatum A. ætate 2b, 3, 4, 4a. ¹⁶⁴⁹ refragatione A. 1. ¹⁶⁵⁰ regis 4. ¹⁶⁵¹ respondens dixit 2b. ¹⁶⁵² quia ut — lex nasum desunt A. ¹⁶⁵³ Franciæ addit 2b. ¹⁶⁵⁴ quod corr. quot A. 1. quot super quod 2b. ¹⁶⁵⁵ ad 2b. ¹⁶⁵⁶ Zribiam 3. ¹⁶⁵⁷ Hlymee 1. Hlymee 2, 2b. Hlymer 3. ¹⁶⁵⁸ princeps 4, 4a. ¹⁶⁵⁹ Okkardus 2. Okardus 3. semper. ¹⁶⁶⁰ ordinandi 4, 4a. ¹⁶⁶¹ Rezne 1. ¹⁶⁶² vero A. ¹⁶⁶³ ita corr. A. Kamb 1, 2, 2b. Kamba 4, 4a. ¹⁶⁶⁴ quod inserit 2. ¹⁶⁶⁵ silvas 4, 4a. ¹⁶⁶⁶ cæsari 1, 4a. ¹⁶⁶⁷ hæc verba a correctore in A. ita mutata: cepit irasci, syllabis con et sare erasis, vox dignas expuncta est. ¹⁶⁶⁸ corr. al. man. 1. ¹⁶⁶⁹ Boemii pugnare A. ¹⁶⁷⁰ includent A. ¹⁶⁷¹ super addit A. ¹⁶⁷² magnum et inserunt 4, 4a. ¹⁶⁷³ dux 1. dixit corr. man. recentior. ¹⁶⁷⁴ opinio A. ¹⁶⁷⁵ fugiunt 4, 4a. ¹⁶⁷⁶ omnium 4, 4a.

NOTÆ.

(450) Carolus erat, Caroli Magni filius, qui a. 805 expeditionem in Boemos fecit teste Einhardo in Annalibus.

(451) Dobner ad Hæcc. II, 433, docet nummum unum illorum temporum idem valuisse quod nostris diebus quatuor et dimidium nummos cruce signatos (Kreuzer), Bohemicum igitur censum fuisse 7500 florenos nostræ monetæ.

(452) Primam Bohemicam expeditionem Henrici III, a. 1039, auctor silentio transit, qua Bretislavus filium primogenitum obsidem dedit. Cfr. Hermann. Aug. a. 1039.

(453) Nomen servatum esse in odierne Kuml, castrique rudera in monte Geyersberg superess.

conjicit Dobner V, 256. Vide quoque commentationem Kropsii in Monatschrift der Gesellschaft des vaterländischen Museums in Böhmen I, Decemb., p. 37.

(454) Marchio Misnensis.

(455) Regen.

(456) Kamb in Bavaria.

(457) De loco quo hæc Bohemorum victoria reportata sit fusius disseruit Dobner l. I. In limitibus Bavaricæ et provinciæ Pilsensis, haud procul ab urbe Tauss, prælium commissum esse putat.

(458) Cf. Ovid., Metamorph. II, 50. I 163; 181.

10. Mox secundum jussum regis riuat loricata A ut vidit adesse eruentos, insiliens tergo sonipedis
 1577 agmina; de primo loco pugnae certant proceres;
 Conspiciunt 1678 nitent acies ut lucida glacies,
 et ut sol refulsit eorum in arma, resplendent frondes
 silvarum ab eis et cacumina montium. Descendentes
 autem in vallem neminem inveniunt, quia hinc et
 illinc spissa silva et impenetrabilia sunt loca; et
 sicut solet in omni certamine fieri, subsequentes
 etiam invitos impellunt ad pugnam praecedentes, sic
 jam fatigati proceres iterum compelluntur 1679 a
 subsequentibus transcendere alterum montem. Sed
 jam aestu 1680 et siti sicco 1681 lingua adhaeret palato;
 vires deficiunt, dexteræ languescunt, anhelitus
 aegros de pectore trahunt, nec tamen sistere queunt
 1682 gradum. Alii super scuta suas 1683 loricas deji-
 ciunt, alii stant appodati arboribus, frustra inanem
 auram captantes, alii jacuere ut trunci, homines
 crassi et insueti itinere certamine pedestri, et cum
 applicuissent munitioni, exoritur undique clamor,
 (459), ascendit ut nebula super silvam fatigato de
 corpore vapor. Quod videntes Boemi ad breve tem-
 pus haesitaverunt, moxque, ut intellexerunt viribus
 eos defecisse, audacter prosiliunt 1684 de munitione.
 Audaciam

Dabat eis invicta soror fortunæ Bellona

O fors 1685 fortuna! nunquam es perpetuo bona.

Instabilique rota magnates mergis in ima.

Fortunatorum en ora 1686 verenda virorum

Ungula ferrata 1687 saltantium scdat equorum,
 et ventres in deliciis ac lumbos baltheis bis 1688 cocco
 1689 tinctis 1690 praecinctos 1691 runcinus 1692 (460) pede
 rumpit, et distrahit intestina et exta ceu 1693 fasciam
 aut ligamina cruris.

Plura referre pudet de tantæ 1694 nobilitatis

Morte repentina nec scriptis promere digna.

Tanta enim nobilitum ibi 1695 facta est strages viro-
 rum, quanta nec in campis Emathiae 1696 (461), nec
 in tempore Sillæ, nec aliqua 1697 mortalium peste,
 nec hostili unquam gladio 1698, fertur simul Teuto-
 nicorum interisse nobilitas. Interea caesar sedens
 montis in supercilio, suæ mentis fallitur augurio.
 Nam dum suos vinci non aestimat ab hoste, victores

ut vidit adesse eruentos, insiliens tergo sonipedis
 1699, incumbit jubis et

Admouet 1700 lumbis calcar quadrupedis caesar;
 quem nisi habuisset promptum, eadem hora descen-
 disset in orbem sine mora Romanus imperator (462).

11. Dum hæc ibi geruntur, Saxones cum duce
 Okardo 1701 de quo supra dixi, Boemiam ingrediun-
 tur et unam parvam regionem, quæ est circa flu-
 vium 1702 Belinam 1203, hostiliter demoliuntur. Interea
 dux eorum famam ut percepit sinistram, Selavos
 de caesare habuisse victoriam, fixit 1704 gradum ad
 pontem Gnevin 1705 (463) juxta fluvium Belinam
 1706, valde sollicitus utrum bello fortunam temptaret,
 an cum 1707 tanto dedecore 1708 repatriaret. Maluit
 tamen prius experiri 1709 animum ducis, et per nun-
 cios temptans eum verbis suadet amicis: Qui te
 modo pugnando 1710 vicisse gaudes, si supplicando vi-
 cisses, melior multo 1711 victor 1712 fuisses; propterea
 noli temetipsum super te inaniter exaltare, quia durum
 est tibi contra stimulum calcitrare. Nam qui modo,
 quasi parcendo vobis et miserando, vestram terram
 cum paucis intrabat, ejus interim gratiam nisi inve-
 neritis 1713, cito cum tanta multitudine exercituum
 superveniet, quibus nec fontes vestri sufficient, et quos
 vestra terrula vix capiet; tunc erunt novissima pejora
 prioribus. Unde iterum admonco te et consilium do,
 ne totum, quod possidere videris, amittas. Peginam
 1714 pecuniam (464), quæ omnia superat, iratos pla-
 cat, inimicos reconciliat, per tibi fideles amicos 1715
 non modicam caesari mittas, quatenus pro te ipsa
 intercedat et ejus tibi 1716 gratiam acquirat. Ad hæc
 dux Bracizlaus ira commotus salubres sprexit moni-
 tus, et iniuxus manum capulo sic ait: Dicite vestro
 1717 Occardo 1718: Consilii satis 1719 est mihi, neve
 1720 monendo profecisse putes. Audiant te 1721 Saxo-
 nes saxis rigidiores, et si qui sunt inconsulti 1722 ho-
 mines, qui te sapere aliquid putant. Ego autem, nisi
 his in tribus diebus hac de mea provincia sine omni
 violentia exceas, hoc 1723 ense caput tuum abscidam,
 et tua ora ponam tibi ad posteriora.

Caesaris in curte quid agatur, non mihi curæ
 [est 1724.

VARIAE LECTIONES.

1677 *ta alia manu superscr. 1.* 1678 *prospiciunt A.* 1679 *ita corr. 1, coguntur rell.* 1680 *deest 3.* 1681 *sicca*
 2b. 1682 *queunt alia manu superscript. A. deest 1, 2, 2b, 3; valent 4, 4a.* 1683 *sua A.* 1684 *unt al. manu*
superscr. 1. 1685 *sors 4, 4a.* 1686 *opera A. alia manu superscr. 1, ut sit operta.* 1687 *ferrea 4, 4a.*
 1688 *his A.* 1689 *qq; superscr. al. manu. A.* 1690 *tinctus 2.* 1691 *praecinctis 4, 4a.* 1692 *runcinus 2b.*
 1693 *deest A.* 1694 *detente corr. al. man. detantæ 1.* 1695 *omittunt 2b, 3.* 1696 *Amathiae 4, 4a.* 1697 *aquila*
 2. 1698 *deest 3.* 1699 *semipedis A, 1, 2, 3.* 1700 *1 alia manus minio superscr. 1.* 1701 *Okarado 1.*
 1702 *omittit 4a.* 1703 *fluvium quæ est circa Belinam 2, 2a, fluvium, qui est circa Belinam 2b.* 1704 *fecit*
corr. al. manu fixit A. 1705 *Gnevin 3. Gnevin 4, 4a.* 1706 *Bilinam 4a.* 1707 *de addit 4.* 1708 *dolore 2b.*
 1709 *experire corr. experiri A. 1.* 1710 *pugnare 1.* 1711 *al. manu superscr. A.* 1712 *omissum 4, 4a.* 1713 *ne*
syllaba al. man. superscr. 1. 1714 *regina 3.* 1715 *repetit fideles sed expunxit 1.* 1716 *omittunt 4, 4a.*
 1717 *viro 1.* 1718 *Okardo 2, et deinceps. Ockardo 4, 4a.* 1719 *satis cons. A.* 1720 *ne 2, ne me 4, 4a.* 1721 *se*
 2. 1722 *inconsultu 4, 4a.* 1723 *corr. 1.* 1724 *superscr. al. man. A.*

NOTÆ

(459) Virg., Æn. XII, 756.

(460) Equus.

(461) Lucan., Pharsal. I, 1.

(462) De Heinrici clade die 22 m. Aug. 1040 facta,

cf. Hermann Aug. et Ann. Saug. majores.

(463) Gnevin, Brax, ad Bilam in circulo Satzensi;

cf. Pubitschka III, 319.

(464) Hor., epp. I, 6, 57.

Quamdiu in femore Bracizlai pendet ensis, non luc sed similis fluet sanguis ex latere cæsaris. Quæ cum ¹⁷²⁵ duci ¹⁷²⁶ relata fuissent, quamvis nimis ægre id tulisset, tamen invitus ceu lupus, qui, ¹⁷²⁷ cum amitit prædam et investigantibus canibus submittens caudam repetit silvam, sic dux Occardus cum magno dedecore repodat in Saxoniam. Item relatum est duci Bracizlao ¹⁷²⁸ de Pricos ¹⁷²⁹ comite, qui præfuit ¹⁷³⁰ Beline ¹⁷³¹ in urbe, quod corruptas Saxonum pecunia non stetisset ex adverso munitionis in custodia; sed, ubi sunt nemora hostibus pervia, ibi posuisset ¹⁷³² præsidia (465). Hunc enim dux præfecerat toti ¹⁷³³ cohorti quæ fuit de Moravia, et tribus legionibus quæ fuerant ¹⁷³⁴ missæ in auxilium de Ungaria (466). Quem statim ¹⁷³⁵ dux ¹⁷³⁶ iratus, eratis oculis, manibus et pedibus abscisis, jussit præcipitari ¹⁷³⁷ in abyssum ¹⁷³⁸ fluminis ¹⁷³⁹, anno dominicæ incarnationis 1041.

Impèrator Henricus pugnat cum duce Bracizlao et turpiter fugatur. 2. 2^a. 2^b.

12. Anno dom. inc. 1042 (467). Henricus imperator, semper magnificus triumphator, volens ulcisci suorum ruinam inclitorum, intrat tribus itineribus terram Boemorum, et eam fere totam hostiliter devastat, ac multas civitates, quas illi defendere non valentes deseruerant, igne succendit. Et ut pervenit ad urbem Pragam, ante ipsam ex adverso fixit aquilas Sibenica ¹⁷⁴⁰ in monticulo (468). Ibi nichil actum dignum relatu comperi ¹⁷⁴¹, nisi quod præsul Severus

Cæsaris ad castra clam noctu fugit ab urbe, timens, ut æstimo, ne quasi domino suo rebellis privaretur sedis honore pontificalis. Quod videns dux Bracizlaus

Nescit quid faciat, mentem dolor undique turbat. Jam poenitet eum olim pugnasse contra cæsarem ¹⁷⁴² jam poenitet eum sprevisse ¹⁷⁴³ monita ducis Occardi, jam mavult ¹⁷⁴⁴ precibus pugnare, et eum ¹⁷⁴⁵ precibus superare ¹⁷⁴⁶ quem olim pugnando supererat; atque his verbis temptat diram deflectere

A cæsaris iram:

*Bella geris, cæsar, nullos habitura triumphos (469).
Nostra ¹⁷⁴⁷ terra tua est camera, nosque tui sumus,
et esse tui ¹⁷⁴⁸ cupimus. Nam qui suos in subjectos sævit,*

*Hoste crudeli crudelior noscitur esse;
si spectas ad robur tui exercitus, nos tibi nec moment
rerum sumus. Cur ostendis potentiam tuam
quasi contra folium, quod a vento rapitur? Nam
ventus deficit ubi nichil sibi officit. Quod vis ¹⁷⁴⁹ ut
sis, jam victor es,*

*Jam tua jam cinge victricia ¹⁷⁵⁰ tempora ¹⁷⁵¹ lauro
[(470).*

Insuper ei promittit mille et quingentas marcas denariorum, quod erat tributum trium annorum jam ¹⁷⁵¹ præteritorum (471).

Mox velut insignis cum flammis æstuat ignis, si quis nimiam desuper fundit ¹⁷⁵² aquam, paulatim impetum ejus confundit, et prævalentibus undis deficit ignis:

Haud secus ¹⁷⁵³ extinxit regina pecunia cæsaris
[iram.

Nam qui olim hanc terram intraverat inmitis, accepta pecunia revertitur mitis, pace interposita.

13. Anno dominicæ incarnationis 1043 tanta famemes fuit in Boemia, ut tertia pars populi interiret fame.

Anno dominicæ incarnationis 1044.

C Anno dominicæ incarnationis 1045. obiit Gunter monachus 7 Idus Octobris (472).

Anno dominicæ incarnationis 1046. dedicatum est monasterium in urbe Bolezlau 14 Kal. Junii ¹⁷⁴⁴ a Severo Pragensis ¹⁷⁴⁵ ecclesiæ sexto episcopo (473)

Anno dominicæ incarnationis 1047.

Anno dominicæ incarnationis 1048.

Anno dominicæ incarnationis 1049.

Anno dominicæ incarnationis 1050.

Anno dominicæ incarnationis 1051.

Anno dom. inc. 1052. obiit Bozena ¹⁷⁵⁶ conjunx

VARIÆ LECTIONES.

¹⁷²⁵ dum 2, 3. ¹⁷²⁶ deest A. Ockardo addunt 4, 4^a. ¹⁷²⁷ deest 4. ¹⁷²⁸ Bracizlavo 1. ¹⁷²⁹ Pricos 1. Pricos 2, 2^b. Picos 3. ¹⁷³⁰ fuit 4, 4^a. ¹⁷³¹ Belin 1, 2, 4. Bolin 3. ¹⁷³² posuissent 1. ¹⁷³³ tote 4. 4^a. ¹⁷³⁴ fuerunt 4, 4^a. ¹⁷³⁵ deest 4, 4^a. ¹⁷³⁶ Bracizlaus addit 4^a. ¹⁷³⁷ præcipitare 3. ¹⁷³⁸ abissum 1. ¹⁷³⁹ ad hanc rem pertinet annus dom. incarn. MXLI, add. 4^a. ¹⁷⁴⁰ Sibenice 1. Sybenice 4, 4^a. ¹⁷⁴¹ comperit 4, 4^a. ¹⁷⁴² jam poenitet — cæsarem omissa 4, 4^a. ¹⁷⁴³ verba sprevisse — cum in marg. A. apposuit alia manus ¹⁷⁴⁴ mavult 2, 2^b, 3. ¹⁷⁴⁵ exsuperare 4, 4^a. ¹⁷⁴⁶ nam 2, 2^b, 3. ¹⁷⁴⁷ deest A. ¹⁷⁴⁸ deest A. ¹⁷⁴⁹ vitrici 2^b, 3. ¹⁷⁵⁰ tempora 2, 2^b, 4, tempora 3. ¹⁷⁵¹ deest 2^b, 3, 4, 4^a. ¹⁷⁵² fundat 2^b, 3. ¹⁷⁵³ sexus corr. secus A. ¹⁷⁵⁴ IV Calend. Januarii 3. ¹⁷⁵⁵ a domino Severo sanctæ Pragensis 4, 4^a. ¹⁷⁵⁶ Bona al. manu superscr. ze A. Boziena 2.

NOTÆ.

(465) Anno 1043 Eppo est præfectus Bilinensis; D vide tabulam Boczek I, 116.

(466) A Petro Ungarorum rege Bracizlai socio. Quæ cum Annales Hildesh. ad annum 1041 referant, dubitari non potest quin proditio comitis Pricos et numerus anni 1041 in textu ad II, 11 revocandus sit.

(467) Anno 1041 hæc gesta sunt; cfr. Herm. Aug. et Ann. Sang.

(468) Mons Zizka postea nominatus.

(469) Lucan., Phars. I, 12.

(470) Virg., Æn. V, 539.

(471) Autumno in festivitate S. Michaelis Henricum ad Pragam cum Bohemis pacem fecisse testatur annalista Saxo a. 1042.

(472) De Guntario eremita in silva Bohemica vide Herm. Aug. 1045; Vitam S. Godehardi ep. Hildesh. ap. Leibnitium I, 487, et præceptum Bratislai a. 1045, Boczek I, 120; Vitam S. Guntheri Act. SS. Oct. IV, 1068.

(473) Vide supra II, 7, et præceptum Bratislai Boczek I, 125.

Oudalrici ¹⁷⁵⁷ ducis, mater Bracizlai ¹⁷⁵⁸.

Anno dominicæ incarnationis 1053.

Sanctus Procopius abbas (474) obiit. 2. 2^a. 2^b.

Anno dominicæ incarnationis 1054. ¹⁷⁵⁹ urbs Wratislav ¹⁷⁶⁰ (475) et aliæ civitates a duce ¹⁷⁶¹ Bracizlao redditæ sunt Poloniis, ea conditione ut quam sibi tam suis successoribus quingentas marcas argenti et 50 auri annuatim solverent.

Anno dominicæ incarnationis 1055 ¹⁷⁶².

Dux Bracizlaus ¹⁷⁶³ virtutum culmine clarus

Gemma Boemorum ¹⁷⁶⁴, patrum lux clara suorum,

eum adjuvante Deo totam sibi subjugasset Poloniam, nec non bis victor, jam tertia vice proposuerat invadere Pannoniam (474), dumque præcedens suum expectat exercitum, Hrudim ¹⁷⁶⁵ in urbe acri pulsatur ægritudine; quam ut sensit magis magisque ingravescere, et sui corporis vires evanescere, convocat eos qui forte aderant terræ ¹⁷⁶⁶ primates, quibus astantibus verbis fatur talibus: *Quia me mea fata vocant, et atra mors jam præ oculis volat, volo vobis assignare et vestræ fidei commendare, qui post me debeat rem publicam gubernare. Vos scitis quia nostra principalis ¹⁷⁶⁸ genealogia, partim sterilitate, partim pereuntibus in ¹⁷⁶⁹ immatura ætate, me usque ¹⁷⁷⁰ ad unum ¹⁷⁷¹ fuit redacta. Nunc autem, ut ipsi cernitis, sunt mihi a Deo dati quinque nati, inter quos dividere regnum Boemiæ non videtur mihi esse utile, quia omne regnum in seipsum ¹⁷⁷² divisum desolabitur. Quia ¹⁷⁷³ vero ab origine ¹⁷⁷⁴ mundi, et ab initio Romani imperii, et usque ad hæc tempora fuerit fratrum ¹⁷⁷⁵ gratia rara, testantur nobis exempla rata. Nam Cain ¹⁷⁷⁶ et Abel, Romulus et Remus, et mei atavi Bolezlaus et sanctus Wenczelus, si spectes quid fecerint ¹⁷⁷⁷ fratres bini, quid facturi sunt quini ¹⁷⁷⁸? Hos ergo ¹⁷⁷⁹ quanto potiores ac potentiores intueor, tanto mente præsaga pejora augurior. Heu mens ¹⁷⁸⁰ semper pavida genitorum de incertis satis natorum! Unde prævidendum ¹⁷⁸¹ est ne post mea fata ¹⁷⁸² aliqua inter eos oriatur discordia propter*

A obtinenda regni gubernacula. Qua de re rogo vos per Dominum ¹⁷⁸³, et obtestor fidei vestræ per sacramentum, quatinus inter meos natos sive nepotes semper major ¹⁷⁸⁴ natu summum jus et solium obtineat in principatu, omnesque ¹⁷⁸⁵ fratres sui, sive qui sunt orti herili de tribu, sint sub ejus dominatu (477). Credite mihi, nisi monarchos ¹⁷⁸⁶ hunc regat ducatum, vobis principibus ad jugulum, populo ad magnum deveniet ¹⁷⁸⁷ damnum (478). Dixerat, et inter astancium manus corporeos artus relinquens petit ethera flatus ejus 4 Idus Januarii ¹⁷⁸⁸ (479), ac magnus planctus est desuper illico factus ¹⁷⁸⁹. Quantæ autem dux iste Bracizlaus frugalitatis ¹⁷⁹⁰, vel quantæ discretionis in divinis legibus ¹⁷⁹¹ et humanis judiciis, aut quam largus dator ¹⁷⁹² elemosinarum et quam pius fautor ecclesiarum sive viduarum fuerit, facundia Tullii prius defecisset, quam singula ejus quæque merita explicuisset ¹⁷⁹³.

14. Post ejus obitum filiam ejus primogenitum nomine Spitigneu ¹⁷⁹⁴ omnes Boemiæ gentis, magni et parvi, communi consilio et voluntate pari eligunt sibi in ducem ¹⁷⁹⁵, cantantes kirieleison cantilenam dulcem. Erat enim vir valde speciosus, cesariæ pice nigrior atra, barba ¹⁷⁹⁶ proluxa, facie keta ¹⁷⁹⁷, genæ ejus candidiores nive, et parum rubentes per medium. Quid plura?

Vir bonus et talos a vertice pulcher ad imos erat (480). Prima ¹⁷⁹⁸ die qua intronizatus est, hæc magnum et mirabile ac omnibus seclis memorabile fecit hoc sibi memoriale; nam quotquot inventi sunt de gente Teutonica, sive dives, sive pauper, sive ¹⁷⁹⁹ peregrinus, omnes simul in tribus diebus jussit eliminari de terra Boemia (481), quin etiam et genitricem non tulit remanere suam, de qua supra meminimus (482), Ottonis natam, nomine Juditham. Similiter et abbatissam (483) sancti Georgii, Brunonis filiam, eliminat, quia hæc olim antea eum verbis offenderat acerbis. Nam dum pater ejus Bracizlaus reedificaret moenia locius urbis Pragæ per girum,

VARIÆ LECTIONES.

¹⁷⁵⁷ Odalrici 2, Udalrici 2^b. ¹⁷⁵⁸ hæc ad 1050, A. ¹⁷⁵⁹ in margine superiore A. alia manu adscriptum sed falso MLIII. ¹⁷⁶⁰ Wratislav 2, Wratislai 3, Wratislau 2^b, 4^a. ¹⁷⁶¹ Boemico add. 2^b, 4, 4^a. ¹⁷⁶² Mill. LIII, al. manu superscr. A. ¹⁷⁶³ Boemorum add. 4, 4^a. ¹⁷⁶⁴ Selavorum 4, 4^a. ¹⁷⁶⁵ Chrudim 2, Hrudin 3. ¹⁷⁶⁶ sui 2. ¹⁷⁶⁷ erasum et superscr. A. ¹⁷⁶⁸ deest A. ¹⁷⁶⁹ deest 2, 3, 4, 4^a. ¹⁷⁷⁰ cor. al. man. A. ¹⁷⁷¹ inum 2. ¹⁷⁷² i. s. ipso al. man. in margine A. apposita. ¹⁷⁷³ quod 2^b. ¹⁷⁷⁴ oriente 1. ¹⁷⁷⁵ omissum A. 1, 2, 2^a, 4^a, legunt 3, 4, et in margine 2^b. ¹⁷⁷⁶ Chain 1. ¹⁷⁷⁷ fuerint pro fecerint 3. ¹⁷⁷⁸ quinterni 3. ¹⁷⁷⁹ ita 1, 4, ego rell. ¹⁷⁸⁰ in al. man. superscr. 1. ¹⁷⁸¹ providendum A. ¹⁷⁸² facta corr. fata A. ¹⁷⁸³ Deum 2^b, 3. ¹⁷⁸⁴ minor 3. ¹⁷⁸⁵ et omnes 4. ¹⁷⁸⁶ monarchos al. manu superscr. solus 1, nec monarchos 2^b, si monarcha 3. ¹⁷⁸⁷ deveniret eraso r 1. ¹⁷⁸⁸ deest 4^a. ¹⁷⁸⁹ est hoc loco superscr. A. ¹⁷⁹⁰ fragilitatis corr. frugilitatis A. ¹⁷⁹¹ regibus 1. ¹⁷⁹² dator repetit 1. ¹⁷⁹³ explicuissent A. ¹⁷⁹⁴ Zpitigneu 1, 2^b; Spitigneu 2, Zpingnen 3, Zpitigneum 4, Spitigneum 4^a, et sic porro. ¹⁷⁹⁵ judicem omissio in 4 4^a. ¹⁷⁹⁶ barbara corr. barba A. ¹⁷⁹⁷ lata 4. ¹⁷⁹⁸ autem inserunt 4, 4^a. ¹⁷⁹⁹ seu 4.

NOTÆ.

(474) Sazaviensis.
(475) Breslau.
(476) Dubitat Palacky I, 291, num Bratislaus revera bellum contra Ungaros tempore hiemali suscipere voluerit.
(477) Hanc legem Cosmas infra III, 13 vocat *justitiam Bohemorum*.
(478) Hunc rerum ordinem a Bratislao non in ipsa morte constitutum esse, docet tabula quædam a. 1054 scripta, in qua mentio fit Wratislai, filii ejus, ducis Moraviensis; Bozcek I, 130.

D (479) Consentit Necrologium Bohemicum.
(480) Hor., epp. II, 2, 4.
(481) Sed non omnes Teutonicos expulit e Bohemia, potius Vitum abbatem Sazaviensem Slavica natione oriundum munere privavit, et abbatem Teutonicum in monasterium induxit, ut refert monachus Sazaviensis.
(482) I, 40.
(483) Dobner V, 329 ex diplomate quodam Otocari I effectisse videtur ei nomen Adlaidæ fuisse

et hic ¹⁸⁰⁰ supradictus heros a patre sibi concessam A Satec ¹⁸⁰¹ haberet ¹⁸⁰² provinciam, forte ¹⁸⁰³ exiit ut cum suis circa sancti Georgii claustrum componeret murum. Et cum nullo modo recte poni posset murus, nisi destrueretur fornax abbatissæ qui ibi ¹⁸⁰⁴ forte stabat, jactata fune in media, tunc aliis hoc facere cunctantibus, accessit natus herilis, et quasi risum sibi faciens, cum magno cachinno ¹⁸⁰⁵ jussit eum dejicere subito in torrentem Bruzincam ¹⁸⁰⁶, dicens: *Hodie domina abbatissa calidas non gustabit placentas.* Quod agnoscens abbatissa exiit irata de claustris, et valde moleste ejus dicta ferens, sic eum yronicis aggreditur et confuadit dictis:

*Nobilis, insignis, vir fortis et inclitus armis,
Quam magnas turres nunc expugnavit et urbes,
Et sibi famosum fert de fornace triumphum,
Tempora jam lauro victricia cingit et auro.
Clerus multimodis campanis ¹⁸⁰⁷ personet ¹⁸⁰⁸ odas,
Dux quia dejecit ¹⁸⁰⁹ fornacem miraque fecit.
Ah ¹⁸¹⁰ ! pudet effari ¹⁸¹¹ quæ non pudet hunc operari.
Corpore dirigit vir, vox et faucibus hæsit (484),
Indignansque ¹⁸¹² suam gemitu compescuit iram
[(485).*

Hæc quoniam ¹⁸¹³ abbatissæ dicta dux alta in mente reposita (486) reservarat ¹⁸¹⁴, postquam est intronizatus, priusquam ¹⁸¹⁵ sancti Georgii ecclesiam intrarat ¹⁸¹⁶, abbatissam expellit ¹⁸¹⁷ mandans sibi talia ¹⁸¹⁸: *Nunc potius convenit clericum resonare odus et pulsare campanas, cum abbatissa foras et ¹⁸¹⁹ de terra hac ejecitur ¹⁸²⁰, quam cum fornax ejus dejicitur. Ecce vir fortis et inclitus armis non turres, non urbes expugnando, sed te abbatissam ¹⁸²¹, illius fornacis ¹⁸²² dominam, hodie ejeciendo ¹⁸²³ fert ¹⁸²⁴ famosum triumphum, et cingit tempora lauro.* Et ut jussum fuerat, super bigam imposita fertur velociter abbatissa, et cicius dicto ejecitur hujus terræ de confinio.

15. His ita ¹⁸²⁵ peractis, vadit novus dux novum disponere Moraviæ regnum, quod olim pater ejus inter filios suos dividens, partem dimidiam ¹⁸²⁶ Wratis-

lao ¹⁸²⁷ (487) partem alteram Chonrado ¹⁸²⁸, et Ottoni ¹⁸²⁹ dederat; Jaromir autem adhuc deditus studiis inter scolares versabatur alas. Præmisit autem dux Spitzignev illius terræ ¹⁸³⁰ ad primates litteras, in quibus nominatim vocat trecentos viros, quos ipse novit ¹⁸³¹ meliores et nobiliores ¹⁸³² ex omnibus civitatibus, et ut sibi ad urbem Hrudim ¹⁸³³ occurrerent ¹⁸³⁴, per salutem capitis sui mandat. Jussa viri faciunt, et jam ¹⁸³⁵ ultra portam custodiæ in agris Grutov ¹⁸³⁶ (488) duci obviam veniunt, quos statim dux ¹⁸³⁷, iratus quia non ad condictum locum occurrerant, jussit comprehendere, et catenatos misit ad custodiendum, dividens eos per singulas civitates Boemiæ, equos autem et arma eorum inter suos distribuit, et tenuit viam in Moraviam. Quod audiens B frater ejus ¹⁸³⁸ Wratislaus valde eum timuit, et secessit in partes Pannoniæ ¹⁸³⁹ (489), relicta conjugè Olomuc ¹⁸⁴⁰ (490) in urbe. Quem rex Andreas grantanter suscepit, et quandiu secum ¹⁸⁴¹ fuit, honorifice eum habuit. Ergo dux Spitzignev, postquam ad suum placitum ¹⁸⁴² omnia ordinavit in Moravia, fratres suos accepit, ut essent secum in curia, Conradum ¹⁸⁴³ præficiens venatoribus, Ottonem vero posuit super pistores atque cocos magistrum ¹⁸⁴⁴. Nurum autem suam comprehensam misit in quoddam castrum ¹⁸⁴⁵ munitissimum nomine ¹⁸⁴⁶ Lescen ¹⁸⁴⁷ (491), committens eam ad custodiendum comiti nomine ¹⁸⁴⁸ Mstis ¹⁸⁴⁹, quam ille, non ut deceit talem dominam, custodivit, nam omni nocte ejus pedem suo cum pede ¹⁸⁵⁰ munivit compede. Quod vir ejus audiens agre tulit, et quid mercedis comiti pro tam temerario facto postea reddiderit, in sequentibus patebit (492).

16. Post unum vero mensem ¹⁸⁵¹ evolutum inter-ventu Severi episcopi et comitum nurum suam dimittit, et ¹⁸⁵² dans ei conductum, fecit eam ¹⁸⁵³ redire ad suum maritum. Quæ quoniam ¹⁸⁵⁴ vicina partui erat, dum ire properat ¹⁸⁵⁵, matricem viciat, et infra spacium trium dierum spiritum ¹⁸⁵⁶ exhalat pulcherrima mulierum ¹⁸⁵⁷, quia non potuit ¹⁸⁵⁸ uteri expo-

VARIÆ LECTIONES.

¹⁸⁰⁰ hæc 1. ¹⁸⁰¹ Satec 2. Satecz 2. Sate 2b, Sathec 4, 4a. ¹⁸⁰² h superscr. al. man. 1. ¹⁸⁰³ sorte 2, 4. ¹⁸⁰⁴ corr. A. omittunt 4, 4a. ¹⁸⁰⁵ chachinno 1, 4a. ¹⁸⁰⁶ Brusnicam 1, Bruznicam 2b, 4, 4a Brucitucam 3. ¹⁸⁰⁷ campanas corr. campanis A. campanas 4, 4a. ¹⁸⁰⁸ personat 3. ¹⁸⁰⁹ dejecit 4a. ¹⁸¹⁰ Ach 4. ¹⁸¹¹ ea fari 4, 4. ¹⁸¹² n superscr. 1, indignansque 3. ¹⁸¹³ quum 2b, 3. ¹⁸¹⁴ reservaret 1. ¹⁸¹⁵ p q 1. ¹⁸¹⁶ intrat A, intraret 4, 4a, ad addit 1. ¹⁸¹⁷ ita A. superscripsit alia manus et coeva illa; deest in rell. ¹⁸¹⁸ 3. sic legit: abbatissæ mandat talia. ¹⁸¹⁹ omittunt 4, 4a. ¹⁸²⁰ ejecitur d. t. A. ¹⁸²¹ m superscr. al. manu A. abbatissa 3. ¹⁸²² n superscr. 1. ¹⁸²³ ejeci ipso 1. ¹⁸²⁴ corr. 1. ¹⁸²⁵ corr. A. itaque 1. ¹⁸²⁶ corr. A. ¹⁸²⁷ Wratislavo 1. ¹⁸²⁸ Chonrado A. 2, Chonrado 2b, 4a, Cunrado 4. ¹⁸²⁹ Ottoni 1. ¹⁸³⁰ al. man. superscr. A. ¹⁸³¹ vidit 2. ¹⁸³² et nobiliores omissa 4, 4a. ¹⁸³³ Grudim 1. ¹⁸³⁴ ita A. occurrant rell. ¹⁸³⁵ etiam 4, 4a. ¹⁸³⁶ Grutov 2, 2b. Chruton 3. Grothou 4, 4a. ¹⁸³⁷ Spitzignev addunt 4, 4a. ¹⁸³⁸ suus A. ¹⁸³⁹ Polonice 4, 4a. ¹⁸⁴⁰ Olomucz 2, 4, 4a. ¹⁸⁴¹ corr. A. ¹⁸⁴² palatium 4, 4a. ¹⁸⁴³ Conradum 1, Conradum 4, 4a. ¹⁸⁴⁴ posuit pistorum atque cocorum magistrum 4, 4a. ¹⁸⁴⁵ castellum A. ¹⁸⁴⁶ omittit 3. ¹⁸⁴⁷ Lesczen 2. ¹⁸⁴⁸ omittit 4a. ¹⁸⁴⁹ Mstis 1, 2, 4. ¹⁸⁵⁰ cum pede desunt 2. ¹⁸⁵¹ messem, n superscr. al. man. 1. ¹⁸⁵² manu alia et coeva superscr. A; deest in rell. ¹⁸⁵³ deest 4, 4a. ¹⁸⁵⁴ quia 4, 4a. ¹⁸⁵⁵ te al. man. corr. ire 1. dum te properat 2, 2b, dum properat 3. ¹⁸⁵⁶ spiritus 2. ¹⁸⁵⁷ corr. 1. ¹⁸⁵⁸ poterat 3.

NOTÆ.

D Moravienses. Vid. Pubitschka III, 359.

(489) Die 20 mens. Aprilis 1055, Wratislaus ad hinc residebat Olomuci, ut probat ejus tabula Boczek I, 132.

(490) Olmutz.

(491) Lesten.

(492) II, 19

(484) Virg., Æn. III, 48.

(485) Lucan., Phars. IX, 166.

(486) Virg., Æn. I, 26.

(487) Wratislaus sedem habebat Olomuci, Conradus Znaymi, Otto Brunæ; cfr. Boczek I, 129.

(488) Campi Grutavienses, ultra Chrudim oppidum siti; longius quam dux jusserat iter fecerunt

nere pondus in maturum. Cujus de morte rex ¹⁸⁵⁹ Andreas ¹⁸⁶⁰ cum videret suum hospitem usque adeo inmerentem,

His juvenem dictis moestum solatur amicis (493):
O mi care hospes, Deus faciat, ut sis sospes. De cætero, jacta super Dominum ¹⁸⁶¹ curam tuam, et spera in eum, et ipse faciet, ut hic mæror cicius ¹⁸⁶² vertatur in gaudium. Sæpe enim fit ut, unde homo minus proficui ¹⁸⁶³ sperat, inde plus commodi ¹⁸⁶⁴ ferat. De obitu autem tuæ consortis esto vir fortis, nec dolendo excedas modum, quasi tibi soli aliquid contingerit novum, cum omnibus hominibus constet notum,

Omne redire ¹⁸⁶⁵ suum humanum corpus ad hortum. Dixerat et tristem secum ducit ¹⁸⁶⁶ ad mensam hospitem, ubi opimis ferculis reficiuntur ¹⁸⁶⁷ atque mero leni efficiuntur læti. Forte fuit huic regi ¹⁸⁶⁸ unica ¹⁸⁶⁹ B gnata ¹⁸⁷⁰, nomine Adleyta ¹⁸⁷¹ (494), jam ¹⁸⁷² thoro maritali ¹⁸⁷³ tempestiva, valde formosa et multis proci nimium spes invidiosa. Hanc hospes ut vidit misere adamavit, quod rex bonus non recusavit, atque ¹⁸⁷⁴ post paucos dies matrimonio sibi eam copulavit. Quod cum audisset dux Spitignev, sagaci ingenio præcavens ne forte invaderet frater suus totam ¹⁸⁷⁵ cum Ungaris Moraviam, mittens nuncios revocat eum de Ungaria, et reddidit sibi ¹⁸⁷⁶ civitates, quas ei ante ¹⁸⁷⁷ pater suus dederat in Moravia (495). Erat enim dux ¹⁸⁷⁸ Spitignev vir prudens ¹⁸⁷⁹ rerum in discrimine, sciens arcum suum tendere et laxare in oportuno ¹⁸⁸⁰ tempore. Cujus inter cæteras virtutes hoc præcipuum studium memoria dignum posteris vero imitabile exemplum proferimus ¹⁸⁸¹ in mediam. Talis enim mos suus erat, semper quadragesimali tempore ¹⁸⁸² aut monachorum aut canonicorum degens in claustris, elemosinis vacabat, divinis officiis instabat, vigiliis et oracionibus ¹⁸⁸³ inhærebat, sic tamen, ut ante matutinalem melodiam aut cum extensione manuum aut cum genuflexionibus totam ruminaret psalmodiam. Post completorium vero ad instar monachorum servat ¹⁸⁸⁴ silentium usque ad primæ statium ¹⁸⁸⁵. Et quamdiu jejunos fuit, eccle-

siastica disponit ¹⁸⁸⁶ negotia, post prandium autem secularia tractat ¹⁸⁸⁷ judicia ¹⁸⁸⁸. Pelliciam autem ¹⁸⁸⁹ episcopalem et tunicam clericalem, quam desuper induens ¹⁸⁹⁰ in capite jejunii per totam quadragesimam gestabat, in cœna Domini suo capellano cubiculario eam dabat, bene et religiose reputans, ut qui tempore pœnitentiæ particeps laboris ¹⁸⁹¹ fieret, in die magnæ festivitatis ¹⁸⁹² non iunivis habiret.

17. Anno dominicæ incarnationis 1056.

Anno dominicæ incarnationis 1057.

Anno dominicæ incarnationis 1058. 4 Nonas Augusti (496) Judita conjunx Bracizlavi, ductrix Boemorum, obiit, quam quia filius suus Spitigneus eiecerat de regno suo, cum non posset aliter ulcisci ¹⁸⁹³ injuriam suam in filio, ad contumeliam ejus et omnium Boemorum nupserat Petro regi Ungarorum (497). Hæc postea ¹⁸⁹⁴ a filio suo Wratizlao duce inde translata et sepulta est ¹⁸⁹⁵ Pragæ juxta virum suum Bracizlaum, sanctorum martyrum Viti, Wenceslai, Adalberti ¹⁸⁹⁶ in ecclesia honorifice ¹⁸⁹⁷

Anno dominicæ incarnationis 1059.

Anno dominicæ incarnationis 1060. cum ad festum santi Wenceslai dux Spitignev venisset Pragam, videns ecclesiam Sancti Viti non adeo magnam nec capessentem populum concurrentem ad festivitatem sanctam, quam videlicet ipse sanctus Wenceslaus construxerat ¹⁸⁹⁸ ad similitudinem ¹⁸⁹⁹ Romanæ ecclesiæ rotundam, in qua etiam ejusdem ¹⁹⁰⁰ corpus sancti Wenceslai quiescebat; similiter et aliam ecclesiolam ¹⁹⁰¹, quæ fuit contigua et quasi in porticu sita ejusdem ecclesiæ, cujus in medio nimis in ¹⁹⁰² arto loco erat mausoleum ¹⁹⁰³ sancti ¹⁹⁰⁴ Adalberti; optimum ratus fore, ut ambas destrueret ¹⁹⁰⁵ et unam utrisque patronis magnam ¹⁹⁰⁶ construeret ecclesiam. Continuo per longum gyrum designat ecclesiæ locum, jacet fundamenta, fervet ¹⁹⁰⁷ opus (498), surgit murus; sed ejus felicitas cepta in subsequenti mox anno intercepta mors inepta. Ejusdem anni tempore, quo legiones procedunt ad bella (499), cum jam levatis signis miliciæ dux ¹⁹⁰⁸ quasi

VARIÆ LECTIONES.

¹⁸⁵⁹ audiens *add.* 2. ¹⁸⁶⁰ *deest* 2. ¹⁸⁶¹ Deum 2b, 3. ¹⁸⁶² tuus 3. ¹⁸⁶³ profectus 3. ¹⁸⁶⁴ *corr.* 1. ¹⁸⁶⁵ red-
dere A. ¹⁸⁶⁶ duxerat 3. ¹⁸⁶⁷ *corr.* 1. ¹⁸⁶⁸ regia A. ¹⁸⁶⁹ *deest* A. ¹⁸⁷⁰ nata A. ¹⁸⁷¹ Adlegta A, A⁺. ¹⁸⁷² h
superscr. al. man. 1. ¹⁸⁷³ *deest* 4, 4a. ¹⁸⁷⁴ atque-copulavit *desunt* 1. paucos *omittunt* A. 2. post dies aliquot 3.
¹⁸⁷⁵ totam terram M. c. U. A. ¹⁸⁷⁶ reddidit 1. reddit ei 4, 4a. ¹⁸⁷⁷ antea 2b 3. ¹⁸⁷⁸ *deest.* 3. ¹⁸⁷⁹ prudentis-
simus 4, 4a. ¹⁸⁸⁰ importuno 4. in portuno 4a. ¹⁸⁸¹ proferemus 2, 2b, 3. ¹⁸⁸² tempt 1. ¹⁸⁸³ jejuniis 4, 4a.
¹⁸⁸⁴ servabat 3. ¹⁸⁸⁵ spacium A. ¹⁸⁸⁶ exponit A. disponebat 3. ¹⁸⁸⁷ tractabat 3. ¹⁸⁸⁸ negotia A. ¹⁸⁸⁹ *deest*
A. ¹⁸⁹⁰ indutus 3. ¹⁸⁹¹ *deest* 2. ¹⁸⁹² resurrectionis Jesu Christi domini nostri *addunt* 4, 4a. ¹⁸⁹³ ulcirisci
A. *sed corr.* ¹⁸⁹⁴ post 4, 4a. ¹⁸⁹⁵ *omisso et et est* 4, 4a. ¹⁸⁹⁶ V. W. A. 1. ¹⁸⁹⁷ *itu* A. *deest* *rell.* ¹⁸⁹⁸ con-
struxerat 1. ¹⁸⁹⁹ sanctæ *add.* 4. ¹⁹⁰⁰ *deest* A. ¹⁹⁰¹ ecclesiam 2b, 3, 4, 4a. ¹⁹⁰² in arto e. l. m. A.
¹⁹⁰³ mausoleum 2b, 4, 4a. ¹⁹⁰⁴ beati 3. ¹⁹⁰⁵ construeret 1. ¹⁹⁰⁶ *deest* A. ¹⁹⁰⁷ *corr.* 1. accelerat 4, 4a.
¹⁹⁰⁸ Spitigneus *add.* 4, 4a

NOTÆ.

- (493) Virg., Æn. V. 770.
(494) Erat soror Andræ I regis Hungarorum, fi-
lia Ladislai; cfr. Pubitschka III, 361.
(495) Tabula quædam apud Boczek I, 155. probat
Wratizlaum anno 1059 Olomuci commoratum esse.
(496) Probat Necrologium Bohemicum.
(497) Anno 1046 regno privato et cæcato; sed
tunc vivebat prior ejus uxor; vid. Herm. Augiens.

D 1046. Nuptias illas in dubium vocat Pubitschka III,
330.

(498) Virg., Georg. IV, 169.

(499) Ni fallor, Andræ regi Hungarorum cum exer-
citu Teutonicorum adversus Belam ex consilio Hein-
rici regis auxilium laturus erat, quod de duce quo-
dam Boemorum anonymo, cujus adventum Teutonici
non exspectaverint, litteris mandavit Lambertus 1061.

unius¹⁹⁰⁹ dici iter ageret, obviam habuit¹⁹¹⁰ viduam, A quæ flens et ejulans ac pedes ejus deosculans. currens¹⁹¹¹ post eum clamabat dicens :

Domine, vindica me de adversario meo.

Et ille, *Faciam*, inquit, cum de¹⁹¹² expeditione redcam. Et illa : *Quid si*, ait¹⁹¹³, *non redibis, cui me vindicandam¹⁹¹⁴ dimittis¹⁹¹⁵ ? Aut cur tuam mercedem a Deo accepturus omittis ?* Qui statim unius viduæ ad petitionem intermisit expeditionem, eamque justo judicio vindicavit de adversario. Quid ad hæc vos, o moderni principes, dicitis, qui tot viduarum, tot pupillorum ad clamores non respicitis, sed eos tumido fastu superbiendo despicitis ? Talibus, ut supra diximus, misericordiæ visceribus dux Spitignev hoc agnomen sibi ascivit, ut ab omnibus diceretur pater clericorum, defensor viduarum. Sed quia sæpius videmus occulto Dei judicio malos relinqui, bonos subtrahi¹⁹¹⁶ de medio, hic vir tantæ¹⁹¹⁷ prohibitis est¹⁹¹⁸ ab hac luce subtractus 5 Kal. Februarii (500), anno sui ducatus 6, anno vero¹⁹¹⁹ dominicæ incarnat. 1061¹⁹²⁰.

Obiit Spitignev dux Bohemorum 2. 2^a.

18. Post cujus obitum frater ejus¹⁹²¹ Wratizlaus, omnibus Boemis faventibus, sublimatur in solium, qui confestim¹⁹²² Moraviæ regnum inter fratres suos dividit per medium, dans Ottoni orientalem plagam (501), quam ipse prius obtinuerat, quæ¹⁹²³ fuit aptior venatibus¹⁹²⁴ et abundantior piscibus, occidentalem vero (502), quæ est¹⁹²⁵ versus Teutonicos, dat Conrado, qui et ipse sciebat Teutonicam linguam. Regio¹⁹²⁶ autem illa est planior et campestris atque fertilior frugibus. Interea sole morante in prima parte piscium, bonæ indolis Jaromir juvenis, audita nece fratris sui Spitignev, quem non¹⁹²⁷ minus quam¹⁹²⁸ ut patrem timore et amore coluit, jam deposito puerili metu rediit¹⁹²⁹ de studio, sperans aliquam portionem¹⁹³⁰ se habiturum hæreditatis in patrio regno. Quem dux Wratizlaus frater suus, ut sensit magis affectari¹⁹³¹ laicalem quam sacræ doctrinæ miliciam, his verbis castigat ejus pertinaciam : *Noli*, inquit, *frater¹⁹³², noli a capite, cujus effectus es membrum, per apostasiam¹⁹³³ abscidi¹⁹³⁴ et¹⁹³⁵ projici in infernum. Olim divina gratia per sui provi-*

dentiam¹⁹³⁶ elegit¹⁹³⁷ te in sacerdotii gradum, propterea et genitor noster tradidit te ad literarum exercitium, ut successor idoneus Severi episcopi habearis, tantummodo Deo favente si superstes fueris. Moxque intrante Martio mense, prima sabbati diè, quando celebrantur¹⁹³⁸ sacri ordines, quamvis invitum et coactum atque nimis renitentem totondit eum, et in præsentia ipsius ducis ordinatus est usque¹⁹³⁹ ad diaconatus officium, legi¹⁹⁴⁰que publice evangelium, et pontifici missam celebranti¹⁹⁴⁰ juxta morem ministravit¹⁹⁴¹. Post hæc novus diaconus, immo¹⁹⁴² antiquus dicendus¹⁹⁴³ apostata Julianus, parma¹⁹⁴⁴ sacræ miliciæ non bene abjecta (503), et gratia¹⁹⁴⁵ quam per inpositionem manus acceperat neglecta¹⁹⁴⁶, sumpsit militare cingulum, et aufugit cum suis sequacibus ad ducem Polonicum (504), mansitque secum usque Severi¹⁹⁴⁷ episcopi¹⁹⁴⁸ ad obitum.

19. Ea tempestate Mztis comes urbis Belinæ¹⁹⁴⁹, filius Boris, vir magnæ audaciæ, majoris eloquentiæ, nec minoris prudentiæ, quamvis non inmemor quod suspectum ducem habuerit¹⁹⁵⁰, quia ejus conjugem sibi quandoque a domino suo commissam in custodia tenuerit¹⁹⁵¹ (505), tamen¹⁹⁵² audacter palatium ducis ingressus, rogaturus eum his verbis supplicitor est aggressus : *Fratris tui*, inquit, *per gratiam in honore sancti Petri apostoli ædificavi ecclesiam, cujus ad dedicationis sollempnitatem quo dignemini adventare¹⁹⁵³, simul et urbem adventu tuo lætificare, supplices meas ne despice¹⁹⁵⁴ preces. Ille quamvis non inmemor acceptæ injuriæ, quam olim sibi fecerat in conjuge¹⁹⁵⁵, tamen propter novitatem suam dissimulans in corde¹⁹⁵⁶ quam habuit iram¹⁹⁵⁷, dixit : *Ego veniam, civitatem lætificabo meam¹⁹⁵⁸, et quod res et justitia postulat, faciam. Hoc verbum, quod locutus est princeps, non intelléxit comes¹⁹⁵⁹, et magnas duci agens grates¹⁹⁶⁰ lætus abiit, et parat quæ sunt necessaria ad magna convivium. Venerat dux et episcopus¹⁹⁶¹ et ecclesia, quæ est sita¹⁹⁶² in suburbio, mox dedicata, ascendit dux in urbem ad prandium¹⁹⁶³; episcopus vero et comes in sua curte, quæ fuit ante ecclesiam, similiter positus mensis epulis discumbunt. Et inter prandendum¹⁹⁶⁴ venit nuncius qui diceret in aure¹⁹⁶⁵ comiti : *Ab lata est tibi urbis præfectura et data est Koyatæ¹⁹⁶⁶, filio Wssebo-***

VARIAE LECTIONES.

¹⁹⁰ corr. al. man. 1. ¹⁹¹⁰ quandam inserunt 4, 4^a. ¹⁹¹¹ superscr. al. man. A. ¹⁹¹² superscr. 1. ¹⁹¹³ deest 2. ¹⁹¹⁴ miseram add. 4, 4^a. ¹⁹¹⁵ remittis 2b. ¹⁹¹⁶ subthai 1. ¹⁹¹⁷ late corr. tante 1. ¹⁹¹⁸ deest 2b, 3. ¹⁹¹⁹ ita A. deest rel. . ¹⁹²⁰ LXI deest 1. ¹⁹²¹ suus 2b. ¹⁹²² statim 4, 4^a. ¹⁹²³ qui 2. ¹⁹²⁴ venationibus 3. ¹⁹²⁵ omissum 4, 4^a. ¹⁹²⁶ corr. 1. ¹⁹²⁷ superscr. al. manu. A. ¹⁹²⁸ deest A. ¹⁹²⁹ redit A. ¹⁹³⁰ partem A. ¹⁹³¹ corr. 1 affectare A. 3, 4, 4^a. ¹⁹³² fr. inq. A. ¹⁹³³ apostasiam 1. ¹⁹³⁴ abscindi 3. ¹⁹³⁵ superscr. al. man. 1. ¹⁹³⁶ pro sui providentia 2b. ¹⁹³⁷ eligit 2. ¹⁹³⁸ celebrabantur 2b. ¹⁹³⁹ deest. 3. ¹⁹⁴⁰ cel. miss. A. ¹⁹⁴¹ celebravit 2. ¹⁹⁴² corr. A. ¹⁹⁴³ omittunt 4, 4^a, dict. ant. A. ¹⁹⁴⁴ ita A per arma rel. ¹⁹⁴⁵ gratiam A. 2b, 3, 4, 4^a. ¹⁹⁴⁶ neglectam 2b, 3, 4^a. ¹⁹⁴⁷ omittunt 4, 4^a. ¹⁹⁴⁸ deest A. ¹⁹⁴⁹ Relinæ 2. ¹⁹⁵⁰ habuit 2b. ¹⁹⁵¹ tenuit A. tenuerat 4, 4^a. ¹⁹⁵² deest 2b, 3. ¹⁹⁵³ advenire 4, 4^a. ¹⁹⁵⁴ superscr. 1. ¹⁹⁵⁵ sua add. A. ¹⁹⁵⁶ suo add. A. 4, 4^a. ¹⁹⁵⁷ suam A. ¹⁹⁵⁸ deest 4, 4^a. ¹⁹⁵⁹ Mztis add. 4, 4^a. ¹⁹⁶⁰ gratias 2b. ¹⁹⁶¹ Severus add. 4, 4^a. ¹⁹⁶² omissum 4, 4^a. ¹⁹⁶³ prandendum 4, 4^a. ¹⁹⁶⁴ prandium 2b. ¹⁹⁶⁵ in aurem A. 2b, 3. ¹⁹⁶⁶ Kovate corr. Koyate A. Coyate 1. Koiethe 4, Koiethe 4^a.

NOTÆ.

(500) Consentit Necrologium Bohemicum.

(501) I. e. Oomuecensem.

(502) I. e. Brunnensem.

(503) Hor., od. II, 7, 10.

(504) Boleslaum II.

(505) II, 15.

ris¹⁹⁶⁷, qui tunc temporis primus erat in palatio ducis. A Ad hæc comes respondit: *Dux est et dominus, de civitate sua faciat quod¹⁹⁶⁸ sibi placet. Quod autem mea ecclesia hodie habet, auferendi dux potestatem non habet. Qui nisi illa nocte consilio præsulis¹⁹⁶⁹ et auxilio¹⁹⁷⁰ aufugisset, procul dubio¹⁹⁷¹ oculos et pedem suum, quem olim compedivit cum pede conjugis ducis, amisisset¹⁹⁷².*

20. Anno dominicæ incarnationis 1062, 6 Kal. Februarii obiit ductrix¹⁹⁷³ Adleyth¹⁹⁷⁴ mater Judithæ et Ludmilæ, similiter et Bracizlai junioris et Wratizlai, qui in¹⁹⁷⁵ primo flore juventutis occidit¹⁹⁷⁶ 13 Kal. Decembris. Evoluta autem fere unius anni spatio (506) post obitum ductricis Adleythæ, Wratizlaus dux accepit uxorem nomine Zuatavam¹⁹⁷⁷ (507), Kasimir Poloniorum ducis natam, Bolezlai vero et Uladzilai germanam, ex qua habuit quatuor liberos, bonæ indolis viros, Bolezlavum, Borivoy, Wladizlaum¹⁹⁷⁸, Sobezlavum¹⁹⁷⁹ (508). De quibus in suis locis, uti Deus dabit, satis copiose tractabitur.

21. Anno dominicæ incarnationis 1063.

Anno dominicæ incarnationis 1064.

Anno dominicæ incarnationis 1065.

Anno dominicæ incarnationis 1066.

Anno dominicæ incarnationis 1067. Idus Decembris Severus sextus Pragensis ecclesiæ episcopus.

Migrat¹⁹⁸⁰ ab hoc mundo¹⁹⁸¹, bravo fruiturque [jocundo (509).

Hic utramque fortunam prosperam et adversam satis expertus est; nam aliquando a duce Bracizlao captus, catenatus, carceri mancipatus (510), utrumque simul in occulto et in aperto¹⁹⁸² martirium tulit. Hic fere omni tempore sui præsulatus sine aliqua refragatione¹⁹⁸³ et sine omni contradictione Boemiæ et Moraviæ quasi unum et individuum episcopium¹⁹⁸⁴ rexit, et rexisset, si non post obitum Zpitigneu¹⁹⁸⁵, nimia devictus efflagitatione Wratizlai ducis, consensisset promoveri Johannem episcopum in Moravia (511). Prius tamen multorum sub testimonio hujusmodi¹⁹⁸⁶ deliberato plicodo et alliodo sive concambio¹⁹⁸⁷, scilicet ut Pragensis præsul 12 villas quæ sunt in omni Boemia potiores pro illo episcopio¹⁹⁸⁸ eligat, insuper et centum marcas argenti annuatim de camera ducis accipiat; curtem autem quæ est in Moravia ad Sekireostel¹⁹⁸⁹ cum suis appendiciis, ut antea sic et in posterum, possideat, similiter¹⁹⁹⁰ et villam Sliunicam cum foro, atque castrum ibidem situm in media aqua Zuratka¹⁹⁹¹ nomine, Podivin¹⁹⁹² (512) dictum a conditore suo Podiva, Judæo sed postea catholico (513). Fertur autem quod fuisset in Moravia ante tempora Severi quidam episcopus, ut reor, nomine Wracen¹⁹⁹³ (514). De qua parochia

VARIÆ LECTIONES.

¹⁹⁶⁷ Wseboris 1, 4, 4^a, Vseboris 2b, 3. ¹⁹⁶⁸ quid 2b, 3. ¹⁹⁶⁹ Severi add. 4. ¹⁹⁷⁰ et auxilio desunt 4. ¹⁹⁷¹ procul dubio desunt 1. ¹⁹⁷² ita 1, pr. d. amisisset rell. ¹⁹⁷³ nomine A. ¹⁹⁷⁴ Adleyth 1. Adleyta 3. ¹⁹⁷⁵ deest. A. ¹⁹⁷⁶ cecidit 3. ¹⁹⁷⁷ Swatavam 2. ¹⁹⁷⁸ et add. 4, 4^a. ¹⁹⁷⁹ Zobzlavum 1. Sobieslaum 2. Zobezlaum 2b, 4. Sobeslaum 3. Zobislaum 4^a. ¹⁹⁸⁰ ita A. 3, 4, migravit rell. ¹⁹⁸¹ de hoc seculo 4, 4^a. ¹⁹⁸² repetit sed expunxit 1. ¹⁹⁸³ refragatione A. 2, corr. reflagratione corr. 1. ¹⁹⁸⁴ episcopatum 2, 1b. ¹⁹⁸⁵ Spingnei 3, Spitignei 4, 4^a. ¹⁹⁸⁶ deest 1. ¹⁹⁸⁷ ut expunct. 4, add. 4^a. ¹⁹⁸⁸ episcopatu 2, 2b. ¹⁹⁸⁹ ad Sekirkostel — similiter desunt A. castel 1, Sekirkostel 2, Sekir costel 3, Sekyr-costel 4, 4^a. ¹⁹⁹⁰ ita A. 1, 2b. Slivincam 2, ob defectum punctorum super i etiam aliter legi possit; Sliunicam 3. ¹⁹⁹¹ Zuratka A. 1, 4, corr. Zuratka A. Zwarka addito c super r 2b, Zuracka 3. ¹⁹⁹² in 2, legi potest Poduin et Podium. Podium 3. ¹⁹⁹³ Wracen 1, 2b, 3, 4, 4^a. Wraczen 2.

NOTÆ.

(506) Anno 1063.

(507) I. e. Swatislawa.

(508) Cosmas prætermisit commemorare filiam Juditham, ex eodem matrimonio procreatam, que nupta fuit Viperto comiti Groicensi, qui postea marchio Misniæ et Lusatiæ fuit. Cum vero Juditha hæc una cum marito suo Viperto condidisset celebrem abbatiam Pegaviensem, parentum etiam et fratrum Judithæ anniversaria ibi celebrata sunt. Sic enim in Calendario Pegaviensi legimus: 19 Kal. Febr. *Fratislaus rex, pater fundatricis, mille talenta. Et: Kalend. Sep. Swatislawa regina, mater fundatricis nostræ.* SCHWARZ. Cfr. infra H, 40.

(509) De die et anno consentiunt monachus Gradicensis, series episcoporum Pragensium et Necrologium Bohemicum.

(510) Fortasse quia, duce relicto, ad imperatorem transierat, H, 12.

(511) I. e. Olomucensium. Haud immerito coniecisse videtur Palacky I, 301 consilium de constituendo Olomucensi episcopio initum esse Olomuci sub finem anni 1052; apud Boczek enim I, 158 exstat tabula quodam de concambio, in qua hæc leguntur: *Presentibus fratribus meis (Otonis) Wratizlao et Cunrado illustribus, venerabili episcopo Severo et pluribus comitibus de Boemia et Moravia. Actum in Olomuc anno dom. inc. 1062, 12 Kal. Jan. Anno 1065, iv Kal. Jul., ap. Boczek I, 159 Johannis primi episcopi de Olomuc primum facta est mentio.*

C (512) Observat Dobner superesse hodie Podivin locum in Moravia, haud procul a Ludenburg, a quibusdam Kostel nominatum.

(513) Aut fallitur Cosmas aut studio Pragensis Ecclesiæ deductus a veritate aberravit, quod videbatur Palackio I. 1. Apparet enim ex Hildegardi Gradicensis Chronico msc. Boczek I, 159 curtem illam Sekir-Kostel et castrum Podivin a Pragensi episcopo Olomucensi revera traditum esse. Anno demum 1068, Otto dux Moraviensis restituit (sunt verba alius tabulæ Boczek I, 140) *electo Pragensi episcopo, pro denegatis eidem per ducem centum marcis annuatim de camera solvendis, castrum Podivin in Moravia cum foro civitatis Sekure adjacentis, qualiter tempore b. Adalberti ex unione parochiarum cesserat in jus Pragensium.*

(514) Duorum episcoporum Olomucensium servata est memoria ante Severi tempora. Joannis archiepiscopi, qui missus est in terram Moravorum, mentio facta est in litteris Theotmari archiepiscopi Salisburgensis ad Joannem IX papam a. 900 circiter datis. Alius Silvester occurrit circa annum 940 in codice qui nominatur *Grammæ catalogi præsulum Moraviæ.* Anno 974 episcopus quidam Moraviensis, cujus nomen non servatum esse dolemus, interfuit synodo a Willigiso archiepiscopo Moguntino habitæ (cfr. Gudeni cod. dipl. I, 352), quem episcopum Wracen illum fuisse coniecit Dobner IV, 245. Vide Richter seriem episcoporum Olomucensium, p. 5 sqq.

quantum conflictum cum prædicto præsule Johanne A successor Severi Jaromir habuerit in loco suo declarabitur.

22. Tunc Conradus et Otto audientes Pragensem episcopum migrasse ad Christum, mittunt et revocant fratrem suum Jaromir de Polonia, et discingunt eum zona militari, et iterum recipit¹⁹⁹⁴ habitum et tonsuram clericalem. Interea dux Wratislaus præcavens sibi in futurum¹⁹⁹⁵, et¹⁹⁹⁶ timens ne germanus suus, cum præsul factus foret, cum prædictis fratribus contra se conspirarent¹⁹⁹⁷, cæpit tacitus secum tractare quoquo modo posset eum episcopio defraudare. Erat autem tunc temporis in curia ducis quidam Lánco¹⁹⁹⁸ capellanus, de Saxoniam nobili prosapia natus, vir personatus (515) et admodum literatus, ac præpositura Lutomericensis¹⁹⁹⁹ ecclesiæ sublimatus, moribus et vita non contradicens honori pontificatus; et quia duci semper fidelis mansit, omnibus modis dux elaborabat²⁰⁰⁰ his Pragensis præsul ut sit. Interim Conradus et Otto veniunt de Moravia fratrem suum Jaromir secum afferentes²⁰⁰¹ et subnixæ²⁰⁰² ducem pro eo²⁰⁰³ postulantes, quo sit²⁰⁰⁴ memor germanitatis, memor paternæ institutionis²⁰⁰⁵, memor sacramentorum, quibus pater suus obligarat fidem comitum, quod post Severi præsul obitum Jaromir sibi eligerent²⁰⁰⁶ in episcopum. At ille, sicut erat in simulandis et dissimulandis rerum causis vir ingeniosus atque dolosus, ut vulpecula quæ non²⁰⁰⁷ illuc fugit²⁰⁰⁸ quo suam jactavit caudam²⁰⁰⁹, ita dux aliud clausum relinens in pectore, aliud promittit²⁰¹⁰ suis fratribus ore. Non est, inquit, unius hominis tractare hoc negotium, quod postulat communis ratio omnium. Sed quoniam nunc interim jam pars²⁰¹¹ major populi et procerum miliciæ processit in castra, nusquam melius, ut reor, hac tractabitur de causa quam istius²⁰¹² terræ ad custodiæ claustra (516): ibi omnes²⁰¹³ majores natu hujus gentis, ibi proceres²⁰¹⁴ et comites, ibi qui sunt in clero meliores aderunt, quorum in arbitrio

stat episcopalis electio. Hoc ideo dux fecit, ut ibi inter suos milites, septus armis, munitus præsiis, posset contraire²⁰¹⁵ suorum voluntati fratrum, et hunc quem volebat Lanczonem²⁰¹⁶ sublimaret in episcopum. Sed frustratur²⁰¹⁷ sinistra intencio ducis, quia omnis potestas a Deo est, et esse præsul non potest cui a Deo prædestinatum aut²⁰¹⁸ permissum²⁰²⁰ non est.

23. Quid multa²⁰²¹? Ventum erat ad custodiæ portam qua itur in Poloniam, et in loco qui dicitur Dobenina²⁰²² (517) dux convocat populum et proceres²⁰²³ in cœtum, et fratribus suis²⁰²⁴ a²⁰²⁵ dextris et a sinistris assistentibus²⁰²⁶, clericis vero et comitibus per longum gyrum considentibus²⁰²⁷, et post eos cunctis militibus asstantibus, vocat Lanczonem, et stantem in medio laudat et commendat²⁰²⁸ eum populo, sic ei clara voce, dicens: *Egregia tua fides mihi spectata cottidie exigit²⁰²⁹ hoc et cogit me ut faciam, quod facturus sum hodie, et ut per hoc discant posteri, quantum dominis suis debeant fideles fieri²⁰³⁰. Accipe en anulum et baculum, esto sponsus Pragensis ecclesiæ et pastor sanctarum ovium. Fit murmur in populis²⁰³¹, nec resonat vox congratulationis, sicut semper solet in tempore episcopalis electionis. Tunc Koyata²⁰³², filius Wsebor²⁰³³, palatinus comes, hoc nimis impatienter ferens, sicut erat verax in sermone et simplex in verbo, stans a dextris Ottonis fratris ducis, fortiter impingit latus ejus, dicens: *Quid stas? An ὄνος λόπας²⁰³⁴ (518)? Quare²⁰³⁵ non adjuvas fratrem tuum? An non vides quia²⁰³⁶ frater tuus, filius ducis, repudiatur, et proselitus²⁰³⁷ atque advena, qui in hanc terram sine femoralibus²⁰³⁸ venit, in solium sublimatur? Atque si²⁰³⁹ dux violat patris sui²⁰⁴⁰ sacramentum, absit a nobis²⁰⁴¹! ut manes²⁰⁴² nostrorum parentum apud Deum pro hoc²⁰⁴³ sacramento reddunt rationem aut supplicium luant. Scimus enim²⁰⁴⁴, et ad hoc nitimur ut possumus, quod genitor vester Bracizlaus nos et patres nostros sub fidei sacramento constrinxit, quo**

VARIÆ LECTIONES.

¹⁹⁹⁴ recepit 4. 4^a. ¹⁹⁹⁵ in f. sibi A. ¹⁹⁹⁶ deest 2^b. ¹⁹⁹⁷ conspiraret 5. ¹⁹⁹⁸ Janco 2. ¹⁹⁹⁹ Lucomiricensis 3. Lutomiricensis 4. 4^a. ²⁰⁰⁰ elaborat A. ²⁰⁰¹ offerentes A. 1. 2^b. 4. in 2. o correctum in a. ²⁰⁰² subnixæ corr. subnixæ A. ²⁰⁰³ pro eo desunt A. ²⁰⁰⁴ sic 1. ²⁰⁰⁵ instructionis 5. ²⁰⁰⁶ g superscr. 1. ²⁰⁰⁷ nisi 2^b. ²⁰⁰⁸ fugit 1. ²⁰⁰⁹ caud. jact. A. ²⁰¹⁰ ita 1. 2. 4. promisit rett. ²⁰¹¹ par. 1. 2. ²⁰¹² illius 2^b. ²⁰¹³ ut manu superscr. A. ²⁰¹⁴ proceres 1. ²⁰¹⁵ contravenire 2^b. ²⁰¹⁶ n superscr. 1. ²⁰¹⁷ corr. 1. ²⁰¹⁸ duc. int. A. ²⁰¹⁹ et A. ²⁰²⁰ promissum 1. ²⁰²¹ quid plura 4. 4^a. ²⁰²² Bobenina A. Dobevina 2^b. Delonina 4. 4^a. ²⁰²³ proceres et populum 3. ²⁰²⁴ deest 4. 4^a. ²⁰²⁵ addextris A. 1. ²⁰²⁶ astantibus 4. 4^a. ²⁰²⁷ considentibus 2. residentibus 4. 4^a. ²⁰²⁸ commentat corr. commendat 1. ²⁰²⁹ erit expuncto alia manus superscr. exigit A. ²⁰³⁰ fieri corr. al. manu fieri 1. servi 4^a. ²⁰³¹ populo A. ²⁰³² ita corr. A. pro Koyata; Coyata 1. Koyatha 4. Koytha 4^a. ²⁰³³ Vsebor 5. Swebor 4. ²⁰³⁴ Ananocayapac A. ananoc aypac 1. A nange aypac 2^b. ananocaypac 5 Ana. noc aipac 4. 4^a. ²⁰³⁵ Cur 2^b. 3. 4. ²⁰³⁶ quod 2^b. ²⁰³⁷ proselita A. proselytans 2^a. A pr. 2^b. ²⁰³⁸ femoralibus alia manu superscr. al. 1. ²⁰³⁹ si deest A. ac quasi 4^a. ²⁰⁴⁰ deest 4. 4^a. ²⁰⁴¹ vobis 2^b. ²⁰⁴² inanes 2. in textu, sed in margine ab antiqua manu i. aie manes (id est animæ manes). manus 5. ²⁰⁴³ hac corr. hoc 1. ²⁰⁴⁴ 1. 2. pro enim habent magnum N, quod alias nomen significare solet.

NOTÆ.

(515) I. e. ut videtur, vir corporis dignitate et D decore præditus.

(516) Alias clusæ, montium angustiae.

(517) Ex conjectura Palackii hodie Döberle, haud procul a Trautenau, in via qua itur in Silesiam.

(518) Ita legenda atque petita esse illa verba ex Boethio I, 4 primus vidit Dobrowski, qui antea in

corrupta illa lectione Bohemica verba sibi deprehendisse videbatur. Cfr. commentatio ejus in Monatschrift der Gesellschaft des vaterländischen Museums in Böhmen I, 48, K. Vide Diogeniani cent. VII, 53 et Leutschii notam in paroemiographis Græcis, p. 291. GROTEFEND.

²⁰⁵³ post obitum Severi episcopi frater vester ²⁰⁵⁶ Jaromir præsul sit. Aut si tibi displicet frater tuus, cur sordet nostratum clerus non modicus, scientia æque præditus ut iste Teutonicus? O si tot habeas episcopatus quot cernis capellanos hac in terra progenitos episcopo ²⁰⁴⁷ dignos! An putas quod alienigena plus nos diligit et melius huic terræ cupiat quam indigena? Humana quippe sic est natura ²⁰⁴⁸, ut unusquisque, quacunque sit terrarum ²⁰⁴⁹, plus suam quam alienam non solum diligit gentem, verum etiam, si quiret, peregrina flumina in patriam verteret. Malumus ergo, malumus ²⁰⁵⁰ caninam ²⁰⁵¹ caudam aut asini merdam ²⁰⁵², quam Lanczonem locarier ²⁰⁵³ super sacrami cathedram. Frater tuus, beatæ memoriæ Spiti-gneu, aliquid sapuit, qui una die omnes Teutonicos hac de terra extrusit. Vivit adhuc Romanus imperator Henricus, et vivat; quem tu temetipsum ²⁰⁵⁴ facis, cum ejus potestatem usurpans das baculum et anulum ²⁰⁵⁵ episcopalem famelico cani. Certe non inpune ²⁰⁵⁶ tu et tuus episcopus feret, si Koyata ²⁰⁵⁷ filius ²⁰⁵⁸ Wsebor vivet ²⁰⁵⁹.

24. Tunc Zmil filius Bozeni ²⁰⁶⁰, qui fuit præfectus in urbe Satec, simul et Coyata ²⁰⁶¹ accipientes per dextras Conradum ²⁰⁶², Ottonem et Jaromir ²⁰⁶³: Eamus, inquit, et videamus utrum unius versucia et simulata æquitas prævaleat, an justitia et mira æquitas præcellat trium fratrum, quos par ætas, una voluntas, eadem potestas sociat, et major militum copiositas juvat. Fit per castra commotio non modica populi, Arma ²⁰⁶⁴, Arma clamant singuli, omnibus est odio illa inconsulta episcopalis electio. Ideoque major pars exercitus cessit ad illos tres dominos, metatique sunt castra oppidum Opocen ²⁰⁶⁵ (519) et infra. Et quia jam altera pars militum præcesserat in silvam, videns dux ²⁰⁶⁶ quasi se destitutum ²⁰⁶⁷, nec satis fratrum ab inpetu fore tutum, fugit quam celerius potuit, timens ne ipsi præoccuparent Pragam aut ²⁰⁶⁸ Wissegrad ²⁰⁶⁹ urbem. Mittit tamen de via ad fratres nuncium, dicens: Non propter Koyatæ

A filii ²⁰⁷⁰ Wsebor magniloquam linguam aut Zmil filium Bozen, cujus est in ore mel et in corde sel, quorum pravis atque dolosis consiliis quod factum est feceram — quos ego, si vixero! — Sed ²⁰⁷¹ reprimam me ²⁰⁷²; verum ²⁰⁷³ nunc magis paternæ traditionis memor, sacramentorum ejus, quod justitia, quod fraterna dilectio poscit, faciam. Tantummodo sequimini me ²⁰⁷⁴ ad urbem Pragam. Qui advenientes castra fixerunt in pratis juxta villam Gostivar ²⁰⁷⁵ (520) et mittunt ad ducem ²⁰⁷⁶, si factis dicta comprobare velit. Quos ille pacifice suscipiens, fratrem suum Jaromir eligit ²⁰⁷⁷ in episcopum, Conradum vero et Ottonem, datis et acceptis inter se sacramentis, dimittit cum pace in Moraviam. At vero Zmil ²⁰⁷⁸ et Coyata, quamvis inter principes concionati sint vera et justa, tamen, nisi noctu elapsi delitissent fuga ²⁰⁷⁹, sine omni audientia dux eos ut hostes ²⁰⁸⁰ rei publicæ ²⁰⁸¹ punisset. Facta ²⁰⁸² est autem electio hæc anno dom. inc. 1068. sole intrante vigesimam quintam ²⁰⁸³ partem Geminorum ²⁰⁸⁴ (521).

25. Nec mora, dux Wratizlaus mittit comites Severum, Alexiom, Marquardum Teutonicum cum fratre suo Jaromir jam electo ad imperatorem secundum Henricum (522). Qui venientes in vigilia sancti Johannis baptistæ adeunt cæsarem in ²⁰⁸⁵ urbe ²⁰⁸⁶ Maguntia ²⁰⁸⁷, tractantem cum episcopis et principibus imperialia negotia, et offerrentes electum suum rogant ex parte ducis et totius populi, quo sua auctoritate dignetur eorum electionem confirmare. Quorum petitioni cæsar annuens, tertia die, id est ²⁰⁸⁸ 6 Kal. Julii, feria ²⁰⁸⁹ secunda, dat ²⁰⁹⁰ ei anulum et pastorem virgam, et in proximo die dominico 6 Nonas Julii ²⁰⁹¹ (523) a præsule Maguntino Jaromir, mutato nomine Gebeardus ²⁰⁹², ordinatus est in episcopum. Eodem die transfretantes ²⁰⁹³ Renum, cum post prandium quidam suus miles Willalmus ²⁰⁹⁴ super ripam ²⁰⁹⁵ sederet ²⁰⁹⁶ demissis ²⁰⁹⁷ pedibus in alveum, accessit retro clam novus episcopus,

VARIÆ LECTIONES.

²⁰⁴⁸ quod 3. ²⁰⁴⁶ frater vester desunt A. ²⁰⁴⁷ episcopatu 2. ²⁰⁴⁸ nat. sic est A. repetit 1. ²⁰⁴⁹ corr. 1. ²⁰⁵⁰ deest A. ²⁰⁵¹ rati inserit 2b. ²⁰⁵² a. asininam m. A. caninam merdam aut asininam caudam 4. 4a. ²⁰⁵³ locari A. 4. 4a. ²⁰⁵⁴ tu metipsum 2. tu met te ipsum 4a. ²⁰⁵⁵ et anulum desunt 4. 4a. ²⁰⁵⁶ impute corr. al. manu impune 1. ²⁰⁵⁷ corr. A. ²⁰⁵⁸ deest 4a. ²⁰⁵⁹ Certe — vivet omissa 2. ²⁰⁶⁰ fil B. Zmil A. Boren 1. Bozen 4. ²⁰⁶¹ corr. A. ²⁰⁶² Conradum et A. 4. ²⁰⁶³ Jaromirum A. ²⁰⁶⁴ deest. 4. ²⁰⁶⁵ Opoczen 2. Opocen 2b. ²⁰⁶⁶ Wratizlaus addunt 4. 4a. ²⁰⁶⁷ destutum A. superscr. al. manus tu. ²⁰⁶⁸ et A. omissum 4. ²⁰⁶⁹ Wissegrad 1. ²⁰⁷⁰ filium 1. ²⁰⁷¹ superscr. al. manu A. ²⁰⁷² ne corr. al. man. me A. reperiam 4. 4a. ²⁰⁷³ in margine A. al. manu adscriptum; hæc omnia in rasura 1. ²⁰⁷⁴ al. man. superscr. A. ²⁰⁷⁵ Gostivar 1. 4. Gostivar 2b. 3. Gostivar 4a. ²⁰⁷⁶ aducem 1. corr. al. man. ad d. ²⁰⁷⁷ elegit 4. 4a. ²⁰⁷⁸ Kmyl 1. Smil 2. ²⁰⁷⁹ deest A. ²⁰⁸⁰ superscr. al. manu 1. ²⁰⁸¹ publice 4. 4a. ²⁰⁸² Acta A. ²⁰⁸³ quartam A. ²⁰⁸⁴ gemorum corr. al. man. geminorum A. genitorum corr. gemin. 1. ²⁰⁸⁵ superscr. 1. ²⁰⁸⁶ corr. 1. ²⁰⁸⁷ Magontia 1. Magontina 2. Magontia 2b. Maguntina 4. ²⁰⁸⁸ scilicet 2b. ²⁰⁸⁹ feria — Julii alia manu, sed coeva in margine inferiore A. adscripta. ²⁰⁹⁰ da 1. ²⁰⁹¹ Gebeardus 1. Gebhardus 2. Gebeardus 2b, 3, 4, 4a. ²⁰⁹² transferantes corr. 1. ²⁰⁹³ Willelalmus 1, 2b 3. Willelmus 2. Willelmus 4, 4a et sic deinceps. ²⁰⁹⁴ fluminis inserit 4a. ²⁰⁹⁵ sedet 2b. ²⁰⁹⁶ dimissis 2, 4.

NOTE.

(519) Opocno.
(520) Hostivar in circulo Kaurzimensi.
(521) Diem 15 esse mensis Junii, quo celebrabatur S. Vitus, eruit Dobner V, 394.
(522) Neque imperatorem fuisse Henricum neque secundum, inter omnes constat.

(523) Neque dies vi Kal. Jul. in secundam feriam neque vi Non. Jul. in diem Dominicum incidit, quod observarunt rerum Bohemicarum indigatores Assemani, Pubitschka, Dobner, qui cum Assemanio feriam secundam et diem Dominicum seculis utroque loco restituere voluit 2 Kal. Jul. et 2 Non. Jul.

et nesciens quod ibi lateret profunda aqua, deiecit A cum ²⁰⁹⁷ in Reni ²⁰⁹⁸ fluenta, dicens: *Denuo te Baptizo, Willalme*. Qui ²⁰⁹⁹ diu submersus, tandem emersus, caput rotando et undas captando dixit: *Si sic baptizas, valde deliras, episcopo* ²¹⁰⁰. Ille nisi bene natate scisset, una die et sumpsisset episcopium ²¹⁰¹ et amisisset praesul Gebeardus.

26. Qui ²¹⁰² cum pervenisset Pragam, eo die quo juxta morem obsedit episcopalem kathedram, dat Marco capellano suo ejusdem ²¹⁰³ ecclesiae praeposituram, qui secundum hominis genituram nobili ortus erat attavorum prosapia, ducens originem de gente Teutonica, pollens sapientia praecunctis quos tunc habuit terra Boemica ²¹⁰⁴. Nam in omnibus liberalibus artibus valde fuit ²¹⁰⁵ bonus scolasticus ²¹⁰⁶, qui potuit dici et esse multorum magistrorum didascalus, in divina vero pagina interpret mirificus, in fide catholica et in lege ²¹⁰⁷ ecclesiastica doctor magnificus. Quicquid enim religionis, quicquid regularis ²¹⁰⁸ institutionis ²¹⁰⁹, quicquid honoris haec est in ecclesia, hic sua erudit et ordinavit prudentia ²¹¹⁰. Prius enim erant irregulares et ²¹¹¹ nomine tantum canonici, inculti ²¹¹², indocti, et in habitu laicali in choro servientes, velut acephali aut bestiales centauri ²¹¹³ viventes. Quos vir prudens Marcus suis verbis et exemplis instruens, et e multis meliores, quasi de prato excerpens flores, ope divina cooperante 25 fratres ordinavit, dans eis religionis habitum et secundum regulam aequalem cibi et potus mensuram. Sed cum saepe aut negligentia ministrorum aut occasione aliqua magistrorum ²¹¹⁴ intermitteretur fratrum praebenda, et inde saepe fratres eum ²¹¹⁵ affligerent sua querimonia ²¹¹⁶, volens placere eis per omnia, decimationis illorum quartam partem sibi ascribens, tres inter fratres dividit, ita ut unusquisque frater annuatim 30 modios tritici et totidem avenae, insuper et 4 denarios (524) ad septimanam pro carne ²¹¹⁷ sine intermissione habe-

ret. De ejus Deo placitis actibus plura poterant dici ²¹¹⁸ relatu ²¹¹⁹ digna, sed melius est ut de his sileam quam videar e multis dixisse pauca. Ille beatæ memoriæ praepositus ²¹²⁰ post 30 annos (525), quibus hujus ecclesiae rexit praeposituram, jam in caelesti regno beatam commissi talenti recepturus usuram 18 Kalend. Decembris.

Migrat ²¹²¹ ab his tenebris ad lucis amœna perhennis ²¹²² *.

* Anno ²¹²³ dom. inc. 1070 (526) dux Wratislaus in moribus Deo carus et hominibus, nec non in rebus bellicis miles praecclarus, inspiratione divina commotus, monasterium in metropoli Boemicae urbe, Wissegrad vocata, quæ omnium terræ illius civitatum quasi mater et domina est, Deo juvante, construendum pia mente proposuit. Ad ejus propositi efficientiam non mediocri animo consilia pertractans, dignum duxit, quatenus monasterium, quod gratia Dei cooperante conficiendum devote promiserat, sanctæ Romanæ ecclesiae pontifici regendum omnique ab adversitate diligenter protegendum, simul cum canonicis ejusdem ecclesiae commendaret. Igitur Petrus, ecclesiae sancti Georii praepositus, Romam missus devota nuncia sui ducis domino apostolico fideliter insinuavit (527). Quo audito, venerabilis papa Alexander II ²¹²⁴ Deo gratias pro tam felici praefati principis desiderio retulit, moxque synodum convocavit, in qua 72 episcopi fuerunt. Quibus postquam omnia praedicti ducis verba recitavit, cuncti unanimi corde et voce glorificantes Deum, qui sanctam suam ecclesiam in toto orbis terrarum dilatare non cessat, responderunt: *Amen*. Dominus ergo papa Petrum praepositum domino suo cum privilegio in hæc verba remisit:

Alexander servus servorum Dei, urbis Romæ episcopis et papis suis successoribus (528), nec non catholicis episcopis sanctæque Romanæ ecclesiae subjectis cunctis, utriusque vite prosperitatem et apostolicam benedictionem a summo Deo cum omnibus sanctis. Ea, quæ dominus Deus suam per clementiam ad augmentum apostolicæ sedis condonare dignatus est, ad agnitionem omnigenarum linguarum hoc sub chirographo propagari volumus, primum quidem misericordiam Dei super nos diffusam liquide annunciamus. Boemorum dux Wratislaus, vir christianus, fidei integerrimus amator, rebus in bellicis

VARIÆ LECTIONES.

²⁰⁹⁷ deest 2. ²⁰⁹⁸ Rhein 2. prima manu 2b. ²⁰⁹⁹ corr. A. ²¹⁰⁰ deest 3. ²¹⁰¹ episcopatum 2, 4, 4a. ²¹⁰² qua corr. qui A. ²¹⁰³ dem al. man. A. ²¹⁰⁴ Boemia 1. ²¹⁰⁵ al. manu superscr. A. ²¹⁰⁶ scolasticus al. agramento corr. scolast. 1. ²¹⁰⁷ in lege desunt 4, 4a. ²¹⁰⁸ singularis 4, 4a. ²¹⁰⁹ quicquid reg. inst. in margine A. alia manu adscripta. ²¹¹⁰ sapientia 3. ²¹¹¹ deest A. ²¹¹² et add. 4. ²¹¹³ ceu tauri 4, 4a. ²¹¹⁴ aut — magistrorum alia manu in margine A. adscripta. ²¹¹⁵ eum fr. A. ²¹¹⁶ ipse vero in Deo addunt 4, 4a. ²¹¹⁷ dabatur add. 1. ²¹¹⁸ poteram omissio dici 3. ²¹¹⁹ pelatu corr. relatu 1. ²¹²⁰ Marcus add. 4, 4a. ²¹²¹ migravit 2, 4, 4a. ²¹²² ad lucem amœna perhennis A. superscr. al. man. amœnaque p. paradisi. ²¹²³ Quæ hic de fundatione Wissegradensis ecclesiae sequuntur, leguntur in duobus tantum codicibus 7, 7a. ²¹²⁴ numerus manu recentiori subscriptus 7.

NOTÆ.

(524) 4 denarios plus minus 20 cruciferos æquasse D observat Dobner.

(525) i. e. 1098.

(526) Num Wissehradensis ecclesia anno 1070 revera condita aut condi coepta sit, eo major exoritur dubitatio, cum omnes posterioris ætatis scriptores, quibus nulla ut Cosmæ interpolatori inhæret suspicio, ecclesiam anno demum 1088 fundatam esse uno ore profiteantur, et ipsum Wratislai præceptum fundationis apud Boczek I, 183, etsi chronologicis signis omnino caret, hoc eodem anno scriptum esse episcoporum nomina, quorum mentio facta est, probent. De quo vid. Dobner ad Haj. V, 540. Et hoc bene

observavit Dobner, subsequentem Alexandri II bullam esse suppositam, neque ab eo tale privilegium dari posse satis apparere ex iis quæ Gregorius VII ad Wratislaum de ecclesia Wissehradensi a. 1074 scripserit: *De reliquiis et privilegio unde nos rogasti, cum nuncius tuus finita et perfecta ecclesia consecrationis consilium a nobis quæsierit, voluntati tuæ satisfacere benigne procurabimus*.

(527) De vera causa Petri legationis vide quæ Cosmas infra II, 29, narrat. Cfr. etiam Cosmæ primam continuationem ad annum 1129.

(528) Quam longe hoc exordium recedat a genuinis pontificum Romanorum bullis nemo non videt.

magnificus triumphator (529), quod serenissime A ubique terrarum claruit, limina apostolorum Petri et Pauli honesto: per nuncios cotidie visitans, nos ceterosque in Dei servitio devotissimos omni beneficio non minime præteriens piæ mentis devotione innotuit: *Multa ante tempora votum Deo vovi, quod adhuc nequaquam implevi. Ecclesiam in honorem Salvatoris nostri, cuius ubique protectione munitus, vestre pietatis auxilio edificare cupio.* Dictis talibus auditis, pontificalis apex ut aderesceret, sanctorum Patrum (530) numero 72 communi consilio penitus collaudavimus. Igitur ad hæc perficienda Johannem episcopum Tusculanensem fundamentum dare misimus, cuius in præsentia ipse præfatus dux cophinos (531) terra onustatos 12 propriis humeris portasse videbatur (532). Locus ergo, in quo est erecta, Wissegrada cognominatur, quod sonat litteraliter altior civitatibus. Quam sacrosanctam ecclesiam totius provincie caput dici, venerari sanximus, prædiis, mancipiis, auro, argento cæterisque ornamentis decenter ditatam comperimus. Episcopi ejus sub dominio suis de decimis 500 homines ad eandem ecclesiam segregaverunt, præsul (533) Pragensis 200, Olomucensis 100; fratrum suorum Conradi, Ottonis censensu. Hoc itidem asylum tutamini beati Petri, principis apostolorum, cunctisque in ejus sede sessuris firmiter commendavit. Marcas 12 de eadem ecclesia ad pedes universalis papæ, quicumque erit, omni anno offerendas sub Christi testimonio destinavit. Hujus vero conditionis gratia cunctis celsior in eadem regione ut videretur ecclesiis, qualicumque apparamento septem cardinales altari sancti Petri ministrare student, mitra, sandaliis, simili modo ipsius ecclesie præpositum, presbyterum, diaconum, subdiaconum incedere præcipimus. Laudes, quas sub diademate statutis diebus proclamare solemus, solummodo in ista ecclesia astante duce summa diligentia Christum collaudare permittimus. Chrisma baptizandi, consecrationem clericorum episcopus loci illius invidia diaboli attactus abnegare si præsumpserit, nostri decreti judicio apud

quemlibet episcopum inveniat et accipiat. Nemine autem præpediente omnem injuriam in Romanam synodo libere proclamet. Scripta istarum litterarum sigillo impresso supra venerandum corpus beati Petri apostoli posuimus, maxime ea pro causa, ut si quis Dei inimicus manlatorumque ejus contemptor hoc videre voluerit, sciat se ab omnipotenti Deo in perpetuum condemnatum, ac cum cæteribus sanctorum nil commune fore, sed cum diabolo inextinguibili gehennæ incendio æternaliter concremari. Data hæc in manus Petri præpositi sancti Georgii in palatio Lateranensi sub Henrico rege, filio Henrici gloriosissimi imperatoris, 7 Idus Maii ²¹²⁶.

Sed ecce ²¹²⁶, dum nostra ²¹²⁷ tractamus stipendia, longe digressi sumus ab incepto opere viarum per dispendia. Nunc autem ²¹²⁸ ad ea quæ supra promissimus ²¹²⁹ redeamus, et quæ causa tanti conflictus inter duos angelicos viros efferbuerit videamus. O avaritia et ambitio seculi, pestis execrabilis et inimica humano generi, quæ etiam appetis tuis artibus sacerdotes Dei!

Anno dominicæ incarnationis 1069 ²¹³⁰.

27. Anno dominicæ incarnationis 1070. 6 Idus Junii præsul Gebardus consecravat ecclesiam suam ²¹³¹ in nova curte quæ dicitur Zricinaves ²¹³².

Anno dominicæ incarnationis 1071 (534).

Anno dominicæ incarnationis 1072.

Anno dominicæ incarnationis 1073. Postquam præsul Gebardus ²¹³³ vidit quod labor suus cessit in cassum, quia ²¹³⁴ nec precibus ²¹³⁵ nec muneribus ²¹³⁶ nec per amicos flectere quivit fratrem suum Wratislaum, ut suum reciperet concambium (535) et Johannem eliminaret episcopum, atque iterum utrumque ²¹³⁷ coadunaret episcopium (536), vertit

VARIE LECTIONES.

²¹²⁶ Hic desinit codex 7^a. In 7. ab hoc loco usque ad annum 1086 omnia deficient. ²¹²⁶ in margine 4: n̄ de W¹ qualiter construxerit Wissegrat ecclesiam. ²¹²⁷ de nostra A. 1, 2, 2^a. ²¹²⁸ deest 1. ²¹²⁹ promissimus 1. præmissimus 3. ²¹³⁰ ita A. 1. in rell. ²¹³¹ deest 3. ²¹³² Serczinawez 2. Sercinaw 2^b. Sremavez 3. Seircinawez 4, 4^a. ²¹³³ Gebardus 1. ²¹³⁴ quod 2^b. ²¹³⁵ nec precibus desunt 4, 4^a. ²¹³⁶ nec muneribus desunt 3. ²¹³⁷ iterumque 3.

NOTÆ.

(529) Redeunt in papæ bulla verba interpolatoris quæ supra ad a. 1070 leguntur.

(530) Verba *Patrum* — *collaudavimus* descripta sunt ex Cosmæ continuatore primo ad a. 1129.

(531) Verba *cophinos* — *videbatur* indidem desumpta sunt.

(532) Bene observavit Dobner ridiculam esse contradictionem, quod ecclesie postero tempore condendæ licentia data, etiam conditæ ecclesie fundamenti mentio facta sit in eodem diplomate.

(533) Verba *præsul* — *destinavit* quibusdam mutatis descripta sunt ex Wratislai foundationis litteris Wissehradensi ecclesie datis; cfr. Boček I, 183.

(534) Prætermisit ad hunc annum adnotare gravem discussionem, quæ inter Poloniæ et Bohemiæ duces tunc exorta fuit; de qua vide Lambertum ad h. a. SCHWARZ.

(535) i. e. ea quæ data erant Gebardo ob pensandum damnum, quod ex Olomucensi episcopatu condito acceperat Ecclesia Pragensis.

(536) Servata est Alexandri II ad Wratislaum ducem epistola, qua eum ut concordiam cum fratre suo ineat adhortatur, et se de lite illa compescendam sæpius scripsisse testatur, Boček I, 141. Neque

minus probatur testimonio Hildegardi Gradicensis, cuius fragmentum delit Boček I, 142, ubi servatus anni 1071 numerus, initium contentionis illius revocandum esse ad annum 1071. Cui accedit epistola Sigefridi archiepiscopi Moguntini, quam ex codice Udalrici dederunt Dobner et Boček I, 145; ex his enim litteris patet Alexandrum II papam Gebardum excommunicasse. Hæc vero verba Sigefridi apponere juvat: *Denique eidem sanctissimo patri (Alexandro) de fratre et suffraganeo nostro episcopo Pragensi sinistra relatione suggestum est, et me ignorante ab inimicis apud eum accusatus est; unum et hactenus insolitum ab eo exiit edictum, ut eundem fratrem et coepiscopum nostrum, nec inter fratres suos prius canonice auditum, nec canonice ad se vocatum, nec obedientie culpa denotatum, non solum ab officio suo suspenderit, sed etiam rebus et redditibus suæ ecclesie omnino spoliaverit et extruserit, ita ut missis nunciis publice nuntiari fecerit in clero et populo, ut eum qui excommunicatum habentes, nihil quod episcopi esset vel quærerent vel acciperent ab eo. — Nunc autem frater noster et coepiscopus a sede sua vagus et profugus, etc. Wratislaum fratri suo præposituram et castrum S. Vinizlai eripuisse ex Gregorii litteris anno 1074 datis apparet.*

se ut Prometheus in alterius technæ formam : **A** Quoniam quidem, inquit, jam per quatuor annos aut plus supplicando nequeo efficere quod volo, faciam quod queo, et teste Deo, aut u'runque coadunabo aut utroque carebo episcopo ²¹³⁸. Nec mora, disponit ire in curtem suam, quæ est ad Zekir costel ²¹³⁹ in Moravia, et deflectens iter jam jamque palam nociturus et quasi fratrem suum (537) visitaturus, adiit ²¹⁴⁰ Johannem præsullem Olomuc ²¹⁴¹ in urbe. Quem ille suscipiens grata vice hospitis : *O si, inquit, scissem tuum adventum, parasset tibi episcopale pulmentum.* Ille vero læna quam exagitat fames ²¹⁴², jam dudum scintillans torvis oculis in eum, respondit : *Aliud tempus est, dum sumitur esca, nunc aliud negotii agitur. Sed eamus, inquit, opus est, secretum colloquii ²¹⁴³ ineamus locum ²¹⁴⁴.* Tunc præsul ²¹⁴⁵ nescius futurorum ducit eum in cubile suum; non ²¹⁴⁶ aliter videres ²¹⁴⁷, ac si mitis agnus rabidum ²¹⁴⁸ lupum duceret in stabulum, sponte semetipsum ²¹⁴⁹ offerens ²¹⁵⁰ ad mactandum. Ubi ante lectum ut vidit Jaromir formaticam semesam et serpilli particulam, et cepe super scutellam ac tostam panis buccellam, quæ forte superaverant ²¹⁵¹ præsul post hesternam genticulam ²¹⁵², tanquam magna et cruce digna inventa sit culpa, nimis indignans ²¹⁵³ ait : *Cur vivis parce? Aut ²¹⁵⁴ cui parcis, o miser et mendice? Me ²¹⁵⁵ hercle non decet episcopum vivere parce. Quid tum ²¹⁵⁶? Oblitus sacri ordinis, oblitus fraternitatis, immemor humanitatis, ceu leopardus lepuseculum aut leo agniculum rapit, ita ille furibundus hospes ambabus manibus per capillos fratrem suum episcopellum ²¹⁵⁷ alte sustulit, et ut manipulum projecit in pavementum. Repente, qui ad hoc facinus parati erant, alius super collum sedit, alius super pedes, tercius dum flagellat episcopum subridens aiebat : *Disce pati, puer centum annorum, invasor alienarum ²¹⁵⁸ orium.* Humilis at ²¹⁵⁹ monachus dum vapulat, sicuti in claustro solitus erat, *Miserere ²¹⁶⁰ mei, Deus, cantat (538).* Talia cernenti magnus erat risus plaususque maligno, qui nulli risit nisi quem male*

agere vidit; et veluti si ²¹⁶¹ quando miles acer noctu hostium castra irrumpit audacter ²¹⁶², et eos invadit dormientes hostiliter, ac ne capiatur ab eis aufugit celeriter, ita præsul Jaromir, fratre ²¹⁶³ (539) dederato ²¹⁶⁴ et felle suæ improbitatis dulcorato ²¹⁶⁵, relicta civitate ²¹⁶⁶ it in curtem suam ²¹⁶⁷, ad quam olim condixerat ire ²¹⁶⁸.

28. Hæc fuit ²¹⁶⁹ prima causa et ²¹⁷⁰ lomes atque initium locius discordiæ, quæ post ²¹⁷¹ inter duas ²¹⁷² columnas ecclesiæ orta est hujus ex occasione calumpniæ. Nam præsul Johannes, tanta suscepta injuria, mox dirigit nuncium suum, sollicitans ducem Wratizlaum tali querimonia : *Si contumeliam mihi a fratre tuo Gebeardo inhumanitas illatam ²¹⁷³ æquo animo spectas, fac periculum ²¹⁷⁴ ut omnes sciant non meum hanc esse ²¹⁷⁵ sed tuam injuriam ²¹⁷⁶.* Quid enim ego deliqui aut quia merui, qui nil nisi quod placuit tibi ²¹⁷⁷ feci? *Ecce ego licet indignus, tamen dictus per tuam gratiam episcopus, flagellis cæsus præconis usque ad fastidium, mallem nunquam attingisse pontificale fastigium. Certe ²¹⁷⁸ aut me meo abbati redde ²¹⁷⁹, quamvis tarde, aut mecum æquanimitè hanc contumeliam comportando divide, et me aut nuncium meum ad apostolicam sedem dirige. His auditis dux Wratizlaus zelo accenditur magno, nec se continet a lacrimis in discrimine rerum tanto. Mox mittitur militum legio pro Johanne episcopo, ut sine vitæ suæ dispensio posset adesse ducis in colloquio. Timuit enim dux ²¹⁸⁰ ne frater suus Jaromir per insidias tolleretur eum de medio. Fuit autem in capella Johannis episcopi clericus nomine Hagnuo ²¹⁸¹, vir Teutonicus, philosophiæ domesticus (540), Tullianæ eloquentiæ alumnus. Hunc dux seorsum vocat et multis promissis obligat, atque multa sibi super fratre suo Gebeardo ²¹⁸², multa super illata injuria Johanni episcopo, multa super statu ecclesiastico scriptis pariter et dictis, ut ea referat apostolico, commendat. Qui cum iter ageret, transiens per Ratisbonam ²¹⁸³ sinistro omine ²¹⁸⁴ hospitatus est ²¹⁸⁵ apud quemdam civem nomine Kompoldum ²¹⁸⁶,*

VARIAE LECTIONES.

²¹³⁸ episcopatu 2. ²¹³⁹ Zekircastel 1. Zekir Kostel 2b. quæ dicitur ad Sekir Costel 3. Sekircostel 4, 4a. ²¹⁴⁰ corr. 1. ²¹⁴¹ Olomuze 1. Olomuz 4. ²¹⁴² famas corr. fames 1. ²¹⁴³ deest A. ²¹⁴⁴ secr. loc. in A. ²¹⁴⁵ Johannes inserunt 4, 4a. ²¹⁴⁶ nam 1. ²¹⁴⁷ videlicet 3. ²¹⁴⁸ rapidum A. 4a. ²¹⁴⁹ semel 2b. ²¹⁵⁰ off. sem. A. ²¹⁵¹ superfuerant 2b. ²¹⁵² refectiunculam 4, 4a. ²¹⁵³ indignas 1. ²¹⁵⁴ t al. manu adscriptum A. ²¹⁵⁵ te 4. ²¹⁵⁶ tuum 1. ²¹⁵⁷ Johannem add. 4, 4a. ²¹⁵⁸ aligenarum g eraso A. ²¹⁵⁹ humiliatur A. ²¹⁶⁰ miserere A. ²¹⁶¹ deest A. ²¹⁶² audaciter A. ²¹⁶³ suo Joanne inserunt 4, 4a. ²¹⁶⁴ decollato superscr. al. man. capillato A. ²¹⁶⁵ dulcoratus corr. al. man. A. ²¹⁶⁶ Olomuz inserit 4. Olomuc 4a. ²¹⁶⁷ ad sua inserunt 4, 4a. ²¹⁶⁸ superscr. A. ²¹⁶⁹ sunt 1. ²¹⁷⁰ deest A. ²¹⁷¹ prius A. ²¹⁷² eos ac si inter columnas A. ²¹⁷³ non superscr. al. man. A. ²¹⁷⁴ expunctum A. ²¹⁷⁵ causam A. ²¹⁷⁶ sciant hoc loco A. ²¹⁷⁷ sibi 1. ²¹⁷⁸ ecce 3. ²¹⁷⁹ redde a. A. ²¹⁸⁰ Wratizlaus inserunt 4, 4a. ²¹⁸¹ Hagna 1. Ahna 3. ²¹⁸² multa — Gebeardo desunt 4, 4a. ²¹⁸³ Ratisponam A. 1. corr. Ratisbonam A. ²¹⁸⁴ homine 1. ²¹⁸⁵ cum 2. ²¹⁸⁶ Kompoldum 1. Kompoldum 3. Kompoldum 4. Compoldum rell.

NOTÆ.

(537) Ottonem.
(538) Gregorius VII in epistola ad Wratizlaum die 16 m. Aprilis 1074 data Gebhardum Romæ hanc protulisse excusationem dicit : *quod ipse Johannem Moraviensem episcopum non percusserit, neque ser-*

vientes ejusdem episcopi decapillari aut barbas eorum abradi præceperit. Vide Boczek I, 152.

(539) i. e. Joanne.

(540) Scholæ, ut videtur, præfectus.

qui fuit miles Gebeardi ²¹⁸⁷ episcopi, habens annuatim ab eo beneficium ²¹⁸⁸ 30 marcas argenti. Hic post cœnam inter pocula, ut solet hospes ab hospite, inquirens quis aut unde esset, vel quæ causa sit viæ callida ab eo mente investigat. Et ut cognovit quod adversus præsulē Gebeardum ageret legationem, non tulit hanc deferri ²¹⁸⁹ contra dominum suum delationem ²¹⁹⁰, et mittit post illum altera die ²¹⁹¹ latrunculos, ut ²¹⁹² aliqua molestia impedirent viæ ejus intentionem. Qui comprehendentes eum in via, spoliant censu, detruncant naso ²¹⁹³, et, nisi revertatur, adactis jugulo gladiis mortem minantur.

Qui timens quamvis turpem amittere vitam, reversus est ad præsulē suum ²¹⁹⁴ in Moraviam.

29. Mox ex magna major crevit indignatio ducis ²¹⁹⁵, et iterum decernitur Romam legatio, sed cauciori consilio et tuciori ²¹⁹⁶ viæ subsidio: Erat enim ducis in capella quidam Petrus presbiter, patre genitus Podiwa, pollens sancti Georgii ²¹⁹⁷ præpositura, et cæteros ²¹⁹⁸ præcellens ²¹⁹⁹ scientiæ litteratura ²²⁰⁰, atque utramque linguam sciens æque Teutonicam simul et Romanam. Hunc ²²⁰¹ dux cum comite nomine Preda ²²⁰², filio Bys ²²⁰³, non sine grandi pecunia Romam dirigit, primas et novissimas a fratre suo sibi et ²²⁰⁴ episcopo Johanni illatas injurias literali compendio inclusas insinuans eis ²²⁰⁵, quo eas ad apostolici aures deferant. Qui ut tucius iter agere possent, committit eos Romani imperatoris palatino comiti nomine Rapotæ ²²⁰⁶, rogans eum nimio supplicatu, quo sui legati irent Romam et redirent sub ejus conductu. Nam tantæ potestatis hic comes erat, quod ²²⁰⁷ usque Romam per continua loca proprias villas seu prædia et per castella milites sibi devotos habebat; qui etiam ex parte ducis prædicti 150 marcas argenti annuatim pro beneficio accipiebat. Cujus per conductum cum venissent ²²⁰⁸ Romam legati, offerunt apostolico literas 200 marcis delibutas. Quæ cum a notario coram omnibus recitatae essent ²²⁰⁹, interrogat Romanus pontifex eos, si verbis probant quod literæ sonant. Aiunt legati valde inconveniens fore, *aliud literis, aliud ut* ²²¹⁰ *promamus ore*. Tunc is ²²¹¹, qui post papam secun-

20. **A** dus erat sessione, consulens omnes qui aderant ²²¹² in contione, judicat tale scandalum ab ecclesia extirpandum apostolica jussione. Mox dirigitur in Boemiam Ruodolfus ²²¹³ apocrisarius et consiliarius Gregorii papæ (541), quod, si ita res se habeat, uti summo pontifici relata fuerat, vice ipsius errata corrigat, inobedientes arguat, infideles increpet ²²¹⁴, negligentes anathemate feriat; et si qua sint quæ modum excedant correctionis, ea ²²¹⁵ differat et compellat ad majorem audientiam apostolicæ sedis.

30. Quo cum pervenisset missus apostolici, invenit ducem Wratizlaum in urbe Praga, cui offerens apostolicam benedictionem et universalis patris adoptivam ²²¹⁶ filiationem (542), tanta auctoritate usus est et potestate, ac si idem ²²¹⁷ summus pontifex ipse præsens fuisset Denique jussit ducem ut ²²¹⁸ omnes principes terræ simul et abbates ac præpositos ecclesiarum ²²¹⁹, nec non et Johannem episcopum Moraviensem ad sinodum convocaret sacram. Ad quam præsul Gebeardus semel et bis ex nomine vocatus renuit ²²²⁰ venire, et ad ultimum tale fertur dedisse ²²²¹ responsum: *Juxta canonum scita, salva pontificali dignitate et justitia, ad tua non venio placita, nisi ubi adfuerit meus magister Maguntinus metropolita* ²²²² (543) *et aliorum coepiscoporum præsens frequentia*. Sciebat enim quod ibi ²²²³ incideret in laqueum et in retributiones ²²²⁴ et in scandalum. Videns autem Romanus missus se esse despectum et dehonestatum, ira motus suspendit eum ab omni officio sacerdotali et dignitate privata episcopali. Quod audientes ²²²⁵ non solum canonici, verum etiam per capellas clerici, omnes sciderunt sua oraria ²²²⁶ (544) et denudaverunt ²²²⁷ ut in paraseeve altaria. Matris ²²²⁸ ecclesiæ sulcatur frons ²²²⁹ ruga non modica, quia ²²³⁰ silent sacerdotalia officia, et nisi pastori suo restituatur pristinus ²²³¹ honor et gradus, totus clerus mavult in perpetuum suos amittere gradus. Videns autem cardinalis magis tumultum in populo fieri, necessitate compulsus reddidit ²²³² episcopo tantummodo sacerdotale officium; et nisi episcopus uterque eodem anno de inductis causis reddat ²²³³ rationem pontifici Romano, ambos constringit ²²³⁴ banno (545).

VARIÆ LECTIONES.

²¹⁸⁷ Jaromir 3. et sic porro. ²¹⁸⁸ deest b. ²¹⁸⁹ differri 2b. ²¹⁹⁰ deliberationem 2b. ²¹⁹¹ dia
A. ²¹⁹² et superscr. ut 1. ²¹⁹³ nasu corr. naso 1. ²¹⁹⁴ Johannem inserunt 4, 4a. ²¹⁹⁵ Wra-
tizlai addunt 4, 4a. ²¹⁹⁶ tucioris 4, 4a. ²¹⁹⁷ martyris addunt 4, 4a. ²¹⁹⁸ et cæteros omittunt 4, 4a.
²¹⁹⁹ cellens 4. ²²⁰⁰ scientia literarum 4, 4a. ²²⁰¹ nam corr. hunc A. ²²⁰² Podiwa A. ²²⁰³ Buz 3. ²²⁰⁴ sibi
et desunt in 3 sibi omittit 2. ²²⁰⁵ deest A. ²²⁰⁶ Rapothæ 1, 4, 4a. ²²⁰⁷ qo 1. ²²⁰⁸ venissent A. ²²⁰⁹ erant
1. ²²¹⁰ ut superscr. al manu A. ²²¹¹ his 1. ²²¹² erant 4, 4a. ²²¹³ ita 1. Rudolfus A. 4. Rodolphus 3.
²²¹⁴ increpat 1. ²²¹⁵ ita 2b 4, 4a illa 3 ²²¹⁶ ad optimam 3 ²²¹⁷ eidem 2b ²²¹⁸ deest 4 ²²¹⁹ Dei addunt 4,
4a ²²²⁰ renuit 1 ²²²¹ dixisse A ²²²² 1 alia manu superscr. 1 ²²²³ deest 2 ²²²⁴ retributionem 4, 4a ²²²⁵
audiens corr. alia manu audientes 1 ²²²⁶ deest 4a ²²²⁷ dimidiaverunt 2 ²²²⁸ sanctæ add. 4, 4a ²²²⁹ frons
2 ²²³⁰ quod A. et 4, 4a ²²³¹ deest A. ²²³² reddit A. 2, 2b, 3, Gebeardo inserunt 4, 4a. ²²³³ reddant 4.
²²³⁴ constringit A. corr. alia manu confringit 1

NOTÆ.

(541) Imo ab Alexandro II missus est Rudolfus a. 1072; Gregorii enim legati quorum jam in epistola die 8 m. Julii 1073 mentio fit, Bernardus erant et Gregorius. Boczek I, 143.

(542) Alexander II mitram Wratizlao misit. Vide Gregorii epist. Boczek I, 144.

(543) Quomodo Sigefridus archiepiscopus Moguntinus se his rebus immiscuerit vide supra et Gregorii VII ad eundem litteras, quibus valde eum increpuit, vide Boczek I, 150.

(544) Vestes sacerdotales.

(545) Hæc revocanda sunt ad annum 1074; Gr-

Nec mora, proficiscuntur episcopi praedicti ²²³⁵ Romam, et offerunt apostolico suarum literarum formam; quibus recitatis, nec admissa nec repulsa nec discussa eorum causa, jussi sunt ire ad hospitalia ²²³⁶ sua, quoad usque revocarentur ²²³⁷ ad generalem synodum die constituta.

31. Hisdem diebus venerat Romam Mathildis ²²³⁸ potentissima domina, quae post obitum patris sui Bonifacii totius Longobardiae simul et Burgundiae suscepit ²²³⁹ regni gubernacula, habens potestatem eligendi et intronizandi sive eliminandi ²²⁴⁰ super ²²⁴⁰ episcopos (546). Hujus quasi propriae dominae ²²⁴¹ ad nutum omnis ²²⁴² senatorius ordo parebat, et ipse Gregorius papa per eam divina et humana negotia disponebat, quia erat sapientissima consilia ²²⁴³ et in omnibus adversitatibus sive necessitatibus Romanae ecclesiae maxima faulrix. Cujus de genealogia ²²⁴⁴ materno sanguine ²²⁴⁵ praesul Gebeardus descendens ²²⁴⁶ duxit affinitatem (547). Quo ipse ²²⁴⁷ de se referente, ut recognovit praedicta domina quod suus esset consanguineus, coepit eum valde honorare et domno ²²⁴⁸ apostolico commendare, ac quasi fratrem suum prout potuit honorifice tractare. Et ²²⁴⁹ certe praesul Gebeardus nomen bonum et honorem cum gradu amisisset, si ²²⁵⁰ haec Romae non adfuisset; qua interveniente et multis apostolicum precibus fatigante, facta est pax inter praedictos episcopos ea ratione, ut in pace quieti et propriis episcopatus contenti vivant; sin autem, post 10 annos iterum ad apostolicam sedem ²²⁵¹ hac de eadem causa iudicium accepturi ²²⁵² redeant (548). Et ita per

A Gregorium papam agente Mathilda ²²⁵³ restitutus est praesul Gebeardus in pristinum gradum et honorem anno dominicae incarnationis 1074. ²²⁵⁴ sole intrante 15 partem Virginis. Adhaec etiam et ²²⁵⁵ hoc efficiente Mathilda, dominus papa ²²⁵⁶ legatis Boemorum tradit ²²⁵⁷ apices literarum, in quibus mandat et praecipit duci ²²⁵⁸, ut fratrem suum ²²⁵⁹ Jaromir honorifice suscipiat et ei quasi patri suo et pastori per omnia obediat, atque in pace cum Dei benedictione vivat.

32. Sed quoniam incidit nobis mencio de Mathilda ²²⁶⁰, unum quod fecit femina viriliter, breviter ²²⁶¹ referam, ne lectori fastidium inferam. Igitur cum praedicta puella semper existens victrix ²²⁶² inter multa bella, patris (549) sui post mortem ²²⁶³ vitam ducens celibem (550), nimis amplum ²²⁶⁴ Longobardiae ²²⁶⁵ sola ²²⁶⁶ regeret ²²⁶⁷ regnum, visum est principibus terrae et comitibus atque episcopis, ut eam ²²⁶⁸ persuaderent quo sibi acciperet virum, no sine herede regalis celsitudo simul cum prole deficeret. Quae ²²⁶⁹ adquiescens eorum consiliis, misit ad ducem Sueviae nomine ²²⁷⁰ Welfum literas multa paucis continentes ²²⁷¹ verbis (551): *Non ego semina levitate aut temeritate ²²⁷², sed totius regni mei pro comoditate dirigo tibi has literas, quas cum ²²⁷³ acceperis me accipe et totius regnum ²²⁷⁴ Longobardiae ²²⁷⁵. Dabo tibi tot civitates, tot castella, tot palacia inclita, aurum et argentum nimis infinitum ²²⁷⁶; super omnia haec habebis nomen praeclarum ²²⁷⁷, te si ²²⁷⁸ facies mihi carum ²²⁷⁹. Nec tamen me notes audacitatis ²²⁸⁰ elogio, quod nunc agredior te prior alloquio ²²⁸¹.*

VARIAE LECTIONES.

²²³⁵ praed. ep. A. ²²³⁶ ospicia 1 ²²³⁷ corr. 1 ²²³⁸ Mathildis 1, 2, 4 ²²³⁹ suscipit 2b
²²⁴⁰ supra 4a ²²⁴¹ superscr. alia manu A. ²²⁴² deest 1 ²²⁴³ analogia A. 1 ²²⁴⁴ materno sanguine omittunt 4, 4a ²²⁴⁵ deest 1 ²²⁴⁶ ipso corr. A. ²²⁴⁷ Domino A. ²²⁴⁸ deest A. ²²⁴⁹ si — affuit et alia manu in margine adscripta A. ²²⁵⁰ fidem 1 ²²⁵¹ accepuri 1 ²²⁵² Mathilda 1
²²⁵³ LXXIII, 2, 2b ²²⁵⁴ deest A. 4, 4a ²²⁵⁵ Gregorius add. 4; 4a ²²⁵⁶ tradidit 2b, 3. ²²⁵⁷ Wratislao add. 4, 4a ²²⁵⁸ deest 1 ²²⁵⁹ Mathilda 4 ²²⁶⁰ deest 4 ²²⁶¹ semper — vitam desunt 4, victrix deest 4a ²²⁶² obitum A. ²²⁶³ ampliavit A. ²²⁶⁴ lines et add. A. ²²⁶⁵ deest 3. ²²⁶⁶ rexerat 1 ²²⁶⁷ ei. 4, 4a. ²²⁶⁸ q add. 1. ²²⁶⁹ deest 4a ²²⁷⁰ continentem 2. ²²⁷¹ aut temeritate desunt 1 ²²⁷² alia manu superscr. A. ²²⁷³ regni mei A. ²²⁷⁴ lines superscripsit alia manus A. ²²⁷⁵ et add. 4 ²²⁷⁶ clarum 2 ²²⁷⁷ casum corr. carum 1 ²²⁷⁸ corr. A. ²²⁷⁹ eloquio 5

NOTAE.

gorius litteris d. 31 m. Jan. 1074 scriptis Gebhardum in ramis Palmarum apostolica limina adire jubet, Boczek I, 149.

(546) Hoc rumore populari exaggeratum esse nemo non videt.

(547) Quale fuerit illud affinitatis vinculum non satis liquet; aliam viam in eo probando inivit Schwarz, aliam Pfeffel in commentatione sua in *Abhandlungen der Bayer. Academie* I, 185, aliam Dobner; Palacky secutus est Pfeffelium, qui hoc sibi reperisse videbatur, Mathildis aviam Mathildem et matrem anonymam Judithae, uxoris Bracizlai ducis, fuisse filias Herimanni II ducis Sueviae. ●

(548) Cosmas duo itinera Romana episcoporum illorum in unum confudit. Gebhardus jam anno 1074 coram papa se ab accusatione illa defendere conatus est, cfr. supra annot. 35. In alia quadam epistola Gregorii vi Non. Mart., ind. 13 (1075) data haec leguntur: *Haec enim causa (Gebhardi et Johannis) cum in secundo pontificatus nostri anno, residentibus cum nobiscum in basilica S. Salvatoris multis fratribus, convocatis etiam et coram positus supradictis episcopis, ad audientiam nostram et totius ibidem congregati concilii perlata sit, diu et multum inqui-*

sita atque rimata tanta ambiguitate et perplexionibus involuta videbatur, ut ad sinceram veritatis et justitiae explorationem per ea quae tum adhibita sunt iudicia, perducere non posset. Verum ne illorum altercatio absque pacis interventu diutius aut fraterna odia aut aliqua periculosa hinc vel illinc studia ascenderent, cum consilio fratrum nostrorum causam ita ex aequo dirimi constituimus, ut omnia, de quibus inter eos contentio foret, per medium dividerentur, et hic unam, ille alteram partem interim absque omni inquietudine tenerent, donec, si apertiora indicia sive scripto aut congruis testibus invenire possent, diligentissime investigarent. Ad quod faciendum, ne forte suscitandae litis infinita alterutri daretur occasio, terminum quoque decem annorum praefiximus, ut qui certis approbationibus ad justitiam se pertingere posse confidit, intra praelibatum terminum proclamandi et consequendi jus ecclesiae suae licentiam et potestatem habeat, etc. Boczek I, 158. In Annalibus Pragensibus Gebhardi restitutio ad annum 1074 refertur.

(549) Bonifacii marchionis Tusciae.

(550) Fugit Cosmam eam Gozeloni duci Lotharingiae nupsisse.

(551) Welfum juniorem a. 1089 demum matris-

Licet enim tam virili quam femineo sexui²²⁸⁰ legitimum appetere conjugium. Nec differt²²⁸¹ utrum vir an femina primam amoris lineam tangat; tantummodo indissolubile contingat conubium. Quod aliter non fit, nisi utrorumque²²⁸² per consensum. Vale. Quid autem ad hæc dux Welfo responderit, aut qua ratione ei consenserit, aut quot milia armata domina Mahtildis ad suscipiendum ducem in fines Longobardie præmiserit, aut quam honorifice ipsa eum susceperit, vel quanto²²⁸³ apparatu convivium fecerit, si quis scire vellet²²⁸⁴, prius lux diurna deficeret quam hæc omnia perlegerit²²⁸⁵. Cedat rex Assuerus cum suis apparatus, qui suis militibus fecit magnificentem per 120 dies²²⁸⁶ convivium; cesset regina Saba admirari²²⁸⁷ mensam et cibos regios Salomonis; nam quod illic totum, hic centesima pars²²⁸⁸ major fuit toto. Quid multa? Nox aderat, cubiculum intrant, super alta strata gemini se locant, dux Welfo sine Venere cum Mahtilda virgine. Ubi inter alia et post talia inter tales qualia fiunt, dux Welfo ait: *O domina, quid tibi voluisti, quare me vocasti, ut risum de me faceres, et me in sibilum populis et in commotionem capitis (552) poneres?*

Plus te confundis, tu me confundere si vis.

Certe aut tuo jussu aut per tuas pedisequas aliquod maleficium vel in tuis vestimentis vel in lectisterniis latet. Crede mihi, si frigidæ naturæ fuisset, ad tuam voluntatem nunquam venissem. Hæc cum prima et secunda nocte dux²²⁸⁹ objiceret dominæ, tertia die sola solum ducit in cubiculum, ponit in medio tripodas et desuper mensalem locat tabulam, et exhibuit se sicut ab utero matris nudam et inquit: *En quæcunque²²⁹⁰ latent, tibi omnia patent, nec est, ubi aliquod maleficium lateat.* At ille stabat auribus omissis, ut iniquæ mentis asellus (553), aut carnifex, qui longam accuens macheram stat in macello super pinguem vaccam excoriatam, cupiens exenterare eam. Postquam vero diu sedit mulier super tabulam, et velut anser eum facit sibi nidum, luc et illuc vertens caudam frustra, tandem indignata surgit femina nuda, et apprehendit manu sinistra anticipat²²⁹¹ semiviri, atque exspuens²²⁹² in dextram palmam dat sibi²²⁹³ magnam alapam, et extrusit eum foras dicens:

I²²⁹⁴ procul hinc, monstrum, regnum ne pollue nostrum.

Vilior es galba²²⁹⁵, projecta vilior alga (554).

Si mihi visus eris cras, morte mala morieris.

Taliter confusus dux Welfo fugit et reportat omnibus suis confusionem in sempiternum. Hæc sufficiens breviter dixisse, quæ utinam non dixissem²²⁹⁶!

53. Factum est autem, postquam præsul Gebardus reverteretur ab urbe Roma, proceres quotquot erant sui clientes, de reditu ejus valde gratulantes, occurrunt ei obviam sub ipso exitu silvæ. Quibus in jocunditate susceptis²²⁹⁷, dum refert²²⁹⁸ quæ gesta fuerant Romæ, et qualiter sit²²⁹⁹ fretus ope Mahtildæ dominæ, uni eorum, quem præ cæteris diligebat, nomine Belec²³⁰⁰, alludens ait: *Vide qualem barbam reporto, et permulcens eam manu: Certe, dixit, est cæsare digna.* At ille: *Placet, inquit²³⁰¹, omne²³⁰² quod laudas, domine; sed plus laudarem, si animum mutatum cum barba reportares²³⁰³;*

Quem o²³⁰⁴ si mutasses, posthac in pace fuisses.

54. Nec tacere cupio quod eodem anno nobis adhuc positus in scolis contigit audire et videre. Quadam vero²³⁰⁵ die, dum psalmiculos ruminarem stans in cripta sanctorum martirum Cosmæ et Damiani, venit quidam vir portans cercum et filum argenteum, quo secundum jussum visionis metitus erat²³⁰⁶ sui corporis artus, et accedens ad me²³⁰⁷: *Heus, inquit, indica mihi, bone puer, ubi jacet sanctus Radim, sancti Adalberti frater.* At quem ego dixi: *Quem tu dicis sanctum, adhuc non est per apostolicum incanonicatus²³⁰⁸, adhuc²³⁰⁹ missam ejus ut pro defunctis celebramus.* Et ille: *Talia ego, inquit, nescio, sed unum scio, quia²³¹⁰, cum essem Krakov²³¹¹ in urbe per tres annos positus in subterraneo carcere, in quo una fenestrula²³¹² desuper erat, qua mihi panem raro et aquam porrigebant, hac in angustia dum vita mea versabatur, quadam die assistit vir coram me, cujus vestes erant sicut nix albæ²³¹³ et facies ejus ut sol fulgebat; tantum memini, et statim fui in extasi, et quasi de somno gravi evigilans ante urbem stare me sensi. Et qui mihi²³¹⁴ in carcere²³¹⁵ apparuit, stans²³¹⁶ juxta me dixit: «Perge Pragam, ne timeas quenquam, et intrans sancti Viti²³¹⁷ ecclesiam in cripta sanctorum martirum Cosmæ et Damiani, offer munus tuum ad meam tumbam, ego sum Radim sancti Adalberti frater.» Hæc mihi dixit, et statim ab²³¹⁸ oculis meis evanuit. Ecce isti crines et vultus mei macies testantur quia²³¹⁹ vera sunt quæ tibi referuntur.*

Præterea sæpe in eadem cripta vident visiones custo-

VARIAE LECTIONES.

²²⁸⁰ sexu 1 ²²⁸¹ superscr. alia manus 1 ²²⁸² utrorumque 1 ²²⁸³ quando 1 ²²⁸⁴ velit 4 ²²⁸⁵ perlegeret 2b, 3, 4, 4a ²²⁸⁶ superscr. 1 ²²⁸⁷ admirati corr. admirari 1 ²²⁸⁸ maxima add. 2 ²²⁸⁹ Welfo add. 4, 4a. ²²⁹⁰ en quæc. desunt 1. ²²⁹¹ sinciput 4, 4a. ²²⁹² deest 3. ²²⁹³ ei A, ²²⁹⁴ corr. A, id est vade omisso 1, 2. ²²⁹⁵ I superscr. alia manu A, glaba 1. ²²⁹⁶ Hæc sufficit — dixissem desunt 4, 4a. ²²⁹⁷ ita A, deest in rell. ²²⁹⁸ serit 1. ²²⁹⁹ fuerat A. ²³⁰⁰ Belec 1, 4. ²³⁰¹ inq. placet A. ²³⁰² omen 3. ²³⁰³ reportas 1. ²³⁰⁴ deest 4, 4a. ²³⁰⁵ ita 1, deest A, ergo rell. ²³⁰⁶ est 2, fuerat 2b. ²³⁰⁷ ad me alia manu superscr. A. ²³⁰⁸ canonicatus 4a. ²³⁰⁹ deest 3. ²³¹⁰ quia deest A, 2, 2b. ²³¹¹ Krakow 2. ²³¹² fenestrula corr. fenestrula 1. ²³¹³ alba 3. ²³¹⁴ deest 2b. ²³¹⁵ in carc. m. A. ²³¹⁶ corr. A. ²³¹⁷ martyris add. 4, 4a. ²³¹⁸ ex A. ²³¹⁹ quod 2b.

NOTÆ.

nium cum Mathilda iniisse et a. 1095 divortium fecisse affirmantem se eam nunquam tetigisse testis est Bernoldus. Cfr. monachus Weingartensis p. 789; Stenzel fränk. Kaiser, I, 553. Longe itaque hoc loco Terravit Cosmas a veritate rumore populari deceptus.

(552) Capitis commotio est ludibrii et cavillationis signum.

(553) Hor., epp. I, 9, 20.

(554) Virg., eclog. VII, 42.

des ecclesie, dum visitant candelam quæ ibi accenditur nocte (555).

55. Nec prætereundum censeo quod dux Wratizlaus et sui fratres Chounradus atque Otto contra orientalem marchionem Lupoldum ²³²⁰, filium Luez (556), commiserunt bellum (557); sed prius videndum est unde ortæ sunt ²³²¹ tantæ inimicitie inter Lupoldum ²³²² et Chounradum diarcham Moraviae, nam antea semper fuerant amici ad invicem (558). Cum enim utrarumque provinciarum terminos non silva, non montes, non aliqua obstacula dirimant, sed rivulus, nomine Dia ²³²³, fluens per plana ²³²⁴ loca vix eas disternat, semper nocibus mali homines alternatim latrocinantibus ²³²⁵, pecora ²³²⁶ diripientes, villas vastantes ex utroque populo prædam ²³²⁷ sibi faciebant. Et sicut sæpe parvula scintilla magnum excitat ignem, ita ²³²⁸ isti, de quibus diximus, domini, quia noluerunt nocivum ²³²⁹ extinguere fomitem, ex his minimis rebus ad magnam suorum ²³³⁰ deveniunt perniciem. Nam cum frequenter Chounradus ad marchionem ²³³¹ huiusmodi de ²³³² compescenda mitteret seditione ²³³³, et ille tumido fastu despiceret ejus verba, supplex adiit fratrem suum Wratizlaum ducem Boemorum, rogans eum sibi in auxilium contra superbiam Teutonicorum. Qui suis ²³³⁴ quamvis non diffidens viribus, tamen Ratisponensis episcopi (559) unam scaram ex electis militibus precio conducit ²³³⁵ sibi in auxilium. Nec celat marchionem dux adventum suum, sed ²³³⁶ mittens unum de satrapis quasi per antiphrasin loquens ei mandat, ut sibi paret grande convivium, sequè ipsum pollicetur aleam Martis cito venire lusum. Ad hæc marchio efficitur letus, et a subuleo usque ad bubuleum ²³³⁷ armatos ²³³⁸ omnigena specie ferri, a subula usque ad stimulum, omnes jubet paratos esse ad bellum. Venerat dux Wratizlaus cum Bohemis ²³³⁹ simul et Teutonicis qui erant præsulis Ratisponensis ²³⁴⁰; ast alia de parte Otto et Conradus adiungunt se cum suis omnibus

A qui sunt in tota Moravia militibus. Quos ut vidit marchio longe in plano occurrere campo, præordinat suos lignei in modum cunei, et corroborat animos eorum huiusmodi monitis alloquii ²³⁴¹: O milites, quorum vires per multas satis expertus sum fortunæ pugnas, ne timeatis illas fugitivas umbras, de quibus valde doleo quod eis patet ²³⁴² campus in fugam. Scio enim quia non audent vobiscum committere pugnam. An non videtis quoniam ²³⁴³ illos arguit inertia virium, quos timor compulit in unum globum? Nulla species ibi apparet armorum; oves sunt, ut reor, et esca luporum. Quid statis, o lupi rapaces et captuli leonum feroces? Irruite in greges ovium et diripite corpora, quæ stant sine sanguine, prius casura quam bellum visura, atque cito milvos nostros et vultures pascitura. O inferne, quantas tibi hodie dabimus victimas! Relaxa tuas officinas ad suscipiendus Bohemorum animas. Scio ²³⁴⁴ enim ²³⁴⁵ quod Deo et sanctis ejus sunt odibiles sine misericordia homines, qui ²³⁴⁶ ad hoc hanc terram intrant ²³⁴⁷, ut non solum nostra bona, sed et uxores nostras et earum soboles diripiant, quod Deus procul avertat. Atqui si alieni vestrum contigerit mori, una mors est hæc ²³⁴⁸ beatior omni morte, dulci pro patria mori ²³⁴⁹ (560). Plura locuturus erat, sed ejus verba impetus Boemorum abbreviat. Nam dux Wratizlaus ut vidit hostes non cedere loco ²³⁵⁰.

Jussit Teutonicos ²³⁵¹ dextrum irrumpere cornu, fratres vero suos Chounradum et Ottonem ordinat pugnare in sinistra ala ²³⁵². Ipse autem ubi erat conflertissima hostium acies (561), in ipsa fronte Martis (562) jubet exercitum suum descendere, et pedestri congressione cum adversariis decertarier ²³⁵³. Qui citius dicto ab equis dissilientes ²³⁵⁴ et clamore exhortationis ²³⁵⁵ dato, sicut ignis in siccam stipulam immissus furit (563) et in momento cuncta comburit, ita vires adversariorum ferro conterunt ²³⁵⁶ terræque ²³⁵⁷ eos prosternunt, et de tanta multitudine vix residuus fuit, qui cum ipso marchione aufugit.

VARIE LECTIONES.

²³²⁰ Leopoldum 2 Ludolphum 3. ²³²¹ sint 2b, 3, deest 4, 4a. ²³²² Lupoldum 1. ²³²³ Dya 2, 4, Dya 3. ²³²⁴ deest 1. ²³²⁵ latronizantes 4, 4a. ²³²⁶ pecora — vastantes desunt 1. ²³²⁷ deest A, alia manus superscr. dampnum. ²³²⁸ alia manus superscr. A. ²³²⁹ novicium A, nocuum 2, 2b, 4, 4a. ²³³⁰ deest 4, 4a. ²³³¹ superscr. alia manu 1. ²³³² pro huiusmodi 4, 4a. ²³³³ vel seditione vera 1, terra pro seditione 4, 4a. ²³³⁴ deest A. ²³³⁵ conduci 2, 2b, conduxit 3. ²³³⁶ deest 2b. ²³³⁷ publicum 4, 4a. ²³³⁸ armatos — subula desunt A. ²³³⁹ Polonis A. ²³⁴⁰ Radisperonensis 1. ²³⁴¹ alloquendo corr. alia manu A. ²³⁴² paret 1. ²³⁴³ quomodo 2b. ²³⁴⁴ sic alia manu superscr. cio 1. ²³⁴⁵ etenim 4. ²³⁴⁶ quod 2b. ²³⁴⁷ intraverant 2, 4a. ²³⁴⁸ deest 4. ²³⁴⁹ sua A. ²³⁵⁰ loca corr. loco 1. ²³⁵¹ Teutonicis 4. ²³⁵² alia 1, 2, 4, 5. ²³⁵³ decertare A, decertari 4, 4a. ²³⁵⁴ desilientes 4a. ²³⁵⁵ exhortandi 4, 4a. ²³⁵⁶ conter 1. ²³⁵⁷ comburit add. 1.

NOTÆ.

(555) Recte observavit Schwarz bella a Bohemis Henrico auxilium laturis contra Saxones gesta, quæ uberius narrant Bruno, Lambertus, Bernoldus, a Cosma silentio hoc loco prætermissa esse.

(556) Imo erat filius Ernesti marchionis, qui in prælio ad fluvium Unstrut anno 1078 commisso occisus est.

(557) Hoc bellum anno demum 1082 commissum esse testatur Cosmas infra; vide Annales Hildeshimenses et Chron. Claustroneoburgense. De anno

D 1082 cfr. etiam Dobner ad Haj. V, 495.

(558) Vera causa Cosmam fugit; Leopoldus marchio Henrici IV fautores expulerat, qua de re Wratizlaus consilio regis arma in illum movit, ut testatur auctor Vitæ Altmanni episcopi Passaviensis.

(559) Ottonis.

(560) Hor., od. III, 2, 15.

(561) Cfr. Sallust., Catil. 60.

(562) Lucan., Phars. VII, 220.

(563) Virg., Georg. III, 99.

Sicque greges ovium lactaverunt catulos leonum, et paucis ex suis amissis Boemi de plaga orientali famosum referunt triumphum. Hæc in cæde occisi sunt Zlan cum fratre Radim, et Gridon filius Zanek, et Dobrogost filius Hines, et alii non adeo multi (564) anno dominicæ incarnationis 1082, 4 Id. Mai.

* Rex Henricus Romam obsedit biennio 2, 2^a, 2^b.

36. Anno dominicæ incarnationis 1083.

Anno dominicæ incarnationis 1084. **

** Rex Henricus fit imperator 2, 2^a, 2^b.

Anno dominicæ incarnationis 1085. 8 Kal. Jan. obiit Juditha (565) conjunx Wladizlai ducis Poloniorum, quæ fuit filia Wratizlai ducis Boemorum. Hæc cum esset sterilis, semetipsam semper mactabat offerens vivam hostiam Deo cum lacrimis, vacans elemosinis, viduis subveniebat et orphanis, aurum et argentum nimis large dispartiens per monasteria, commendabat se orationibus sacerdotum, ut per suffragia sanctorum quam natura negaverat ex divina gratia prolem obtineat. Præterea mittit capellanum suum nomine Petrum, qui ut ejus vota sancti Egidii ad sepulchrum et alia munuscula abbati et fratribus suis deferat, quatenus per intercessionem eorum Deus exaudiat ejus petitionem (566). Qui mox, ut dominæ suæ implevit jussa, cum jam repatriare vellet, sic ei abbas quasi prophetico ore fertur dixisse: *Vade cum Dei benedictione et dic tuæ dominæ: « Spera in Deum et nichil in fide hæsites, quia concipies et paries filium. » Nullus est enim qui non obtinuit, quod sanctum Egidium fideliter petivit. Sed timeo ne forte Deum offendamus, cum contra fata precibus eum fatigamus, licet ipse per merita hujus nostri patroni nonnumquam petentibus annuat quod natura vetat.* Qui cum dominæ suæ hæc retulisset, tempore suo concepit, et postquam peperit filium, tertia die obiit in prima galli cantu supra prænotatæ dici. Filius autem

ejus post in baptismo nomine sui patris Bolezlav est vocatus.

37. Anno dominicæ incarnationis 1086. jubente et peragente Romanorum imperatore tertio Henrico augusto celebrata est synodus magna in urbe Moguntia (567), ubi 4 archiepiscopi et 12 presules, quorum nomina post docebimus, simul cum abbatibus monasteriorum et ceteris fidelibus residentes, plurima decreta super statu sanctæ ecclesiæ scriptis roboraverunt. In quo conventu idem cæsar omnibus sui regni optimatibus, ducibus, marchionibus, satrapis et episcopis assentientibus, et collaudantibus, ducem Boemorum Wratizlaum tam Boemæ quam Poloniæ præfecit, et inponens capiti ejus manu sua regalem circulum, jussit archiepiscopum Treverensem nomine Egilbertum, ut eum in sede sua metropoli Praga in regem ungat et diadema capiti ejus inponat (569). In eodem concilio Pragense præsul Gebeardus scripta suæ antiquæ querimoniæ repræsentat de Moravienſe episcopo Johanne supra memorato. Qui quamvis eodem anno jam ab hoc seculo migrarat (570), tamen valde præcavens in futurum prædictus præsul, et agens per amicos pulsat aures cæsaris, ne iterum in eodem loco alius subrogetur episcopus, replicat coram omnibus privilegium olim a sancto Adalberto episcopo, suo antecessore, confirmatum tam papa Benedicto quam a primo Ottone imperatore. Ad ejus justam querimoniam imperator motus precibus ducis Wratizlai, fratris ejusdem episcopi Gebeardi, et consilio archiepiscopi Maguntini Wezelonis et aliorum honorum, qui justiciæ favebant, novum antiquo fere ejusdem tenoris addit privilegium et signo imperiali confirmat, ut in sequentibus patebit. Cujus privilegii formam si huic operi nostro inseramus, non superfluum fore æstimamus; continet enim aut hunc aut hujusmodi textum:

In nomine sanctæ et individue Trinitatis. Hein-

VARIE LECTIONES.

²³⁵⁸ ferunt 4. ²³⁵⁹ Zlan 2, Zlan 4, 4^a. ²³⁶⁰ Radvini 1. ²³⁶¹ Grydon 1, 2^b, Gridon 3. ²³⁶² Zanec 1, Zanek 2^b, Janek 3. ²³⁶³ Dobrogost 2, filius Zanek et Dobrogost omissa 4, 4^a. ²³⁶⁴ Hines 1, 2, Hones 3. ²³⁶⁵ in tantum 2, 2^b, 3, et alii multi 4^a. ²³⁶⁶ ductrix inserunt 2^b, 4, 4^a. ²³⁶⁷ Polonorum 2, ²³⁶⁸ deest 2. ²³⁶⁹ dispensans. A dispartiens 2^b, 3, 4, 4^a. ²³⁷⁰ quod 2^b. ²³⁷¹ propterea 4, 2^a, corr. præter ea A. ²³⁷² confessoris inserit 4^a ²³⁷³ defferat 1. ²³⁷⁴ deest 4. ²³⁷⁵ deest 4, 4^a, ²³⁷⁶ deest A. ²³⁷⁷ Egidii add. 4, 4^a. ²³⁷⁸ concepit A. ²³⁷⁹ notatæ 3. ²³⁸⁰ patris corr. al. man. patris A. patris 1. deest 3. ²³⁸¹ vocitatus 2^a, 2^b, 3. Filius autem ejus potitus est in baptismo nomine sui patris Bolezlav 4, 4^a. ²³⁸² omittit 2. *Sequentia usque ad II, 38. leguntur etiam in cod. 7.* ²³⁸³ Maguntina A. Maguntia 4. Magoncia 7. ²³⁸⁴ deest A. ²³⁸⁵ deest A. Treverensem i expuncto 1. ²³⁸⁶ Egilbertum 2^b. ²³⁸⁷ Jaromir 3. Gebeardus alii. ²³⁸⁸ deest 4. ²³⁸⁹ Wezzelonis 4. ²³⁹⁰ opere 1. ²³⁹¹ et individue desunt A.

NOTÆ.

(564) Die 12 m. Maii 1082 apud Mouriberch i. e. Mailberg; Vita S. Altmanni.

(565) Erat filia Adleythæ, vide supra II, 20.

(566) Eodem fere modo Martinus Gallus, p. 78; Kadlubek, p. 17 de hac re retulerunt.

(567) Hanc synodum nunc confundendam esse cum alia ab Henricianis episcopis Moguntiae anno 1085 habita probavit Dobner ad Haj. V. 515.

(568) Non satis patet quomodo Henricus illo tempore Wratizlaum Poloniæ præficere potuerit, cum

eodem fere tempore Wladislaus, dux Poloniæ, Juditham imperatoris sororem in matrimonium duxerit. Vid. Roepell Gesch. v. Polen I, 208.

(569) Monachus Pegavensis narrat Wratizlaum regiam dignitatem 4000 marcis argenti ab Henrico emisse, cumque Wirziburgi, ab episcopis Moguntino, Constantiensi et Wirziburgensi coronatum esse.

(570) vii Kal. Dec. teste antiquo catalogo episcoporum Olomucensium in Richteri serie epp. Olomuc. p. 11.

ricus tertius divina favente clementia Romanorum A imperator augustus. Regio nomini et imperatoris dignitati congruere novimus, ²³⁹² ut ecclesiarum Dei utilitatibus ²³⁹³ ubique opitulantes, dampna vel ²³⁹⁴ injurias earum quacunque necesse fuerit propulsemus. Quapropter ²³⁹⁵ universis ²³⁹⁶ Dei nostrique regni fidelibus, tam futuris quam presentibus, notum esse volumus, qualiter fidelis noster Pragensis episcopus Gebeardis saepe confratribus ²³⁹⁷ suis et coepiscopis ceterisque principibus nostris ac novissime nobis conquestus est, quod Pragensis episcopatus, qui ab initio per totum ²³⁹⁸ Boemiae ac Moraviae ducatum ²³⁹⁹ unus et integer constitutus et tam a papa Benedicto quam a primo Ottone imperatore sic confirmatus est, postea antecessorum suorum consensu, sola dominantium potestate subintronizato intra terminos ejus novo episcopo, divisus esset et imminutus. Qui cum Magunciae coram legatis apostolicae sedis, presentibus nobis ac plerisque regni nostri optimatibus, eandem querimoniam intulisset, ab archiepiscopis Wezlone Maguntino, Sigewino ²⁴⁰⁰ Coloniensi, Egilberto Treverensi, Liemaro ²⁴⁰¹ Bremensi, ab episcopis quoque Tiedrico ²⁴⁰² Virdunensi, Chounrado ²⁴⁰³ Trajectensi, Oudalrico ²⁴⁰⁴ Eistetensi ²⁴⁰⁵, Ottone Ratisponensi, cum

assensu laicorum, ducis Boemorum Wratizlai, et fratris ejus Chounradi, ducis ²⁴⁰⁶ Friderici ²⁴⁰⁷, ducis Lutoldi ²⁴⁰⁸, palatini comitis Rapotonis ²⁴⁰⁹, et omnium, qui ibidem convenerant, primitiva illa parochia cum omni terminorum suorum ambitu Pragensi sedi est adjudicata. Termini autem ejus occidentem versus hii sunt (571) : Tugost ²⁴¹⁰ (572), qui ²⁴¹¹ tendit ad medium fluminis Chub (573), Zelza ²⁴¹² (574), Zedlica ²⁴¹³ (575) et Liusena ²⁴¹⁴ (576) et Dasena ²⁴¹⁵ (577) Lutomerici ²⁴¹⁶ (578), Lemuzi ²⁴¹⁷ (579) usque ad mediam silvam, qua Boemia liminatur. Deinde ad aquilonalem ²⁴¹⁸ hii sunt termini : Psovane ²⁴¹⁹ (580), Chrovati ²⁴²⁰ et altera Chrovati ²⁴²¹ (581), Slasane ²⁴²² (582), Trebowane ²⁴²³ (583), Bobrane ²⁴²⁴ (584), Dedosane ²⁴²⁵ (585), usque ad mediam silvam, qua Milcianorum ²⁴²⁶ (586) occurrunt termini. Inde ad orientem hos fluvios habet terminos : Bug ²⁴²⁷ (587) scilicet ²⁴²⁸ et Ztir ²⁴²⁹ (588) cum Cracova ²⁴³⁰ civitate provinciaque cui Vag ²⁴³¹ nomen est, cum omnibus regionibus ad praedictam urbem pertinentibus, quae Cracova ²⁴³² est. Inde Ungarorum ²⁴³³ limitibus additis usque ad montes, quibus nomen est Tritri ²⁴³⁴ (589), dilatata ²⁴³⁵ procedit. Deinde in ea parte, quae meridiem respicit, addita regione Moravia

VARIÆ LECTIONES.

²³⁹² al. man. superscr. A. ²³⁹³ dignitatibus 2. ²³⁹⁴ dampnabiles injurias 4, 4^a ²³⁹⁵ quapropter 1. ²³⁹⁶ deest 4. ²³⁹⁷ cum fratribus 4, 4^a. ²³⁹⁸ per totum desunt 7. ²³⁹⁹ ducatum 7. ²⁴⁰⁰ Sigewino 2. Sicevino 2^b. ²⁴⁰¹ Lyemaro 4, 4^a. ²⁴⁰² Tietrico 1. Liederico 3, Theoderico 4. Thyederico 4^a. ²⁴⁰³ Cunrado 4, Cünrado 7. ²⁴⁰⁴ Odaldrico 1. Odalrico 4^a. ²⁴⁰⁵ Cistetensi A. Heysthetensi 4, 4^a. ²⁴⁰⁶ Ch. ducis, 1. ²⁴⁰⁷ al. man. in margine 1. adscriptum. ²⁴⁰⁸ Lutholdi 4, 4^a. ²⁴⁰⁹ Rapothonis 1, 2^b. 4, 4^a, 7. Rapotæ 3. ²⁴¹⁰ Tugast 1, 2, 2^b, Ingast 3, Tugoze 4, 4^a, Cugast 7. ²⁴¹¹ quæ 2^a, 2^b, 3, 4, 4^a, 7. ²⁴¹² deest A. 3, Zeyza 4, 4^a. ²⁴¹³ Zedlea 3, Zedlicane 4, 4^a. ²⁴¹⁴ Omissum 2^a 7. Videnturque hæc duo nomina Zelza et Zedlica unius vocis lectiones variantes esse Dobn. ²⁴¹⁵ In 2, legi potest Liusena et Luisena. Luisena 2^b. Liusena 3, 7. Lucsane omissio et 4, 4^a. ²⁴¹⁶ ita A. 1, 2, 2^b, 3, 7. add. 1. Dacane, Decane 2, In 2^b corrector in margine adnotavit : aliter Dacane. Daciane 4, 4^a. ²⁴¹⁷ Liutomerici 2, 3, 7. Luthomirici 4, 4^a. ²⁴¹⁸ Lemuci 4. ²⁴¹⁹ aquilonem 3, 4, 4^a, 7. ²⁴²⁰ Psovane 2. ²⁴²¹ Chrovati 1, 2^b. Chrovati 3, Crouati 4. Chrovati 7. ²⁴²² deest A. 1, Chrovati 2, 4, 4^a. Hronati 3. ²⁴²³ Zlasano 1, 2, 4. ²⁴²⁴ Trebowane 2, 3, 4, 4^a. Trewobane 7. ²⁴²⁵ Boborane 1. Boborane 2, 2^b, 4, 4^a, 7. Poborane 3. ²⁴²⁶ Dedosese 1, 2, 2^b Dedossene 3, Dedosesi 4, 4^a. ²⁴²⁷ Milcanorum 4, 4^a. ²⁴²⁸ Bug 7. ²⁴²⁹ feliciter 1. ²⁴³⁰ Ztir 2^b. Zur 4^a. ²⁴³¹ Krakova 1. Krakovia 2. Krakova 2^b, 7, Cracova 3. Chracova 4^a. ²⁴³² ita A. Wagrell. ²⁴³³ Krakow 2, 2^b, 3. ²⁴³⁴ Ungariorum 4, 4^a. ²⁴³⁵ Tatri 2^a ²⁴³⁶ dilata 4^a.

NOTÆ.

(571) De geographica hac descriptione Pragensis episcopatus vid. Dobner ad Hajec. IV, 217 — 229; Palacky I, 227.

(572) Est saltus, qui vocatur Fichtelgebirge.

(573) Eger.

(574) Dobner in hoc nomine fines episcopatus Citiensis sibi deprehendisse videbatur. Kropf in commentatione supra laudata regionem Pilsensem.

(575) Elbogensis circulus.

(576) Idem esse videbatur viris doctis, quod Luezane vel Luezko, ejus saepius mentionem fecit Cosmas, i. e. Satecensis regia, quod ego in medio relinquo.

(577) Tetschenensis circulus; Dobner dubitavit, num praeferat dux, quod veteribus erat Daxan, medio inter Satecium et Lutomerium situm.

(578) Leitmeritz.

(579) Quid sit, incertum est; Dobner num jure Zittaviensem regionem hic repererit dubito

(580) Num eadem regio de qua supra I, 15?

(581) Chrovatia.

(582) Silesia ad montem Zobten.

(583) Dobnero videbatur territorium Goerlicense.

In nomine Trebowane latere opinabatur Drenow de quo contin. Cosmae ad 1151; quod num stare possit dubito. Kropfio est Triebel in Lusatia inferiori.

(584) Regio ad fluvium Bober.

(585) Inter Oderam et Boberam; cfr. Thietmar IV, 28.

(586) In Lusatia superiori; cfr. Thietmar. I, 9.

(587) Bug.

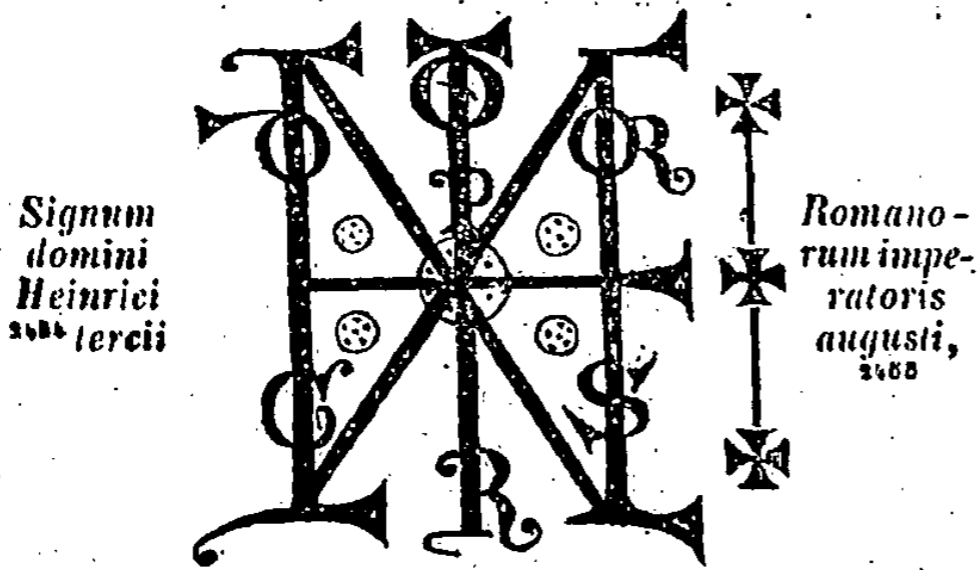
(588) Styr qui in fluvium Bipetz exundat.

(589) Apud Dlugossum saepius occurrens; montes Karpathici, Tatra.

usque ad fluvium cui nomen est *Wag*, et ad mediam silvam cui nomen est *Moure* ²⁴³⁶ (590), et ejusdem ²⁴³⁷ montis, eadem parochia tendit, qua Bavaria liminatur ²⁴³⁸. Mediantibus itaque nobis et communi principium aspirante suffragio factum ²⁴³⁹ est ut dux Boemiac *Wratislaus* (591) et frater ejus *Chounradus* supradicto Pragensi episcopo ²⁴⁴⁰, fratri suo, parochiam judiciario ordine ²⁴⁴¹ requisitam ex integro et ²⁴⁴² reprofiterentur et redderent. Proinde nos rogatu ejusdem episcopi rationabiliter inducti, Pragensis episcopatus redintegrationem ²⁴⁴³ nostrae imperiali auctoritatis edicto ²⁴⁴⁴ illi et successoribus ejus confirmamus et stabilimus, inviolabiliter decernentes, ne ulla posthac cujuslibet conditionis persona, vel ulla societas hominum, Pragensi ecclesiae quicquam sui juris in praenotatis terminis alienare praesumat. Cujus redintegrationis et confirmationis ²⁴⁴⁵ auctoritas, ut omni aeo stabilis et inconvulsa permaneat, hanc cartam inde conscribi, quam, sicut infra apparet, manu propria laborantes ²⁴⁴⁶ impressione signi nostri jussimus insigniri ²⁴⁴⁷. Data ²⁴⁴⁸ 3. Kal. Maii anno ab ²⁴⁴⁹ incarnatione Domini ²⁴⁵⁰ 1086, indictione 9. ²⁴⁵¹ anno autem ²⁴⁵² domini *Heinrici* regni quidem 32, imperii ²⁴⁵³ vero 3.

A quod ego vidi ipsum caesarem suis manibus annotantem in privilegio Pragensis episcopatus. 38. Similiter eodem anno *Heinrico* imperatore demandante et *Maguntino* archiepiscopo *Wezlonge* ²⁴⁵⁴ interveniente, per legatos ²⁴⁵⁷ apostolici ²⁴⁵⁸, qui eidem interfuerunt concilio, dominus *Clemens* ²⁴⁵⁹ papa secundum praedictos terminos suo privilegio corroborat ²⁴⁶⁰ Pragensem episcopatum, id efflagitante ²⁴⁶¹ et suggerente *Gebehardo* episcopo per suum capellanum nomine ²⁴⁶² *Albinum*, quem cum legatis apostolici ex *Maguntia* hac ²⁴⁶³ de eadem causa miserat *Romam*. Eodem anno 5 Idus Junii ²⁴⁶⁴ (592) obiit *Otto* dux *Moraviae*, frater *Wratislai* ducis *Boemiae* ²⁴⁶⁵. Interea *Egilbertus* ²⁴⁶⁶ *Treverensis* archiepiscopus ²⁴⁶⁷ jussis obtemperans imperatoris ²⁴⁶⁸ adveniens metropolim *Pragam*, 17 Kal. Julii inter sacra missarum sollempnia regalibus fascibus indutum unxit ²⁴⁶⁹ in ²⁴⁷⁰ regem *Wratislaum*, et imposuit diadema super caput tam ipsius quam ejus conjugis *Zuatavae* ²⁴⁷¹, ciclade regia amictae, clericis et universis satrapis ter ²⁴⁷² acclamantibus: *Wratislao regi tam* ²⁴⁷³ *Boemico tam* ²⁴⁷⁴ *Polonico* (593), magifico et pacifico, a Deo coronato, vita, salus ²⁴⁷⁵ et victoria ²⁴⁷⁶. Post haec tertia die archipresul secundum regiam magnificentiam immenso pondere auri et argenti ditatus ²⁴⁷⁷ et caeteris xeniis ²⁴⁷⁸ ac ²⁴⁷⁹ muneribus donatus, cum magno honore laetus ²⁴⁸⁰ ad propria remeavit.

39. Anno dominicae incarnationis 1087 rex *Wratislaus* collecto exercitu intrat *Zribiam* ²⁴⁸¹ (594), quam olim imperator *Heinricus* in perpetuum sibi habendam tradiderat, et dum ²⁴⁸² quoddam castrum nomine *Gvozdek* ²⁴⁸³ (595) prope urbem *Missen* ²⁴⁸⁴ reaedificavit ²⁴⁸⁵, aliis insistentibus operi, mittit duas

VARIÆ LECTIONES.

²⁴⁸⁰ Md're signo contractionis apposito super d. 2, ita ut Md're legi possit Mudre. More 2^a. Mderre 2^b. Mure 4, 4^a. Møre 7. ²⁴⁸⁷ ejus A. More ²⁴⁸⁸ limitatur 2, 4. Hoc loco sequuntur in 5. Qualiter autem hec parochia dilatata fuerit et confirmata, qui vult melius scire, querat in privilegio ejusdem ecclesie. Reliqua desunt. ²⁴⁸⁹ per erasum factum A, per factum 1, pactum 3, factum 4, 4^a, 7. ²⁴⁹⁰ *Gebehardo* inserunt 4, 4^a. ²⁴⁹¹ Jure A. ²⁴⁹² ita A. ²⁴⁹³ reintegrationem 2, 4. ²⁴⁹⁴ adicto 1. ²⁴⁹⁵ et conf. al. manu superscr. A. ²⁴⁹⁶ deest 1. roborantes 4^a. ²⁴⁹⁷ insigniri 4. ²⁴⁹⁸ datae 2^b. ²⁴⁹⁹ deest 4. ²⁵⁰⁰ dominicae incarnationis 3, 4, 4^a. ²⁵⁰¹ VIII, 2, 7. ²⁵⁰² deest 4, 4^a. ²⁵⁰³ imperatorii 2. ²⁵⁰⁴ *Heinrici* 1. ²⁵⁰⁵ In monogrammati loco circulus flavo colore descriptus et vacuus. Ceterum monogrammati lineae alternatim nigro, flavo, rubro colore descriptae sunt. A. ²⁵⁰⁶ *Wezlonge* 1, 2. *Wezlonge* 3. *Wezlonge* 4, 4^a. ²⁵⁰⁷ pro legatis A. ²⁵⁰⁸ ex *Magontia* addit 1. sed expunxit. ²⁵⁰⁹ deest 2. ²⁵¹⁰ corroborat 4, 4^a. ²⁵¹¹ flagitante 2^b. ²⁵¹² n. 7. ²⁵¹³ ac 1. ²⁵¹⁴ Julii 4, 4^a. ²⁵¹⁵ *Boemorum* 4, 4^a. ²⁵¹⁶ *Eilbertus* 1. ²⁵¹⁷ episcopus 1, 7. ²⁵¹⁸ imperatori corr. A. *Henrici* add. 4, 4^a. ²⁵¹⁹ duxit A. ²⁵²⁰ deest A. ²⁵²¹ *Suatavae* 2. *Zuathave* 4, 4^a. *Zuatawæ* 7. ²⁵²² deest 7. ²⁵²³ quam pro tam 1, 2^b, 3. omittunt 4, 4^a. ²⁵²⁴ corr. A. ²⁵²⁵ laus pro salus omissa sequenti et 7. ²⁵²⁶ hic desinit 7. ²⁵²⁷ est al. man. superscr. A. ²⁵²⁸ excimiis 1. ²⁵²⁹ xeniis ac desunt A. ac deest 1. ²⁵³⁰ deest 3. ²⁵³¹ *Zribiam* 3. ²⁵³² cum 1. ²⁵³³ *Guozdec* 2, 2^b, 4, 4^a. *Gnozdec* 3. ²⁵³⁴ *Misen* 1. *Misnam* 4. *Missu* 4^a. ²⁵³⁵ redificat 1.

NOTÆ.

(590) *Matra*.
 (591) Difficultas, quae inde nascitur quod *Wratislaus* paulo ante regis nomine salutatus hoc in diplomate dux nominatur, *Dobnero* V, 517 ita solvi posse videbatur, ut diceret hoc factum esse ob *Clementis* papae reverentiam, qui nondum regalem *Wratislai* titulum agnoverat. Idem testatur diplomati fundationis *Wissehradensis* duplicem sigillum appensum esse, in quorum altero *Wratislaus* sex, in altero dux appelletur.
 (592) Probat *Necrologium Bohemicum*.
 (593) Ita nominatur quia pars *Po'oniae* *Oderanae* i. e. *Silesiae* in potestate erat *Wratislai*. In *Wratislai*

D praeepto de fundatione ecclesiae *Wissehradensis* a 1088 apud *Boczek* I, 183 haec leguntur verba: (Confirmatio) domini etiam *Egilberti Treverensis archiepiscopi* a quo simul et unctionem regalis consecrationis accepit. (594) I. e. marchiam *Missenensem* quam *Heinricus* teste *Lamberto* a. 1076 *Eberto* marchioni ademera et *Wratislao* ob spectatam fidem commiserat.
 (595) *Guoz Burzwardium* in pago *Niseni*. Cf. etiam commentationem *Pelzelii* inscriptam: *Uebe die Herrschaft der Bohmen in Meissen* in collectione *Abhandlungen der Bohmischen Gesellschaft der Wissenschaften* 1787, p. 39

scaras ex electis militibus cum filio suo Bracizislavo A ultum ire olim sibi illatæ injuriæ ²⁴⁸⁶. Nam quodam ²⁴⁸⁷ retro dierum tempore, dum redit imperatoris de curte, casu contigit in quadam villa nomine Kileb ²⁴⁸⁸ valde magna eum pernoctare, ubi noctu orta seditione inter suos et cives, occisi sunt a villanis duo fratres, primi inter primates, hujus patriæ immanes columnæ, virtutum clari lumine ²⁴⁸⁹, Nacarar ²⁴⁹⁰ et Bznata ²⁴⁹¹, filii Taz ²⁴⁹² comitis. Mox secundum regis jussu qui missi fuerant festinantes die et noctu, tertia die ²⁴⁹³ summo diluculo invadunt cum magno impetu prædictam villam, et diripiunt omnia bona illorum, ipsos quoque et uxores eorum usque ad corrigiam ²⁴⁹⁴ calciamenti spoliant, et funditus ædificia subvertunt igne comburentes, atque equis et peccoribus simul abductis illæsi viam tenuerunt. Facta autem meridie, dum transirent quoddam flumen, filius herilis nactus amœna loca fluminis, jussit cum præda scutarios ²⁴⁹⁵ præcedere, viros autem bello fortiores secum invitat ibi ²⁴⁹⁶ prandium sumere ²⁴⁹⁷. Et quia magnus æstus erat, filius ducis nimio calore exæstuans, dum post prandium in aqua paulisper refrigeraretur natans, mittit ²⁴⁹⁸ ad eum Alexius comes ita mandans: *Non hic, ait, in Wlitava ²⁴⁹⁹ aut in ²⁵⁰⁰ Ogra tua natus. Tolle moras (596), fortium portas virorum gazas. Ad hæc juvenis: Naturale est, inquit, senibus ad auræ ²⁵⁰¹ motum semper trepidare, et quamvis sibi jam imminetia, plus tamen quam juvenes, timere fata.* Quod cum relatum esset Alexio, *Deus, inquit, faciat, sed eventu prospero ²⁵⁰², ut talis assit nunc et inevitabilis fortunæ occasio, ubi juvenes videant utrum senes an ipsi magis fata timeant.* Dum hæc loquitur prædictus comes, ecce plus quam 20 apparent equites missi a Saxonibus, ut eos provocarent cimbello ²⁵⁰³, sicut mustela hostem suum aspidem strangulare volens provocat umbra caudæ suæ de antro. Quos ut ²⁵⁰⁴ viderunt nostrates, inconsulti homines, plus audaces quam perspicaces, Alexio nimium refutante et prohibente eos ac revocante, ruunt in sua fata persequentes ²⁵⁰⁵ inimicos. Nam statim ferrea legio Saxonum ²⁵⁰⁶ prosilit ex insidiis, et nec unus, qui

persecuti sunt hostes, evasit ex nostris. Cumque hi qui remanserant in castris, viderent in cœlum ascendere quasi per turbinem globum pulveris, et licet repentini et subitanei casus etiam fortissimos viros in bello conturbare ²⁵⁰⁷ soleant ²⁵⁰⁸, tamen arma quam ²⁵⁰⁹ cicius arripiunt ²⁵¹⁰, hostes viriliter excipiunt, pugna ²⁵¹¹ summa vi conseritur, fragor armorum (597) et clamor virorum usque ad nubes exoritur (598), hastilia ²⁵¹² in primo ²⁵¹³ congressu franguntur, res gladiis agitur (599), donec Deo opem ²⁵¹⁴ ferente Saxones versi sunt in fugam, nostrates habuere ²⁵¹⁵ victoriam sed nimis cruentam. Quia vero secundi ordinis milites cum præda jam præcesserant ²⁵¹⁶, in hac pugna soli tantum nobiles interierunt, Alexius ²⁵¹⁷, Ratibor gener suus ²⁵¹⁸, Branis ²⁵¹⁹ cum fratre Zlava et alii quam plurimi; Præda comes amisso pede vix mortem evasit. Filius vero ducis vulneratus est sub dextro pollice, et nisi capulus ensis, quem manu tenuit, ictui obstitisset, ex toto manum amisisset. Acta est autem hæc strages 6 Nonas Julii.

40. Anno dominicæ incarnationis 1088 ²⁵²⁰.

Hisdem temporibus hæc acta quibus referuntur, Quidam miles erat qui Beneda nomen habebat, Magnanimus juvenis præstanti corpore talis, Hector erat ²⁵²¹ qualis puleber vel Turnus in armis, Ex Jurata ²⁵²² natus, cui primus Taz ²⁵²³ fuit avus.

Nescio qua de re tunc offenso quoque rege Wratizlao, fugiens in Poloniam factus est miles domnæ Judithæ, conjugis ducis Wladizlai (600); jamque duobus annis evolutis ²⁵²⁴ remeans ²⁵²⁵ de Polonia, adiit Wigbertum generum regis (601) rogans ²⁵²⁶, ut per ejus suffragia pristinam domini sui ²⁵²⁷ possit redire in gratiam. Sed quia hic Wigbertus vir erat in rebus valde discretus, nolens ²⁵²⁸ ut in aliquo socerum suum offenderet, dat ei consilium, monens ut interim apud Missensem ²⁵²⁹ episcopum nomine Benno-nem (602) tucius ²⁵³⁰ maneret, et eum sibi similiter ²⁵³¹ intercessorem pararet. Interea contigit ut iterum rex Wratizlaus Zribiam cum suo exercitu intraret ²⁵³², quo prædictum castrum Gvozdec i-

VARIAE LECTIONES.

²⁴⁸⁶ illatam injuriam 4, 4a. ²⁴⁸⁷ quoddam 1. ²⁴⁸⁸ Kyleb 1, 2. ²⁴⁸⁹ nomine 3. ²⁴⁹⁰ Nacarar 2. Nacharat 4, 4a. ²⁴⁹¹ Wznata 2. ²⁴⁹² laz 3. Thaz 4, 4a. ²⁴⁹³ ita corr. 1 luce vell. ²⁴⁹⁴ g, alia manu superscr. A. ²⁴⁹⁵ scrutarios 2, 2a. r eraso 2b, 3. ²⁴⁹⁶ ad A. ²⁴⁹⁷ deest A. ²⁴⁹⁸ misit 4, 4a. ²⁴⁹⁹ Wlytava 1, 2b. Wlitava 2. Wlitava 3, 4, 4a. ²⁵⁰⁰ deest 3, 4, 4a. ²⁵⁰¹ adure 1. ²⁵⁰² propicio vel prospero 1, 2. prospero A. 3, 4, 4a. propitio 2a, 2b. in margine Alius prospero. ²⁵⁰³ ita A. cimbello 1. cum bello 2, 2a, 2b. cum dolo 3. cymbello 4, 4a. ²⁵⁰⁴ expunct. et al. manu superscr. cum A. ²⁵⁰⁵ prosequentes 2. ²⁵⁰⁶ Saxonum 1. ²⁵⁰⁷ turbare A. ²⁵⁰⁸ solent 4, 4a. ²⁵⁰⁹ quanto 2b. ²⁵¹⁰ corripunt A. 2, 2b, 3. deinde correctum arripiunt. ²⁵¹¹ deest 4. ²⁵¹² astilia 1. ²⁵¹³ immo 2b. ²⁵¹⁴ superscr. h 1. ferente deest in margine al. manu ente Boemis. ²⁵¹⁵ hab. n. A. ²⁵¹⁶ præcesserunt 3. ²⁵¹⁷ comes inserunt 4, 4a. ²⁵¹⁸ gener suus deest A. ²⁵¹⁹ Bravis 2b. Bratus 3. ²⁵²⁰ anni numerus sc. A. 1, 4. cum capite 40. ²⁵²¹ deest 3. ²⁵²² lurzata 2. ²⁵²³ laz ²⁵²⁴ evolutus corr. evolutis 1. ²⁵²⁵ remanens corr. alio atramento remeans A. ²⁵²⁶ omis-sum 3. ²⁵²⁷ Wratizlai add. 4, 4a. ²⁵²⁸ nollens 1. ²⁵²⁹ Missensem 1, 2, 2b, 3, 4, 4a. ²⁵³⁰ tutus A. ²⁵³¹ sim. sibi A. ²⁵³² l. al. manu adscriptum 1.

NOTÆ.

(596) Lucan., Phars. I, 281.

(597) Lucan., Phars. I, 569

(598) Virg., Æn. II, 315.

(599) Sallust., Catil. 60.

(600) Quæ obierat a. 1088. Vide supra II, 65.

(601) Cfr. supra II, 20. Quibus rebus motus in Bohemiam venerit Wipertus marchio, narrat auctor Vite Wiperti c. 2, in Hofmanni script. rerum Lusaticarum.

(602) Sedi suæ restitutus anno 1088.

alium firmlorem locum transferret; et cognovit rex, A quod Beneda in urbe Missen²⁵³³ esset, mittit pro eo, quo²⁵³⁴ veniat ad eum sub fidei²⁵³⁵ pacto. Quem statim venientem rex ut vidit, qualiter eum dolo caperet cogitare cepit. Ubi post multa verba promiscue dicta et quædam convenienter ficta, accepit eum fraudulenter rex manu dextra et ducit seorsum extra castra, quasi ibi secreta locuturus. Tunc videns²⁵³⁶ capulum et caput²⁵³⁷ ensis aureum, quo erat miles²⁵³⁸ præcinctus, intra talia quærit ab eo, quanti²⁵³⁹ valeat gladius suus. Et ille; *Molam*, inquit, *si ponas super galeam, utramque*²⁵⁴⁰ *simul et caput atque corpus usque ad femur in uno icu hoc ense dimidiabo*. Miratur rex dolo, et laudat ensem, atque rogat ut eum²⁵⁴¹ sibi ostendat. At ille nihil mali²⁵⁴² suspicans, dat regis in manum exemptum²⁵⁴³ de vagina gladium; quem rex arripiens²⁵⁴⁴ et manu vibrans: *Quid*, inquit, *ais*²⁵⁴⁵ *nunc, o fili mulieris ultro*²⁵⁴⁶ *virum appetentis?* Et astanti camerario, qui solus erat cum eo, homo peior pessimo, Vito Seliboric²⁵⁴⁷ ait: *Rape hunc, rape sublimem et liga quadrupedem*. Sed quia semper in audaces audacia non est tuta, audax miles²⁵⁴⁸ mox arripiens de femore camerarii per capulum ensem, præcidit lumbos ejus per medium, qui calcitrans humum²⁵⁴⁹ jacuit semivivus. Nec fugit miles acer, quamvis aufugere poterat, sed velut Hercules circa Lerneam ydram assiliens et resiliens²⁵⁵⁰

Ter vili regem²⁵⁵¹ paulisper vulnerat ense,
Ipse tamen nullum dextra ducis excipit ictum,
donec ad clamorem de castris ruunt.

Cucata sed primus præ cunctis advolat unus,
et ceu silvaticum porcum super se irruentem lato
excipit venabulo²⁵⁵² militem. Tunc rex²⁵⁵³, quasi
in mortuo²⁵⁵⁴ possit ulcisci, jussit eum²⁵⁵⁵ equi ad
caudam per pedes ligari, et sic huc et illuc per tri-
bulos trahi.

41. Anno dominicæ incarnationis 1089. *

*) Erectio ecclesie Vissegradensis 2^a. 2^b.

Anno dominicæ incarnationis 1090. Antiquus ille
chelidrus²⁵⁵⁶ humani generis inimicus, qui nunquam

VARIE LECTIONES.

²⁵³³ Misen 1. ²⁵³⁴ ut A. 1. quod 4. 4^a. ²⁵³⁵ fideli 4^a. ²⁵³⁶ rex addit 4. ²⁵³⁷ et caput desunt A. ²⁵³⁸ Be-
neda add. 4. 4^a. ²⁵³⁹ quanta 4. ²⁵⁴⁰ utramque 5. ²⁵⁴¹ eam corr. cum 1. ²⁵⁴² omissum 4. 4^a. ²⁵⁴³ corr.
A. ²⁵⁴⁴ dat regis — arripiens omissa 4. 4^a. *quæ tamen in margine 4^a. supplere tentavit manus recentior*
(patris Georgii Feri S. I.) ex 3. D. ²⁵⁴⁵ agis 1. 4. corr. ais 2. ²⁵⁴⁶ ultra 4. 4^a. ²⁵⁴⁷ Vseborio 3. ²⁵⁴⁸ Be-
neda addunt 4. 4^a. ²⁵⁴⁹ h. superscr. al. manu 2. ²⁵⁵⁰ deest 2. ²⁵⁵¹ Wratislaum add. 4. 4^a. ²⁵⁵² ven.
exc. 1. ²⁵⁵³ Wratislaus addunt 2. 2^b. 4. 4^a. ²⁵⁵⁴ corr. 2. ²⁵⁵⁵ deest 1. ²⁵⁵⁶ chelidrus 2^b. 3. ²⁵⁵⁷ deest
3. 4^a. ²⁵⁵⁸ deest A. ²⁵⁵⁹ ita 1. 4. 4^a. *ambitione rell.* ²⁵⁶⁰ e sibi 1. *Sequentia usque virili in textu 1. alia*
videntur manu scripta. ²⁵⁶¹ par. liab. A. ²⁵⁶² episcopatum 2. *et sic porro.* ²⁵⁶³ necessitate corr. al. manu 1.
²⁵⁶⁴ deest 4. 4^a. ²⁵⁶⁵ deest 3. ²⁵⁶⁶ Weclonem 1. 2. Weclonem 4. 4^a. ²⁵⁶⁷ erasum A. ²⁵⁶⁸ pacto 5. qui 4.
²⁵⁶⁹ nabilem alia manu o superscr. 1. palam fecit notabile 3. ²⁵⁷⁰ se addit 3. ²⁵⁷¹ qui 4. 4^a. ²⁵⁷² corro-
boraverat 3. ²⁵⁷³ apploret A. approbaret 2. ²⁵⁷⁴ Jaromir 3. ²⁵⁷⁵ ita A. dampnum vel injuriam 1. 2.
dammum 2^a. 4. *In 2^b. supra damnum scriptum est injuriam.* ²⁵⁷⁶ pecuniam auxilium 1. 4. *In 2^b. supra*
auxilium scriptum pecuniam. pecuniam et aux. 4^a. ²⁵⁷⁷ Ztrigoniam 4. ²⁵⁷⁸ magnigio A. remigio navis
4. 4^a. ²⁵⁷⁹ eu 2. ²⁵⁸⁰ in rasura alia manu scriptum 1. ²⁵⁸¹ verbis 3. ²⁵⁸² advesperante 2.

NOTÆ.

(603) Hoc discidium jam anno 1088 factum esse
probat privilegium Ecclesie Wiseshradensis, quod
confirmavit Jaromir episcopus Pragensis et Vecelo
episcopus Olomucensis. Quod inde potius factum
est, quia Wratislaus rex Clementis papæ partibus
relictis ad Urbanum II transierat.

dormitat, sed semper quietos inquietat,

Non tulit ulterius pacatos vivere fratres,
regem²⁵⁵⁷ scilicet Wratislaum et præsul²⁵⁵⁸ Ge-
beardum. Hunc vexat vana gloria et ambitio²⁵⁵⁹,
illum exagitat arrogantia et tumido fastu superbiæ,
ita tamen ut nec ille huic cederet nec hic illum exsu-
perare quiret. Iste non vult fratrem sibi²⁵⁶⁰ habere
parem²⁵⁶¹, ille non vult minor fratre haberi; iste
vult præesse, ille non vult subesse; iste vult quasi
rex dominari et præcellere, ille non vult jussis suis
obtemperare, sed soli imperatori suum profitetur
servicium, a quo acceperat episcopium²⁵⁶². Qui in
tantum virili animositate inter se aliquando disside-
bant, ut sæpe festis diebus rex episcopum non habe-
ret, qui sibi coronam imponeret. Hac necessitate²⁵⁶³
B simul²⁵⁶⁴ et ambitione rex compulsus, non ratione
sed sola dominatione iterum subintronizat capella-
num suum nomine²⁵⁶⁵ Weclonem²⁵⁶⁶ in territorio
Moraviensi episcopum (603). Quo in²⁵⁶⁷ facto²⁵⁶⁸
palam se fecit notabilem²⁵⁶⁹, non solum²⁵⁷⁰ spre-
visse quod ipse coram imperatore et ejus episcopis
collaudaverat, ut unus foret uterque episcopatus,
verum etiam papæ Clementis violasse privilegium,
quo²⁵⁷¹ ejusdem terminos episcopii roboraverat²⁵⁷².
Hanc ut apploret²⁵⁷³ apostolico illatam ecclesie
injusticiam, præsul Gebhardus²⁵⁷⁴ iturus erat Ro-
mam, sed consilio cum suis familiaribus inito, prius
adit antiquum amicum Wladizlaum regem Panno-
nicum, et patefaciens ei suæ ecclesie injuriam²⁵⁷⁵,
postulat ab eo ad Romanum iter²⁵⁷⁶ auxilium,

C Inscius heu fatum sibi jam superesse propinquum.
Nam prima die qua regem adiit, nimiam corporis
incidit molestiam, et quia prope urbem erat Strigo-
niam²⁵⁷⁷, illuc mittit cum rex navigio²⁵⁷⁸, com-
mittens curam ejus illius urbis episcopo.

Pertulit heu²⁵⁷⁹ quales sex lucibus²⁵⁸⁰ ipse dolores
Impedior lacrymis nec possum promere dictis²⁵⁸¹.
Septima die jam advesperascente²⁵⁸²,

Sol Julii senas qua tangit luce Kalendas (604),
Gemma sacerdotum, cunctorum lux Boemorum,
Dogmate præclarus, pius antistes Gebeardus
Vivat ut in Christo mundo migravit ab isto (605).

(604) Consentit Necrologium Bohemicum, et in
catalogo episcoporum Olomucensium legitur x Kal.
Jul.

(605) Palacky Gebhardi mortem ad annum 1089
revocavit.

Moribus et vita de cuius dicere multa
Fert animus mihi, sed desunt in ²⁵⁸³ pectore sensus.
Pauca tamen fari libet hæc, quæ vidimus ipsi.

42. Tempore quadragesimali talis mos erat suus,
semper cilicium habens subtus, desuper veste episco-
pali indutus, diebus pascit ²⁵⁸⁴ humanos obtutus,
noctibus vero sacco vestitus, latenter ecclesiam in-
gressus et super pavementum humi ²⁵⁸⁵ prostratus,
tandiu perseverat in precibus, quoadusque largo
ymbre lacrimarum madida fuit ²⁵⁸⁶ cui incubuit ²⁵⁸⁷
humus. Inde consurgens ad agapen ²⁵⁸⁸ facien-
dam ²⁵⁸⁹ (606), et priusquam ruminet psalmos, quot-
quot ante ecclesiam invenit miseros, boni operis ²⁵⁹⁰
per copiam supplet ²⁵⁹¹ eorum inopiam; finito psal-
terio idem facit. Post matutinas autem quadraginta
panis quadrantes et totidem allecia, sive alicujus
edulii partes dividit inter pauperes. Quarta autem
vice jam adpropinquante luce, ad numerum aposto-
lorum lavas ²⁵⁹² pedes 12 peregrinorum,

Dividit his formas bis senas denariorum.

Quibus ad horam ²⁵⁹³ prandii in abdita stuba vel
casa positus habunde ipse necessaria apponit, et
dextra sua cibum et potum eis benedicit, deinde ad
publicam mensam ²⁵⁹⁴ vadit, et secum 40 ²⁵⁹⁵ egenos
pavit. Similiter ad sedem suam Pragæ constituit
cotidie 40 pauperes pascendos, et bis in anno
vestiendos ²⁵⁹⁶ a corrigia calcei usque ad masti-
gam ²⁵⁹⁷ (607) pilei. Item nonnullos adventantes
hospites et pauperes clericos nimis dationibus obli-
gat, ut per totam quadragesimam secum manentes
tam pro vivis quam pro defunctis psalteria legant ²⁵⁹⁸.
Ad singula quæque ²⁵⁹⁹ missarum sollempnia, quot-
quot in capella quaque die fuerint celebrata,

Trina dari ²⁶⁰⁰ fecit nummismata denariorum.

Omnibus autem diebus dominicis 12 nummos, festis
vero apostolicis et in aliis majoribus sollempnitati-
bus 200 offert ²⁶⁰¹ super pixidem sanctarum reli-
quiarum argenteos. Quamque fuerit largus, si te
delectat, o prudens scire lector ²⁶⁰², pelliciam ²⁶⁰³

A episcopalem nunquam integrum per annum portabat,
sed unam hiemalem ²⁶⁰⁴ in pascha, alteram æstiva-
lem ²⁶⁰⁵ in festo sancti Wencezlai suis capellanis
donat; sic et in cæteris donativis largum fuisse scias.
Post cujus obitum anno dominicæ incarnatio-
nis 1091, 4 ²⁶⁰⁶ Nonas Marcii Cosmas electus est
in episcopum tam a rege Wratizlao quam ²⁶⁰⁷ omni
clero ac populo Boemorum, tercio Henrico impe-
rante ²⁶⁰⁸ augusto, sed in Longobardia hisdem tem-
poribus imperialia tractante negotia.

43. Eodem ²⁶⁰⁹ anno, 15 Kal. Maii, 4 feria in
secunda ebdomada paschæ (608), combustum est
monasterium sanctorum martirum Viti Wencezlai
atque Adalberti ²⁶¹⁰ in urbe Praga. Eodem anno ²⁶¹¹
rex Wratizlaus valde iratus est ²⁶¹² contra fra-
trem suum Chounradum, quia his, non inmemor
mutuæ dilectionis, favebat parti ²⁶¹³ filiorum fra-
tris sui Ottonis, Zuatopluc ²⁶¹⁴ videlicet ²⁶¹⁵ et Ot-
tik ²⁶¹⁶ (609), quibus expulsis de paterna hære-
ditate, filio suo Bolezlao rex urbem Olomuc et
alias civitates tradiderat, ubi non longo post tem-
pore in prædicta urbe innumera præventus est
morte 3 Idus Augusti (610). Et quoniam illi ²⁶¹⁷
tres fratres, scilicet ²⁶¹⁸ Jaromir, Otto et ²⁶¹⁹ Choun-
radus, quamdiu fuerunt vitales, ita erant unanimes,
ut per nulla posset eos ²⁶²⁰ rex divellere artes, —
et sicut fertur leo pertimuisse tres juveneos inter
se collatis cornibus stantes, ita nunquam ausus est
rex invadere suos fratres ²⁶²¹, — postquam vero
vidit solum Chounradum post obitum fratrum ex
omni parte fraterno amiculo privatum, ingressus
est cum exercitu Moraviam, ut eum similiter expel-
leret de provincia, quæ sibi sorte ac ²⁶²² funiculo
hæreditatis et per concessionem jure acciderat ²⁶²³
paternam. Ventum erat ad urbem cui nomen Brnen
²⁶²⁴ (611), ubi rex circumstantibus ²⁶²⁵ terræ magna-
tibus ²⁶²⁶ disponens obsidionem per girum, dum
designat loca ubi quisque comes tentoria figat,
Sderad ²⁶²⁷ villicus, sicut erat homo versipellis, ex

VARIÆ LECTIONES.

²⁵⁸³ deest 4. ²⁵⁸⁴ pasche 1. ²⁵⁸⁵ uni 1. ²⁵⁸⁶ madida corr. al. man. madida 1. ²⁵⁸⁷ incumbit A. ²⁵⁸⁸ ita
corr. 1. agape faciendum A. ²⁵⁸⁹ vadit add. 4. 4a. ²⁵⁹⁰ op. boni A. ²⁵⁹¹ supplex 2. ²⁵⁹² lavat 4. 4a.
²⁵⁹³ oram 1. ²⁵⁹⁴ missam A. 4. 4a. ²⁵⁹⁵ XII. A. ²⁵⁹⁶ vestigendos g. craso A. 1. ²⁵⁹⁷ mastigiam 2. 4. 4a.
²⁵⁹⁸ perlegant ps. A. 4. 4a. ²⁵⁹⁹ quoque 4. 4a. ²⁶⁰⁰ corr. al. atramento A. ²⁶⁰¹ r. al. manu superscr. 1.
²⁶⁰² lect. sc. A. ²⁶⁰³ pellicinam 1. ²⁶⁰⁴ genialem 1. ²⁶⁰⁵ festivalem 2. ²⁶⁰⁶ nonas omisso III. 4. ²⁶⁰⁷ a inserit 2.
²⁶⁰⁸ imperatore 4. 4a. ²⁶⁰⁹ Eodem — Praga in margine inferiore A. adscripta. ²⁶¹⁰ monasterium hoc
loco A. ²⁶¹¹ XV. Kal. Maii inserunt 4. 4a. ²⁶¹² deest A. ²⁶¹³ pati 1. ²⁶¹⁴ Zuatoplik A. Zvatoplic 1. Zua-
toplik 2. ²⁶¹⁵ deest 4. ²⁶¹⁶ Otic 2. Otik 2b. Ortik 3. ²⁶¹⁷ Hi 4. 4a. ²⁶¹⁸ deest 4. 4a. ²⁶¹⁹ omittunt A. 3.
4. ²⁶²⁰ rex eos posset. A. ²⁶²¹ fr. suos A. ²⁶²² aut A. al. man. superscr. ac. ²⁶²³ corr. 1. ²⁶²⁴ Brinen
1. Bruno 2. Brynen 2b. Bruen 3. Brneu 4. in ras. Brnen 4a. ²⁶²⁵ circumstantibus 3. ²⁶²⁶ primatibus
3. ²⁶²⁷ Zderad 1, 2b, 3, 4, 4a.

NOTÆ.

(606) I. e. ad elemosynam pauperibus præbendam.

(607) I. e. fibulam.

(608) Hæc signa chronologica minime inter se
coherere observavit Palacky I, 321, ideoque delen-
dum putavit numerum XV ante Kal. Mai. et S. Viti
incendium ad annum præcedentem referendum esse,
neque minus ea quæ sequuntur de Wratizlao bello
Moravico. In Pragensibus annualibus S. Viti incen-
dium anno 1091 adnotatur.

(609) Quibus addendus est tertius quidam filius

D Bracizlaus, ut patet ex donatione quadam Euphemie
matris, quam fecit Gradicensi et Raygradensi mo-
nasteriis pro anima Ottonis in die sepulture charis-
simi mariti. Notæ chronologicæ desunt. Boczek
I, 176.

(610) Bolezlaus filium regis jam anno 1089 obiisse
testis est Hildegardus Gradicensis apud Boczek I,
185. Monachorum litteras consolatorias ad Wra-
tizlausum datas vide ibid., p. 184, 185.

(611) Brünn.

obliquo innuens regi oculis, juvenem Bracizlaum A inter satrapas coram patre suo stantem denotat carbone²⁶²⁸ confusionis. Quoniam quidem²⁶²⁹, inquit, *tus, o domine rex, natus libenter aestate ludit in flumine et natat, si placet tuæ majestati, juxta fluvium (612) hac ex parte urbis cum suis papiliones ponat.* Hæc ideo dixit, quod²⁶³⁰ olim²⁶³¹ in partibus Saxonie, dum meridie natat prædictus juvenis in flumine, hostes ex adverso irruunt et eos invadunt, ut supra retulimus (613). Hoc verbum nimis alte in corde juvenis²⁶³² sedit, et non minus doluit quam si toxicata sagitta cor ejus vulnerasset. Tristis abiit in²⁶³³ castra, et²⁶³⁴ non sumpsit cibum usque noctis²⁶³⁵ ad astra. Nocte autem sub opaca, turma suorum advocata, pandit cordis sui vulnera, consules qualiter in villico ulcisci possit iniquo²⁶³⁶. Eadem etiam nocte clam mittit ad patrum suum Chourradum, dedecus sibi et²⁶³⁷ a quo sit illatum exponens, quid opus sit facto, quærit ab eo consilium. At ille, *Si te, inquit, quis sis cognoscis, ignem me non minus quam te urentem extinguere²⁶³⁸ noli timere; negligere laudabile non est.* Non enim latuerat Chourradum, quod rex hæc omnia ageret Zderad per consilium. Cumque nuncius dicta patri Bracizlao retulisset, favent omnes et assentiunt, et quasi a Deo sibi datam laudant ducis sententiam, quoniam et ipsi identidem²⁶³⁹ prius consuluerant. Quid multa? Tota nocte illa agitur quod mane peragitur.

44. Nam lucescente die Bracizlaus mittit ad prædictum villicum demandans ei, ut, ubi sibi²⁶⁴⁰ placeret, secretum consilii²⁶⁴¹ simul incant. Qui nichil mali suspicans, accepto comite Drisimir²⁶⁴², tantummodo soli²⁶⁴³ duo procedunt. Quos ut²⁶⁴⁴ vidit a longe juvenis, tantum a suis prosiliit²⁶⁴⁵ obviam eis quantum jactus²⁶⁴⁶ est lapidis; dederat enim suis militibus signum, ut quando suam cirotecam illius proiceret in sinum, facerent quod facere sponponderant²⁶⁴⁷. Ubi²⁶⁴⁸ pauca exprobrans illi²⁶⁴⁹ quibus sæpe offenderat eum: *Quam, inquit, pollicitus*

sum en abrenuncio tibi idem meam, et avertens equum, projecit in faciem ejus cirotecam²⁶⁵⁰. Non aliter quam cum²⁶⁵¹ iratus leo erexit jubas (614) et submittens caudam, nodo, qui est in extremitate caudæ percuciens frontem suam, et stimulo, qui est sub cauda sua, pungens²⁶⁵² posteriora²⁶⁵³, feritur in omne quod obstat: ita prosiliunt ilico ex agmine ardentis et armati juvenes, Nozizlau²⁶⁵⁴ et frater ejus Drisikray²⁶⁵⁵, filii Lubomir, et tertius Borsa, filius Olen, atque²⁶⁵⁶ frustra fugientem²⁶⁵⁷ Zderad ternis hastilibus alte in aera sustollunt et ut manipulum in terram deiciunt, et calcant equorum pedibus, et iterum atque iterum vulnerant et affligunt corpus humi²⁶⁵⁸ telis. Tali morte suæ de

Summitate rotæ fallax fortuna dejecit B amicum suum Zderad 5 Idus Julii. Comes autem Drisimir²⁶⁵⁹ pallidus advolat in castra, et nunciat²⁶⁶⁰ regi²⁶⁶¹, quæ fuerant facta. Solus rex moeret et plorat, omnes juvenem²⁶⁶² laudant²⁶⁶³, quamvis²⁶⁶⁴ aperte laudare²⁶⁶⁵ non audeant. Bracizlaus autem non longe ultra unum monticulum separatim sua transfert²⁶⁶⁶ castra, quem major pars exercitus et fortior²⁶⁶⁷ bello²⁶⁶⁸ est secuta.

45. Interea conjunx Chonradi nomine Wirpirk²⁶⁶⁹ (615), una mulierum de numero prudentum, in scio marito suo venit in castra regis. Quæ cum nunciata esset regi, convocat²⁶⁷⁰ rex proceres in coetum, et

Jussa venire stetit²⁶⁷¹ coram rege, large perfusa²⁶⁷² faciem²⁶⁷³ lacrimis (616), et singultibus verba interruptentibus tandem eluctata in vocem sic est locuta²⁶⁷⁴:

Haud²⁶⁷⁵ ego jam digna dici tua, rex pie²⁶⁷⁶, nurus Supplex ad genua nunc non²⁶⁷⁷ temere tua veni.

Et cecidit in faciem et adoravit regem.

Quæ jussa surgere stetit et ait: *Nullam²⁶⁷⁸ domine mi rex, his in partibus belli invenis materiam, nullam de prælio hinc²⁶⁷⁹ reportas victoriam, bellum plus quam civile geris (617). At si nos et²⁶⁸⁰ nostra bonis tuis militibus prædam esse decernis, in te tua vertis tela, cum fratrem tuum, cui debeas²⁶⁸¹ esse tutela,*

VARIE LECTIONES.

²⁶²⁸ elogio A, 2, 2b, 3, elogio vel carbone 1, elogio carbone 4, 4a. ²⁶²⁹ quandoquidem 4a. ²⁶³⁰ quia 4, 4a. ²⁶³¹ corr. al. atramento 1. ²⁶³² juvenis 1. ²⁶³³ ad 4, 4a. ²⁶³⁴ deest A. ²⁶³⁵ deest 4a. ²⁶³⁶ in aliquo 4, 4a. ²⁶³⁷ et — sit desunt A. ²⁶³⁸ extingue 4a. ²⁶³⁹ itentidem 2, 2b. ²⁶⁴⁰ deest A, corr. 1. ²⁶⁴¹ consilium 3. ²⁶⁴² Drisimir 1, Drsimir 3, Disimir 4, 4a. ²⁶⁴³ illi 4, 4a. ²⁶⁴⁴ al. manu superscr. A. ²⁶⁴⁵ prosilit A. ²⁶⁴⁶ ietus A. ²⁶⁴⁷ a verbis: a suis prosilit paulo aliter 4, 4a: a suis militibus secessit, ut signum possent cognoscere, quod facere se sponponderat. ²⁶⁴⁸ Un A, in rasura alio atramento. ²⁶⁴⁹ ei A. ²⁶⁵⁰ cyrotecam 1, 4, cyrotecam 2, 4a. ²⁶⁵¹ deest A, erexerit 4. ²⁶⁵² pugnens 1. ²⁶⁵³ pectora A, sua add. 4, 4a. ²⁶⁵⁴ Nozizlaw 2, 4a. ²⁶⁵⁵ Drisimir 1, Dyrzkray 2, Drsikrai 4, 4a. ²⁶⁵⁶ at 4. ²⁶⁵⁷ fugiente 3. ²⁶⁵⁸ deest 4, 4a. ²⁶⁵⁹ Dyrzimir 2, Drisimir 2b, Drsimir 3, Disimir 4, Drzimir 4a. ²⁶⁶⁰ nunciant 1, n expuncto. ²⁶⁶¹ deest A. ²⁶⁶² Bracizlaum addunt 4, 4a. ²⁶⁶³ et glorificant inserunt 4, 4a. ²⁶⁶⁴ vis al. manu superscr. A. ²⁶⁶⁵ laudant 1. ²⁶⁶⁶ transferet 1. ²⁶⁶⁷ ferocior 2b. ²⁶⁶⁸ deest 3. ²⁶⁶⁹ Wirbirk 3. ²⁶⁷⁰ convocat — rege desunt 1. ²⁶⁷¹ et jussit eam venire. Stetitque 4, 4a. ²⁶⁷² profusa 3. ²⁶⁷³ facie A, 4, 4a. ²⁶⁷⁴ dicens addunt 4, 4a. ²⁶⁷⁵ aut corr. al. atram. haul A. ²⁶⁷⁶ pie omissum 4. ²⁶⁷⁷ nec non 2b. ²⁶⁷⁸ nulla 4. ²⁶⁷⁹ hic. 1. ²⁶⁸⁰ nos et desunt 1. ²⁶⁸¹ debebas 3.

NOTÆ.

(612) Switawa,

(613) II, 39.

(614) *Mox ubi se saxa simulavit verberare caudæ
Erexitque jubam (leo).*

(Lucan., Phars. I, 208.)

(615) Nomen ei erat Hillburg, ut patet ex diploma Conradi ducis, Boček I, 188.

(616) Virg., Æn. XII, 64, 65.

(617) Lucan., Phars. I, 1.

spolias rapina cruenta. In Deum vadit, qui suos inva- A dit. Nam quæcunque hic longe in tuis finibus spolia quæris habenda, ostendam tibi potiora in medio tui regni posita. Nusquam enim melius ²⁶⁸² ditaberis ²⁶⁸³, nec amplius magnificaberis ²⁶⁸⁴, quam in suburbio Pragensi et vico Wissegradensi ²⁶⁸⁵. Ibi ²⁶⁸⁶ Judei auro et argento plenissimi, ibi ²⁶⁸⁷ ex omni gente negociatores ditissimi, ibi monetarii opulentissimi, ibi forum, in quo præda habundans superhabundat tuis militibus. Aut si te delectat, qualiter Troja arserit (618) videre, nusquam magis Vulcanum videbis furentem (619), quam cum ²⁶⁸⁸ utramque urbem prædictam videas ardentem. Atqui: « Illa mea sunt, » dicas. Ista autem quæ hostiliter devastas, cujus esse putas? Nonne nos et nostra tua sunt? Sin autem solummodo tua fulmina acuis in jugulum tui fratris, absit ut alter Kain ²⁶⁸⁹ habearis. Salva tui ²⁶⁹⁰ gratia fratri tuo patet Grecia, patet Dalmatia, ipse mavult peregrinari quam te fratricidio criminari. Quin potius accipe quæ tibi mittit, jam non frater, sed quasi tuus ²⁶⁹¹ servus; et protulit de sinu forcipes ²⁶⁹² et fascem ex virgultis. Et si quid ²⁶⁹³, inquit ²⁶⁹⁴, frater in fratrem peccavit, emenda; terram autem ²⁶⁹⁵ quæ tua est, cui mavis commenda. Dixerat, et ita cor regis tetigit et movit corda principum, ut nullus se continere posset ²⁶⁹⁶ a lacrimis. Quam rex ²⁶⁹⁷ ad latus suum jubet ut sedeat, sed priusquam sederet: Quandoquidem, inquit, inveni gratiam in oculis tuis, adhuc unam petitionem posco, ne confundas faciem meam quæso. Pro magno peccato filii paululum supplicii satis est patri. Tunc rex: Scio, ait, quo pergis. C Sed perge potius, et adhuc ocius fratrem meum et filium ²⁶⁹⁸ ad me ²⁶⁹⁹ in osculo sancto et in ²⁷⁰⁰ vinculo pacis. Et osculatus est eam. Timuerat enim rex valde ²⁷⁰¹ ne frater suus et filius conspirarent contra eum. Qui cum venissent ²⁷⁰² per conductum dominæ Wirpirk ²⁷⁰³ ad regem, dans eis pacis osculum, rex ait ad filium suum: Fili mi, si bene egisti, nulli melius quam tibi erit: sin autem male, peccatum tuum in foribus aderit ²⁷⁰⁴.

46. Post hæc Bracizlaus intelligens, suum patrem non ex corde sed pro necessitate fecisse pacem, cum omnibus qui suam transierunt in aciem, secessit in

partes urbis ²⁷⁰⁵ Gradec (620), et ibi morabatur frustra expectans incertam fortunæ vicissitudinem. Quotquot enim secuti eum fuerant, nullus ausus est proprios revisere ²⁷⁰⁶ lares, quia regem, quem offenderant, valde metuebant, ne captos aut ²⁷⁰⁷ in vincula mitteret aut capitali sententia dampnaret. Videns autem rex, quod non posset, uti volebat, iram suam ulcisci in filio nec in ejus sequacibus ²⁷⁰⁸, advocat fratrem suum Chounradum, et congregat terræ majores ²⁷⁰⁹ natu, atque corroborat omnium sacramento comitum ²⁷¹⁰, quod ²⁷¹¹ post suum obitum ²⁷¹² frater ejus Chounradus obtineat solium ac Boemiæ ducatum. Tunc rex roboratus fratris sui ²⁷¹³ consilio simul et auxilio, coepit aperte machinari, qualiter ulciscatur in filio. Nec ²⁷¹⁴ hoc ²⁷¹⁵ latuit Bracizlaus filium ejus ²⁷¹⁶, et sine mora congregati sunt ad eum plus quam tria milia fortium virorum, et accelerantes metati sunt castra circa Rokitnicam ²⁷¹⁷ rivulum (621), in crastinum parati contra regem committere prælium. Præmiserat enim ad patrem suum nuncium dicens: En ego, en assum longe quem quæsiturus ²⁷¹⁸ eras, quod facturus es posthac, hodie fac. Nec ²⁷¹⁹ prætereundum est sub silentio, quod ejusdem noctis in conticinio ²⁷²⁰ divina operari dignata est revelatio. Nam si acta hominum nostræ scientiæ pro modulo pandimus, indignum est, ut ea quæ ipsi ²⁷²¹ vidimus magnalia Dei taceamus.

47. Igitur nocte præfata dum inter principes ea quæ prædiximus geruntur, nostri patroni, videlicet sanctus Wenczlaus et sanctus Adalbertus, visitant in carcere positos, et eos nimia afflictione contritos sua sanctissima dignatione taliter liberant. Postibus inprimis anterioribus simul cum janua erulis, atque ipsius carceris velut ferream posterulam ²⁷²² cum suis vectibus frangunt, nec non et cippum, in quo dampnatorum pedes crudeliter constringuntur, fractum forinsecus proiciunt ²⁷²³, statimque auribus dampnatorum vox pia insonuit dicens: Hactenus vobis et huic patriæ nostra suffragia defuere, quia gratia Dei indigni ²⁷²⁴ exististis ²⁷²⁵, ex quo bellum hoc plus quam civile inter Boemiam et Moraviam principes isti habuere. Sed quoniam ²⁷²⁶ gratia Dei et misericordia et respectus est in sanctos Dei ²⁷²⁷ et

VARIE LECTIONES.

²⁶⁸² deest 1. ²⁶⁸³ dicaberis corr. ditaberis 1. ²⁶⁸⁴ nec amp. magnif. 4, desunt 4. ²⁶⁸⁵ Uisegr. 1, Wisso-gradensi 2. ²⁶⁸⁶ corr. A. al. manu. ²⁶⁸⁷ deest 4a. ²⁶⁸⁸ deest 3. ²⁶⁸⁹ Cain 1. ²⁶⁹⁰ tua 4, 4a. ²⁶⁹¹ omittunt 4, 4a. ²⁶⁹² forcipes A. ²⁶⁹³ exiquid superscripto s. 1. ²⁶⁹⁴ omittit 4a. ²⁶⁹⁵ tuam addit 1. ²⁶⁹⁶ se al. manu. superscr. hoc loco A. ²⁶⁹⁷ W^{irp} addit 4. ²⁶⁹⁸ et filium desunt 4a, et filium meum 4. ²⁶⁹⁹ ad me desunt 1, 3. ²⁷⁰⁰ omittit 4. ²⁷⁰¹ ulde 1. ²⁷⁰² convenissent corr. al. manu cum ven. 1. ²⁷⁰³ per — Wirpirk desunt A. Wirpirk 1, Wirpik 3. ²⁷⁰⁴ sin autem — — aderit desunt 4, 4a. ²⁷⁰⁵ omittit 2. ²⁷⁰⁶ visitare A. ²⁷⁰⁷ atque 2, deest 3. ²⁷⁰⁸ sequatibus A. ²⁷⁰⁹ majores terræ A. ²⁷¹⁰ communi 2b, fidem 4, 4a. ²⁷¹¹ quo 4, 4a. ²⁷¹² ob, suum A. ²⁷¹³ deest A. ²⁷¹⁴ nec A. ²⁷¹⁵ deest A. ²⁷¹⁶ regis 4. ²⁷¹⁷ Rokytnezam 2, Rokitnicam 3. ²⁷¹⁸ quæ in margine A. ²⁷¹⁹ deest 4a. ²⁷²⁰ concilio 1. ²⁷²¹ ibi A. ²⁷²² portulam A. ²⁷²³ proterunt 4a. ²⁷²⁴ al. manu 3a. ²⁷²⁵ perscr. A. ²⁷²⁶ existitis 2b. ²⁷²⁷ quia 2b. ²⁷²⁷ deest A, 3, 4, 4a.

NOTÆ.

(618) Vir., Æn. II, 581.
(619) Ibid., V, 662.

(620) Königgrätz.
(621) Haud procul a Fraga urbe.

electos illius, nosque eo dirigimur quo ipsa respexerit, pro certo nusquam nostri presentia suffragando adesse poterit, ubi illa prius miserando non affuerit²⁷²⁸. Quare jam certi de misericordia Dei exsurgite²⁷²⁹, ad ecclesiam Dei²⁷³⁰ properate, nosque nominatim sanctum Wencezlaum et sanctum Adalbertum vos absolvisse et pacem aportasse omnibus nunciate. Qui mox quasi de gravi somno excitati et²⁷³¹ a²⁷³² vinculis absoluti, adhuc custodibus dormitantibus²⁷³³ liberi exeunt jussaque perficiunt. Hac etiam ipsa die aliud item miraculum enituit, quia²⁷³⁴, ut supra sanctorum martirum revelatio retulit, Chounradus frater regis pacem inter ipsum regem et filium ejus composuit. Nam antea in tantum discordabant²⁷³⁵, ut uterque ab utrimque²⁷³⁶ suspecti, iste ne solio privaretur, ille ne a patre caperetur, valde invicem timerent. Sed illum par ætas juvenum et major pars procerum, manu quidem promptiores et bello forciores comitabantur²⁷³⁷, istum vero episcopus Cosmas et prepositi ecclesiarum omnesque terræ magnates ætateque²⁷³⁸ proveciores et consilio utiliores cum omni militia plebis favebant²⁷³⁹ et nimio affectu venerabantur. Et profecto illa tempestate post conditam urbem Pragam pessimum facinus patratum fuisset, si non²⁷⁴⁰ ad votum omnem principum et populi motum²⁷⁴¹ sancta dignatio beatissimi Wencezlay et magna miseratio omnipotentis Dei composuisset.

48. Quod videntes qui in castris remanserant²⁷⁴² comites, mittunt ad Bracizlaum dicentes: Si tu credulus patri tuo pristinam cum eo redis in gratiam, nos nequaquam credimus ei, quia callidam ejus sat²⁷⁴³ nevimus astuciam. Plus enim ejus amicitias timemus quam inimicitias. Nam veluti ursus nec minimum²⁷⁴⁴ ictum patitur inultum, ita ille nunquam cessabit a vindicta, donec omnia quibus eum offendimus, usque ad unum iotha non dimittet inulta. Qua de re²⁷⁴⁵ aut nos quovis terrarum abire dimittas²⁷⁴⁶ cum tui gratia, aut nobiscum ubicunque terrarum alciora quaras palacia. Nulli enim magis²⁷⁴⁷ quam tibi nostro parati sumus servire domino. Videns autem Bracizlaus, quia sicut miles sine armis suo

officio caret, sic dux sine militibus nec nomen ducis habet, mavult cum eis extraneum quærere panem, quam solus sine milite²⁷⁴⁸ cum patre domesticam habere pacem. Nec mora, congregatis omnibus tam peccoribus quam mancipiis, plus quam duo milia militum cum Bracizlao duce proficiscuntur ad regem Pannonicum²⁷⁴⁹. Quem rex Wladizlaus²⁷⁵⁰ recognoscens cognatum sibi²⁷⁵¹ benigne suscepit, et concessit militibus ejus inhabitare locum qui dicitur Banoy²⁷⁵² juxta castrum nomine Trencin²⁷⁵³ (622); locus in mediis silvis atque in montibus est situs²⁷⁵⁴, et nimium²⁷⁵⁵ aptus atque opimus²⁷⁵⁶ venationibus. Victualia²⁷⁵⁷ autem et cætera naturæ adminicula per præceptum regis (623) ab adjacentibus ministrabantur eis regionibus, ipsum autem Bracizlaum cum paucis secum rex habuit in deliciis aulæ regalis²⁷⁵⁸.

49. Anno eodem rege Wratizlao disponente Cosmas electus²⁷⁵⁹ ad Pragensem ecclesiam et Andreas similiter ad Olomucensem sedem (624) per conductum palatini comitis Rapothæ (625) veniunt Mantuam (626), et præsentantur imperatori tercio Heinricho augusto, inchoante anno dominicæ incarnationis 1092 in Kal.²⁷⁶⁰ Januarii. Secunda²⁷⁶¹ autem Nonas ejusdem mensis, mediante prædicto comite Rapotha, sedens in palatio Mantuano, episcoporum atque comitum ordine non medico ex utroque latere collocato²⁷⁶², et electis jam prædictis episcopis positus in medio, diu tacita pulcher cesar pulchra labia aperit²⁷⁶³ dicens: Hos fratres ad nos misit noster fidelis amicus Wratizlaus rex Boemicus, ut secundum canonicam et apostolicam institutionem nostra auctoritate eorum²⁷⁶⁴ confirmemus electionem, quam sine vestro consensu nolumus²⁷⁶⁵ facere diffinitionem. Tunc præsul Monasteriensis (627), qui isdem temporibus venerat de Hierosolimis, surgit et apodiens se mensæ, in qua baculi, anuli episcopales atque reliquæ sanctorum erant positæ, ait: Periculosum est valde a paucis destrui, quod multorum sanctione confirmatum est. Multi enim interfuimus episcopi, multi et principes imperii Romani atque apostolicæ sedis interfuere legati, quando vestro privilegio con-

VARIÆ LECTIONES.

²⁷²⁸ Desiderantur in . extrema libri secundi et initium libri tertii usque ad verba quorum succenderat animum etc.; unus, ni fallor, quaternio excidit et 4 folia, jam sæculo XVII, ut videtur, amissa; adscripsit enim in margine sec. illius manus: hic multa desunt. ²⁷²⁹ et addunt 4, 4a. ²⁷³⁰ ita A, deest rel. ²⁷³¹ ita corr. A, etiam a 2, 2b, 4. ²⁷³² auctoribus 3. ²⁷³³ dormientibus 3, 4, 4a. ²⁷³⁴ quod 2. ²⁷³⁵ discordabantur 3, 4a, corr. 4. ²⁷³⁶ utroque 3. ²⁷³⁷ deest 4. ²⁷³⁸ ætate 2, ætate 4. ²⁷³⁹ faciebant 3. ²⁷⁴⁰ regis addunt 2b, 3, 4. ²⁷⁴¹ votum 2. ²⁷⁴² deest 2. ²⁷⁴³ satis 2, 2b, 4, 4a. ²⁷⁴⁴ nimium A, expunctum al. manu superscr. minimum. ²⁷⁴⁵ qua de re desunt A. ²⁷⁴⁶ omissum 2. ²⁷⁴⁷ deest A. ²⁷⁴⁸ militibus 5. ²⁷⁴⁹ Wladizlaum inserunt 4, 4a. ²⁷⁵⁰ Wratizlaus 3. ²⁷⁵¹ suum 2, 2b, 4. ²⁷⁵² Banow 2. ²⁷⁵³ Trencin 2, Orenem 3. ²⁷⁵⁴ consitus 3. ²⁷⁵⁵ at nimium 3. ²⁷⁵⁶ locus in insidiis silvarum (et 4a), in montibus est situs et nimium aptus atque optimus 4, 4a. ²⁷⁵⁷ victualia ministrabantur eis regionibus ipsum, etc., 4. ²⁷⁵⁸ deest 4a. ²⁷⁵⁹ est inserunt 3, 4, 4a. ²⁷⁶⁰ tertia Kal. 2b, III Kal. pro in Kal. 3. ²⁷⁶¹ pridie 4. ²⁷⁶² collato 4 4a. ²⁷⁶³ aperit lab. A, aperuit labra 3, aperuit 4. ²⁷⁶⁴ d st 2 4a. ²⁷⁶⁵ nolumus 2b, 3.

NOTÆ.

(622) Trer.ĕin.
(623) Ladislai.
(624) Wecclonis ultra nulla fit mentio apud scriptores.

(625) Cfr. Ekkehardi et Bernoldi Chronicon 1099.
(626) Vide Heinrichi IV diploma apud Boehme. 1944.
(627) Erpo.

firmastis, ut uterque episcopatus, Pragensis simul et A Moraviensis, sicut fuit ab initio, ita unus et integer permaneat. Ad hæc cæsar ait: Sine modo, ut quod me²⁷⁶⁶ meus rogavit²⁷⁶⁷ amicus faciam; de his autem postea suo tempore in suo²⁷⁶⁸ discutiam. Et statim desponsat eos anulis ad singulas ecclesias, dans eis pastorales virgas. His ita peractis, jussi sunt ambo episcopi redire Veronam (628) et ibi expectare, donec patris²⁷⁶⁹ regalibus negociis palatinus comes Rapotha iterum reduceret eos secum²⁷⁷⁰ ad patriam.

50. Interea sinister rumor nostras diverberat aures, regem Wratizlaum 19²⁷⁷¹ Kal. Februarii (629) migrasse ad Christum (630), et ejus fratrem Chounradum successisse in principatum. Qui statim cursorem mittit ad imperatorem, et promittens ei pecuniam rogat cassari²⁷⁷² episcoporum electionem, quorum supra fecimus mentionem. Sed cæsar magis consulens justiciæ quam iniquitatis consentiens pecuniæ: Quod feci, inquit, feci, nec possum meum mutare factum. Tristis abiit legatus nomine Woelin²⁷⁷³, quia non obtinuit quod petiit ex parte ducis. Episcopi vero secundum jussa cæsarum morati sunt Veronæ usque ad initium quadragesimæ (Febr. 7), expectantes reditum et conductum prædicti comitis Rapothæ²⁷⁷⁴. Post hæc advenientes Pragam in ipsa die palmarum (Mart. 21), suscepti sunt²⁷⁷⁵ a clero et populo honorifice, et adeunt ducem Chounradum in urbe Bolezlau²⁷⁷⁶ tertia feria ejusdem ebdomadæ. Quos dux²⁷⁷⁷ jam mutato animo benigne suscepit, et celebravit cum eis pascha (631) in urbe Wissegrad. Et in ipsa paschæ ebdomada circa Kalend. Aprilis descendit maxima nix, et tantum inhorruit frigus mixtum cum glacie, quantum raro in media contigit²⁷⁷⁸ hieme. Gesta autem hujus²⁷⁷⁹ ducis²⁷⁸⁰ non habemus plurima ad scribendum²⁷⁸¹, quia post 7 menses et dies 17²⁷⁸² eodem anno quo suscepit ducatum 8 Idus Septembris cum vita amisit (632). Cui successit junior (633) Bracizlaus²⁷⁸³, quem advenientem in urbem Pragam lætis choreis²⁷⁸⁴ per

diversa compita dispositis tam puellarum quam juvenum modulantium²⁷⁸⁵ tibiis et tympanis, et per ecclesias pulsantibus campanis, plebs ketabunda suscepit²⁷⁸⁶. Ipse autem Cosmas episcopus²⁷⁸⁷ cum clero et magnifica processione suscipiens eum in porta civitatis ante templum sanctæ Mariæ (634), deducit²⁷⁸⁸ ad solium, et secundum ritum hujus terræ ab universis comitibus et satrapis est intronizatus dux junior Bracizlaus 18 Kal. Octobris.

51. Eodem anno facta est eclipsis solis 12 Kal. Octobris, 6 feria post meridiem (635). Ejus in Kal. Octobris quidam pseudoepiscopus nomine Routpertus²⁷⁹⁰, veniens in hanc terram relerebat se in Vasconia provincia Kavellonam (636)²⁷⁹¹ multis annis rexisse ecclesiam; et quoniam recognovit eum²⁷⁹² frater noster Ozel²⁷⁹³, qui et Asinus, et eum olim episcopizasse perhibuit²⁷⁹⁴, quando de Ungaria secum iter ageret²⁷⁹⁵ Hierosolimam, dux Bracizlaus et Cosmas electus gratanter eum recipiunt, et divinum officium sive cursum episcopali- ter agere permittunt. Quid multa? Multas ecclesias consecrat, multos mense Marcio clericos ordi- nat (637), et in cœna Domini sacrosanctum²⁷⁹⁶ crisma exorcizat²⁷⁹⁷. Ad quem quidam in pascha venit clericus, nimirum sui erroris conscius, et nescio quid sibi clam innotuit. Mira res, nec dux, nec electus impetrare potuit, ut saltem parvo tempore ibi staret, quin in ipsa ebdomada paschæ cum festinatione²⁷⁹⁸ tenuisset viam versus Saxoniam. Postea vero cum innotuisset quod pseudoepiscopus fuisset, mittunt²⁷⁹⁹ unum ex Latinis nomine Constan- cium²⁸⁰⁰ in Vasconiam, per quem Kawallonæ ec- clesiæ nomine Desiderius præsul demandat litteris, quod illa ecclesia nunquam habuisset episcopum nomine Routpertum. Miserunt etiam ad papam nomine²⁸⁰¹ Clementem, ejus consulentes aucto- ritatem. Quid sit opus facto²⁸⁰² rerum in discrimine tanto? Quibus ille remandans jussit ecclesias ex integro reconsecrare, baptizatos crismate pseudoepiscopi non

VARIE LECTIONES.

²⁷⁶⁶ deest 4. ²⁷⁶⁷ rogat 2, 3, 4, 4^a, nimis rogat amicus 2^b. ²⁷⁶⁸ post suo tempore disc. A, A*, postea t. in s. rell. ²⁷⁶⁹ peractis 4^a. ²⁷⁷⁰ deest A. ²⁷⁷¹ XVIII, 2. ²⁷⁷² cassari corr. al. manu cassari A. ²⁷⁷³ al. manu superscr. A, Wielin 2. Wiczlin 4, 4^a. ²⁷⁷⁴ deest A. ²⁷⁷⁵ deest 3. ²⁷⁷⁶ Boleslai 3. ²⁷⁷⁷ Cunradus inserit 4, Chunradus 4^a. ²⁷⁷⁸ cont. i. m. A, contingit 2^b. ²⁷⁷⁹ deest A, 3. ²⁷⁸⁰ Conradi add. 2^b, Cunradi add. 4, 4^a. ²⁷⁸¹ ad ser. p. A. ²⁷⁸² XVI, 4, 4^a. ²⁷⁸³ successit al. manu superscr. hoc loco A, Bracizlaus 3. ²⁷⁸⁴ choris 3. ²⁷⁸⁵ in addunt 2, 4, 4^a. ²⁷⁸⁶ suscipit 2. ²⁷⁸⁷ electus, 2 omissum 2^b. ²⁷⁸⁸ deduxit 2^b, ducit 4. ²⁷⁸⁹ ejusdem anni in Kal. 4, 4^a, ejus tertiis Calend. 2^b, 3. Sed in illo deleto tertiis supra adscriptum in. ²⁷⁹⁰ Rd'pertus, signo contractionis super d apposito, 2. Rupertus 2^b, Ruper- tus 3, 4, 4^a, et deinceps. ²⁷⁹¹ Kawalone 2^a, Cavellonam 3. ²⁷⁹² al. manu superscr. A. ²⁷⁹³ Ossel 2, Ozzel 3, 4, 4^a. ²⁷⁹⁴ prohibuit 3. ²⁷⁹⁵ perageret 2^b. ²⁷⁹⁶ sacrosacrum 2^b. ²⁷⁹⁷ conficit et exorc. 4, 4^a. ²⁷⁹⁸ festivitate corr. alia manu festinatione A. ²⁷⁹⁹ mittit 4, 4^a. ²⁸⁰⁰ Constantinum 4, 4^a. ²⁸⁰¹ ita A. deest in rell. ²⁸⁰² factu 2^b, 3.

NOTÆ.

- (628) De hoc conventu vide Annales Augustanos D 1091.
 (629) Consentunt Necrologium Bohemicum et Kalendarium Pegaviense.
 (630) Eum in venatione ex equo lapsum esse, testantur monachus Pegaviensis et Annales Hildesheimenses.
 (631) Incidit in diem 28 mensis Martii.
 (632) Probat Necrologium Bohemicum.
 (633) l. e. secundus.
 (634) Est ecclesia in Teyn.
 (635) Errat; eclipsis facta est die 23 Sept. 1093, teste Bernoldo.
 (636) Cavaillon in Provincia situm.
 (637) Quod factum est ut e superioribus patet anno 1093

rebaptizari ²⁸⁰³, sed tantum confirmare, similiter A ordinatos non reordinari, sed solummodo inter ordinandos stare ad ordinationem ²⁸⁰⁴, et per solam manus inpositionem recipere benedictionem. Sicque inflata ab hoste vulnera matri ecclesie curata sunt antidoto justicie, statum fidei catholice re-

A gente ²⁸⁰⁵ papa tercio Clemente, Jesu Christo domino nostro cum Patre et Spiritu sancto regnante per ²⁸⁰⁶ omnia ²⁸⁰⁷ secula seculorum. Amen ²⁸⁰⁸.

Siste gradum, Musa, chronicis es jam satis usa. Carmine completo die lector amice ²⁸⁰⁹ valeto ²⁸¹⁰

EXPLICIT ²⁸¹¹ LIBER SECUNDUS DE CHRONICIS BOHEMORUM.

INCIPIIT APOLOGIA

EJUSDEM DECANI SUPRA ²⁸¹² PRÆTITULATI ²⁸¹³ IN TERCIVM LIBRUM ITENTIDEM ²⁸¹⁴ OPERIS ²⁸¹⁵

Jam pietate Dei promissa favente peregi
Me quæcunque reor fore pollicitum tibi ²⁸¹⁶, lector.

Jam de retro actis causis sive transcursis ²⁸¹⁷ temporibus pauca ex multis commemorans, ystoriæ meæ narrationis usque ad tempora ²⁸¹⁸ ducis Bracizlai junioris perduxit. Quare autem operæ ²⁸¹⁹ precium duxi jam ab instanti opere cessare, non est ab re ²⁸²⁰. Nam de modernis hominibus sive temporibus utilius est ut omnino taceamus, quam loquendo veritatem, quia veritas semper ²⁸²¹ parit odium (638), alicujus rei incurramus ²⁸²² dispendium ²⁸²³. Si autem a veritate deviantes aliter quam se res habeant ²⁸²⁴ scripserimus, cum pene omnibus notæ sint causæ, nichilominus adulationis et mendacii notam incidimus. Siquidem hujus temporis homines virtutibus nudi solis laudibus gestiunt vestiri ²⁸²⁵, quorum ea est maxima ²⁸²⁶ dementia ²⁸²⁷, favoribus velle decorari ²⁸²⁸, et quæ sunt favore digna minime ²⁸²⁹ operari. Atqui non ita erat apud ²⁸³⁰ veteres, qui quamvis dignissimi laude fuissent, tamen fugiebant, quas ²⁸³¹ moderni appetunt

B laudes, et quod illis extitit pudori, hoc istis habetur honori. Horum nos si ad liquidum ²⁸³² stilo exequamur ²⁸³³ acta, quia quædam non sunt cum Deo facta, procul dubio offensam non effugiemus quorundam, qui adhuc superstites sunt homines neophiti ²⁸³⁴ atque itaci ²⁸³⁵ (639), qui ad vocem ducis nichil aliud tam promptum in ore habent quam *Ita, Domine*, alius ²⁸³⁶ *Ita est, Domine*, tercius *Ita fac, Domine*. At non ita olim fuit. Illum enim ²⁸³⁷ dux maxime coluit, qui ratione justicie ex adverso clipeum iniquitati opposuit, et qui malos consiliarios et a tramite deviantes æquitatis uno compescuit verbo veritatis. Tales nunc aut nulli aut pauci sunt; et si sunt, dum tacent, quasi non sunt. Par namque est vicium atque judicium, seu tacuisse veritatem seu concessisse falsitatem. Unde videtur nobis multo tucius narrare somnium, cui nemo perhibet testimonium, quam præsentium gesta scribere hominum. Quapropter posteris lacius explananda eorum ²⁸³⁸ relinquimus facta; sed tamen ne ab aliquo culpemur præterisse intacta, summam annotare curabimus pauca.

INCIPIIT LIBER TERCIVS EJUSDEM OPERIS ²⁸³⁹

1. Ergo novus dux Bracizlaus junior, sed maturus ²⁸⁴⁰ ætate, sensu maturior, postquam hujus terræ secundum ritum debitjs obsequiis digne sancti Wenczlai sui patroni in urbe Praga celebravit ²⁸⁴¹ natalicium (Sept. 28), et omnibus satrapis atque

comitibus magnificum per tres dies exhibuit convivium; ubi pro novitate ²⁸⁴² sui quantum valuit quædam ad utilitatem ecclesie decernens, quædam ob comoditatem hujus terræ instituens, sicut olim ab ipso suæ ætatis tyrochio omnem spem habuit in

VARIE LECTIONES.

²⁸⁰³ rebaptizare 3. ²⁸⁰⁴ ordinem 4, 4a. ²⁸⁰⁵ regnante corr. al. man. regente A, 4. ²⁸⁰⁶ in A. ²⁸⁰⁷ deest A. ²⁸⁰⁸ deest 3. ²⁸⁰⁹ amico 4, 4a. ²⁸¹⁰ totus hic versus deest in 3. ²⁸¹¹ explicit — operis minio scripta A. 4. ²⁸¹² deest 2b. ²⁸¹³ titulati 4a. ²⁸¹⁴ itentidem A. hujus 2b, ejusdem 4a. ²⁸¹⁵ apologia ejusdem decani in tertium librum chronicorum 4 apologia ad lectorem 3. ²⁸¹⁶ tibi pollicitum pie lector, scripto super pie, bone, pro fore poll. tibi lector 2b. ²⁸¹⁷ transactis 4, 4a. ²⁸¹⁸ ipia corr. al. manu tempora A. ²⁸¹⁹ opere A. ²⁸²⁰ abs re 2b, 4a. ²⁸²¹ superscripta duo vel tria verba sed erasa A. ²⁸²² ignoramus A. expunctum in margine incurramus. ²⁸²³ stipendium A. 2, 2a, 3. sed in 2, ab antiqua manu correctum dispendium. ²⁸²⁴ habent 2, 4. ²⁸²⁵ ditari 4, 4a. ²⁸²⁶ deest 4, 4a. ²⁸²⁷ clementia 4. ²⁸²⁸ dicorari 3, 4a. ²⁸²⁹ corr. A. ²⁸³⁰ erant pro erat apud 4, 4a. ²⁸³¹ quasi corr. quas A. ²⁸³² aliqui dum 2, aliquidem 2a, aliquando 3. ²⁸³³ exequimur 2b. ²⁸³⁴ neophytici 3. ²⁸³⁵ ytaci 4, vertaci 4a. ²⁸³⁶ deest A. ²⁸³⁷ deest A. alius i. e. d. des. 4. ²⁸³⁸ deest 4. ²⁸³⁹ minio scripta A. unde supra 2, chronice 2b. Incipit liber tertius 3. Incipit liber tertius chronicorum 4, 4a. ²⁸⁴⁰ maturis 2. ²⁸⁴¹ suum add. 2. ²⁸⁴² nativitate 3.

NOTÆ.

(638) Terent. Andria I, 1, 41.

(639) Quid sit itacus ipse Cosmas declarat.

solo Dei patrocinio, ita modo principatus sui in A exordio christianæ religionis zelo succensus nimio, omnes magos ²⁸⁴³ ariolos ²⁸⁴⁴ et sortilegos extrusit regni sui e medio, similiter et lucos sive arbores, quas in multis locis colebat vulgus ignobile, extirpavit et igne cremavit. Item et supersticiosas institutiones, quas villani adhuc semipagani in pentecosten tertia sive quarta feria observabant, offerentes libamina super fontes mactabant victimas et demonibus immolabant, item sepulturas, quæ fiebant in sylvis et in campis, atque scenas ²⁸⁴⁵ (640), quas ²⁸⁴⁶ ex gentili ritu faciebant in bivis et in ²⁸⁴⁷ trivis, quasi ob ²⁸⁴⁸ animarum pausationem (641), item ²⁸⁴⁹ jocos profanos, quos super mortuos suos, inanes cientes manes ²⁸⁵⁰ ac induti faciem larvis bachando exercebant; has abhominaciones et alias sacrilegas adinventiones dux bonus, ne ultra fierent in populo Dei, exterminavit ²⁸⁵¹. Et quia semper solum Deum et verum puro corde coluit et ejus zelum habuit, universis Dei amatoribus placuit. Erat enim princeps spectabilis, dux in castris acceptabilis ²⁸⁵², miles in armis inexpugnabilis. Hic quocienscunque Poloniam invasit, semper cum magno triumpho remeavit. Quam utique anno dominicæ incarnationis 1093, sui vero ducatus primo, ita ²⁸⁵³ crebris incursionibus demolitus est; ut ex ista parte fluminis Odræ a castro Recen usque ad urbem Glogov ²⁸⁵⁴ (642) præter solum Nemci (643) oppidum, nullus habitaret hominum. Nec tamen cessavit ab ejus vastacione, donec princeps Poloniæ ²⁸⁵⁵ Wladizlaus cum magna supplicatione præteriti et præsentis anni tributum usque ad unum solveret obulum; cujus census hæc summa fuit: 1000 marcæ argenti et 60 ²⁸⁵⁶ auri (644). Qui etiam dux idcirco civitates, quæ pertinent ad provinciam Kladsco ²⁸⁵⁷ nomine dictam, tradens filio ²⁸⁵⁸ suo Bolezlavo, committit eum per manus traditionem et fidei sponsonem duci Bracizlao, quatenus obsequendo suo avunculo a patre sibi creditam cum pace ²⁸⁵⁹ possideret provinciam. Ipse autem dux Wladizlaus dat sacramentum, quod tributum olim duce Bracizlao constitutum, 500 marcas argenti et 50 auri annuatim sibi pro concessa pace solveret determinato tempore.

2. Anno dom. inc. 1094, adhuc imperatore tercio Henrico ultra montes in Longobardia ²⁸⁶⁰ tractante imperialia ²⁸⁶¹ negotia, indicta est generalis synodus ab universis episcopis et principibus Romani imperii infra mediam quadragesimam in urbe Maguntina ²⁸⁶², ad quam dux Bracizlaus transmittit electos Cosmam et Andream episcopos, committens eos et tradens per manus palatino comiti jam sæpe dicto ²⁸⁶³ Rapotæ, rogans ut eos offerat Maguntino archiepiscopo ²⁸⁶⁴ ordinandos. Quo pro eis interveniente, et coram archiepiscopo et universali synodo testimonium perhibente, quod olim per imperatorem in urbe Mantua ²⁸⁶⁵ corroborata sit ²⁸⁶⁶ eorum electio, omnibus suffraganeis collaudantibus ordinati sunt Cosmas ²⁸⁶⁷ et Andreas episcopi 4 Idus Marcii ab archiepiscopo Moguntino nomine Routardo ²⁸⁶⁸.

3. Eodem anno fuit mortalitas hominum ²⁸⁶⁹, sed maxima ²⁸⁷⁰ in Teuthonicis partibus (645). Nam redeuntibus prædictis episcopis de Maguntia ²⁸⁷¹, dum transirent per quandam villam nomine Amberk ²⁸⁷², parrochiam ecclesiam ²⁸⁷³ quamvis satis amplam, quæ est sita extra villam, non potuerunt intrare, ut audirent missam, quia totum ejus ²⁸⁷⁴ pavementum usque ad unum punctum erat eadavere plenum. Similiter in urbe Kaker non fuit domus, ubi non essent tria aut quatuor cadavera hominum, quam prætereuntes non longe ab urbe in medio pernoctavimus campo. Eodem anno dux Bracizlaus in mense Septembri quandam matronam de Bavaria nomine Lukarth ²⁸⁷⁵ (646). Alberti comitis sororem ²⁸⁷⁶, duxit in uxorem. Item eodem anno et eodem duce jubente Cosmas episcopus 5 Kal. Octobris consecravit altare sancti Viti martiris ²⁸⁷⁷, quia monasterium adhuc non erat perductum ad ultimam manum.

4. Anno dominicæ incarnationis 1095, aquilonalis ²⁸⁷⁸ plaga per multas noctes in cælo apparuit rubicunda.

Anno dominicæ incarnationis 1096, 18 Kal. Maii ²⁸⁷⁹ jubente gloriosissimo duce Boemorum Bracizlao, a venerabili episcopo Cosma consecratum est monasterium sanctorum martirum Viti Wencezlai atque Adalberti. Eodem anno tanta fuit commotio ²⁸⁸⁰, immo divina compunctio in populo Hierosolimam proficiscendi, ut perpauci in Teuthonicis par-

VARIÆ LECTIONES.

²⁸⁴³ et add. 3. 4a. ²⁸⁴⁴ corr. A. ²⁸⁴⁵ cenas 4. 4a. ²⁸⁴⁶ quas deest 3. ²⁸⁴⁷ omisum 4a. ²⁸⁴⁸ ad 4. 4a. ²⁸⁴⁹ ut est 4. ²⁸⁵⁰ inanescentes manes 3, inanes cientes manes ac desunt 4. 4a. ²⁸⁵¹ exterminat 2b. ²⁸⁵² spectabilis A. expunct. al. manu superscriptum acceptabilis. ²⁸⁵³ in 4. ²⁸⁵⁴ Glogou 2b, 3, 4. ²⁸⁵⁵ quadraginta 1, 4a. ²⁸⁵⁶ Kladsco 2, Kladzko 3, Kladzco 4, 4a. ²⁸⁵⁷ in margine A. ²⁸⁵⁸ patre 2. ²⁸⁵⁹ posito A. sex expunctum. ²⁸⁶⁰ nuptialia 3. ²⁸⁶¹ Maguntia 2, 2b, 4, 4a. ²⁸⁶² al. man. in margine A. ²⁸⁶³ episcopo 3, 4a. ²⁸⁶⁴ Mantona 2, 4. ²⁸⁶⁵ esset 4, 4a. ²⁸⁶⁶ episc. C. et And. A. Cosma 2b, 4a. ²⁸⁶⁷ Rd'thardo 2. ²⁸⁶⁸ in Bohemia addunt 4, 4a. ²⁸⁶⁹ maxime 4. ²⁸⁷⁰ Magutia A. ²⁸⁷¹ Ainbeck 3, Hamberk 4, Bamberk 4a. ²⁸⁷² deest 4, 4a. ²⁸⁷³ erat A. expunct. ²⁸⁷⁴ Lukardam 2, 2b, 4, 4a. ²⁸⁷⁵ omisum 3, 4. ²⁸⁷⁶ in urbe Praga addunt 4, 4a. ²⁸⁷⁷ aquilonaris 4. ²⁸⁷⁸ Kal. Maii 3, desunt 4, 4a. ²⁸⁷⁹ christianorum addunt 4, 4a.

NOTÆ

(640) I. e. apparatus, pompas; cfr. quæ leguntur D lit Martinus Gallus, p. 82. Cfr. Palacky I, 340 et apud Suetonium in Caligula, c. 15.

(641) I. e. requiem.

(642) Glogau.

(643) Nimtsch.

(644) Vide supra II, 13 Aliter de eadem re retu-

D lit Martinus Gallus, p. 82. Cfr. Palacky I, 340 et Roepell I, 217.

(645) Cfr. Bernoldi chronicon ad annum 1094. Mon. Germ. SS. V.

(646) De ejus origine satis obscuro vid. Putschka IV, 72.

tibus et maxime in orientali Francia per urbes et villas remanerent ²⁸⁸⁰ coloni. Qui quoniam propter multitudinem exercitus una via simul ire non poterant, quidam ex eis per hanc nostram terram dum transirent, permittente Deo, irruerunt super Judeos, et eos invitos baptizabant, contradicentes vero trucidabant. Videns autem Cosmas episcopus contra statuta canonum hæc ita fieri, zelo justitiæ ductus frustra temptavit prohibere ne eos invitos baptizarent, quia non habuit qui eum adjuvarent. Nam dux Bracizlaus eo tempore cum omni exercitu suo in Polonia super ripam fluminis nomine Nizam ²⁸⁸¹, castro eorum destructo nomine Brido ²⁸⁸² (647), longe inferius ejusdem fluvii similiter ædificabat firmissimum castrum super altum scopulum, unde nomen traxit Kamenec ²⁸⁸² (648). Quod autem Judei non post multos dies rejecerunt a se jugum Christi, et spreverunt gratiam baptismi ²⁸⁸³ atque salutem fidei catholicæ, et iterum submiserunt colla jugo legis Mosaicæ, sed ²⁸⁸⁵ episcopi et prælatorum ecclesiæ poterat hoc ascribi negligentia. Jamque condito prædicto castro Kamenec, priusquam inde abiret dux Bracizlaus, Mutinam filium Bosa ²⁸⁸⁶ suum collateralem et secretarium ²⁸⁸⁷ apprehendens seorsum et multa exprobrans sibi, quibus ²⁸⁸⁸ sæpe eum offenderat, dixit: *Ego si non Deum offendere metuerem ²⁸⁸⁹, uti meritis es, profecto oculos ²⁸⁹⁰ tibi eruerem ²⁸⁹¹; sed nolo, quia grande nefas est corrumpere quod Dei digitus operatus est in homine.* Et permittens secum duos milites tantum ab aspectu suo et latere amovit eum, et mittens in Boemiam omnem ejus jussit infiscari substantiam. Nec mora, dum rediret, misit dux ²⁸⁹² manus, ut apprehenderent ²⁸⁹³ Bosey ²⁸⁹⁴, filium Cac, cognatum Mutinæ; semper enim illam nationem Wrissovici ²⁸⁹⁵ habuit exosam, quia sciebat eam superbam esse valde et dolosam. Quem cum apprehendissent statim, ut jussum fuerat, inpositus puppi cum uxore et duobus filiis relegatus ²⁸⁹⁶ est in Zribiam ²⁸⁹⁷, et exinde perrexit in Poloniam, et ibi invenit fratrem suum, Mutinam, quos dux Poloniæ satis recepit benigne.

5. Anno dominicæ incarnationis 1097, dux Bracizlaus vocans ad se Oudalricum filium Chonradi (649) jussit eum capere et misit in castrum Cladseo ad custodiendum.

Anno dominicæ incarnationis 1098, delatum ²⁸⁹⁸ est duci Bracizlao, quod quidam ex Judeis lapsi fuga, nonnulli furtim divicias suas subtraherent partim in Poloniam, partim in Pannoniam. Unde dux valde iratus, misit camerarium suum cum aliquibus militibus, ut eos a vertice usque ²⁸⁹⁹ ad talos ²⁹⁰⁰ expoliarent. Qui veniens convocat ²⁹⁰¹ ad se majores natu Judeos, et sic exorsus est ad eos:

*O gens progenita manzeribus ²⁹⁰² (650) Ismahelita,
Ut sibi dicatis dux mandat, cur fugiatis
Et partis ²⁹⁰³ gratis cur gazas attenuatis?
Interea quæcunque mea sunt, sunt mea cuncta.
Nullas de Solimis res diviciasve tulistis.
Uno pro nummo ter deni Vespasiano
Cæsare proscripti, sparsi sic estis in orbe.
Macri venistis, macri quo ²⁹⁰⁴ vultis eati.
Quod baptizati sitis, Deus est mihi testis.
Non me ²⁹⁰⁵ sed domino sunt ista jubente ²⁹⁰⁶ pa-
[trata.*

*Quod autem iterum relapsi estis in Judaismum,
Cosmas episcopus videat, quid inde agere debeat*

Dixerat hæc ex parte ducis, et statim irrumpentes everterunt domos, acceperunt thesauros et quicquid suppellectilis optimum invenerunt. Nihil nisi ²⁹⁰⁷ quod solum ²⁹⁰⁸ pertinet ad victum granum frumenti eis reliquerunt. O quantum pecuniæ eis miseris Judeis illa die ²⁹⁰⁹ est sublatum, nec ex succensa Troja tantum diviciarum in Euboyco littore fuit collatum.

6. Eodem anno 4 Idus Decembris (651) Cosmas episcopus migravit ad Christum. Fuit autem iste præsul humilis, simplex, patiens et multum misericors et illatas a quovis homine injurias æquanimiter sustinens, recognoscentibus suas culpas pius indultor, viduarum non surdus auditor, orphanorum non tardus adjutor ²⁹¹⁰, infirmantium sedulus visitator, ultimæ sortis non inmemor, exequiarum promptus exitit executor.

7. Post cujus obitum dux Bracizlaus habens curam animarum, et perpendens collatam sibi a Deo potestatem eligendi ecclesiæ sponsum, cœpit sollicitus et ²⁹¹¹ pervigil secum tacita mente suorum inspicere mores clericorum ²⁹¹², vitam et conversationem discutere singulorum, quem ex eis potissimum

VARIE LECTIONES.

²⁸⁸⁰ Permanerent 3. ²⁸⁸¹ Nizzam 3. ²⁸⁸² Brydo 2b. Byrdo 3. Bryd 4, 4a. ²⁸⁸³ Kamenez 2. Kamene 2b. Camener 3. ²⁸⁸⁴ beatissimi corr. al. man. baptismi A. ²⁸⁸⁵ sed omittunt A. 2b, 3, 4, 4a. ²⁸⁸⁶ Boza 2b. ²⁸⁸⁷ consecrarium 4, 4a. ²⁸⁸⁸ quia 2b. ²⁸⁸⁹ si non — timerem A. ²⁸⁹⁰ oculos prof. A. ²⁸⁹¹ eruerem tuos A. ²⁸⁹² rex 2. ²⁸⁹³ apprehenderet 3. ²⁸⁹⁴ Bozicy 2, Bosen 4, 4a. ²⁸⁹⁵ Vrsseuicz 2, Wryssouic 2b, Versouic 3; Wirssowic 4, 4a. ²⁸⁹⁶ revelatus corr. al. man. revectus A. ²⁸⁹⁷ Zbriam 3, Zirbiam 4, Zrbiam 4a. ²⁸⁹⁸ relatum 4, 4a. ²⁸⁹⁹ in margine A. al. man. ²⁹⁰⁰ plantas 4, 4a. ²⁹⁰¹ venientes vocat 4. ²⁹⁰² manseribus 2, mansoribus 3. ²⁹⁰³ partas 4, 4a, et corrector 2b. ²⁹⁰⁴ quoque 3. ²⁹⁰⁵ ne 2. ²⁹⁰⁶ jubente suat ista 2. ²⁹⁰⁷ deest 3. ²⁹⁰⁸ deest 2b. ²⁹⁰⁹ al. man. in margine A. ²⁹¹⁰ adjutor corr. al. atramento A. orphanorum n. t. a. desunt 3. In 4, 4a. post verba sedulus visitator inserta sunt. Pro adjutor 4a legit auditor. ²⁹¹¹ deest 2. ²⁹¹² et add. 3.

NOTÆ.

(647) Wartha in confiniis comitatus Glacensis et Silesiæ.

(648) Ad fluvium Nissam non procul a comitatu Glacensi castellum Camencium, postea cœnobium

ordinis Cisterciensis. SCHWARZ.

(649) Ducis Brunnensis.

(650) l. e. filiis scorti.

(651) Probante Necrologio Bohemico.

proveret ad ²⁹¹³ summum ²⁹¹⁴ sacerdotii gradum. Et quamvis ipse nosset inter suos ²⁹¹⁵, quid esset in quoquam ²⁹¹⁶ clerico ²⁹¹⁷, tamen recolens illud Salomonis dictum: *Omnia, fili* ²⁹¹⁸, *sue cum consilio* ²⁹¹⁹ (*Eccli. xxxii, 24*), advocat Wigbertum, suum per sororem generum, virum sapientem et in talibus negotiis eruditum valde et perspicacem, cui et ²⁹²⁰ ait: *Tu tempore patris mei regis* ²⁹²¹ *Wratislai semper in curia primus inter amicos fuisti, tu mores et vitam Boemorum perspexisti, tu non solum laicos, verum etiam clericos omnes* ²⁹²² *intus et in cute nosti, tuo consilio nunc episcopum eligere volo. Ad hæc* ²⁹²³ *heros in propria verba non inproprie respondit: Olim, inquit, dum rex pater tuus vixit, meum consilium valuit; nunc horum vivunt homines morum* ²⁹²⁴, *qui semetipsos putant aliquid esse, cum nichil sint, et quibus nullius nisi quod* ²⁹²⁵ *ipsi sapiunt placet* ²⁹²⁶ *consilium. Sed vos melius scitis, quod in tam sancto negotio, qui consulunt sanctæ* ²⁹²⁷ *ecclesie utilitati, vacuos decet esse ab ira et odio, a misericordia et amicitia* ²⁹²⁸, *nam ubi ista officiant animo, humana* ²⁹²⁹ *sullitur opinio* (652); *me autem nec alicujus amicitia obligat, nec misericordia supplantat, nec odium exagitat, nec ira inflammat, quo minus coram vobis eloquar justitiæ quod postulat ordo. Est patris tui et nunc tuus capellanus, quem vos melius nostis, nomine Hermanus. Hic semper fuit regis in servicio* ²⁹³⁰ *constans, in commissio fidelis, in legationibus agentis fidus executor, castus, sobrius, humilis et modestus, non* ²⁹³¹ *violentus* ²⁹³², *non ambitiosus, non elatus, et quæ prima est in clerico virtus, adprime literatus, et quantum spectat ad humanam opinionem, cernitur esse bonus vir et perfectus ad unguem* ²⁹³³, *si solummodo* ²⁹³⁴ *non obsit quod hospes sit. Tunc dux* ²⁹³⁵ *ammirans suam et ejus unanimum voluntatem, ait: Haud* ²⁹³⁶ *aliter cor tuum atque meum sapit. Et quia hospes est, plus ecclesie prodest; non eum parentela exhaust, non liberorum cura aggravabit, non cognatorum turba despoliabit* ²⁹³⁷ *quicquid sibi undecunque veniet, totum sponsa ejus et mater ecclesia habebit.*

Hic ergo faciam Pragensis episcopus ut sit.

Nec mora, convocatis primatibus terræ simul et prepositis ecclesiæ Boleslau in urbe ad placitum

A ²⁹³⁸ ducis, collaudante clero cuncto ²⁹³⁹ populoque favente, Hermanus promotione diaconus, præpositura Boleslavensi sublimatus, sublimiorem invitatus subrogatur ²⁹⁴⁰ ad episcopatus honorem. Facta est autem hæc electio anno dom. inc. 1099 pridie Kalendar. ²⁹⁴¹ Martii.

8. Et quia eodem anno (Apr. 10) imperator tercius ²⁹⁴² Henricus celebravit pascha Ratisbonæ (653), jussus est dux Bracizlaus cum electo suo illic venire, qui celebrato pascha in urbe Wissegrad, tertia die post octavam paschæ (Apr. 19) venit ²⁹⁴³ Ratisbonam. Qui quia ante festum caritativa præmiserat ²⁹⁴⁴ donaria tam cæsari quam ejus satrapis ²⁹⁴⁵, quotquot erant de ejus amicis in curia, obviam ei veniunt ad tria fere ²⁹⁴⁶ miliaria, et ita deducunt eum in ²⁹⁴⁷ civitatem eum ²⁹⁴⁸ magna honorificentia. Cujus ad primam ²⁹⁴⁹ petitionem cæsar confirmat Boemorum electionem, dans Hermanno anulum et virgam episcopalem. Item et hoc ²⁹⁵⁰ obtinuit precibus ²⁹⁵¹ apud cæsarem, ut ejus fratri Borivoy vexillum daret et eum Boemis omnibus qui cum eo venerant, assignaret, quo post obitum suum fratrem ejus ²⁹⁵² Borivoy sublimarent ²⁹⁵³ in ²⁹⁵⁴ solium (654).

9. Eodem anno idem ²⁹⁵⁵ dux Bracizlaus veniens cum exercitu in Moraviam, reedificat castrum Podivin ²⁹⁵⁶, et reddit id ²⁹⁵⁷, sicut antea fuerat, in potestatem Hermanni episcopi, atque ibidem in villa Zlaunica ²⁹⁵⁸ pentecosten (Mai. 29) celebravit. Deinde occurrens Pannonico regi Cholomanno ²⁹⁵⁹ in campo qui dicitur Luczko ²⁹⁶⁰, multa sunt ²⁹⁶¹ invicem concionati, placitantes ²⁹⁶² ad placitum utrarumque ²⁹⁶³ partium. Ac inter se immensis ²⁹⁶⁴ mutuatum datis muneribus, renovant antiqua amicitia et pacis ²⁹⁶⁵ fœdera et ea sacramentis confirmant. Ibi dux Bracizlaus suum electum Hermanum diaconum ²⁹⁶⁶ comittit Seraphim ²⁹⁶⁷ archiepiscopo ordinandum. Qui veniens ad sedem suam urbis Strigonie tempore quo sacri ordines celebrantur, 3 Idus Junii ordinat eum presbiterum, et me, quamvis indignum, similiter ad eundem promovit gradum. Dux autem, post habitum concilium rediens, castra metatus est juxta urbem Bruen ²⁹⁶⁸; erat enim valde iratus filiis patris sui Cen-

VARIÆ LECTIONES.

²⁹¹³ Al. manu superscr. A. ²⁹¹⁴ deest A. ²⁹¹⁵ inter suos alia manu in margine A. ²⁹¹⁶ quoque 2b. ²⁹¹⁷ hoc loco esset al. manu superscr. A. ²⁹¹⁸ deest 3. ²⁹¹⁹ et post factum non peniteberis add. 4. 4a. ²⁹²⁰ deest 2b. ²⁹²¹ deest 2b. ²⁹²² deest A. ²⁹²³ quem A. ²⁹²⁴ hominum mores 3. ²⁹²⁵ in margine A. ²⁹²⁶ corr. A. ²⁹²⁷ deest A. ²⁹²⁸ a mis. et amicitia desunt A. ²⁹²⁹ deest A. ²⁹³⁰ in margine A. ²⁹³¹ nec 2b. ²⁹³² violentus corr. violentus A. viol. 2b. ²⁹³³ corr. A. ²⁹³⁴ solum A. 2b, 3, 4. ²⁹³⁵ Bracizlaus addit 4a. ²⁹³⁶ aut corr. haud A. ²⁹³⁷ ita corr. A. et 2b despoliet tell. ²⁹³⁸ palatium 4, 4a. ²⁹³⁹ cunctoque populo 2b. ²⁹⁴⁰ rogatur 3. ²⁹⁴¹ II, 3, 4, 4a. ²⁹⁴² deest 2b. ²⁹⁴³ in addunt 4, 4a. ²⁹⁴⁴ præmisit 2b. ²⁹⁴⁵ corr. A. ²⁹⁴⁶ omittunt 4, 4a. ²⁹⁴⁷ ad 2b. ²⁹⁴⁸ al. man. superscr. A. ²⁹⁴⁹ immam 2b. ²⁹⁵⁰ hic 2b. ²⁹⁵¹ deest A. ²⁹⁵² corr. A. suum. ²⁹⁵³ sublevarent 2, 2b, 3, 4, 4a. ²⁹⁵⁴ ad 2b. ²⁹⁵⁵ ibidem 3. ²⁹⁵⁶ Podwin 2, Podiwin 2b, 4a. ²⁹⁵⁷ eum A. 2, deest 4. ²⁹⁵⁸ Zlaunica 2, 2b, Zlunica 3, Slivnica 4, Slaunica 4a. ²⁹⁵⁹ Cholomanno 2d, Colomanno 3, Colmanno 4. ²⁹⁶⁰ Luczo 4. ²⁹⁶¹ sibi in 2b. ²⁹⁶² deest A. ²⁹⁶³ utrumque 4. ²⁹⁶⁴ deest 2, 2b, 3. ²⁹⁶⁵ et pacis omittunt 4, 4a. ²⁹⁶⁶ episcopum A. diaconum tell. 1. ²⁹⁶⁷ Seraphim 4. ²⁹⁶⁸ Bruen 2b, Bruen 3.

NOTÆ.

(652) Sallust., Catilina c. 47.

(653) Vide Henrici IV diploma Ratisbonæ datum apud Boehmerum 1959.

(654) Quod factum est contra legem de regni successione a Bracizlao I constitutam, cfr. suora II, 15.

radi, Udalrico et Lutoldo ²⁹⁶⁹. Qui fugientes a facie ejus oppilaverunt se in ²⁹⁷⁰ munitis oppidis, et militentes tradunt ei cæteras civitates, timentes ne hostiliter devastaret terram. Interea dux Bracizlaus dispositis præsiidiis per civitates quas sibi tradiderant, et eas fratri suo Borivoy comittens, reversus est in Boemiam, Ottonis (655) autem filii Suatopluc ²⁹⁷¹ et Otto ²⁹⁷² cum matre sua Eufemia (656) multum obedientes duci erant et fideles. Item eodem annò (Dec. 25) dux Bracizlaus in nativitate Domini Bolezlaus per sororem sibi propinquum invitat ad convivium quod erat in urbe Satec dispositum, ubi in ipso festo, consentientibus omnibus comitibus Bohemæ, factus est Bolezlaus ensifer avunculi sui. Quem post festum dux remittens ad propria, dono ²⁹⁷³ dat sibi et constituit quatenus ensiferæ dignitatis pro ministerio ²⁹⁷⁴ ex tributo, quod pater suus Wladizlaus solvebat annuatim semper, 100 marcas argenti et 10 auri talenta habeat ²⁹⁷⁵.

10. Anno dominicæ incarnationis 1100, dux Bracizlaus quibusdam referentibus habens compertum pro certo, quod imperator in urbe Maguntia pascha (Apr. 2) celebrare vellet, optimum ratus fore ut illuc electum suum ²⁹⁷⁶ Hermannum mitteret, qui et munera sua cæsari deferret et quam expectabat a magistro suo benedictionem acciperet, et committens cum Wiberto, qui similiter debuit interesse cæsaris palatio, rogat ut in ²⁹⁷⁷ omni suo faveret negotio tempore oportuno. Sed quoniam archipræsul Routhardus simoniaca hæresi infamatus, relicta Maguntia hisdem temporibus ²⁹⁷⁸ morabatur in Saxonia, jubente imperatore et collaudantibus omnibus suffraganeis Maguntinæ ²⁹⁷⁹ ecclesiæ, a cardinali Rouperto, Clementis papæ apocrisario, qui forte ibi aderat, ordinatus est ²⁹⁸⁰ Hermannus ²⁹⁸¹ episcopus in octavis paschæ 6 ²⁹⁸² Idus Aprilis.

11. Eodem (657) anno admirabile et seclis commemorabile quod divina gratia per merita sanctissimæ ²⁹⁸³ matris ²⁹⁸⁴ Ludmilæ ²⁹⁸⁵ dignata est revelare miraculum, uti ipsi vidimus, vestræ caritati

A pandimus. Nam domina abbatissa (658) Windelmuth, famula Deo devota, ecclesiam sancti Petri apostoli, sitam in territorio ejusdem monasterii cui præerat, ex vetustate a fundamento dirutam usque ad perfectionem deducens reedificavit. Quam ut consecraret præsul ²⁹⁸⁶ cum impetrasset abbatissa, dum ex more reliquias sanctorum collocat in pixide, inter aliâ obtulit domina præsuli pannum unius palmæ latum, quem acceperat de peplo sanctæ Ludmilæ, rogans ut similiter inter reliquias sanctas ponat eum in pixide. Tunc præsul quasi indignans ait: *Tace, domina, de ejus sanctitate! dimitte animum* ²⁹⁸⁷ *aviam* ²⁹⁸⁸ *quiescere in pace.* Ad hæc ²⁹⁸⁹ abbatissa, *Noli, inquit* ²⁹⁹⁰, *domine, noli* ²⁹⁹¹ *talia dicere; multa enim Deus per ejus merita cottidie operatur* *magnalia.* Mox jussu præsulis sartago affertur ²⁹⁹² magna, prunis ardentibus plena, ubi invocato sanctæ Trinitatis nomine, præsul iniecit pannum super flammivomos carbones. Mira res, funiculus et flammicula circa pannum emicuit, sed minime nocuit. Et hoc etiam magni fuit in augmentum miraculi, quod propter nimium ardorem diu non potuit pannus de flammis eripi, et tandem ereptus sic visus est integer et firmus, ac si eadem die foret textus. Quo tam evidenti præsul et omnes nos percussi miraculo, lacrimas fundimus ²⁹⁹³ præ gaudio, et gratias retulimus Christo. Dedicata est autem ecclesia in honore sancti Petri apostoli ²⁹⁹⁴ 5 Non. Octobris.

12. Item ejusdem anni 15 Kalend. Novembris C Borivoy, frater ducis Bracizlai, in urbe Znogen ²⁹⁹⁵ (659) faciens permagnificum convivium, duxit uxorem nomine Helbirk ²⁹⁹⁶ (660), orientalis marchionis Lupoldi (661) sororem. Et quia hisdem diebus filius Conradi Lutoldus ²⁹⁹⁷ per concessum Gotfridi ²⁹⁹⁸ (662) admissus in castrum Rakouz (663), multas Borivoy inferebat injurias, singulis noctibus devastans ejus villas, et refugium habens in prædictum castrum, unde dux Bracizlaus valde iratus iterum coadunato exercitu movit castra in Moraviam, volens ulcisci fratris injuriam. Sed prius mittit ad Gotfridum obtestans eum per anti-

VARIE LECTIONES.

²⁹⁶⁹ Luitoldo 2b, 5. ²⁹⁷⁰ deest 3. ²⁹⁷¹ Zwatoplik 2, Zuatoplyk 2b, Zuatopluk *rell.* ²⁹⁷² ita A. Ottek 3, Ottik *rell.* ²⁹⁷³ dona 2b, 3, 4, 4a. ²⁹⁷⁴ ni *superscr. al. man. A.* ²⁹⁷⁵ habebat *corr. habeat* A. ²⁹⁷⁶ suum *el. A.* ²⁹⁷⁷ deest 4, 4a. ²⁹⁷⁸ diebus 2, 2b 3, 4, 4a. ²⁹⁷⁹ Maguncie A. ²⁹⁸⁰ dominus *inserunt* 4, 4a. ²⁹⁸¹ ermannus A. ²⁹⁸² VII, A. ²⁹⁸³ sanctissima 3. ²⁹⁸⁴ mris 1. ²⁹⁸⁵ Luidmillæ 3. ²⁹⁸⁶ deest 4. ²⁹⁸⁷ avum 3, dominam 4a, deest 4. ²⁹⁸⁸ deest A. ²⁹⁸⁹ desunt A. ²⁹⁹⁰ abbatissa *h. l. A.* ²⁹⁹¹ noli *dom. A.* ²⁹⁹² offertur 2b. ²⁹⁹³ lacrymis fundimur 2, fundimus 4. ²⁹⁹⁴ VI, 3. ²⁹⁹⁵ Znoyem 3. ²⁹⁹⁶ Helbyrk 2, Helluck 3, Kerberk 4, 4a. ²⁹⁹⁷ Luitoldus 2b, Lutholdus 4a. ²⁹⁹⁸ Godfridi 3.

NOTÆ.

(655) Ducis Olomucensis.

(656) Erat filia Beke I regis Hungariæ.

(657) Patet ex sequentibus Ludmillam a. 1100 nondum inter sanctarum numerum sine ulla contradictione receptam fuisse.

(658) Monasterii S. Georgii.

(659) Znavm.

D (660) Cfr. Chron. Claustroneoburgense apud Pezium.

(661) Sancti, filia Leopoldi Pulchri.

(662) Frater, ut videtur, Adalberonis episcopi Wirceburgensis, filius Arnoldi comitis qui castrum Lambacense ad Trunam tenebat. Cfr. Vita Adalberonis Pez. II, 7.

(663) Retz in Austria.

que amicitiae³⁰⁰⁰ foedera, quo³⁰⁰⁰ sibi Lutholdum A aut vinetum mittat³⁰⁰¹, sine mora, aut de castello suo eum expellat eadem hora. Quod cum non lateret Lutoldum, castellanis per fraudem foras exclusis, ipse cum suis militibus vi obtinuit castrum. Tunc Godfridus³⁰⁰² cum legatis, qui ad eum missi fuerant, occurrit duei juxta oppidum Wranov, et coram omnibus clamat Lutoldum perfidum esse et reipublicae inimicum; castrum vero sibi³⁰⁰³ sub fide amicabiliter³⁰⁰⁴ praestitum, jam hostiliter ad expugnandum postulat ducis³⁰⁰⁵ auxilium. Cujus petitioni dux non abnuens admovit exercitum urbis per circuitum, ubi per sex ebdomadas vi summa nocte et die conseritur pugna, donec fames, quae firmas expugnat urbes (664), praevaluit in castris. Ea³⁰⁰⁶ victus Lutoldus et bello fractus noctu clam elapsus vix solus aufugit, omissis³⁰⁰⁷ ibi³⁰⁰⁸ suis militibus³⁰⁰⁹, qui facto mane semetipsos et castrum tradunt in manum ducis. Interea dum haec pugna geritur Paulic³⁰¹⁰, filius Marquardi³⁰¹¹, praedagogus Wladizlai, sagittatus moritur, item Dobes³⁰¹², filius Lstimir³⁰¹³, dum

Per vicem suam servat vigilias noctis, occiditur. His duobus amissis et reddita urbe Godfrido, dux victor cum suis remeat in Boemiam.

13. Jamque Christi nativitate adpropinquante, et propter venacionem in villa Stibecna³⁰¹⁴ duce morante, quadam die inter prandendum fertur dixisse dux³⁰¹⁵ ad quendam venatorem³⁰¹⁶, qui non longe ab eo ad quartam sedebat mensam: *Heus Cucala! putas me nescire, quis sit inter vos qui³⁰¹⁷ me quaerit interficere?* Et ille, sicut homo erat vehemens, in verbis, clamat³⁰¹⁸: *Procul Deus hoc avertat nec tuus oculus parcat, quin ipse cicius occidatur qui talia machinatur.* Ad haec dux: *Ah³⁰¹⁹! bone vir, ait, nulli fas est evitare inevitabile fatum.* Postera autem die (Dec. 21), quia sancti Thomae apostoli erat vigilia, mane audita missa in venatum, et cum in nocte jam rediret, occurrunt ei ante villam apparitores cum laternis et facibus³⁰²⁰. Moxque Lorek³⁰²¹, impius latro missus a diabolo, prosilit ex latibulo praecinctus gladio, et ut fortius valuit, inter ipsa illa ducem³⁰²² percussit venabulo³⁰²³. Non aliter dux³⁰²⁴ cecidit in medio luco³⁰²⁵, ac,

Si clarus Lucifer caelo cecidisset ab alto.

Advolat extemplo³⁰²⁶ lugubris turma suorum, et extracta hasta³⁰²⁷ seminecem levant ducem. Ille autem minister Satanae, dum accelerat fugam per noctem opacam, praecipitatur cum equo in cisternam,

Quam praiceps torrens decurrens fecerat ymbre.

Incertum est utrum ipse manu sua an gladius lapsus de vagina ita eum praecidit per³⁰²⁸ medium alvum, ut omnia sibi effluerent exta. Fit tumultus per villam, alii insiliunt equos, alii cum armis huc et illuc³⁰²⁹ discurrent, investigantes tanti mali machinatorem. Mox quidam invenit eum semivivum, et quamvis satis ad mortem habuit³⁰³⁰ vulnus, tamen amputat ense caput ejus dicens:

Inferni furvas³⁰³¹ non insons ibis ad umbras,

Et Cereris³⁰³² genero mea facta referre memem-
[to (665)]

Dux autem³⁰³³, licet in tanto dolore sit positus et morore, illa nocte et insequenti die non relaxabat spiritum et ora a laude Dei, nunc lacrimosam poenitentiam offerendo, nunc³⁰³⁴ sua peccata confitendo tam episcopo Hermanno quam aliis sacerdotibus Dei. Tributum autem quod eo tempore fuit de Polonia allatum, et quicquid in sua invenit³⁰³⁵ camera, per manus episcopi fecit dari³⁰³⁶ per monasteria. Et cum disposuisset omnia quae erant disponenda pro anima: *Dare, inquit, filiolo meo lituum meum et jaculum, cetera non est meum sibi dare, quae Deus posuit in sua potestate.* Et ita³⁰³⁷ in sequenti nocte post gallicinium inter manus sacerdotum 11 Kal. Januarii, velud bonus Dei³⁰³⁸ athleta, utramque hominis substantiam in sua divisit exordia, quem procul dubio credimus aut jam³⁰³⁹ accepisse aut jam³⁰⁴⁰ accepturum coelestia consortia. Cujus feretrum unus ex clero sequens usque ad sepulchrum, hujusmodi planetum³⁰⁴¹ iterabat dicens: *Anima Bracizlai sabaoth adonay vivat expers thanaton Bracizlaus yskiroi.*³⁰⁴² (666). Mira res, sic fletu suo clerum et populum concitabat³⁰⁴³ ad fletum, ut dum fleres magis flere velles. Sepultus est autem cum maximo planetu suorum in polyandro³⁰⁴⁴ sancti Wencezlai ecclesiae forinsecus ante portam a sinistris, uti ipse disposuerat. Ubi soror ejus Ludmila, Deo devota famula³⁰⁴⁵, supra testudines construxit ar-

VARIAE LECTIONES.

³⁰⁰⁰ Fidei A. ³⁰⁰⁰ quod 4. ³⁰⁰¹ corr. A. ³⁰⁰² Godfridus 4. ³⁰⁰³ deest 3. ³⁰⁰⁴ amic. sub fide A. ³⁰⁰⁵ in addit 2. ³⁰⁰⁶ victa add, 4 victoria add. 4a ³⁰⁰⁷ amissis 3. ³⁰⁰⁸ omnibus corr. ibi A. ³⁰⁰⁹ mil. suis A. ³⁰¹⁰ Paulik 2. 2b. 3. 4. 4a. ³⁰¹¹ Markwardi 2. ³⁰¹² Doles 3. ³⁰¹³ Lyztimir 2. Istimir 3. Lztimir 4. 4a. ³⁰¹⁴ Stibeczna 2. Stebna 2b. Sebecna 3. Shenena 4. 4a. ³⁰¹⁵ dux duxisse A. ³⁰¹⁶ deest 4. 4a. ³⁰¹⁷ qui inter vos A. ³⁰¹⁸ proclamat 4. 4a. ³⁰¹⁹ Ach ach 4. ³⁰²⁰ fascibus corr. facibus A. et armis addunt 4. 4a. ³⁰²¹ Lork 2. Lark 4. 4a. ³⁰²² Bracizlaum add. 4. 4a. ³⁰²³ corr. A. ³⁰²⁴ Bracizlaus add. 4. 4a. ³⁰²⁵ luto A. 2. 2b. 4. ³⁰²⁶ extemplo A. ³⁰²⁷ asta A. ³⁰²⁸ in 2. ³⁰²⁹ et hoc loco A. illicque 4. ³⁰³⁰ habuerit 2b. ³⁰³¹ furias A. furnas 4. 4a. ³⁰³² ceris A. al. man. suspenscr. Cereris. ³⁰³³ Bracizlaus add. 4. 4a. ³⁰³⁴ nunc — confitendo al. manu in margine A. ³⁰³⁵ invenit in sua A. ³⁰³⁶ dare 3. 4a. ³⁰³⁷ sic 3. ³⁰³⁸ dei bonus A. ³⁰³⁹ deest 3. ³⁰⁴⁰ omittunt A. 4. 4a. ³⁰⁴¹ planetu 3. ³⁰⁴² yskyros 3. yschyros 4. 4a. ³⁰⁴³ ciebat 2. 2b. 3. 4. 4a. ³⁰⁴⁴ podiandro A. polyandrio 3. ³⁰⁴⁵ fam. Deo dev. A.

NOTE

(664) Cfr. Lucan., Phars. IV, 410.
(665) Virg., Aen. II, 549.

(666) ἰσχυρός.

cuatam in honore sancti Thomæ apostoli capellam, A et constituit ut cotidie ibi celebraretur missa pro defunctis. Et quoniam statim percerebuit fama in populo, ducem ³⁰⁴⁶ esse interfectum Bosey ³⁰⁴⁷ et Mutinæ consilio, quos antea expulerat dux ³⁰⁴⁸ de regno suo, dubitari a quibusdam solet utrum son-
 cior ³⁰⁴⁹ sit qui consilium dat, an qui consentit ut faciat; sed revera uterque reus, veruntamen son-
 cior is est qui homicidium consiliatur, quia et se ipsum de alium [sic] eriminatur. Ergo vos Bracizlaum occi-
 distis, qui ut occideretur, consilium dedistis. Mittunt ilico præsul et comites cum festinatione in Mora-
 viam ad Borivoy legatum ³⁰⁵⁰, quo acceleret sibi a cæsare olim ³⁰⁵¹ datum totius Boemiæ accipere ducatum. Qui festinus veniens in ipsa die (Dec. 25) nati-
 vilitatis Christi omnibus simul faventibus intro-
 mizatur. Tunc Cillenia ³⁰⁵² delet ³⁰⁵³ omnino sua ³⁰⁵⁴ vestigia, quæ vix impressa reliquerat ³⁰⁵⁵ in Boemia, cum exosa terras peteret coelestia. Justitia enim erat Boemorum, ut semper inter principes eorum major natu solio potiretur in principatu.

14. Anno dominicæ incarnationis ³⁰⁵⁶ 1101 ³⁰⁵⁷, Uodalricus et Lutoldus, filii Conradi, expulsis præ-
 sidiis de ³⁰⁵⁸ Moravia, quæ ibi Borivoy abiens reli-
 querat ob custodiam, rehabuerunt civitates suas, similiter Fosey et Mutina redeunt de Polonia, quibus duce Borivoy non ex corde, sed pro necessitate tem-
 poris concedente gratiam suam, ³⁰⁵⁹ recipiunt civi-
 tates suas quas antea habuerant, Bosey Satec, et Mutina Lutomerice ³⁰⁶⁰.

15. Eodem anno Uodalricus adit ³⁰⁶¹ imperatorem in urbe Ratisbona, et cum per amicos sollicitat ³⁰⁶² precibus et fatigat immensis promissionibus, quo sibi restituat injuste ³⁰⁶³ præreptum ³⁰⁶⁴ a fratre suo juniore (667) Borivoy Bohemiæ ducatum. A quo cæsar accepta pecunia dat sibi ³⁰⁶⁵ ducatus insignia et vexillum; sed in ducem eligendi obtentum ponit in arbitrio Boemorum. Tunc Uodalricus mittens lega-
 tum valde disertum ³⁰⁶⁶ virum, Neusse ³⁰⁶⁷ nomine, filium ³⁰⁶⁸ Dobremil, arguit fratrem suum Borivoy, increpat comites et minatur eis, jactat se esse ætate majorem, et secundum patriæ morem debitum, sibi

injusto ³⁰⁶⁹ sublatum per fratrem juniorem (668) poscit principalis sedis honorem. Qui quamvis justam causam habeat ³⁰⁷⁰, tamen frustra caudam captat ³⁰⁷¹, cum cornua ³⁰⁷² amittat ³⁰⁷³. Sic Uodalricus fratrem ³⁰⁷⁴ suum Borivoy jam ³⁰⁷⁵ confirma-
 tum in solio tarde nititur pelleré de regno. Postquam vero suo referente legato animadvertit Uodalricus, nec fratrem suum cedere solio, nec comites acquiescere suo consilio, hoc solum obtinuit precibus, ut cæsaris per licentiam liceat ³⁰⁷⁶ sibi debitam vi invadere ³⁰⁷⁷ provinciam; cujus ³⁰⁷⁸ mox associantur in contubernium viri in rebus bellicis strenui, Sigardus comes de oppido Sala, et ejus frater Frisingensis ³⁰⁷⁹ episcopus nomine ³⁰⁸⁰ Uodalricus (669), atque suus per sororem gener nomine Fridricus.

B Quorum succenderat animum ad belli studium promittens eis aureos montes, et pollicitans suos esse fautores omnes Boemiæ natu majores. Præterea ³⁰⁸¹ undecunque potuit, non paucos sibi in auxilium acquirit Teutonicos, qui pro sui stulticia æstimabant in Boemia auri et argenti pondera fore in plateis sparsa et exposita. Quibus insimul coadunatis, Uodalricus cum fratre ³⁰⁸² Lutoldo ³⁰⁸³ Augusto mense intrant partes Boemiæ, sed sinistro homine. Nam Borivoy collecto exercitu occurrens eis castra metatus est ³⁰⁸⁴ supra duos colles juxta oppidum Malin (670) ³⁰⁸⁵, paratus in crastinum cum eis ³⁰⁸⁶ comittere bellum. Teutonici vero non longe ex altera ³⁰⁸⁷ parte rivuli Vysplisa ³⁰⁸⁸ applicuerunt castra, ita ut uterque ab utrisque possit ³⁰⁸⁹ videri exercitus. Qui postquam animadverterunt unanimum esse cum ³⁰⁹⁰ duce Borivoy, ³⁰⁹¹ constanciam Boemorum, inquit Uodalrico: *Ubi sunt illi Boemiæ natu majores, quos dicebas tuos esse fautores? Recte mentitus es in caput tuum, et nos decepisti atque in magnum deducisti periculum.* Reverti volunt, sed nequeunt, quia eadem via post illos Suatopluk ³⁰⁹² cum fratre suo Ottone ducens secum duas scaras veniebat duci Borivoy in auxilium. Quid facerent? Magna undique ³⁰⁹³ coartati ³⁰⁹⁴ angustia, per angustam viam et nimis artam semitam, qua itur trans silvam ad Gabr ³⁰⁹⁵ (671), turpem noctu maturaverunt fugam. Ibi episcopus

VARIE LECTIONES.

³⁰⁴⁶ Bracizlaum 4. ³⁰⁴⁷ Bözsey 2. et sic deinceps. ³⁰⁴⁸ dux exp. A. ³⁰⁴⁹ deest 3. ³⁰⁴⁹ sanctor 2. in textu, sed in margine manu antiqua correctum sontior. ³⁰⁵⁰ legatos 4. 4a. ³⁰⁵¹ olim sibi a cæsare A. 2b. 3. 4. 4a. ³⁰⁵² Cyllenia 2b. 3. 4. 4a. ³⁰⁵³ dolet A. ³⁰⁵⁴ deleta al. manu superscr. A. ³⁰⁵⁵ liquerat A. ³⁰⁵⁶ Christi 2. ³⁰⁵⁷ Mill. CII. A. falso. ³⁰⁵⁸ in A. ³⁰⁵⁹ deest 4. 4a. ³⁰⁶⁰ Liutomierzie 2. Lutomerice 3. 4a. ³⁰⁶¹ adiit 4. 4a. ³⁰⁶² salutit 2. ³⁰⁶³ omissum 2. ³⁰⁶⁴ præreptum corr. præreptum A. præreptum 2. 2a. 2b. 4a. ³⁰⁶⁵ sibi tradat in margine al. man. corr. tradit A. ³⁰⁶⁶ disertum valde omissio legatum 4. 4a. ³⁰⁶⁷ Neussa 4. 4a. ³⁰⁶⁸ deest 4. 4a. ³⁰⁶⁹ projuste 2. ³⁰⁷⁰ habeas 2b. 3. 4. ³⁰⁷¹ — tas rell. et A. corr. — tal. ³⁰⁷² cornu 3. ³⁰⁷³ al. manu A. ³⁰⁷⁴ deest 3. ³⁰⁷⁵ deest 4. 4a. ³⁰⁷⁶ invaderet omissio vi 4. 4a. ³⁰⁷⁷ cui 2b. ³⁰⁷⁸ Frisingensis 2. ³⁰⁷⁹ et 5. ³⁰⁸⁰ propterea 4. 4a. ³⁰⁸¹ suo add. 2b. ³⁰⁸² Lutholto 1. ³⁰⁸³ metati sunt 4. ³⁰⁸⁴ Malyn 1. ³⁰⁸⁵ illis 4a. ³⁰⁸⁶ alia 2. 2b. 4. 4a. ³⁰⁸⁷ Wyzplisa 1. 2b. Wyzpliza 2. Wzalsa 3. Wzlipisa 4. Wzlypsa 4a. ³⁰⁸⁸ posset A. ³⁰⁸⁹ deest 1. ³⁰⁹⁰ Boryvoy 1. ³⁰⁹¹ Zuatoplik 1. ³⁰⁹² unde 3. ³⁰⁹³ coartari A. ³⁰⁹⁴ ARGABU 1.

NOTÆ.

(667) Eos fratres non fuisse nemo non videt. De quo loquendi usu vid. Pubitschka IV, 101.

(668) l. e. hoc loco juniorem filium patrum.

(669) Inter Frisingenses episcopos illius temporis Uodalricum non inveniri observavit Schwarz; illo munere Heiaricum functam es e annis 1098 usque

1137, qui erat Friderici comitis de Pilstein fratris, probat tabula quadam apud Meichelbeck Hist. Fri sing. I, 2 n. 1282.

(670) Ubi hodie sita est urbs Kuttenberg.

(671) Haberi quo itur in Moraviam.

Frisensis ³⁰⁹⁸ amisit capellam suam (672), ibi pro-
pter difficilem viam omnem ³⁰⁹⁶ exercitus cum rebus
usualibus projecit sarcinam. Mane autem facto adve-
nientes Boemi, hoste carentia ³⁰⁹⁷ diripiunt spolia.
Erant autem illo tempore Borivoy et Suatopluk con-
cordes et ad invicem unanimes, sed unde orta sit
inter eos discordia, parum superiora repetens
exordia, referam pauca.

16. Anno dominicæ incarnationis 1102 ³⁰⁹⁹, Wla-
dzlaus dux Poloniæ habens duos filios, unum de
concupina progenitum, nomine Sbignev ³⁰⁹⁹, alte-
rum ex Juditha Wratislai regis filia editum, nomine
Bolezlaum, hos inter ³¹⁰⁰ suum regnum ³¹⁰¹ dividit
per medium (673); sed quoniam juxta vocem domi-
nicam, omne regnum in se ipsum ³¹⁰² divisum de-
solabitur (*Luc. xi, 17*), et domus supra domum ca-
det, et sicut vulgo dicitur, duo catti uno ³¹⁰³ sacco
capti ³¹⁰⁴ insimul esse non possunt, anno dominicæ
incarnationis 1103 Sbignev post obitum patris mox
contra fratrem suum sumit arma, et promittens pe-
cuniam associat ducem Borivoy sibi ³¹⁰⁵ in auxilium.
Qui statim misit post Zuatopluk ³¹⁰⁶ in Moraviam, et
convenientes simul castra metati sunt juxta oppi-
dum Recen (674). Quod audiens Bolezlaus mittit ³¹⁰⁷
pedagogum ³¹⁰⁸ suum Skribimir ³¹⁰⁹ (675), et rogat
ducem Borivoy ut sit memor affinitatis, se ³¹¹⁰ sibi per
Judiam, ejus sororem, dicit propinquiorem; et insu-
per offert ei ³¹¹¹ ad manum 10 marsupia 1000 mar-
cis plena. O pecunia tocius mali ³¹¹² regina, fraudis
amica, fidei hostis et inimica! Tu justiciam com-
primis, recta judicia subvertis. Te corrupti Gra-
bissa et Protiven ³¹¹³, ducis Borivoy consilarii, com-
pellunt ipsum ducem fidem ³¹¹⁴ Sbignev promissam
abnuere. Qui statim accepta ³¹¹⁵ pecunia reversus
est ad propria ³¹¹⁶, et quia nec unum obulum dedit
Zuatopluk, indignatus valde et succensus ira disce-
dens fertur dixisse: *Incendium meum ruina* ³¹¹⁷
extinguam (676).

17. Anno dominicæ incarnationis 1104, Johannes

(677) electus est in episcopum Moraviæ. Eodem
anno mittit Suatopluk in Boemiam indagatores ne-
quitie, delatores justiciæ, seminatores ³¹¹⁸ discor-
diæ et omnium malarum arcium inventores,
qui ³¹¹⁹

Possent unanimes armare in prælia fratres (678).

Hi ferè universas Boemiæ civitates circumfrentes alios
pecunia corrumpunt, alios muneribus, alios pro-
missionibus obligant, et quos sciebant novarum
rerum avidos, aut dignitatibus privatos, aut ver-
satiles et animo inconstantes, omnes ³¹²⁰ suis ver-
suciis asciscunt ³¹²¹ in partes Suatopluk ducis. His
ita patris ³¹²², anno dominicæ incarnationis 1105,
sole morante in decima parte Libræ, intra Zua-
topluk cum suo comitatu ³¹²³ Boemiam, et occurrunt sibi
perfidorum agmina, quidam vero ex eis expectant
ut eum aperta janua urbis Pragæ recipiant infra-
mœnia. Sed prius eadem die dux Borivoy valde di-
luculo veniens præoccupat urbem, et ponit in ea
fortia præsidia atque episcopo Hermanno eam ³¹²⁴
comittens, se cum suis ad Vissegrad contulit. Et
ecce Zuatopluk ³¹²⁵ ordinatim ³¹²⁶ pulchre instructis
cum sex legionibus apparet in campo, et quia nul-
lus obviam sibi venit ab urbe, incertus et dubius
parum substitit, et mox transvadantes ³¹²⁷ fluvium
Whitavam infra villam quæ dicitur Bubni ³¹²⁸ (679),
applicuerunt urbi, sed inveniunt clausas portas et
super muros fortiter resistentes milites. Ibi a quadam
ancilla super muros astanti turpiter confusi, eadem
via repedantes figunt tentoria inter utrasque urbes,
in loco ubi sabbato sunt mercimonia (680), æsti-
mantes quod ex utraque urbe sui conjuratores illa
nocte confluerent ad eos. Quod cum minime fecis-
sent, mane facto coetu convocato Suatopluk sic
orsus est ad eos: *Quamvis non vacet modo ut prolixo*
utar alloquio, pro re tamen pauca loquar, ne mortis
occasionem timere alicui videar. Timidis enim et igna-
vis, quibus misera vita ³¹²⁹ *habetur* ³¹³⁰ *suavis, aptis-*
sima mors est, forti autem ³¹³¹ *viro mortem subire in*

VARIÆ LECTIONES.

³⁰⁹⁸ Oudalricus inserunt 4. 4a. ³⁰⁹⁶ omnis 3. 4. 4a. ³⁰⁹⁷ carentes, 2b. ³⁰⁹⁸ Mill. C. III. A. ³⁰⁹⁹ Izbi-
gnen 1, ita et deinceps; Zbingnen 3, Zpitignen 4, 4a. ³¹⁰⁰ inter hos A. ³¹⁰¹ regnum s. A. ³¹⁰² ipso 2b.
omittit 4a. ³¹⁰³ in uno A. ³¹⁰⁴ positi A. ³¹⁰⁵ at. manu superscr. A. ³¹⁰⁶ Zuatopluc 1. ³¹⁰⁷ ad inserunt 2,
4a. ³¹⁰⁸ legatum A. ³¹⁰⁹ Zribimir 1, Zkrybimir 2, Zkribimir 2b, Zkarbimir 3, Zkrbimir 4, 4a. ³¹¹⁰ sui
corr. se A. ³¹¹¹ sibi 2b. ³¹¹² mundi 5. ³¹¹³ Protyven 1, Protiwen 2, 2b, 3, 4, 4a. ³¹¹⁴ fidei 2. ³¹¹⁵
fide 1, expunctum. ³¹¹⁶ patriam A. ³¹¹⁷ rugina corr. ruina A. ³¹¹⁸ nequitie et erasa A. ³¹¹⁹ quique 1.
³¹²⁰ omnibus corr. omnes 1. ³¹²¹ afficiunt 1. ³¹²² Zuatopluk repetit 1. ³¹²³ exercitu 4, 4a. ³¹²⁴ ea 2, 2b,
3, 4, 4a. ³¹²⁵ Hic desunt nonnulla annotavit sæc. XVII manus in margine 1, desiderantur duo, ut vi-
detur, folia quæ continebant sequentia usque cap. 21, ad verba corruptus et avarus etc. ³¹²⁶ ornatim A.
³¹²⁷ transuadentes 3. ³¹²⁸ Bubni 2, 2b, 3. Burni 4, 4a. ³¹²⁹ captus oculis et mentula est privatus, hæc
verba in textu A. sed expuncta. ³¹³⁰ videtur 4, 4a. ³¹³¹ alia manu superscr. A.

NOTÆ.

(672) Vasa et ornamenta sacra quibus sacerdotes
ad sacra peragenda utuntur, itemque capsula qua
reliquiæ sanctorum asservantur. Schwarz.

(673) Sbigneo a patre data erat Masovia, Bolezlao
regni sedes principales in Cracovia, Sandomiria et
Wratislavia, ut refert Martinus Gallus II, 8. De
dissensione fratrum efr. ibidem II, 24.

(674) Rützen, in regione Troppaviensi.

PATRO CLXVI.

(675) Apud Martinum Gallum Skarbimirus pala-
linus.

(676) Sallust., Catil. 31.

(677) Tertius.

(678) Virg., Æn. VII, 535.

(679) Buben.

(680) In dextra ripa Moldavæ, in ea Pragæ urbis
parte ubi hodie sunt sepulcra Judæorum. Palacky
I, 353.

prælio dulcius est nectare liquido. Nam ego olim mecum A deliberavi aut potiri pane et honore potiori, aut pugnando honestæ succumbere morti. Sed (681) vobis sola nunc est mors ista cavenda, ne quis vestrum captus et manibus post terga ³¹³² ligatus ³¹³³, atque spectaculum hostibus factus, veluti bos ad victimam ductus, cadat securi peremptus. Victis enim una ³¹³⁴ est victoria et digna laude memoria, ne incruenta hostibus contingat victoria ³¹³⁵. Dixerat, et continuo cum suo comitatu vertens iter ³¹³⁶ Moraviam, sic fatur Wacek ³¹³⁷ ad comitem: O miserabilis fortunæ conditio, qua ³¹³⁸ nunc cogor ³¹³⁹ humi residere ut noctua, qui visus ³¹⁴⁰ eram veluti agilis aquila ascendisse ³¹⁴¹ fere usque ad nubila. Cui Vaeko: Non ³¹⁴² te, inquit, domine ³¹⁴³ mi, frangat ista adversitas, quam cicius felicius sequetur ³¹⁴⁴ prosperitas, quia et solis post ^B aquæ ³¹⁴⁵ nubem magis nitet claritas. Talis enim vicissitudo omnium rerum est in mundo. Quos abeuntes dux Borivoy cum suis prosequitur ³¹⁴⁶, et quamvis septies plus de militibus habebat, tamen non audeat cum eis committere prælium, quia timuit suorum ³¹⁴⁷ perfidiam, ne sua castra deserentes ad hostium se transferant miliciam. Prosecutus est autem eos a longè usque ad introitum silvæ (682).

18. Anno dominicæ incarnationis 1106, inventore discordiarum diabolo seminante discordias per universum ³¹⁴⁸ orbem terrarum, quidam sui cooperatores extiterunt ex Teutonicis proceres ³¹⁴⁹, qui seducentes filium imperatoris, regem videlicet Henricum quartum, persuaserunt ut contra genitorem suum arma sumeret. Qui filii sui a facie fugiens, in ^C urbe Ratisbona cum paucis munivit se armis, et mittit pro duce Borivoy, ut sibi in auxilium cum exercitu suo veniat. Nec mora, venientes Boemi non longe a Ratisbona metati sunt castra juxta fluvium Reznam; ex altera autem parte ejusdem fluminis erant castra filii imperatoris. Tunc qui videbantur esse fautores cæsaris, primus Lupoldus marchio orientalis lapsus fuga noctu repatriat cum suis, Depoldus ³¹⁵⁰ (683) autem et Berengerus ³¹⁵¹ (684) marchiones ³¹⁵² transferunt se ad castra regis

Henrici junioris. Videntes autem Boemi se undique esse destitutos, nichilominus celerius ut potuerant, simul noctu maturaverunt ³¹⁵³ fugam. Quod videns imperator deserit ³¹⁵⁴ Ratisponam, et transiens per australem plagam via qua itur ad Netolic ³¹⁵⁵ (685), intrat Boemiam, quem dux Borivoy honorifice suscipiens ³¹⁵⁶, sicuti ipse cæsar disponebat, versus Saxoniam dat sibi conductum per terram suam cæsare dignum, deducens eum usque ad generum suum Wicbertum ³¹⁵⁷ (686). Inde per Saxoniam transiens et Renum perrexit Leodium, ubi non post multos dies cum vita amisit imperium 7 ³¹⁵⁸ Idus Augusti.

19. Eodem anno Suatopluk convocans eos qui secuti eum fuerant de Boemia, quid opus sit facto jam in incepto negotio querit consilia. Tunc Budivoy ³¹⁵⁹ filius Iren ³¹⁶⁰, cæteris ætate senior linguaque discretior ³¹⁶¹, in adversis et prosperis vir æquanimis ³¹⁶², et in talibus negotiis ab incunte ætate vir eruditus ac plenus versuciis, his usus est alloquiis: Varius est eventus in prælio, et ³¹⁶³ nunc hi, nunc illi prævaluerunt bello. Nos autem, fratres, nondum usque ad sanguinem pugnavimus, nondum fecimus capitibus nostris ³¹⁶⁴ pontem, quo ³¹⁶⁵ itur ad solium, quem ³¹⁶⁶ utique et facturi sumus, si sors facere compleverit. Sed quoniam non semper armis, sed sapiens dolis ad ardua honoris venit fastigia, nunc positæ armis utamur dolis. Talibus enim artibus Troya ab Argis ³¹⁶⁷ est in decimo anno capta, et Prudentius refert in *Psichomachia* ³¹⁶⁸ dicens:

Nil differt armis contingat palma dolisve (687).

Nec mora, mittitur alter, ut ita dixerim, versipellis Sinon ³¹⁶⁹ in Boemiam, multimodis instructus dolis, nepos Gapatæ ³¹⁷⁰, qui paratus in ³¹⁷¹ utramque fortunam (688), casus ³¹⁷² non timuit mortis, cui apte sonat nomen virilis, quia viriliter egit. Nam sicut olim Sinon Argivos armatos equo inclusos per sua mendacia traxit Troyæ in mœnia, ita per istius falsidica commenta duci Suatopluk victa patuit Boemia. Hic ut pervenit ad ducem Borivoy, genibus

VARIAE LECTIONES.

³¹³² post terga manib. A. ³¹³³ deest A. ³¹³⁴ deest 4, 4a. ³¹³⁵ corr. A. ³¹³⁶ versus inserunt A, 4a. ³¹³⁷ Wacek 2. Vecek 3. ³¹³⁸ quia A. 4. ³¹³⁹ color corr. al. manu cogor A. ³¹⁴⁰ usus A. 2, 4, 4a. ³¹⁴¹ ascendere A. ³¹⁴² omisum 4a. ³¹⁴³ dux 2b. ³¹⁴⁴ sequitur 2b. ³¹⁴⁵ corr. A. aquam 2, aqueam 2b, aquosam 3, aquam et 4, 4a. ³¹⁴⁶ prosequitur 2b, 4. ³¹⁴⁷ deest 2, 2b, 3. ³¹⁴⁸ ita A. deest rel. ³¹⁴⁹ proceris 4a. ³¹⁵⁰ Dupoldus 2b, Diepoldus 4. ³¹⁵¹ Berengerus 2, 2b, Regnerus 3. ³¹⁵² deest A. ³¹⁵³ matur. simul noctu A. ³¹⁵⁴ urbem add. 4a. ³¹⁵⁵ Netoliz 2b, Necholic 3, Netholic 4, 4a. ³¹⁵⁶ suscepit A. corr. al. man. suscipiens. ³¹⁵⁷ Wicbertum 2. ³¹⁵⁸ VI, 4, 4a. ³¹⁵⁹ Borivoy 3. ³¹⁶⁰ Chren 4, 4a. ³¹⁶¹ discretior 2. ³¹⁶² æquanimus 2, 2b, 3, 4. ³¹⁶³ omittit 4a. ³¹⁶⁴ vestris 2. ³¹⁶⁵ viam qua 4, 4a. ³¹⁶⁶ quam 4a. ³¹⁶⁷ Agris 2, ab Ar. est al. man. in margine A. falso in textu ab agris talibus enim. talibus est — Argis in rel. ³¹⁶⁸ Psichomachia 4. ³¹⁶⁹ Symon 4. ³¹⁷⁰ Gapati 2b, Sapacæ 3, Gapathe 4, 4a. ³¹⁷¹ ut 2. ³¹⁷² casum 2b.

NOTÆ.

(681) In sequentibus iterum Sallustium in oratione D in Chronico 1106. Catilinæ, c. 53, imitatus est.

(682) Hoc jam anno 1104, factum esse probant Ann. Hildesheim. et Ann. Saxo.

(683) Comes de Vohburg, marchio Nordgaviæ, qui jam priori tempore ad Henricum juniorem transierat. Cfr. Ann. Hildesheim. 1104.

(684) Sulzbacensis. Consentit de his Ekkehardus

(685) Netoliz.

(686) Usque ad montes Wissechore i. e. montes Saxonie metalliferos. Cfr. monachum Opatovicensem ad a. 1105 in Palacky Würdigung, p. 55.

(687) V. 550.

(688) Virg., Æn. II, 61.

provolutus, fletis lacrimis rigat pedes ducis, et tandem surgere jussus talia satur: *O me miserum via, Delituisse fuga, et via evasisse scelestas manus impii Suatopluk, qui si me cepisset, procul dubio hosce oculos mihi erisset. In quo quoniam me aliter ulcisci nequeo, o Deus omnipotens, fas mihi sit ejus secreta detegere, fas mihi sit omnes qui sunt in hac terra ejus familiares prodere.* Sicque miscens vera falsis multis criminatur Suatopluk flagitiis, et ut sibi magis credatur, dicta sua confirmat sacramentis. Talibus artibus atque insidiis vir bonus et simplex dux Borivoy deceptus et multum mendaciis credulus, ramos robustos quibus et ipse innixus sedit et honorem suus pependit, incaute praecidit, et ab alto culmine cecidit. Nam amicos suos fideles Bosey et Mutinam saepe capere et ut hostes rei publicae punire voluit, sed quia consiliarios suos Grabisam et Protiven plenos rimarum habuit, velle suum praedictos comites non latuit. Qui statim transferunt se ad fratrem ejus Wladizlaum et jam frementi et saevienti addunt stimulos, ut magis saeviat contra germanum suum Borivoy, cui jam abrenuntiaverat fidelitatem et fraternitatem suam et amicitiam, et palam miserat ad Suatopluk in Moraviam Vilalmi fratrem nomine Pulonem. Quem advenientem Wladizlaus et caeteri comites, heu insensati! et quasi suimet hostes et patriae inimici, ad suam perniciem trahunt ravidum lupum in ovile ovium, qui non solum oves, verum etiam ipsos dilaniaret oppiliones. Ergo Borivoy mitis ut agnus, regno privatur, et Suatopluk saevior tigris, ferocior leone, intronizatur anno dominicae incarnationis 1107 (689) pridie Idus Maii.

20. Hoc novum nec prius in Boemia factum circa adjacentes mirantur gentes, et pejora in futurum Boemis vanae mentis per praesagia auguriantur. Illic filii Pannoniae Cassandri letantur, inde Poloniae nequam trapi (690) incircumcisis labiis gratulantur, quia, dum isti principes semetipsos inquietant, illi quiete potiuntur. Multi autem ex comitibus, quos ipse Borivoy de proselitis (691) fecerat comites, comitabantur eum et secum in Poloniam proficiscuntur. Videns autem quae fiebant Sobezlaus, ter-

cius natu post Borivoy, jam bonae indolis juvenis, secutus est fratrem in Poloniam. Hisdem temporibus rex Henricus quartus forte aderat in Saxonia (692), ad quem Borivoy accelerat et illatam sibi injuriam applorat, et ut ei injuste sublatum restituat Boemiae ducatum, immensa auri et argenti pondera promittit se daturum (693). Protinus rex mittens unum de satrapis, sic mandat Suatopluk paucis: *Per coronam capitis mei mando tibi et praecipio, ut sine dilatione ad me venias, aut si venire tardaveris, procul dubio ego in justicia te et tuam Pragum celeriter visitabo.* Qui mox coadunato exercitu veniens, sub ipso introitu silvae juxta oppidum Hlumez convocat proceres et satrapas, et proponit eis fratrem suum Ottonem dicens: *Ego solus ibo, et mei capitis periculo scrutabor ancipites amicos regis. Vos hic expectate dubios casus incerti inventus; de caetero Deus omnipotens nostros praevenerit et subsequatur actus.* Et assumptis secum paucis, ita temere in apertum ruiturus laqueum. O stulta sapientia viri, immo audax audacia ducis! Vadit haud ignarus, quid sibi facturus rex auro corruptus et avarus ut infernus. Quem advenientem, sine omni audientia rex jussit retrudi in custodiam, et convocans eos qui secum venerant, tradit eis Borivoy ducem, ut reducentes eum in urbem Pragum iterum relevent in principalem cathedram. Qui remeantes cum eo, tertia die metati sunt castra juxta castellum Donin (694). Audiens haec Otto, ait ad suos: *Quid expectamus hic? jam quod timebamus evenit, et quod verebamus accidit. Eamus et videamus novum ducem, si regis dextra eum nostra defendat ab asta.* Et ordinans ex electis militibus sex legiones, noctu transcendens montes, mane diluculo irruit in castra Borivoy. Sed ille praescius jam lapsus fuga delituerat, quia quidam profugus ex castris Ottonis causam sibi clam innotuerat.

21. Praesul autem Hermanus, vir prudens et justus, inter varios casus utriusque ducis quasi inter Scillam et Caribdim positus, ne videretur utramvis partem eorum incertam secutus, secessit ad amicum suum Ottonem Babenbergensis ecclesiae episcopum. Borivoy autem, licet quod peccierat non obti-

VARIÆ LECTIONES.

³¹⁷³ deest A. ³¹⁷⁴ deest 3. ³¹⁷⁵ honorem suspendit A. ³¹⁷⁶ excedit 2. ³¹⁷⁷ Protucen 3. ³¹⁷⁸ etiam 2. ³¹⁷⁹ sitiienti 3. ³¹⁸⁰ ita A. per 3. pro rell. ³¹⁸¹ Wilhelmi 2. Willehalmi 2b. 3. Willalmi 4. 4a. ³¹⁸² Polonem 2. ³¹⁸³ omissum 4. 4a. ³¹⁸⁴ suarum addunt 4. 4a. ³¹⁸⁵ dilaniaverunt 4. 4a. ³¹⁸⁶ H. Idus 2b. 3. 4. 4a. ³¹⁸⁷ ita 3. ³¹⁸⁸ augurantur 2b. 3. ³¹⁸⁹ Sobieslaus 2. Zobezius 2b. 4. 4a. Zobeslaus 3. ³¹⁹⁰ et sic deinceps. ³¹⁹⁰ tertius — Borivoy desunt A. ³¹⁹¹ suum inserunt 4. 4a. ³¹⁹² et praecipio omissa 3. ³¹⁹³ deest 5. ³¹⁹⁴ et iudicio addunt 4. 4a. ³¹⁹⁵ deest 3. ³¹⁹⁶ Hlumez 2. Hlymecz 2b. ³¹⁹⁷ ancipes ³¹⁹⁸ corr. al. man. A. ³¹⁹⁸ expectat dubius 4. ³¹⁹⁹ deest A. ³²⁰⁰ vestros 2b. 3. 4. 4a. ³²⁰¹ deest 3. ³²⁰² omissum 2. ³²⁰³ corr. A. ³²⁰⁴ biblioepi errore sequentia folia in 1. disjecta sunt. ³²⁰⁵ aversus 1. ³²⁰⁶ relevant corr. al. atram. 1. eum add. 4. ³²⁰⁷ nomine inserit 3. ³²⁰⁸ audiens repetit 1. ³²⁰⁹ vestra 2b. ³²¹⁰ ista 2. 2b. 3. hasta 4. 4a. ³²¹¹ ordinatis — legionibus 3. ³²¹² ille jam A. horum inserit 4. ³²¹³ bbbg A. Bamberiensis 2. Bambergensis 2. 3.

NOTÆ.

(689) Consentiant Annales Pragenses; cfr. quod D (692) Mense Julio Goslariae residebat Henricus, que diploma apud Boczek I, 191. cfr. Boehmer n. 1981.
(690) Trapus est pannus, igitur hoc loco homines (693) Vide Annales Hildesheimenses 1107 subjectissimi.
(694) Dohna.
(695) I. e. hasta.

nuit, tamen quam promiserat regi pecuniam persolvit ³²¹⁴. Quia vero omnes homines, uti res se habent, ita ³²¹⁵ magni atque parvi sumus, ecce dux (696) magni nominis positus in custodia cujuslibet parvissimi hominis obtemperat jussis, et a minus ³²¹⁶ dignis laceratur ³²¹⁷ obprobriis.

Ach! secum quantas curas in pectore versat (697), quotiens per primos palatii iram regis flectere temptat? Sed quoniam manu vacua frustra pulsatur regum janua, manus vero uncta frangit adamantam, promittit regi ³²¹⁸ decies mille marcas argenti. Ah! gaud non dabit homo imminente ³²¹⁹ cervicibus ³²²⁰ gladio? Quis in angustia constitutus ³²²¹ non libenter daret pro se ³²²² quicquid haberet? Atqui ³²²³ si rex ab eo cencies mille talenta exigeret, nichilo stultius esset, si pro vita sua etiam montes aureos non promitteret? Hujus gratia rei accipiens ³²²⁴ ab eo rex ³²²⁵ sacramentum ³²²⁶ fidei, dimittit eum et mittit secum ex clientibus unum, qui acciperet census denominatum. Qui cum venisset Pragam, continuo sacra spoliat delubra, ornamenta contrahit muliebria, et quicquid micabat auri et argenti in Boemia corrastit, et vix collegit 7 marcarum milia; de cætero fratrem suum ³²²⁶ Ottonem dat regi obsidem. Similiter et præsul Hermannus adveniens ³²²⁷, de dote sanctæ ecclesiæ præstitit duci ³²²⁸ 70 marcas obrizi auri; item ejusdem ecclesiæ 5 pallia cum limbis Ratisbonæ apud Judæos sunt posita in vadimonio pro 500 marcis argenti. Certe non abbas ³²²⁹, non præpositus, non clericus, non laicus ³²³⁰, non Judæus, non mercator, non trapezeta ³²³¹, non citarista fuit, qui non conferret invitatus aliquid duci ³²³² de sua apoteca. Post paucos vero dies Otto elapsus fuga, regressus ³²³³ est ad fratrem suum de curte regia, quod valde regi displicuit.

22. Anno dominicæ incarnationis 1108, sicut sæpe fit, ubi mas et femina uno lecto cubant duo,

Gignitur extemplo tercius ut sit homo,
ita conjunx nobilis (698) Zuatopluc ducis

Edidit et tenerum suspendit ad ubera natum ³²³⁴.
Pro quo rex Henricus post quinque menses misit,
et de sacro fonte baptismatis eum levat, atque nomine suo Henricum vocat. Quem remittens ad

A patrem ³²³⁵, omne debitum, scilicet 3000 talentorum, compatri suo Suatopluc dimisit, et præcipit ut paratus sit secum in expeditionem contra sæviciam Ungarorum (699); quia rogatu quorundam Teutonorum illuc proposuerat ultimum ire necem Hierosolimitanorum, quos illa gens ob crudelitatem ³²³⁶ suam alios gladio interemit, alios in servitutem ³²³⁷ redegit. Jamque mense Septembri, dum moratur Suatopluc dux cum rege in Pannonia juxta civitatem Possen (700), Borivoy cum Polonis hostiliter intrat Boemiam, Wackone ³²³⁸ et Mutina in fugam versis cum suis præsiidiis ³²³⁹ de municione, quæ fuit firmiter posita versus terminos Poloniæ; nam dux Suatopluc abiens duobus his omnem curam suam comiserat, et ut essent in tutelam Boemiæ cunctis eos præfecerat. Cumque Wacko socium ³²⁴⁰ Mutinam vidisset non acriter pugnare, nec viriliter hostibus resistere super municionem, ex hac occasione ratus quod consilio ejus Borivoy Boemiam intraret, mox unum ex militibus clam misit, qui hæc omnia duci Suatopluc intimaret. Similiter alium militem instruxit dolis, et misit in castra Borivoy ducis; qui paratus in utrumque

Et versare dolos simul aut succumberem morti (701), veniens ad prædictum ducem Borivoy finxit se fugisse ³²⁴¹ de castris Zuatopluc ducis, et nunciat jam ³²⁴² de Ungaria cum redisse, atque in crastinum ³²⁴³ cum eis pugnaturum confirmat ³²⁴⁴ per suæ fidei sacramentum. His mendaciis illi ³²⁴⁵ perterriti, eadem nocte in Poloniam sunt reversi. Quibus auditis rex Henricus fertur dixisse compatri Zuatopluc: *Nisi tuas injurias in Poloniis ulciscar, projecta vilior alga* ³²⁴⁶ (702) *semper habear*. Interea Zuatopluc inflammatus ira, absens in absentem Mutinam dentibus stridet, oculis scintillat, et alte suspirat. Vix diem expectat quo in illum suam effundat iram, pro nichilo reputat, si unum Mutinam puniat, jam diris promissis ³²⁴⁷ cum juramento se obligat, quod illam totam generationem ut lucernam gladio extinguat, et quia quædam ex illis in obsequio suo ³²⁴⁸ præ oculis habet, corde dolet, vultu autem ad omnes se hylarem ³²⁴⁹ exhibet. Cui post adveniendi sub ipso exitu silvæ, juxta oppidum Lutomisl ³²⁵⁰, Wacko

VARIAE LECTIONES.

³²¹⁴ solvit 4. ³²¹⁵ ut inserunt 4. 4^a. ³²¹⁶ ita 1. superser. at. man. in illo a minimis. animus A. 2. 2^b.
4. 4^a. ³²¹⁷ lac. dig. A. ³²¹⁸ deest A. ³²¹⁹ inmitente 1. ³²²⁰ cervici 4^a. ³²²¹ positus 4. ³²²² pro
se desunt 3. ³²²³ aut qui 1. atque 3. ³²²⁴ acceptis — sacramentis 3. 4. ³²²⁵ rex deest A. 2. 2^b. 4^a.
³²²⁶ deest A. ³²²⁷ advenientes 4. ³²²⁸ Zuatopluc addunt 4. 4^a. ³²²⁹ habbas 1. ³²³⁰ non laicus omittit 3.
³²³¹ trapezita 1. ³²³² regi 1. deest 4. ³²³³ ita 1. reversus rell. ³²³⁴ nomine Wacezlaum addunt 4. 4^a.
³²³⁵ suum addunt 4. 4^a. ³²³⁶ crudelitatem corr. crudel. A. ³²³⁷ suam addit 4. ³²³⁸ Wackone 2.
Veckone 3. et deinceps. ³²³⁹ prædictis A. ³²⁴⁰ suum addit 3. ³²⁴¹ aufugisse 4. ³²⁴² eum jam A. ³²⁴³
in castrum 3. ³²⁴⁴ confirmans 4. deest per. ³²⁴⁵ deest 4. ³²⁴⁶ deest 2. 2^b. ³²⁴⁷ præmissis 4^a. ³²⁴⁸ al.
man. in margine A. se 2. se supra posito sibi, addito in margine forte suo 2^b. sibi 3. suo 4. 4^a. ³²⁴⁹
ylarem 1. hylar 2^b. ³²⁵⁰ Liutomysl 2. Luconis 3. Lutomizl 4. 4^a.

NOTÆ.

D auxilium petierat ab Henrico V; cfr. Ekkehard. Uraug.

(700) Presburg, vide diploma Henrici V die 29 mensis Septembris 1108 eodem loco datum, Boehmer 1991. Ekkehardo est Bresburg castrum, Ottoni Frisingensi VII, 15, Posenium.

(701) Virg., Æn. II, 62.

(702) Virg., Eclog. VII, 42.

(696) Swatopluc.

(697) Virg., Æn. V, 702.

(698) Ex annalista Saxone nonnulli sibi persuaserunt uxori Zuatopluci nomen fuisse Itæ, sed sine dubio annalistas in errorem duxit vocula ita, quam hoc loco apud Cosmam legimus, qua ille nomen indicari false opinatus est.

(699) Almus a fratre Colomanno rege expulsus

209 cum Mutina occurrunt. Nunciatumque est illa die A ter ab amicis suis Mutinæ, quod nisi aufugeret, procul dubio aut vitam aut oculos amitteret. Sed quia jam eum premebant sua fata, visa sunt sibi verba amicorum suorum quasi deliramenta ³²⁵¹. Neque est, inquit, vir fortis, fatum qui timet mortis.

23. Ut autem intraverunt castrum Wratiszlau ³²⁵² (703), postera luce summo mane convocat omnes proceres in cœtum; quibus congregatis in unum, sicut leo de sua emissus cavea in theatrum stat rugiens et erectis júbis expectat edulium, sic Zuatopluk intrans stubam, sedit in medio super truncum fornacis, plus succensus ira Quam fornax, qui ³²⁵³ species succenditur flamma, et circumspicit omnibus, intuens torvis oculis Mutinam, taliter indignantia solvit ora (704):

O gens invisâ propagoque Diis odiosa!

o nequam filii Vrisovici ³²⁵⁴, nostri generis familiares inimici! An unquam ³²⁵⁵ mihi excidet de memoria, quod super atavum ³²⁵⁶ meum Jaromir in monte Veliz ³²⁵⁷ vobis quidem ludicra, nobis autem ³²⁵⁸ fecistis sempiterna ludibria (705)? An inmemor ero, quod fratrem meum ³²⁵⁹ Bracizlaum ³²⁶⁰, quasi eximium sydus in toto orbe ducum, tu et frater tuus Bosey fraude maligna ³²⁶¹ necastis (706)? Quid autem meruit frater meus Borivoy, qui sub vestra potestate regnabat, et per omnia vobis ut proprius empicius parabat? Atqui per innatam vobis superbiam ducis non sustinuitis modestiam, et me quantum solitis versuciis inquietastis, donec vestris pravis acquiescens consiliis, peccans in fratrem meum Borivoy, valde peccavi, quia ³²⁶² solio eum privavi! Et hoc est unum mihi quod dolet atque dolebit in ævum. Adhuc etiam atque etiam audite, o mei proceres, quid filius iniquitatis et caput tocius impietatis fecerit iste Mutina, quem ego nuper, cum vobiscum irem ³²⁶³ in expeditionem, post me secundum reliqui hujus terræ præsidem et præceptorem. Ille autem bonus vir fugens se ire ³²⁶⁴ renatum, non pertimuit noctu ire in Poloniam Zvini ³²⁶⁵ (707) ad oppidum, ut cum suo patruo Nemoy ageret consilio, quo me pelleret de solio. Fit murmur confusum ³²⁶⁶, et ardentem ira ducis animum magis magisque ut ardeat per suum succendunt assensum.

Tunc dux ³²⁶⁷ asstanti et conscio sui conatus licitori ex obliquo ³²⁶⁸ innuens, exiit ³²⁶⁹ foras. Qui statim super Mutinam nichil tale metuentem irrumpit. O miram pacientiam comitis! Ad duos ictus sedit immobilis, ad tertium vero cum surgere ³²⁷⁰ conatur ³²⁷¹, capite plectitur. Eadem hora et in eadem stuba capti sunt Unezlav ³²⁷², Domasa ³²⁷³ et duo filii Mutinæ. Unus autem Neusa ³²⁷⁴, qui erat ex altera natione, valde tamen familiaris Mutinæ, videns quæ fiebant fugit; et ³²⁷⁵ aufugeret ³²⁷⁶ jam ³²⁷⁷ extra urbem fugiens ³²⁷⁸ per arbusta, si non eum notabilem redderet rubra tunica; qui ilico captus, oculis et mentula est privatus ³²⁷⁹. Et sicut sæpe fit cum irrumpit eruentus ³²⁸⁰ lupus in ovile ovium, sævit, mactat, nec prius rabiem suam ³²⁸¹ placat aut a cæde cessat, quam ³²⁸² omnibus mactatis ovibus: ita Zuatopluk oblitus unius cæde hominis, exarsit in iram et jussit ut omnis illa natio sine ætatis discretionem et sine temporis dilatione plecteretur capite, et astante comitum agmine dixit: Qui non aborret mea implere jussa, dabitur ei crassa auri massa. Qui autem Bosey et ejus filium interficiet, centuplum accipiet et hæreditatem illorum possidebit. Non ociosus evolvant venti, quando ³²⁸³ rex eorum Heolus ³²⁸⁴ perforat cuspide latera montis (708) sub quo inclusi ³²⁸⁵ tenentur, quam ³²⁸⁶ proceres Vacula ³²⁸⁷, Hermannus, Kirassa ³²⁸⁸ et alii quam plurimi insiliunt equos ³²⁸⁹, et volant præpeti ³²⁹⁰ cursu in fata Bosey et filii ejus; ceteri per terram discurrunt et investigant, ut totam ³²⁹¹ gentem illam de medio tollant.

24. Interea Bosey in villa Lubie heu! ignarus factorum dum se locat cum filio et uxore ad prandium ³²⁹², astitit puer qui diceret: Ecce, domine, multi sine ordine accurrunt per campum festinando. At ille: Veniunt, inquit, de expeditione; veniant ad nos cum Dei benedictione ³²⁹³. Dum hæc loquitur, ecce truculentus ³²⁹⁴ Kyrasa ³²⁹⁵ aperit ostia, et fulgurans evaginato gladio clamat ³²⁹⁶: Exi, sceleste, exi, male conciliate, qui meum cognatum Thomam occidisti sine causa in tempore quadragesimæ. Et surgens filius ejus Boruth ³²⁹⁷: Quid, inquit, fratres, agitis? Si jussi sumus ut capiamur, sive armis et tumultu capi possumus, et excipit incautus gladium

VARIÆ LECTIONES.

³²⁵¹ liramta 3. ³²⁵² Vratizlu 1. Wratislai 3. ³²⁵³ quæ 3. ³²⁵⁴ Wrisowici 1. Wrissevici 2^b. Wrissovici 3. Wrsowic 4, 4^a. ³²⁵⁵ corr. A. ³²⁵⁶ repetit et delet 1. ³²⁵⁷ Weliz 1, 2. ³²⁵⁸ quidem 2. ³²⁵⁹ deest 3. ³²⁶⁰ superscr. al. manus A. loco Bolezlau. ³²⁶¹ malicia 1. ³²⁶² quod 2^b. ³²⁶³ veni 3. ³²⁶⁴ se deest 3 ire deest A. 2, 2^b, 4. ³²⁶⁵ Swidnicz 2. Zvini 2^b, 4. Swini repetit noctu ire ante vocem Swini 4^a. ³²⁶⁶ confissum A. ³²⁶⁷ Zwatopluk addunt 4, 4^a. ³²⁶⁸ ex obl. desunt 2^b. ³²⁶⁹ exit 2, 3, 4. ³²⁷⁰ fugere 3. ³²⁷¹ repetit et delet A. ³²⁷² Unislaw 2. Uinzlau 2^b. Unislaw 3. Unizlau 4. Unizlaw 4^a. ³²⁷³ Domassa 2, 4. Damassa 3. ³²⁷⁴ Neussa 1, 4. Neusse 3. ³²⁷⁵ et corr. al. manu ut A. ut inserunt 2, 4^a. ³²⁷⁶ aufugerat 2^b, 3, 4^a. ³²⁷⁷ jamque A. ³²⁷⁸ fugerat A. ³²⁷⁹ qui — privatus desunt A. ³²⁸⁰ omittunt 4, 4^a. ³²⁸¹ deest 2, 4^a. ³²⁸² quomodo 4. ³²⁸³ cum 2^b. ³²⁸⁴ colus 1. ³²⁸⁵ deest 3. ³²⁸⁶ deest 2, 4^a. ³²⁸⁷ Vacl'a quod legendum Vacula 2. Vacula rell. ³²⁸⁸ Kyrassa 1, 2. Kraissa 4, 4^a. ³²⁸⁹ eos 2. ³²⁹⁰ perpeti 3, 4, 4^a. ³²⁹¹ deest A. ³²⁹² prandendum 4. ³²⁹³ veniant — benedictione desunt 2^b. ³²⁹⁴ truculentus 2 4^a ³²⁹⁵ Kirassa 1, 4. ³²⁹⁶ dicens addunt 4, 4^a. ³²⁹⁷ Boruch 3.

NOTÆ.

(705) Wratislaw haud procul ab urbe Hohen-D
maut. (706) III, 13.
(704) Cf. Ovid., Met. VII, 190. (707) Schweidnitz.
(705) I, 54. (708) Virg., Æn. I, 81.

capulotenus ³²⁹⁸ per mediam ³²⁹⁹ alvum. Nec mora, ^A et adhuc nati

Sanguine madentem ³³⁰⁰ jugulo pater excipit ense. At illi invasores, velut urbium ³³⁰¹ expugnatores ³³⁰², immensas diripiunt gazas, et, sicut ait Cato :

Labitur exiguo quod partum est tempore longo; namque ³³⁰³ de tantis divitiis nec unus superfuit pannus quo eorum tegeretur corpus. Sed sine sarchophago et obsequio funebri Bosey ³³⁰⁴ et ejus filius ³³⁰⁵ Boruth, velut jumenta sunt nudi in fossam præcipitati 6 Kal. Novembris (709). Scire mihi non licuit, quot capita ex gente ³³⁰⁶ illa leto sunt dedita, quia nec in una die nec uno in loco sunt perempti. Alii namque in forum ducti, ceu bruta animalia sunt macerati, alii in monte Petrin ³³⁰⁷ (710) decollati, multi in tectis sive in plateis sunt ³³⁰⁸ trucidati. Quid autem referam de morte natorum Mutinæ, quorum mors visa est omni ³³⁰⁹ crudelior morte? Erant enim bonæ indolis pueruli, vultu spectabiles, visu ³³¹⁰ amabiles, quales nec sagax artifex in albo ebore nec pictor in pariete valet exprimere. Vidimus enim eos miserabiliter in forum trahi et sæpius clamantes ³³¹¹, *Mater mi! Mater mi!* cum cruentus carnifex ³³¹² ambos ceu porcellos sub ascella interficeret cultello ³³¹³.

Diffugiunt omnes sua pectora percutientes, ne viderent ³³¹⁴ carnificem tam crudele facinus operantem. Cæteri vero qui superstites fuerunt ex gente illa, delituerunt fuga; alii in Poloniam, alii fugientes in Pannoniam, de quorum excidio simul et discidio ³³¹⁵ licet amplam ³³¹⁶ habeamus ad scribendum materiam, sed ne videamur velut hircino ³³¹⁷ cantu explicuisse tragediam, redeamus unde paulo digressi sumus, ad chronicam (711).

25. Factum est autem, postquam rex Henricus revertetur soluta obsidione a civitate Possen, Colmannus ³³¹⁸ rex Ungariæ non longo post tempore voleas sibi illatas a Zuatopluc duce ulcisci injurias, intrat Moraviam et eam hostiliter devastare cœpit. Nam cum rex Henricus intentus bellicis armis ex omni parte cingeret obsidione ³³¹⁹ urbem Possen, dux prædictus cum suis Boemis, quicquid erat ex hac parte Vag ³³²⁰ fluminis a Trencinopoli ³³²¹ (712) quoad usque prædictus amnis influat ³³²² Danubium,

nihil reliquerat incombustum. Sæpe etiam spectatores ³³²³ sive exploratores a rege Pannonico missos idem dux comprehensos naso privaverat et visu. Quadam similiter die plus quam mille viros ex ³³²⁴ electis ³³²⁵ militibus a prædicto rege ad hoc ³³²⁶ directos, quatenus per insidias aut pabulantes sentarios ³³²⁷ caperent, aut super incautos Teutonicos noctu irruerent, duo Zuatopluc prægnoscens ubi inter paludes ³³²⁸ latitabant, repente irruens, omnes usque ad unum, velut pisces missa sagena captos, alios interfici, alios in eculeo suspendi jusserat ³³²⁹, paucis vero, accepta magna pecunia, vitam concesserat. Talia ob facta ei alia hujusmodi, quibus Ungaros afflixerat ³³³⁰ dux Zuatopluc, ut audivit regem videlicet Colomannum invasisse Moraviam, confestim coadunavit ³³³¹ utrumque exercitum Boemiæ atque Moraviæ; cumque festinasset in opaca nocte per silvam, ardens latenter subire inimicum et cum eo in crastinum committere pugnam, inter tot milia militum ³³³² secum festinantium: mira res, ipsius ducis in pupilla ³³³³ oculi male prominens præcisus ramus tam fortiter fixus est, ut, sureculo vix eruto simul et oculo, seminecem tollentes ducem, reversus est exercitus ad propria moestus pridie Idus Novembris.

26. Anno dominicæ incarnationis 1109, 10. una mensis Februarii, quia grande inhorruerat frigus et omnes aquæ erant congelatæ valde, dux Suatopluc jam eruti sanato vulnere oculi, continuo iterum coadunato ³³³⁴ exercitu, tribus diebus et tribus noctibus continuo festinans, intrat Ungariam, et nemine eorum præsciente, ex improviso applicuit cum exercitu ad urbem Nitram (713); et irrupisset ³³³⁵ in eam, si non vigiles qui semper ibi sunt custodientes clausissent portam. Depopulato igitur et succenso ejus suburbio, redeuntibus occurrunt eis agmina multorum in curribus et in equis fugientium ad prædictam urbem. Quibus insimul, quasi manipulis in agro ³³³⁶ collectis, villis eorum combustis, omni illa regione ³³³⁷ devastata, maxima onustati jumentorum et cæterarum rerum copia ³³³⁸, hylares ad proprios reversi sunt lares.

27. Eodem anno excellentissimus rex ³³³⁹ Hein-

VARIE LECTIONES.

³²⁹⁸ deest 2b. ³²⁹⁹ medium 4. ³³⁰⁰ madantem 2. madente nati sanguine 4a. ³³⁰¹ in add. 1. ³³⁰² impugnatores 2. ³³⁰³ ita 1. jamque vell. ³³⁰⁴ Bosei 1. ³³⁰⁵ fil. ejus A. ³³⁰⁶ gente ex A. ³³⁰⁷ Petrin 2. ³³⁰⁸ deest A. ³³⁰⁹ omnium 2b. ³³¹⁰ justi 2. ³³¹¹ ac plorantes addunt 4, 4a. ³³¹² artifex A. 1. ³³¹³ cultello A. ³³¹⁴ videant A. 2, 2b, 3, 4, 4a. ³³¹⁵ dissidio 2b. ³³¹⁶ apostolicam 1. ³³¹⁷ hircino 1. ³³¹⁸ Colomannus 1, 2b, Cholomannus 3, Colmannus 4. ³³¹⁹ obsidionem 4. ³³²⁰ Wag 2. ³³²¹ Atrentinopolim 2, a Trentinopolim 2b, Atrenemopolim 3, a Trencinopolim 4. ³³²² influit 2, 3, 4, 4a. ³³²³ faculatores 2. ³³²⁴ deest 2. ³³²⁵ electos 2. ³³²⁶ ad hæc 2. ³³²⁷ ita corr. A. scurarios 1, 4a scrutarios 2, 2b, 3, 4. ³³²⁸ palludes 1. ³³²⁹ interfici jussit, alios in eculeo suspensos 3. ³³³⁰ afflixerat 1. ³³³¹ coadunat 2b, 3. ³³³² milium 1. ³³³³ pupilla 1. ³³³⁴ coad. iterum A.A'. ³³³⁵ irruisset 3. ³³³⁶ agris 4. ³³³⁷ reg. illa A. ³³³⁸ copia corr. al. man. copia 1. ³³³⁹ rex exc. A.

NOTÆ.

(709) Probat Necrologium Bohemicum.
(710) Mons S. Laurentii prope Pragam.
(711) Cfr. quæ de ejusdem gentis crudelissima clade retulerunt Dodechinus ad 1108, qui tria millia virorum occisos esse testatur, et monachus Pega-

D viensis qui hoc consilio Henrici V factum ^{es60} vult.

(712) Trenczin.
(713) Neitra.

ricus ³³⁴⁰, memor iræ suæ et indignationis contra A
ducem Poloniæ nomine Bolezlaum memor pollicita-
tionis quam pollicitus erat compatri suo Zuatopluc
³³⁴¹ juxta urbem Possen ³³⁴², uti supra retulimus,
iter agens per Saxoniam, duxit secum Bawaros ³³⁴³
simul et Alamannos ³³⁴⁴ atque Francos orientales,
et eos qui sunt circa Renum infra Agripinam Colo-
niam usque ad occidentales sui imperii terminos;
nec defuerunt ³³⁴⁵ Saxones saxis rigidiores cum lon-
gis hastis ³³⁴⁶. Quibus etiam Boemiis adjunctis mense
Septembri (714) intrat Poloniam (715), et circa
primum ejus oppidum Glogov ³³⁴⁷ disposita obsidio-

Aut partam ³³⁵⁵ magnis ausibus ³³⁵⁶ acquirere famam,

Aut cum morte ducis ³³⁵⁷ simul hanc amittere vitam,

stelit sub patula fago (718) juxta viam qua itur ad regalem curiam,

observans reditum ducis,

Quem ut vidit primo

stipatum ingenti ³³⁵⁷ caterva

insiluit equum,

et toto annisu virium

Intima fatifero rupit præcordia (719) ferro.

Qui cicius quam tangeret humum exalavit spiritum,

Scilicet undenis Octobri mense Kalendis.

Corpus et examine ³³⁶⁰ sua non sine turba mœrore

Sublevat et plorat, flens ad sua castra reportat,

In castris multus per noctem fitque tumultus.

Nam huc et illuc palantes ³³⁶¹ diffugiebant et iterum B
redibant, donec a rege missus Purcardus ³³⁶² incer-
tos motus plebis vix compescuit. Mane autem facto
venit rex ³³⁶³ ut lugeret super compatre suo ³³⁶⁴, et
astantibus universis ³³⁶⁵ Boemis concessit, ut quem-
cunque voluissent ³³⁶⁶ suorum ex filiis principum
sibi in ducem eligerent. Tunc Wacko, sicut erat
lugubris, rogat ³³⁶⁷ abortis ³³⁶⁸ lacrimis, ut fratrem
interfecti principis Ottonem decernat ³³⁶⁹ eis du-
cem. Quem ilico rex collaudat, et populus insipiens
per castra ter *Kirieleison* clamât. Nec mora, paucis
sciëntibus filius Bugsa ³³⁷⁰ nomine Detrih ³³⁷¹ currit
curriculo ³³⁷², atque quarta die summo diluculo
adducit Pragam Ottonem, quem Vacko ³³⁷³ et ³³⁷⁴
universi qui erant de Moravia satagebant principalis
sedis provehere ad fastigia. Quod quia sine consensu

Boemorum et episcopi efficere conabantur, frustra-
tur eorum temeritas, et sacramenta olim exhibita
in medio concilio recitantur. Nam cum Zuatopluk
ducem inthronizarent ³³⁷⁵, cuncti Boemi sacramen-
tis confirmaverant, ut post ejus obitum Wladizlaus,
si superstes esset, proveheretur ad solium.

28. Hos inter tantos populi motus Hermannus
præsul et Fabianus comes, qui habuit in urbe Wis-
segrad præfecturam — hii quia cæteros sicut di-
gnitate, ita et sapiencia præminebant — consilio
prævaluerunt et toto annisu effecerunt, ut et sa-
cramenta fierent ³³⁷⁶ inviolata, et Wladizlaus jura
principatus jure adoptata omnibus assentientibus
obtineret; elevatus est autem in solium sole mo-
rante in nona parte Libræ (Oct. 2). Cujus de virtuti-
bus et gloria mihi videtur ut interim sileatur, dum

VARIE LECTIONES.

³³⁴⁰ Henricus *deest* 3, rex *deest* 4a. ³³⁴¹ Zuatoplyk 1. ³³⁴² Bossen. 3. ³³⁴³ Bawaros 1, 2b, 3. ³³⁴⁴
Alamannos, a *superscr. al. man.* A, Alamannos 2, Alemannos 2b. ³³⁴⁵ defuere 4, 4a. ³³⁴⁶ ausis *corr.*
hastis 1. ³³⁴⁷ Glogow 2, Glogou 4. ³³⁴⁸ *deest* 2, 4a. ³³⁴⁹ duxerunt 2, 2b, 3, 4a. ³³⁵⁰ *deest* 4, 4a. ³³⁵¹
audacissimus 1. ³³⁵² Cysta 1, 2, 2b. ³³⁵³ Wrissovic 1, Vrssevicz 2, Werssevic 2b. Warsovici 3, Wrssovic
4. ³³⁵⁴ utroque 4, 4a. ³³⁵⁵ aut partam *desunt* A. ³³⁵⁶ ausis 2b, *in margine.* ³³⁵⁷ Zuatopluk *inserunt* 4,
4a. ³³⁵⁸ ingente 3, 4a. ³³⁵⁹ *ita corr.* A, et 3, 4, librans *rell.* ³³⁶⁰ exanimem 2, exanimum 2b, exanime,
omisso et 3, 4, 4a. ³³⁶¹ balantes 4. ³³⁶² Purcardus 1. ³³⁶³ Henricus *add.* 4. ³³⁶⁴ Zuatopluk *inserunt* 4,
4a. ³³⁶⁵ immensis 3. ³³⁶⁶ voluisset 1. ³³⁶⁷ *alia manu* 1. ³³⁶⁸ exortis A, abortis 2. ³³⁶⁹ *decernat corr.*
al. man. decernat 1. ³³⁷⁰ Bosa 1, Busa 2, 2b, 4, 4a, Bussæ filius 3. ³³⁷¹ Detrissek 1, 2b, 4, 4a, Dietrzisek
2, Detrissek 3. ³³⁷² *clanculo superscr. al. man.* 1. ³³⁷³ Uacek 1. ³³⁷⁴ *exciderunt folia duo vel tria cod.*
1, *cum iis, de quibus supra, conjuncta; desunt omnia usque ad III, 32, frater ejus Wladizlaus.* ³³⁷⁵ *deest*
A. ³³⁷⁶ *essent* 3.

NOTÆ.

(714) Annales Hildeshem. 1109. At jam die S. D
Barthelomæi apostoli i. e. d. 24 Aug. Oderam trans-
iit Henricus teste Martino Gallo.

(715) Vide Martini Galli Chron. III, 82, et de ex-
peditione Henrici V in Poloniam excursus 10 apud
Roepell I, 669.

(716) Ritschen.

(717) Eum a Wiperto comite Groicensi missum
esse legitur in Chronico Pegaviensi.

(718) Virg., Eclog. I, 1.

(719) Virg., Æn. VII, 347.

in hac vita conversatur, ne aut adulationis notam incurramus, aut dum minus de laudibus suis³³⁷⁷ scribamus, derogationis offensam incidamus. Unde quidam admonet dicens: *Lauda virtutem ducis, sed post hujus bravium lucis.* Ut autem audivit Borivoy, quod frater ejus junior Wladizlaus post obitum Zuatopluk regni potiretur solio, continuo descendens a Polonia, perrexit in Zribiam ad Wigbertum suum per sororem generum. Cujus consilio fretus et auxilio, nec non et quorundam perfidorum ex nostris promisso confisus adminiculo, in vigilia natiuitatis Domini (Dec. 24) mane diluculo nemine resistente urbem³³⁷⁸ ingressus est Pragam, heu! ad perniciem et exhauriendam multorum crumenam.

29. Hoc inoppino rerum eventu urbani valde turbati trepidant³³⁷⁹ incerti, quas partes inter repentinos fortunæ casus sequi debeant. Multi eorum³³⁸⁰, quorum sors fortunatior erat,

Rebus in urbe suis cara cum prole relictis,
Aufugiunt, nec scire queunt quæ castra sequantur.
Multi novarum rerum cupidi gaudent et exultant fugientibusque³³⁸¹ insultant, quia bona eorum duce Borivoy permittente diripiebant. Præsul autem Hermannus in suo palatio deprehensus, quasi hostibus septus, ita a suis pacificis servabatur obelus; sciebant enim quod libenter aufugeret, si aufugere quiret. Hos inter ancipites populi metus, Fabianus urbis Wissegrad præfectus³³⁸², quo se verteret³³⁸³ incertus,

Maluit habire³³⁸⁴ quam præsto nefanda videre,
Et sibi comissa discedens urbe relicta,
De re communi curæ sibi quæ fuit uni
Plurima conquestus, stans fatur talia mœstus:
*Væ tibi Boemia, quæ non adeo nimis ampla,
Cum³³⁸⁵ sis communis dominis subjectaque multis,
Herili de stirpe sati sexuque virili
Jam sunt bis deni, nisi fallor ego, dominelli.
Unde poeta catus fertur dixisse Lucanus (720),
Non sibi sed populo gravis est nimis aucta potestas,
Nam quidcunque³³⁸⁶ duces delirant, plectitur hoc*
[plebs (721).

Dixerat et, ut supra dictum est, relicta³³⁸⁷ Wis-
[segrad civitate,
morabatur per villas in ejus vicinitate,

A fortunæ suspensus ambiguitate,

Ociore interea ventis et fulmine fama (722)

Diversis omnes implet rumoribus urbes (723),

In populo multus per terram sitque tumultus.

Multi enim; quibus bonæ desunt artes, rerum novitate gaudentes, huc et illuc per villas palantes³³⁸⁸ et eas devastantes, expectabant ambiguos fortunæ casus; ast alii, quibus mens erat altior et fides purior, tendunt ad principalem sedem in urbem Pragam. Quid facerent? Hæc inscii in apertam ruunt foveam, et³³⁸⁹ nolentes volentesque³³⁹⁰ accedunt ducis Borivoy ad fatorum aleam (724). Quos ille benigne suscipiens, obligat sacramentis et promissionibus multis, et committens eos Gabrissæ³³⁹¹ comiti, eadem die transfert se cum aliis ad luciora urbis Wissegrad mœnia. Inde mane ad horam primam in ipso festo die (Dec. 25) regreditur Pragam, et cum magna cleri processione suscipitur, atque ibi audita missa iterum reversus est ad prædictam urbem.

30. Eadem nocte Otto, frater Suatopluc, et Wacek comes, venientes de castro Gradee³³⁹² cum tribus scaris militum, castra metati sunt circa Rokitnicam³³⁹³ rivulum. Mane autem facto Wissegrad oppido applicuerunt, et omnes vias circumquaque custodibus oppilaverunt³³⁹⁴, ita ut nec egredi posset nec ingredi quisquam³³⁹⁵ in auxilium Borivoy. Disposuerat enim antea dux Wladizlaus, quod in prædicta urbe Gradee ipse natale Domini celebraret. Sed quia interim regis Henrici vocatione³³⁹⁶ debuit in octavis³³⁹⁷ Domini (Jan. 1) interesse regali synodo Ratisbonæ (725), præceperat Wacek comiti, ut quam studiosius posset, Ottoni, quem invitavit ad festum, administraret convivium. Ipse autem propter jussum regis accelerans, in civitate Plizen³³⁹⁸ cum cæteris comitibus festis diebus mansit duobus, tertia autem die, ut cognovit ea quæ gerebantur in urbe Praga, distulit et postponit regis jussa, et in festo sancti Johannis apostoli et evangelistæ (Dec. 27), cum his³³⁹⁹ qui secum fuerant in curte³⁴⁰⁰, ad mœnia prædictæ urbis advolat, sed clausas invenit portas,

Vidit et armatos secum pugnare paratos.

D Ad quos excelsa per propugnacula stantes

sic orsus est dicens: *Pacificus ad vos venio, reco-*

VARIAE LECTIONES.

³³⁷⁷ ejus 3, 4a. ³³⁷⁸ omittit 2b. ³³⁷⁹ trepidabant 4, 4a. ³³⁸⁰ ita A, deest rell. ³³⁸¹ fugientibusque A. ³³⁸² præf. W. A. ³³⁸³ ita corr. A vertat rell. ³³⁸⁴ audire corr. habire A, audire rell. ³³⁸⁵ Heu 4. ³³⁸⁶ quodcunque 2, 4. ³³⁸⁷ deest 4. ³³⁸⁸ balantes 4. ³³⁸⁹ fide puriores add. A. deest. rell. ³³⁹⁰ volantes nolantesque A. ³³⁹¹ Grabissi 4, 4a. ³³⁹² Gradee 3. ³³⁹³ Rokytniczam 2. Bruznicam 3. ³³⁹⁴ oppilaverunt, eraso tu A. et omnes — oppilaverunt omissa 4, 4a. ³³⁹⁵ nec egredi nec ingredi posset quisque 3 nec egredi quisquam posset, nec ingredi quisquam 4, 4a. ³³⁹⁶ natione 2. ³³⁹⁷ natiuitatis inserit 2b. ³³⁹⁸ Plizen 2, Pilzen 3. ³³⁹⁹ eis 4a. ³⁴⁰⁰ urbe 2b.

NOTÆ.

(720) Pharsal. III, 152:

Non sibi, sed domino gravis est, quæ servit, egestas.

(721) Hor., epp. I, 2, 14.

(722) Virg., Æn. V, 519.

(723) Virg., Æn. VII, 549.

(724) Lucan., Phars. V, 7.

(725) In Epiphania Domini Henricum cum principibus colloquium Radisponæ habuisse testatur Ekkehardus.

agnoscite me, et aperite vestro ³⁴⁰¹ januas domino. Ad A hæc verba ducis cum nullus respondisset, valde iratus ³⁴⁰² et multum eis minatus, flectit ³⁴⁰³ iter trans torrentem Bruznicam ³⁴⁰⁴, et ut ascendit supercilium montis, vidit a longe ³⁴⁰⁵ in campo longam seriem armorum, in quibus Wacezlau ³⁴⁰⁶ (726), filius Wigberti, veniebat in auxilium Borivoy. Et mittens unum de satrapis ³⁴⁰⁷ explorat, utrum ex adverso an pacifici veniant. Ut autem per internuncium ³⁴⁰⁸ utrique recognoverunt se adinvicem, prædictus juvenis expavit, et non aliter retorsit ³⁴⁰⁹ gradum ac si durum in vepribus latentem calcaret ydram, et convocans suos in unum manipulum ³⁴¹⁰ dixit: Nullus nobis patet locus fugæ, nec latet nqs invitos ³⁴¹¹ subire aleam pugne. Hoc solum facite, ne hanc pugnam illi ³⁴¹² impune ferant. Dixit, et expandunt ³⁴¹³ B vexillum, atque ³⁴¹⁴ clamant sanctam Mariam ³⁴¹⁵ sibi in auxilium. Dux autem ³⁴¹⁶ per innatam ³⁴¹⁷ sibi probitatem semper exosus civilia bella, clamorem eorum et ipsos parvipendens, volebat ³⁴¹⁸ præterire eos.

31. Tunc Detrisck, filius Busa ³⁴¹⁹, fomes mali, inceptor ³⁴²⁰ sceleris, Si te, inquit, non mordet nec tangit tua injuria a minus dignis tibi illata, saltem nobis ignoscas, ut cognoscas utrum ³⁴²¹ viva an mortua caro simus. Ad hæc Wladizlaus dux, Si, inquit, non gratie sed ignaviae hoc ascribitur, hac hora videbis ³⁴²²

Illic quot vicibus meus hic iterabitur ensis.

Et cicius dicto ³⁴²³, arrepto clypeo ³⁴²⁴, primus longe prosiliit ex agmine, primus in adversa fulminat acie, et veluti setiger sus turba canum septus, ita dux inimicis circumventus hos proterit, illos prostermit,

Donec humano perfusus sanguine totus, uno amisso comite Wacena ³⁴²⁵, victor venit in sua castra jam ad radicem urbis Wissegrad posita. Fit ingens clamor in castris præ gaudio, quia salvum ducem receperunt de prælio. Filius autem ³⁴²⁶ Wigberti, velut anguis ³⁴²⁷ quem pastor ³⁴²⁸ sua peda (727) medium fregit, ille ³⁴²⁹ attollens caput amissa cauda vix serpit, ita prædictus puer quibusdam amissis, quibusdam vero ³⁴³⁰ graviter vulneratis,

Corde mœrens valde subit ³⁴³¹ ardua moenia (728)

[Pragæ.

VARIAE LECTIONES.

³⁴⁰¹ vestros 4^a. ³⁴⁰² Borivoy inserunt 4 4^a. ³⁴⁰³ vertit 2^b. ³⁴⁰⁴ Bruznicam 2. ³⁴⁰⁵ a longe desunt 3. ³⁴⁰⁶ Waczlaw 2. Waceslaus 3. ³⁴⁰⁷ de satrapis desunt A. ³⁴⁰⁸ nuncium A. ³⁴⁰⁹ retrorsit A. 1, 2. ³⁴¹⁰ manipulum 2. ³⁴¹¹ deest A. ³⁴¹² deest 2. ³⁴¹³ expendunt 3. ³⁴¹⁴ nimis inserit 3. ³⁴¹⁵ et S. Wencezlaum add. 4, 4^a. ³⁴¹⁶ deest A. ³⁴¹⁷ ignatam corr. ul. man. inn. A. ³⁴¹⁸ volebat 3. ³⁴¹⁹ Bussæ 3. ³⁴²⁰ inventor 3. ³⁴²¹ utram. 5. ³⁴²² videbitis A. ³⁴²³ dux Wladizlaus inserunt 4, 4^a. ³⁴²⁴ gladio 2 in textu, in margine clypeo. ³⁴²⁵ Wacena 2 Weccna 3. ³⁴²⁶ deest 4, 4^a. ³⁴²⁷ agnus A. 3. ³⁴²⁸ quem pastor desunt 2. ³⁴²⁹ omissum 4^a. ³⁴³⁰ deest 2^b. ³⁴³¹ subijt 4. ³⁴³² ammiramus 4^a. ³⁴³³ Pelei super Pelonis 2^b Pelopis 4. ³⁴³⁴ in bello A. cum bello 2^b bello 5 omissum 4^a. ³⁴³⁵ scit, eraso s A. citat 4^a. ³⁴³⁶ deest 2, 2^b, 3. ³⁴³⁷ habebas corr. habebas A. ³⁴³⁸ debebas corr. debeas A. ³⁴³⁹ ita superscr. al. man. A. expuncto proposuerat. ³⁴⁴⁰ Sazemam 2^b, 3, 4^a. ³⁴⁴¹ celebrarat 2, 2^b, 3, 4, 4^a. ³⁴⁴² X A. ³⁴⁴³ regnum vel addunt 4, 4^a. ³⁴⁴⁴ superscr. al. man. A. ³⁴⁴⁵ III Calend. 5. ³⁴⁴⁶ rex Henricus add. 4, 4^a. ³⁴⁴⁷ Diepoldum 2, 4, 4^a Diepoldum 2^b Dipoldum 3. ³⁴⁴⁸ Perngerum corr. Berng. A. Bereng. 2 Beringerum 4, 4^a. ³⁴⁴⁹ Wigberti 1. ³⁴⁵⁰ Rokyczan 2. Rokizan 3. ³⁴⁵¹ capiuntur 4, 4^a. ³⁴⁵² manus A. ³⁴⁵³ Wladizlu 1, Wladislaw 2, Wladislaw 3. ³⁴⁵⁴ antum A. ³⁴⁵⁵ Wack superscr. e alia manu 1

NOTÆ.

(726) In Vita Wiperti et in Calendario Pegaviensi duo tantum Wiperti filii occurrunt, Wipertus et Heinricus, ut observat Schwarz, qui conjicit Bohemorum Wacelaum Misnensibus fuisse Wipertum juniorem.

(727) I. e. vestigio humani pedis, pede.

(728) Virg., Æn. XII, 745.

(729) Cfr. supra I, 35.

(730) III, 27.

Res similis prodigio, quotquot vulnerati fuerunt, omnes interierunt. Quid admiramur ³⁴³² si propter unum scelus filiorum Pelonis ³⁴³³ sol suos oculuit et obumbravit radios super civitatem Argos, cum inter has contiguas urbes tot pejora sunt patrata scelera? Crudelius enim civili geritur bello, ubi filius patrem cimbello ³⁴³⁴ et pater filium provocat duello, alius cit ³⁴³⁵ suum germanum ad monomachiam, alius fratrem ceu hostem captum ligat et expoliat, alius cognatum suum obtruncat, alius amicum quasi inimicum trucidat, ubique foeda res agitur ³⁴³⁶ et abhominabile scelus patrat. O Jesu, bone Domine! quæ pateris in homine? Quam patienter expectas quo minus habeas ³⁴³⁷ quos pro merito punire debeas ³⁴³⁸?

32. Interea dux Wladizlaus jam dudum præmiserat ³⁴³⁹ Hermannum et Zezemam ³⁴⁴⁰ comites ad regem Henricum, qui forte in urbe Bamberg proximum celebrabat ³⁴⁴¹ natale Domini (Dec. 25), et promittens ei 500 ³⁴⁴² marcas argenti (729), rogat suplex quo dignaretur, aut per se aut per suos nuncios, a fratre Borivoy instinctu Wigberti sublata sibi restituere ³⁴⁴³ ducatum. Rex autem, licet ³⁴⁴⁴ eo tempore valde iratus esset Wigberto, magis tamen succensus amore denominati census, continuo exercitu concitato, inchoante dominicæ incarnationis 1140 anno, in Kalendis ³⁴⁴⁵ Januarii ingressus est ³⁴⁴⁶ Boemiam. Et præmittens duos marchiones Depoldum ³⁴⁴⁷ et Berngerum ³⁴⁴⁸, mandat ut interposita pace Borivoy et frater ejus Wladizlaus, simul Hermannus præsul atque filius Wigberti ³⁴⁴⁹ cæterique Boemiæ majores natu, occurrant sibi ad curtem episcopi in villa Rokican ³⁴⁵⁰. Quo cum secundum regis jussum advenissent, sine omni audientia Borivoy et filius Wigberti capitur ³⁴⁵¹, præsulis autem causa probatur esse justa, manu ³⁴⁵² regis auro uncta. Post hæc omnes fautores Borivoy, jubente duce Wladizlao ³⁴⁵³, alii visu privantur et censu, alii tantum ³⁴⁵⁴ rebus substancialibus expoliantur, cæteri qui hanc cladem evadere valuerunt, ad Zoblezlaum filium regis in Poloniam fugerunt. Inter quos Johannes, filius Csta, de gente Wrissovic captus, de quo supra retulimus (730) jubente Wacek ³⁴⁵⁵ visu

privatus est et naso. Privitan³⁴⁵⁶ quoque similiter in eadem comprehensus seditione, qui videbatur senior esse in urbe Praga, ejus super humeros alligato³⁴⁵⁷ maximo cane scabioso et hesterno jure crapulato³⁴⁵⁸, raptus per barbam ter circa forum ductus est, cane reboante et suum demerdante³⁴⁵⁹ bajulum, et præcone acclamante: *Talem honorem portat, qui Wladizlao duci promissam fidem derogat.* Atque omni foro spectante, præcisa super tabulam ejus barba relegatus est versus Poloniam in exilium.

33. Nec tamen idcirco defuerunt infideles et discordiæ seminatores, qui inter unanimes fratres (731), Wladizlaum scilicet³⁴⁶⁰ et Ottonem, tantas discordiarum seminaverunt spinas³⁴⁶¹, ut ad invicem mutuas pertimescerent insidias. Unde Otto invitatus a fratre³⁴⁶² pertimuit venire ad festum paschæ (Apr. 10). Post pascha vero in Kal.³⁴⁶³ Maii ad terciam vocationem Otto, suorum militum munitus præsiidiis, venit ad fratrem suum Wladizlaum in condictam villam, quæ dicitur Tynec³⁴⁶⁴ (732) super monticulos. Ibi tota die de diversis causis concionati, datis et acceptis inter se sacramentis, uti visum est, sunt reconciliati. Sed quoniam idem Otto nobis interdixerat forum in villa Sekir Kostel³⁴⁶⁵, quod pater suus et mater pro remedio animarum suarum Deo et sancto Wencezlao nobis famulantibus³⁴⁶⁶ perpetuo habendum tradiderant, ego missus ex parte fratrum, coram duce et ejus comitibus conquestus sum super Ottone³⁴⁶⁷, quod³⁴⁶⁸ lucernam parentum suorum, quam debuerat accendere extinguere. Et ille, *Ego*, inquit, *lucernam genitorum meorum non extinguo, sed nolo³⁴⁶⁹ ut in potestate episcopi sit, quod vobis specialiter datum esse scio. Et nunc non episcopo, non³⁴⁷⁰ alicui personæ, sed Deo et sancto Wenceslao vobis famulantibus³⁴⁷¹ prædictum forum restituo.* Et ita coram duce³⁴⁷² et ejus comitibus restituto³⁴⁷³ nobis³⁴⁷⁴ foro, post diem alteram Otto reversus est in Moraviam.

34. Item ejusdem anni 3 Idus Julii indicta est generalis synodus cunctis principibus terræ Boemorum³⁴⁷⁵ ad curtem Saczkam³⁴⁷⁶, quæ sita est in medio pratorum. Ad quam similiter Otto vocatus, venit incaute cum paucis, confusus valde de nuper datis inter se et acceptis³⁴⁷⁷ sacramentis; ubi tertia die,

A jam definitis omnibus³⁴⁷⁸ negotiis, mane surgens Otto in castris præcipit³⁴⁷⁹ quæstionariis, ut sint parati cum suis necessariis ad repetendam viam. Ipse vero ascendit in curiam³⁴⁸⁰, accepturus a fratre suo licentiam. Quid multis moror? Cur non cicus quod sine mora factum est eloquor³⁴⁸¹? Illico ceu ferocissimus³⁴⁸² leo capitur³⁴⁸³. Otto velut a milissimo agno duce Wladizlao. Cui cum sui consiliarii instarent, ut eum lumine privaret: *Nequaquam*, inquit³⁴⁸⁴, *assimilabor³⁴⁸⁵ duci Poloniensi Boezlao, qui fratrem suum Sbigneu³⁴⁸⁶ sub fidei sacramentis advocavit dolis, et eum tertia die privavit oculis. Ego autem nolo cum fratre meo perpetuas inire discordias, sed volo castigare eum, ut castigatus respiscat et cognoscat, atque sui posteri discant, quod terra Moravia et ejus dominatores semper Boemorum principis sint sub potestate, sicut avus noster piæ memoriæ Bracizlaus ordinavit, qui eam primus dominio suo subjugavit (733).* Sed quid fortius forti viro? Ecce vir fortis inter armatas manus Otto tripudiat, et vinculis mancipatus læta³⁴⁸⁷ facie et jocundo vultu, quasi ad epulas invitatus ibat³⁴⁸⁸, usque dum retruditur urbis Vissegrad in custodiam³⁴⁸⁹. Ibi fertur dixisse ad eos qui erant eum observantes per vigiliis milites:

*Assimilantur³⁴⁹⁰ api linguæ mendacis amici,
Cujus ab ore fluit mel, cauda sed³⁴⁹¹ ultima pungit³⁴⁹²;*

*Me fore per talem deceptum credite fraudem,
C Sed casus variæ fortunæ ferre necesse est.
Nec facit ista meus frater mihi³⁴⁹³, sed vir iniquus
Sic voluit Wacek, agitur sic iudice Prostej³⁴⁹⁴.
Quos ego! si vivam; me modo sed reprimam.*

Post hæc tempore non longo, reamincato firmissimo castro Krivoplat³⁴⁹⁵ (734) in silva juxta fluvium Msam³⁴⁹⁶ traditus est ibi Otto armatis militibus ad custodiendum annis fore tribus.

35. Eodem anno duce Wladizlao et universa plebe Boemorum cum jocunditate et læticia sui patroni³⁴⁹⁷ Wencezlai celebrantibus natalicia (Sept. 28), nuntias affuit duci qui talia retulit: *Vobis hic in tranquillitate et securitate convivantibus, sed fratre tuo³⁴⁹⁸ Sobezlao³⁴⁹⁹ et duce Poloniorum Boezlao terram*

VARIÆ LECTIONES.

³⁴⁵⁶ Priwitan 2 Priwithan 4 Priuithan 4a. ³⁴⁵⁷ allito 1 ³⁴⁵⁸ maximo — crapulato desunt 1, see manu recenti in margine adscripta. ³⁴⁵⁹ demerdare corr. demerdante A. immundante 4, 4a sed in illo ab alia manu, quæ vetus vocabulum, ut videtur, pudoris causa erasit. ³⁴⁶⁰ scilicet W. A. ³⁴⁶¹ sp. s. A seminaverunt discordias omisso spinas 3. ³⁴⁶² Wladizlao inserunt 4, 4a. ³⁴⁶³ III Cal. 2b 3. ³⁴⁶⁴ Tynecz 9 Teynecz na Hurkach in margine addit explanationis causa 2b Tynec 4, 4a. ³⁴⁶⁵ Costel 1. ³⁴⁶⁶ familiaribus 1 ³⁴⁶⁷ Ottonem A. ³⁴⁶⁸ quia 4a. ³⁴⁶⁹ volo 3. ³⁴⁷⁰ nec episcopo, nec 4a. ³⁴⁷¹ familiaribus 1. ³⁴⁷² Wladizlao inserunt 4, 4a. ³⁴⁷³ restituo 1. ³⁴⁷⁴ nobis rest. A. vobis 1. ³⁴⁷⁵ Boemie A. ³⁴⁷⁶ Saczkam 1, 2b, 4, 4a Saczkam 2, Saczkam 3. ³⁴⁷⁷ et acceptis desunt A. ³⁴⁷⁸ omittit 2. ³⁴⁷⁹ præcepit 2b. ³⁴⁸⁰ curtem 4, 4a ³⁴⁸¹ cur — eloquor desunt 2b. ³⁴⁸² fortissimus A. ³⁴⁸³ dominus inserunt 4, 4a. ³⁴⁸⁴ deest A. ³⁴⁸⁵ assim ait A. assimilabor 2b, 3, 4, 4a. ³⁴⁸⁶ Izbigneu 1, 2, Zpigneum 4a. ³⁴⁸⁷ et a 3. ³⁴⁸⁸ gaudens add. 4, 4a ³⁴⁸⁹ custodia A. ³⁴⁹⁰ assimilantur 2b, 3. ³⁴⁹¹ ejus 4. ³⁴⁹² pungat 1. ³⁴⁹³ deest 4. ³⁴⁹⁴ Roscthey 1, 4. Rosciy 3, Wsethey 4a. ³⁴⁹⁵ Krziwoklat 2, Krivoklat 2b, 4a. ³⁴⁹⁶ Mzam 2. ³⁴⁹⁷ deest A. 1, sancti 2, 2b, 3, sanctissimi 4, 4a. ³⁴⁹⁸ vestro A. ³⁴⁹⁹ Sobieslao 2, Zobeslao 2b, 3, Zobezlao 4.

NOTÆ.

(731) Patruces erant.
(732) Tynec ad Albim.

D (733) Cfr. Martini Galli Chronicon et Roepel 260.
(734) Bürglitz.

hanc depopulantibus, et populum quasi viles messis acervos diripientibus, ego vix solus aufugi³⁵⁰⁰, ut hæc nunciarem tibi. Accelerate³⁵⁰¹ viam, jam³⁵⁰² claudite vestra promptuaria, linquite convivium. Mars vocat vos ad prælia, cras aderunt hostium armata³⁵⁰³ mille³⁵⁰⁴ milia. Qui continuo surgentes de convivio, et celeriter exercitu collecto, occurrunt eis ex ista parte

Non nos hostilia
nec venimus pugnare,
Sin autem nostris monitis
cras transibimus flumen,

Ad hæc dux Wladizlaus paucis respondit :

Non erit hoc anno puto³⁵¹³ pax sine sanguine magno,
Ad fœdus pacis³⁵¹⁴ quia nemo venit in armis.
Transibis³⁵¹⁵ flumen, post cætera non erit Amen;
lumen transibis, sed non impune redibis³⁵¹⁶.
Cætera quæ dicis faciam, hæc cætera quæ vis.

Et statim male credulus verbis
cum suis nocte illa transvadantes
ex adverso applicuerunt ripis³⁵¹⁷

portamus astilia³⁵¹¹,
sed te fratre³⁵¹² cum tuo pacificare.
adquiescere non vis,
et cætera post hæc. Amen.

Poloni³⁵¹⁸ autem ut viderunt dolos suos³⁵¹⁹ profecisse³⁵²⁰, fecerunt impetum super terram, et eam devastantes incendiis et rapiis, immensa³⁵²¹ præda onerati juxta pontes Criucy³⁵²² sunt castra metati. Nostrates autem, quia illa nocte nimis fatigati fuerant, nec tam cito retransvadare³⁵²³ poterant, stabant stupefacti.

36. Ut autem dux³⁵²⁴ Wladizlaus se dolo deceptum intellexit, et suorum quorundam desides animos ad pugnandum sensit, ira et indignatio et conscientia virtus in duce³⁵²⁵ exarsit, et quasi tuba³⁵²⁶ vehemens, quæ ad bella milites concitat, ita ejus oratio torpentes suorum mentes excitat: O Boemi, inquit, olim fama terra marique incliti, virtutibus egregii, triumphis eximii! Nunc vestri tributarii, quibus semper fuistis timori, vobis adhuc spirantibus insultant et terram vestram devastant. An vobis tilienses³⁵²⁷ (736) pendent in femore enses? An soli Polonenses habent ferreos enses? Quo vobis³⁵²⁸ adhuc vivere? O sempiternum nobis et nostris posteris dedecus! Ecce Ceres vestra³⁵²⁹ favillat, Lares vestri usque ad nubila fumigant, Vulcanus tota terræ in superficie furit, et tamen adhuc corda vestra gelidiora glacie non urit? Aut si cor vestrum tabescit, saltem stomachus, qui zelo jam fame languescit³⁵³⁰, cur zelo justitiæ non exurdescit? An non movet vos femineus planctus et ululatus, Qui raucis clamoribus ardua sydera tangit?

VARIÆ LECTIONES.

³⁵⁰⁰ efugi 2b. ³⁵⁰¹ accelerat 4. ³⁵⁰² deest A. ³⁵⁰³ deest 2, 2b. ³⁵⁰⁴ deest A. ³⁵⁰⁵ Cidlina 1, 2. ³⁵⁰⁶ Luczica 2. ³⁵⁰⁷ est 2. ³⁵⁰⁸ incendentes A. ³⁵⁰⁹ Olokis 4, 4a. ³⁵¹⁰ deest 4. ³⁵¹¹ arma 4, a. ³⁵¹² fr. te A. fratrem 2. ³⁵¹³ deest 5. ³⁵¹⁴ superscr. A. ³⁵¹⁵ transibitis 4a. ³⁵¹⁶ abibis A. redibis superscr. abibis 1. ³⁵¹⁷ rupis 2. ³⁵¹⁸ Polonii 1. ³⁵¹⁹ non inserunt 4, 4a. ³⁵²⁰ perfecisse 2b. ³⁵²¹ universa 3. ³⁵²² Criucici 1, 3, Cryuczi 2, Criuci b, 2 Kruici 4, 4a. ³⁵²³ transvadare 1, 2b, transvadere 3. ³⁵²⁴ omissum 3. ³⁵²⁵ ducis 4, 4a. ³⁵²⁶ al. man. in margine A. ³⁵²⁷ tylienses 4. ³⁵²⁸ nobis A, 2, 3, 4, 4a. ³⁵²⁹ nostra 4, 4a. ³⁵³⁰ languescet 1, 2. ³⁵³¹ lactantium 4, 4a. ³⁵³² prægnantium 3. ³⁵³³ tempertet A. ³⁵³⁴ angellos 1, angelos 2. ³⁵³⁵ vaginantes A. ³⁵³⁶ matres 1. ³⁵³⁷ minis 4a. ³⁵³⁸ deest A. ³⁵³⁹ Wladizlaus add. 4, 4a. ³⁵⁴⁰ atque add. 2b. ³⁵⁴¹ aperto 4, 4a. ³⁵⁴² pugnare A. ³⁵⁴³ Detrisek 1, 4. ³⁵⁴⁴ Bosa 1, Bussæ 3, Buza 4, 4a. ³⁵⁴⁵ sapius 3, deest 4a. ³⁵⁴⁶ ita 3, al. man. superscr. A. deest 1, 2, 2b, 4, 4a.

NOTÆ.

(735) In regione Chlumeec.

(736) Tiliacei s. tiliaginei, i. e. strepentes tantum,

D acie carentes.

(737) Trautenau.

hostium dolosis,
fluvium ante ortum solis,
ejusdem fluminis.

B Quis lactentium³⁵³¹ singultus aut prægnantis³⁵³² gemitus sive uxoris raptæ a paganis non amaro corae percipit? Quis temperet³⁵³³ se a lacrimis, cum infantes suos sen agnellos³⁵³⁴ vagientes³⁵³⁵ interfici aut matris³⁵³⁶ ab ubere viderit abjici? Atqui minas dolendum esset, si non a minus³⁵³⁷ dignis illatus dolor ista fuisset. Certe si tria tantummodo scuta habeam, non intermittam hodie ancipitem fortunam belli intemptatam. Moxque ipse³⁵³⁸ dux³⁵³⁹ et totus simul exercitus, sicut unusquisque stabat in ripa, jam non quæerunt vada, sed sine ordine prosiliunt et transnatant aquam³⁵⁴⁰, optant mori pro patria. Viros dabat eis dolor et illata injuria, festinant quoquo modo possent, etiam vitæ suæ per dispendium, inimicorum letum disturbare triumphum. Sed dux saepe dictus Poloniae postera die transiens rivulorum Trutinam (737), quia his non ubique est pervius, jussit cum præda suos et quosque debiles præcedere. Ipse vero in loco ad pugnam sibi apto³⁵⁴¹ cum expeditis equitibus pro defensione suorum stetit repugnare³⁵⁴² paratus. Hæc ita fieri cernens Detrich³⁵⁴³, filius Busa³⁵⁴⁴, cujus supra saepe³⁵⁴⁵ mentionem fecimus, secedens in unum locum cum his qui suo lateri adhærebant militibus, dixit ad eos: Fratres mei et commilitones, quicumque pavidam aut mori timidam habet aliquam in suo caruncutam corpore³⁵⁴⁶, necesse est ut eam prius aut abscidat, aut

nunc ab agmine nostro discedat ³⁵⁴⁷. Nam vilior est A
alga maris, qui nescit quam pulchrum sit ³⁵⁴⁸ mori in
armis. Quorum ut vidit animos ad pugnam alacres,
erant enim fere centum milites, velut lupus qui
querit clam ex latibulo irrumpere ³⁵⁴⁹ gregem, ita
ille de ³⁵⁵⁰ improvise impetu cum magno ex nudo
latere irruit in hostes. Ubi fere mille prostratis ad-
versariis, fertur ut rabida tigris prædictus miles in
confertissimos ³⁵⁵¹ hostium cuneos, et eos a ³⁵⁵² dex-
tris et a sinistris obstantes, quasi spicas ³⁵⁵³ teneræ
segetis, acuto metit ³⁵⁵⁴ gladio, donec inmani ³⁵⁵⁵ vi
telorum obrutus cecidit super ingentem occisorum
struem. Boemi vero, qui in adversa fronte Martis
puguaverunt, heu! insueti lapsi fuga, terga dederunt.
Sobezlau ³⁵⁵⁶ cum Polonis infausta, quia plus quam
civilis, politus est victoria. Facta est autem hæc ³⁵⁵⁷ B
strages 8 Idus Octobris, in qua Nosizlav ³⁵⁵⁸ et Dri-
sicray ³⁵⁵⁹ fratres ³⁵⁶⁰, filii Lubomir ³⁵⁶¹, et alii quam
plurimi ceciderunt.

37. Anno dominicæ incarnationis 1111 regina
Svatava ³⁵⁶² inter natos suos satagente, et episcopo
Hermanno mediante, atque Wacek palatino comi-
te, licet contra suam salutem id favente ³⁵⁶³, dux
Wladizlaus fratrem suum ³⁵⁶⁴ Sobieslaw ³⁵⁶⁵ revo-
cavit de Polonia, et dedit ei civitatem Satec cum
omni ad eam pertinente provincia.

38. Anno dominicæ incarnationis 1112 regum
antiquorum juxta statutum ³⁵⁶⁶, regis Heinrici
quarti ad nutum dux Wladizlaus nepotem suum,
Bracizlai filium et æquivocum, cum armata 300
clypeis legione ³⁵⁶⁷ misit Romam (738). Sed quo-
niam jam rex longe antea præcesserat, prædictus
puer cum suis transiens Bawariæ alpes, invenit re-
gem in urbe Verona, ibique cum eo celebravit pen-
tecosten (739) (Mai. 21). In Augusto autem mense
intravit rex Romam cum ³⁵⁶⁸ ingenti multitudine
diversarum nationum atque linguarum, accepturus
imperiales fascas juxta morem regum (740). Et quia
idem rex olim surrexerat in suam patrem, ideo
Paschalis ³⁵⁶⁹ papa judicans eum infamem, volebat
ejus implere voluntatem; quem rex ilico jussit ca-
pi, et adacto ense ³⁵⁷⁰ jugulo cepit mortem minari.
At ille timens mori, consensit ejus voluntati, atque
tercia die adinvicem pacificati, tocius Romani vo-

puli et cleri favorabili acclamatione imperator ³⁵⁷¹
augustus vocatur et ordinatur (741). Altera autem
die novus imperator tanta mittit apostolico dona
³⁵⁷², ut pro sui magnitudine humanæ crederentur
sufficere cupiditati. His ita peractis reversus est
imperator in Bawariam, et nostrates ad suam inco-
lomes rediere patriam.

39. Anno dominicæ incarnationis 1113 ³⁵⁷³ qui-
busdam hominibus qui vana et incerta libentius
referunt, relatum est Sobezlao, quod frater suus,
dux Wladizlaus, vellet eum capere, id suggerente
et consiliante contra eum Wacek comite. Quibus
ille respondit: *Aut ego moriar, aut qui talia molitur
prius morietur quam ego capiar.* Et unde rem re-
latam magis opinaretur ³⁵⁷⁴ veram esse, eadem hora
venit nuncius vocans eum fratris ad curiam.
Qui accipiens fere trecentos milites, adit ³⁵⁷⁵ fratris
curtem ³⁵⁷⁶ cum paucis, ceteros non longius quam
unius stadii spacio fecit stare cum armis. Ubi fra-
tre salutato et prandio sumpto dux præcessit, præ-
cipiens fratri suo ut eum sequeretur ad civitatem
Wissegrad. Non enim longe, sed quasi 10 stadiis
distabant ³⁵⁷⁷ ab urbe. Tunc Sobezlaus mittens ro-
gat Wacek comitem, quo per viam simul ³⁵⁷⁸ gra-
dientes sermocinarentur adinvicem. Quo facto,
parum per viam ³⁵⁷⁹ sermone communicato, ex
utroque latere atque post tergum Wacek comiti in-
cauto et innocenti

Rumpunt fatifero præcordia vnum terno,
C Mense quater denas Quintili intrante Kalendas

Statinque Sobezlaus reversus ad suos, tenuit viam
volens per Zribiam transire in Poloniam, valde
enim timuit fratris sui præsentiam. Cumque transis-
set silvam, occurrit ei Erkembertus ³⁵⁸¹, præfectus
de castro Donin, fallacis ³⁵⁸² Scribæ plenus ver-
sutiis, fingens multa amicabiliter pollicetur ³⁵⁸³ ei,
quod cæsaris per gratiam omnem suam obtineret
³⁵⁸⁴ justiciam, si ad ejus perveniret præsentiam,
atque supplex invitat eum dolis, quatenus eum pau-
cis secum ad convescendum ³⁵⁸⁵ ascenderet in oppi-
dum; erat enim ea tempestate prædictum castrum
cæsaris sub potestate. Mox inter prandendum, ar-
mata manu adhibita, super hospitem clausit ³⁵⁸⁶

VARIE LECTIONES.

³⁵⁴⁷ abscedat 3. ³⁵⁴⁸ est A. ³⁵⁴⁹ in addit 4. ³⁵⁵⁰ ex A. 3, 4a. ³⁵⁵¹ confortissimos 4. ³⁵⁵²
ad 4. ³⁵⁵³ deest 2. ³⁵⁵⁴ mittit 2. ³⁵⁵⁵ nimia 3. ³⁵⁵⁶ Zobeclav 1, et deinceps. ³⁵⁵⁷ omittit 4a.
³⁵⁵⁸ Nozizlav 1, 4, Nozislav 2, Nozislau 2^b. Nozislau 3. ³⁵⁵⁹ Drisykray 1, Driskray 2^b, Driskray
omisso et 3, Drsicray 4, 4a. ³⁵⁶⁰ deest A. ³⁵⁶¹ Liubomir 2, Labomir 3. ³⁵⁶² Zuatava 1, Swa-
lava 2. ³⁵⁶³ ita A 1, 4, faciente rell. ³⁵⁶⁴ fratrem s. W. A. dux inserit 2. ³⁵⁶⁵ Sobeslaum 3. So-
bezlaum 4, 4a. ³⁵⁶⁶ tum al. man. superscr. A. ³⁵⁶⁷ regione 2. ³⁵⁶⁸ ita A. in rell. ³⁵⁶⁹ Paschalis corr. al.
man. 1, deest 5. ³⁵⁷⁰ ensis corr. al. man. 1. ³⁵⁷¹ et add. 1, 4. ³⁵⁷² ita 1, donaria rell. ³⁵⁷³ a add. 4a.
³⁵⁷⁴ crederet A. crederetur 4, 4a. ³⁵⁷⁵ ora 1. ³⁵⁷⁶ adiit A. ³⁵⁷⁷ curiam 4, 4a. ³⁵⁷⁸ distabat A. 4, 4a.
³⁵⁷⁹ secum A. ³⁵⁸⁰ per viam desunt 4, 4a. ³⁵⁸¹ Erkembertus 4. ³⁵⁸² ita corr. 1, pellacis A. 2, 4. ³⁵⁸³
pollicitus 4, 4a. ³⁵⁸⁴ contineret corr. obt. A. ³⁵⁸⁵ vescendum A. 2. ³⁵⁸⁶ clausum 2, 4a.

NOTÆ.

(738) Hoc jam anno 1110 factum esse constat; D
cfr. Stenzel Fränk. Kaiser I, 630.
(739) Anno 1111 ut Annales Hildeshem. et tria
Heinrici V præcepta probant, data Verone diebus
19 — 22 Maii 1111. Cfr. Boehmer 1999 — 2001.
(740) Die 15 Aprilis Heinricus coronatus est im-
perator.
(741) Jam mense Februario anni 1111 hoc fa-
ctum est. Vid. Annales Romani Mon. Germ. SS. V,
474.

ostium, et post paucos dies vinculatum mittit versus Saxoniam in quoddam firmissimum castrum, nomine...³⁵⁸⁷, tradens eum suo clerico, nomine Wondalrico³⁵⁸⁸, ad custodiendum. Videntes autem milicie³⁵⁸⁹ contubernaes dominum suum fraude captum, diffugiunt alii in Poloniam, alii reversi sunt in Boemiam.

Post unum mensem, sed³⁵⁹⁰ Christi per pietatem, Sobeslan ab eodem clerico noctu sic absolvitur. Superioris domus inter cancellos ad columnam fune ligata³⁵⁹¹ dimissus est per murum in sporta, atque per eandem³⁵⁹² funem predictus clericus similiter³⁵⁹³ dilapsus, cum quodam milite Courado, filio Rivin³⁵⁹⁴, qui etiam et ipse conscius facti eadem nocte sub murum adhibuerat equos, et, sicut avicula emissa de cavea fugit et repetit silvam, ita illi lapsi celeri³⁵⁹⁵ fuga tendunt in Poloniam.

Eodem anno mense Decembri dux Wladizlaus fratrem suum Ottonem solvit a vinculis, et quam olim post obitum fratris sui Zuatopluk habuerat, reddidit ei dimidiam loci Moraviæ cum suis civitatibus provinciam.

40. Anno dominicæ incarnationis 1114 mense Maio, jubente domno Ottone, Prostey³⁵⁹⁶ et ejus gener, qui cognominabatur³⁵⁹⁷ lenis Wæck, de quibus supra diximus (742), ambo privati sunt lumine³⁵⁹⁸

Eodem anno Sobezlau quibusdam Polonis secum assumptis veniens ad castrum Kladsco³⁵⁹⁹, temptat precibus et promissionibus multis, quo³⁶⁰⁰ sibi cives aperirent portas urbis. Quibus non consentientibus, sed viriliter resistentibus, juvenis predictus³⁶⁰¹ ira inflammatus succendit palacium quod prope murum situm erat. Vento autem incumbente ex adverso, inflammata sunt propugnacula in summitate turris, quæ forte in antemurali stabant³⁶⁰² propinqua muris. Unde urbani valde³⁶⁰³ turbati, jam desperantes saluti, rogant pacificam dari dextram pro vita tantummodo incoloni et singulari. Quibus concessa pace vix periculum³⁶⁰⁴ mortis evadentibus, combusta et funditus est eversa³⁶⁰⁵ civitas tota.

41. Anno dominicæ incarnationis 1115, mense

A Januario dux Poloniorum Bolezlâus³⁶⁰⁶ avunculo suo Wladizlao præcarias³⁶⁰⁷ mittit litteras, scriptas in hæc verba: *Si valuerint penes te preces meæ, et obtinuerint fratri tuo germano Sobezlao locum indulgentiæ, credo quod firmum sit et stabile nostræ pacis vinculum et amiciciæ. Nam si pro inimicis te³⁶⁰⁸ exorarem, certe deberes facere, quanto³⁶⁰⁹ magis nunc liceat mihi intercedere, ut sis concordes, quos mater sub uno corde portavit ventre? Equidem³⁶¹⁰ sancto Petro sciscitanti³⁶¹¹ utrum fratri dimittat septies in die peccanti, dictum est a Domino: « Non usque septicies, sed usque³⁶¹² septuagies septicies (Matth. xviii, 22). » Ergo hoc exemplo inbuimur, ut fratribus nostris lociens indulgeamus quot illi in nos non³⁶¹³ possint³⁶¹⁴ peccare³⁶¹⁵ vicibus.*

B His exemplis et precibus dux Wladizlaus compulsus, immo innata sibi super fratre suo³⁶¹⁶ commotus³⁶¹⁷ pietate, mense Marcio iterum pristinam revocat eum³⁶¹⁸ ad³⁶¹⁹ gratiam, et dat ei civitatem Gradee et totam circa adjacentem³⁶²⁰ eum quatuor castellis provinciam. Ejusdem anni mense Julio dux Wladizlaus et fratres ejus Otto et Sobezlau juxta fluenta amnis Nizam³⁶²¹ cum duce Poloniorum Bolezlau indictum³⁶²² conveniunt³⁶²³ ad placitum, atque inter se datis et acceptis sacramentis confirmant foedera pacis. Altera autem die immensis muneribus mutuatum adinvicem oblatis, hylares ad proprios remeant lares. Interea Wdalrico³⁶²⁴, ducis Cuonradi³⁶²⁵ filio, inevitabili fato e medio sublato (743), fratre vero ejus juniore Lutoldo olim antea similiter ab hac luce subtracto, filiis autem illorum³⁶²⁶ adhuc ætate parvulis, dux Wladizlaus germano suo Sobezlao dat totam illam³⁶²⁷ eum suis civitatibus provinciam (744), quam quondam pater predictorum fratrum Cuonradus habuerat.

C 42. Anno dominicæ incarnationis 1116, Ungaragens viribus ingens, opibus pollens, armis bellicis præpotens³⁶²⁸, et cum quovis rege terrarum pugnare sufficiens, regis sui Colomanni post obitum (745) principes ejus mittunt³⁶²⁹ ad ducem Wladizlaum, quatenus cum rege novello nomine³⁶³⁰ Stephano³⁶³¹ (746) renovaret et corroboraret antiquam pacem et amiciciam. Quorum dux voluntati adque-

VARIE LECTIONES.

³⁵⁸⁷ nomine deest A. 3, 4, relictum vero est spatium vacuum in 1, 2, 2a, 2b, 4a. ³⁵⁸⁸ Odaldrido 1. ³⁵⁸⁹ nu-
liere 2. ³⁵⁹⁰ deest 4, 4a. ³⁵⁹¹ ligatam 3, ligato 4a. ³⁵⁹² eundem 3, 4a. ³⁵⁹³ deest A. ³⁵⁹⁴ Ritan 2, spatium
vacuum 2a, Kram 2b. ³⁵⁹⁵ clerici erasum superscr. celeri A. ³⁵⁹⁶ Rosetey 1, Rosetey 2b, Rosetey 4, Ro-
sethey 4a. ³⁵⁹⁷ cognominatur 1. ³⁵⁹⁸ oculis 4, 4a. ³⁵⁹⁹ Kladzko 1. ³⁶⁰⁰ quod 4a. ³⁶⁰¹ Sobezlaus add. 4, 4a.
³⁶⁰² stabat 2, 2b, 4, 4a. ³⁶⁰³ deest A. ³⁶⁰⁴ pro vita—periculum desunt 2b. ³⁶⁰⁵ eversa est A. ³⁶⁰⁶ Belez-
laus 1. ³⁶⁰⁷ preatorias 4, 4a. ³⁶⁰⁸ te pro A. ³⁶⁰⁹ non add. A. 2, 2b, 3, 4. ³⁶¹⁰ et quidem 1, corr. 4. ³⁶¹¹
sciscitante A. 3, 4a. ³⁶¹² deest A. ³⁶¹³ deest 4a. ³⁶¹⁴ possunt 2b, 3. ³⁶¹⁵ al. manu superscr. A. ³⁶¹⁶
ita 1, 4. deest rell. ³⁶¹⁷ deest A. ³⁶¹⁸ deest A. ³⁶¹⁹ ita 1, in rell. ³⁶²⁰ circumjacentem 4. ³⁶²¹ Nizam
3. ³⁶²² in conductum A. in dictum locum 4, 4a. ³⁶²³ veniunt A. ³⁶²⁴ Odaldrico 1. ³⁶²⁵ Conradi A.
³⁶²⁶ eorum 2b. ³⁶²⁷ tot. illam prov. A. ³⁶²⁸ præponens corr. al. man. præpot. 1. ³⁶²⁹ intrant 3. ³⁶³⁰ ita
A. 1, 4a, seo id est sancto 2, 2a, scilicet 3. ³⁶³¹ et add. A.

NOTÆ.

(742) III, 54.

(745) Nonis Januariis, ut probatur Calendario
Pegaviensi.

D (744) Brunnensem et Znaymensem.

(745) Obiit anno 1114.

(746) Stephanus secundus.

scens, ea quæ pacis sunt se facturum spondit ³⁶³². A Ventum erat Olzavam ³⁶³³ ad rivulum, qui tam Pannoniæ quam Moraviæ dirimit regnum. Et jam Ungara gens innumerabilis, velut harena maris aut ³⁶³⁴ pluvie stillæ ³⁶³⁵, in campo Luesco ³⁶³⁶ (747) totam superficiem terre cooperuerant sicut locustæ; dux autem alia ex parte prædicti annis ³⁶³⁷ metatus est castra. Sed, ³⁶³⁸ sicut ait scriptura, *Væ terræ, cujus est puer rex* (*Eccle. x, 16*), principes ³⁶³⁹ ejus per innotam sibi superbiam aberrantes, ad pacifica ducis verba remittant ³⁶⁴⁰ responsa magis rixam provocantia quam pacis osculum ferentia; unde dux illa die ad placitum distulit ire. Illi autem hoc indigne ferentes et aliter fieri suspicantes, tres armatas quas vocant hospitum legiones jubent extra castra ire et pro defensione sua ³⁶⁴¹ stare ex adversa parte annis. Dux autem ³⁶⁴² æstimans ³⁶⁴³ eos ad pugnam prorumpere, jussit suos arma capere ³⁶⁴⁴, et cicius dicto contra eos terminalem transiliunt annum. Mox inopina et inprosperata ³⁶⁴⁵ nec præcogitata atrox et eruenta conseritur pugna, in qua filius Sdan ³⁶⁴⁶, cujus supra meminimus, nomine Iurik ³⁶⁴⁷, præfectus urbis Satec, miles acerrimus, cum aliis ejusdem civitatis proceribus acriter pugnando occubuit 3 Idus mense Maio ³⁶⁴⁸. Ast aliis terga vertentibus etiam ipse ³⁶⁴⁹ dux est in fugam compulsus ³⁶⁵⁰. Otto autem et Sobezlau, habentes robustas quatuor phalanges ³⁶⁵¹, et totidem de Boemis fortes ³⁶⁵² accipientes cohortes ³⁶⁵³, circumierunt ³⁶⁵⁴ monticulum qui eos forte dirimebat, et repente irruerunt magno impetu super Ungarorum castra, ubi rex et sui proceres cum episcopis, nihil scientes de pugna ³⁶⁵⁵ quæ facta fuerat, sedebant et bibebant et epulabantur splendide. Quid multa? Nisi archiepiscopus Laurentius (748) cum rege cicius ³⁶⁵⁶ aufugisset, nec ipse periculum mortis evasisset. Certe tot nobiles et ignobiles ibi interierunt Ungari ³⁶⁵⁷, quot nec tempore sancti Oudabricsi juxta fluvium Leh ³⁶⁵⁸ interisse referuntur (749). Illæ autem quas prædiximus hospitum ³⁶⁵⁹ legiones, quæ etiam contra nostrum ducem bello prævaluerant, revertentes a cæde, ut viderunt suos profugatos, alios coacervatim

prostratos et hostes in castris tripudiantes ³⁶⁶⁰, turpem inierunt fugam. Quos ut a longe aspexere ³⁶⁶¹ in castris ³⁶⁶² regis -- jam enim ultra pontem Belim ³⁶⁶³ posita erant castra ³⁶⁶⁴ in campis, -- æstimantes hostiles acies albue se insequi, multo plures submersi sunt in flumine Wag præ timore fugientes. Nostrates autem potiti victoria, in castris eorum nocte illa figunt tentoria, diripiunt milites Ungaricas gazas, scilicet ambicisom in vasis aureis et argenteis habundantiam,

Inque suos vulgus bona cætera distrahit usus.

43. Anno dominicæ incarnationis 1117, 3 Nonas Januarii (750), quinta existente feria, hora jam vespertinali, terræ motus factus est magnus, sed multo major in partibus Longobardiæ. Nam ubi, fama referente percepinus, multa ibi ædificia ceciderunt, multa castella sunt diruta, multa monasteria sive delabra corruerunt ³⁶⁶⁴ et multos homines oppresserunt.

Eodem anno,

Rerum ³⁶⁶⁵ cunctarum comes indimota mearum,

Bis ³⁶⁶⁶ Februarii quinis obiit Bozetecha ³⁶⁶⁷ Kalendis.

Similiter ³⁶⁶⁸ eodem anno ³⁶⁶⁹ et semper regnante domino nostro Jesu Christo, cujus in manu corda sunt regum, quo ³⁶⁷⁰ etiam clementer inspirante, dux Wladizlaus recordatus est fratris sui Borivoy (751), cujus humilitatem jam Dominus ³⁶⁷¹ prospectans ³⁶⁷² arcis de throno ethere ³⁶⁷³, misertus erat afflictionis ejus et miseriæ, et quia cui ³⁶⁷⁴ Deus ³⁶⁷⁵ miseretur homo non potest non misereri, statim prædictus dux jam nutu instinctus divino et Hermannii episcopi faciens omnia consilio ³⁶⁷⁶, mittit et revocat mense Decembri fratrem suum Borivoy de exilio, et satisfaciens sibi ac semetipsum ³⁶⁷⁷ ejus submittons dominio, iterum collocat eum in principali solio. O mira ducis benignitas, sed magis admiranda æquanimitas, quem nec secularis delectat dignitas, nec contristat posita honoris sublimitas!

Juvit sumpta ducem, juvit dimissa potestas.

Talia quis unquam ³⁶⁷⁸ audivit, die rogo, facta? Utinam hæc audiret Colomannus ³⁶⁷⁹ rex Pannonicus, si viveret! qui metuens ne germanus suus Almus

VARIÆ LECTIONES.

³⁶³² respondit 2, 4a. ³⁶³³ Olzavam 1, 2, Olzavam 3, Olzanam 4, 4a. ³⁶³⁴ ut 1. ³⁶³⁵ deest 3. ³⁶³⁶ Luzko 1, 2, 4, Luzko 2b. ³⁶³⁷ annis corr. al. man. annis 1. ³⁶³⁸ in margine A. ³⁶³⁹ corr. 1. ³⁶⁴⁰ rem. verba resp. A. ³⁶⁴¹ corr. 1. ³⁶⁴² Wladizlaus add. 4, 4a. ³⁶⁴³ est. eos A. ³⁶⁴⁴ rapere 4. ³⁶⁴⁵ inprospera A. inopinata et inprosperata 4, 4a. ³⁶⁴⁶ Stan 1, 2. Sean 3. Szthan 4, 4a. ³⁶⁴⁷ Iurik 2. Turick 3. ³⁶⁴⁸ Junio 3. ³⁶⁴⁹ Wladizlaus inserunt 4, 4a. ³⁶⁵⁰ compunctus 1. ³⁶⁵¹ phalanges 2b, 3. ³⁶⁵² superscr. al. manu A. ³⁶⁵³ cohortes 1. ³⁶⁵⁴ circumierunt 3. ³⁶⁵⁵ depuna corr. de pugna 1. ³⁶⁵⁶ deest A. ³⁶⁵⁷ Pannonos A. Pan. superscr. vel Ungari 1. Pannonos rel. ³⁶⁵⁸ Lech 4, 4a. ³⁶⁵⁹ deest A. hospita 3. ³⁶⁶⁰ tripudiantes -- castris desunt 2b. ³⁶⁶¹ apparuere A. ³⁶⁶² pontem Belin al. man. superscr. A. Belun corr. Belin 1. Bebin 3. Belin 4, 4a. ³⁶⁶³ regis add. A. ³⁶⁶⁴ corr. 1. ³⁶⁶⁵ hi duo versus desunt in 5. ³⁶⁶⁶ al. man. superscr. in 1. ³⁶⁶⁷ Bozetecha 1. Bozeteched 3. ³⁶⁶⁸ deest 4, 4a. ³⁶⁶⁹ volente omnipotente inserunt 4, 4a. ³⁶⁷⁰ qui 2. ³⁶⁷¹ Deus 3. ³⁶⁷² superscr. al. man. 1. ³⁶⁷³ etc 1. ³⁶⁷⁴ cujus 4, 4a. ³⁶⁷⁵ misertus -- Deus desunt 3. ³⁶⁷⁶ cum cons. A. ³⁶⁷⁷ semet 4. ³⁶⁷⁸ deest A. ³⁶⁷⁹ Cholomannus 1. Kolmannus 4. Colmannus rel.

NOTÆ.

(747) Ut Palacky I, 380 conjicit, apud Hluk inter D locos Brod Hungaricum et Ostrau.

(748) Granensis.

(749) Vita S. Udabricsi c. 12 Mon. Germ. SS. IV, 400.

(750) De terræmotu consentit Dodechinus; sed

erat era quarta, nisi statuas Cosmam more Bohemico horam solis cadentis primam diei horam habuisse; cfr. infra c. 49 et Pubitschka IV, 187.

(751) In vinculis detinebatur in castro Hammerstein usque ad annum 1116.

post cum regnaret, ipsum et filium ejus mentula A privavit et lumine (752). Borivoy autem ³⁶⁸⁰ non immemor accepti beneficii, dat fratri suo dimidiam sui ducatus partem, quæ sita ³⁶⁸¹ ultra fluvium Labe ³⁶⁸² tendit ad aquilonem, eratque fratri suo licet juniori ³⁶⁸³ in omnibus obediens, et semper ³⁶⁸⁴ cum præveniens nihil sine suo ³⁶⁸⁵ consilio gessit.

44. Anno dominicæ incarnationis 1118, mense Septembri tanta fuit inundatio aquarum ³⁶⁸⁶, quantum non reor fuisse post diluvium in orbe terrarum. Nam noster ille ³⁶⁸⁷ fluvius Wlitava repente præceps erumpens de alveo, ab! ³⁶⁸⁸ quot villas, quot in hoc suburbio domus ³⁶⁸⁹, casas et ecclesias suo impetu rapuit! Aliis namque temporibus tametsi hoc raro evenit ut unda alluens ³⁶⁹⁰ vix tabulata pontis tangeret, hæc autem inundatio altius quam 10 ulnis super pontem excrevit.

45. Anno dominicæ incarnationis 1119, 3. Kal. Augusti, feria vero quarta, cum esset jam inclinata ³⁶⁹¹ dies, ventus ³⁶⁹² vehemens, immo ipse Satan in turbine ab australi plaga repente irruens super solarium ducis in urbe Wissegrad, antiquum murum et eo firmissimum funditus subvertit. Et inde magis est admirandum, ex ³⁶⁹³ utraque parte anteriori et posteriori integra et inconcussa manente, medietas palatii solotenus est eruta, et cicius quam tu festucam frangeres, trabes inferiores et superiores simul ³⁶⁹⁴ cum ipsa domo impetus venti fregit in frusta et dispersit ³⁶⁹⁵. Fuit autem hæc tempestas ³⁶⁹⁶ adeo valida, ut quacunque parte incubuit, hujus terræ silvas et arbores plantatas ³⁶⁹⁷ et cætera sibi obstantia suo ³⁶⁹⁸ impetu prostravit.

46. Anno dominicæ incarnationis 1120.

Nunc, mea Musa, trum digito compesce labellum.
Si bene docta sapias, caveas ne vera ³⁶⁹⁹ loquaris,
Ut mecum sapias, breviter solummodo dicas :
Est Borivoy rursus regni ³⁷⁰⁰ de culmine pulsus.
Augusti quarta ³⁷⁰¹ post Idus sunt ea facta.

47. Anno dominicæ incarnationis 1121, nimis ³⁷⁰² attenuatæ sunt segetes propter nimiam siccitatem, quæ iit per tres ³⁷⁰³ continuos ³⁷⁰⁴ menses, Marcium scilicet et Aprilem atque Maium.

Eodem ³⁷⁰⁵ anno dux Wladizlaus reædificavit ³⁷⁰⁶

oppidum Donin ³⁷⁰⁷, similiter et Podwin ³⁷⁰⁸ astrum, quod est in ³⁷⁰⁹ Moravia ³⁷¹⁰ situm infra fluvium Zuratka ³⁷¹¹.

48. Eodem anno quidam ex Teutonicis ³⁷¹² infra terminos Boemorum in silva, ad quam itur per villam Bela, in prærupta ³⁷¹³ rupe ædificant ³⁷¹⁴ castrum. Quod ³⁷¹⁵ audiens dux Wladizlaus ³⁷¹⁶ acceptis tribus scaris ex electis militibus, repente ex improvise irruens obtinuit castrum ³⁷¹⁷, ubi in primo accessu missis de muro sagittis vulnerati sunt, non tamen ad mortem, duo milites ducis, Ondalricus ³⁷¹⁸ filius Wacemil ³⁷¹⁹ et Olen filius Borsa. Illos autem Teutonicos, qui erant in castro capti, nisi comes Albertus ³⁷²⁰ superveniens multis precibus et innata sibi sagacitate liberasset, procul dubio jam dux ³⁷²¹ in eadem silva omnes suspendi jusserat.

Ejusdem anni ³⁷²² fuit hiemps nimis ventosa ³⁷²³ et calida et aquarum inundatio magna.

49. Anno dominicæ incarnationis 1122, 9 Kal. ³⁷²⁴ Aprilis, fuit eclipsis lunæ media nocte, qua Judaicum erat pascha ³⁷²⁵. Eodem anno

Vir sacer Hermanus, doctrinæ lumine clarus,

Ter subiit quinis Octobris fata Kalendis (755),

dominica jam illucescente ³⁷²⁶ die in ³⁷²⁷ festo sancti Lambertii ³⁷²⁸ episcopi et martiris, cujus dum vixit festum devotissime coluit, quia Trajectensi vico et ex eadem Lothrinia ³⁷²⁹ ortus fuit prosapia. Hic nonam vicem sedis pontificalis gerens, rexit hanc ecclesiam annis 22, mensibus 6, diebus 17 ³⁷³⁰. Erat enim spectabilis, incognitis formidabilis, domesticis affabilis, morum qualitate incomparabilis, lucerna lucens in mundo et ardens, nec sub modio sed super candelabrum posita, illuminabat corda non ³⁷³¹ credentium verbo doctrinæ et exemplo, de cujus et aliis probis actibus, licet plura relatu digna eniteant, tamen ea intacta relinquimus propter instantis temporis homines, qui nihil boni ipsi operantes, aliorum benefacta credere audita renuant. Verumtamen non videatur esse absurdum, si præpostero ³⁷³² ordine referamus, quæ antea referre debuimus. Nam prædictus presul ³⁷³³ cum suam ægritudinem invalescere sentiret, et paucos familiares circa lectum ³⁷³⁴ astare ³⁷³⁵ videret ³⁷³⁶, ingemuit et ait: *Secretum meum mihi, secretum mihi, ve mihi* ³⁷³⁷ et obticuit.

VARIÆ LECTIONES.

³⁶⁸⁰ deest A. ³⁶⁸¹ est al. man. 1. ³⁶⁸² et superscr. al. atram. 1. ³⁶⁸³ Wladizlaus inserunt 4. 4a. ³⁶⁸⁴ honore add. 4. 4a. ³⁶⁸⁵ deest 3. ³⁶⁸⁶ in Bohemia inserunt 4. 4a. ³⁶⁸⁷ ita 1. iste rell. ³⁶⁸⁸ ach achi 4. ³⁶⁸⁹ domos 3. domos 4. ³⁶⁹⁰ ex margine antiquioris codicis add. 2. i. invadens; errore scribæ pro i. (id est) mundans; legit etiam inundans 2b in margine. ³⁶⁹¹ inclita A. ³⁶⁹² deest 4. ³⁶⁹³ delet A. ³⁶⁹⁴ ita A. deest rell. ³⁶⁹⁵ discerpit 4. 4a. ³⁶⁹⁶ plantas 2b. ³⁶⁹⁷ deest 3. ³⁶⁹⁸ falsa in margine ab alia manu 2. ³⁶⁹⁹ regis 2b. ³⁷⁰⁰ quarto 3. ³⁷⁰¹ nimio 3. ³⁷⁰² deest A. ³⁷⁰³ contiguos 1. ³⁷⁰⁴ ab hoc loco usque ad vocem Zuratka omnia desunt 4. 4a. ³⁷⁰⁵ reædificat 2b. ³⁷⁰⁶ Douin 3. ³⁷⁰⁷ Podwin 2. Podiwin 2b. Podiuin 3. ³⁷⁰⁸ deest A. ³⁷⁰⁹ Moravie A. ³⁷¹⁰ Zuracka 3. ³⁷¹¹ Theutoni. 2. ³⁷¹² interrupta 3. ³⁷¹³ ædificavit 2. 2b. 3. ³⁷¹⁴ Quod audiens — castrum desunt 4. ³⁷¹⁵ corr. A. ³⁷¹⁶ Odallicus 2. ³⁷¹⁷ Wacemil 2. Wacemi-2b. ³⁷¹⁸ Vecenul omisso sequenti et 3. ³⁷¹⁹ Adalbertus 4. 4a. ³⁷²⁰ jam dux desunt 2. Wladizlaus inserunt 4. 4a. ³⁷²¹ eodem anno 4. 4a. ³⁷²² ventuosa 2. 4. 4a. ³⁷²³ deest A. 1. 2. 2b. 3. ³⁷²⁴ phase 1. 2. 4. pasche 2b. ³⁷²⁵ illucete corr. al. man. illucescente A. ³⁷²⁶ deest 2. ³⁷²⁷ Lambertii 1. 2. 4. ³⁷²⁸ ita A. 1. corr. rec. manu A. Lotharingia 4. de Lothrimia 4a. ³⁷²⁹ VII, 3. ³⁷³⁰ deest 3. ³⁷³¹ pre al. man. superscr. 1. ³⁷³² Hermannus 4. ³⁷³³ suum add. 4, 4a. ³⁷³⁴ assistere A. ³⁷³⁵ viderat corr. al. man. videret 1. ³⁷³⁶ ita A. v. m. desunt rell.

NOTÆ.

(752) Cfr. Vita S. Ottonis ep. Bamberg, III, 42.

(753) Confirmat Necrologium Bohemicum.

Illi autem stabant stupefacti ³⁷³⁶, et intuebantur vultus suos adinvicem taciti. Et paulo post iterum præsul aperuit os suum et inquit: *Olim debueram, cum sanus fueram, hæc sari stando in ambone quæ nunc compellor sateri jam spiritus mei in agone. Fateor enim quia ³⁷³⁷ ego peccator ³⁷³⁸ compeccantes de peccato suo non redargui, et petentes inique agentes et delinquentes non solum honoravi, verum etiam amavi, quos increpare, et si non obedirent, excommunicare debui. Postquam enim occubuit Bracizlaus ³⁷³⁹ junior (753'), quo nec fuit nec erit dux melior, hac in terra floruit iniquitas, germinavit superbia, putulavit fraus, dolus et injusticia, et ego semper dolens dolui, quod mihi cum bono duce non licuit mori. Væ mihi ³⁷⁴⁰! quia ³⁷⁴¹ silui, quia ³⁷⁴² apostatricem gentem non revocavi, nec in gradio anathematis pro Christo dimicavi; sed me ipsum et populum christianum passus sum per tactum manus cum gente non sancta pollui, sicut scriptum est: « Qui tangit immunda ³⁷⁴³ immundus erit (Levit. xxii, 4), et « qui tetigerit picem, inquinabitur ³⁷⁴⁴ ab ea (Eccli. xiii, 1), » aut « quæ conventio Christi ad Belial? » (II Cor. vi, 15.) Apostatricem gentem dico Judeos, qui per nostram negligentiam post baptismum relapsi sunt in judaismum. Unde valde timeo ne Christus mihi ³⁷⁴⁵ hoc ³⁷⁴⁶ obijciat, et inferiorem me projiciat in orbem. Nam hujus intempesta noctis vox mihi audita est dicens: « Tu non ascendisti ex adverso, nec obposuisti murum pro domo Israel, ut stares in prælio in die ³⁷⁴⁷ Domini; et gregem dominicum non auro, non argento, verum Christi precioso ³⁷⁴⁸ sanguine redemptum, per unam morbidam oviculam passus es contaminari et a cælesti regno exterminari. » Heu mihi misero! qualem me esse vellem, quam diversum ab illo qualis olim eram, et nunc ipsemet mihi displiceo, quia parum boni me fecisse video. Dixerat, et statim, ut supra retulimus,*

Spiritus in vacuas fugiens evanuit auras (754).

Post hunc Megnardus ³⁷⁴⁹ sit præsul in ordine denuo.

50. Eodem anno mense Marcio comes Bznata ³⁷⁵⁰ de Jerosolimis ³⁷⁵¹ simul et de Galicia rediit, et ejusdem anni 17 Kal. Novembris obiit. Item in ³⁷⁵² eodem anno mel et vindemia pleno cornu habundavit et segetes satis creverant, sed in aristis ³⁷⁵³ gra-

num non redundavit. Hunc annum secuta est hyemps calida, unde in sequenti æstate caruimus custodita glacie.

51. Anno dominicæ incarnationis 1125, mense Marcio comes Dlugomil ³⁷⁵⁴ et Gumpreht ³⁷⁵⁵ et Gilbertus ³⁷⁵⁶ et Henricus qui et Sdic ³⁷⁵⁷, et ³⁷⁵⁸ cum eis alii Hierosolimam perrexerunt ³⁷⁵⁹, ex quibus quidam mense Novembri ³⁷⁶⁰ redierunt, quidam ibi interierunt. Nam comes Dlugomil ³⁷⁶¹ jam ³⁷⁶² in ³⁷⁶³ revertendo 8 Idus Julii obiit; similiter et Bartholdus ³⁷⁶⁴ cliens Henrici, filii mei, 8 Idus Augusti moritur ³⁷⁶⁵.

Impedior lacrimis nec possum promere scriptis,

Quis furor unanimes aut quæ discordia fratres

Ceu geminos apros ³⁷⁶⁶ in diram compulit iram,

Nam dux Wladizlaus inmani motus ira, contra fratrem suum Sobezlaum mense Marcio movit arma, et eum ³⁷⁶⁷ cum suis omnibus expulit de Moravia, et reddidit Conrado filio Lutoldi hæreditatem suam (755). Partem autem quartam illius regni, quam habuit tetrarcha Oudalricus (756), frater supradicti Lutoldi, addidit Ottoni, Suatopluk ducis fratri. Sobizlav autem fugiens a facie sui germani, adiit imperatorem in Maguntia urbe ³⁷⁶⁸, sed parum sua ³⁷⁶⁹ profecerunt negotia, quia sine pecunia apud omnes reges vanæ sunt cuiuspiam preces, et legum obmutescit justicia. Tunc veluti lupus, qui inhians invadit ³⁷⁷⁰ gregem, et frustra captans cum nilprehendit ³⁷⁷¹, submitteus caudam repetit silvam ³⁷⁷², sic Sobezlav apud cæsarem infecta causa tendit ³⁷⁷³ ad Wierpertum, et apud eum ³⁷⁷⁴ per septem menses conversatus est ³⁷⁷⁵. Deinde mense Novembri transiit ³⁷⁷⁶ in Poloniam; quem dux Bolczlaus honeste in sua recepit, conjugem (757) autem ejus Alause, ducis gnatam ³⁷⁷⁷, Stephanus rex Pannonicus gratanter recepit, recognoscens cognatam suam.

Item in quadragesima fere per universum orbem ³⁷⁷⁸ aeris potestates quasi plurimæ stellæ, etsi non ceciderunt, visæ sunt tamen cecidisse ³⁷⁷⁹ in terram, huic simile Dominus dicit in evangelio: *Videbam Satanam, quasi fulgur de cælo cadentem (Luc. x, 18).*

52. Eodem anno maxima fuit ubertas tam autumno quam vere seminatis in frugibus, nisi quod grando

VARIE LECTIONES.

³⁷³⁶ obstupesci 3. ³⁷³⁷ quod 2b. ³⁷³⁸ et indignus inserunt 4, 4a. ³⁷³⁹ dux add. 4. ³⁷⁴⁰ væ mihi repetunt 4, 4a. ³⁷⁴¹ ita corr. A, quod 2b. ³⁷⁴² quod 2b. ³⁷⁴³ immundam 2, immundum 2b, 3, 4, 4a. ³⁷⁴⁴ inquinatur 3. ³⁷⁴⁵ mihi 1. ³⁷⁴⁶ deest 1. ³⁷⁴⁷ in die desunt A, domo 2. ³⁷⁴⁸ deest 3. ³⁷⁴⁹ ita A, 4, Meynardus 1, 2, et rell. ³⁷⁵⁰ Wznata 2, 4, 4a. ³⁷⁵¹ Hieros. 1. ³⁷⁵² a verbis Eodem anno usque ad hunc locum omnia desunt 4, 4a. ³⁷⁵³ ita corr. al. man. pro astris A. ³⁷⁵⁴ Dlygomil. 1, 2b, Dlubonil. 2. ³⁷⁵⁵ Gumpreht 1, Gumpreth 3. ³⁷⁵⁶ Gisilbertus 4, 4a. ³⁷⁵⁷ Zdik 2, Sdik 3, 4, 4a. ³⁷⁵⁸ atque A. ³⁷⁵⁹ per Hier. A. ³⁷⁶⁰ Septembri 2, in quo recentissima manus deleta Sept. supra scripsit Nov. ³⁷⁶¹ Dlygomil 1, 2, Dlygomil 2b. ³⁷⁶² deest 4, 4a. ³⁷⁶³ deest A. ³⁷⁶⁴ Bertoldus 1, 2, 4. ³⁷⁶⁵ obiit 3. ³⁷⁶⁶ ita A, tauros superscr. vel apros 1, tauros rell. ³⁷⁶⁷ deest 3, 4a. ³⁷⁶⁸ ita 1, in urbe Maguntina 4, deest rell. ³⁷⁶⁹ deest A. ³⁷⁷⁰ deest 4. ³⁷⁷¹ comprehendit 2, 4a, prendit 3, 4. ³⁷⁷² repetit silvam subm. caud. cum nil preh. A. ³⁷⁷³ tetendit 4, 4a. ³⁷⁷⁴ mansit A, A', hoc loco. ³⁷⁷⁵ deest A. ³⁷⁷⁶ transit 2, 2b, 3. ³⁷⁷⁷ natam corr. A. ³⁷⁷⁸ urbem 1. ³⁷⁷⁹ recidisse 3.

NOTÆ.

(753') Cfr. supra III, 15.

(754) Virg., Æn. IV, 278.

(755) Provinciam Znaymensis.

D (756) Provinciam Brunnensem.

(757) Nomen ei erat Adelheidæ. Stephanus rex erat filius Colomanni, fratris Almi ducis.

locis nocuit in pluribus; mel autem in campestribus A fuit habunde, in silvestribus locis minime. Hiemps aspera fuit nimis ³⁷⁸⁰ et nivosa. Jamque eodem vergente ³⁷⁸¹ anno ³⁷⁸², marchionis Dedii ³⁷⁸³ (758) extrema stirpe fato extirpata (759), imperator quartus Heinricus prædicti Dedii marchionatum ³⁷⁸⁴ putans hærede desolatum, dederat Wicperti sub potenciam. Sed erat in Saxonia quidam ³⁷⁸⁵ nomine Conradus (760), ex tribu ejusdem Dedii natus, ad cuius, manus jure pertinebat ille marchionatus; unde dux Lutera ³⁷⁸⁶ et alii Saxones valde indignantes contra imperatorem, susceperunt bellum adversus Wicpertum.

53. Hisdem diebus dux Wladizlaus et Otto, sicut præceperat eis imperator, tam Boemiæ quam Moravia coadunato exercitu transeuntes silvam, metati B sunt castra ultra ³⁷⁸⁷ oppidum Guozdec ³⁷⁸⁸ ex adverso prædicti ducis. Præsul autem Maguntinus et comes Wicpertus citra ³⁷⁸⁹ fluvium Mlida ³⁷⁹⁰ (761) stabant gravi cum ³⁷⁹¹ multitudine armata; Saxones autem positi castra in medio dirimebant eos, nec sinebant ³⁷⁹² insimul coire adversarios suos ³⁷⁹³. Tunc dux Boemiæ et Otto miserunt ad Saxones dicentes: *Non nos per superbiam contra vos sumpsimus arma, sed jussu imperatoris venimus in auxilium Maguntino archiepiscopo ³⁷⁹⁴ (762) et Wicperto comiti. Sed, quoniam hii non assunt, qui adesse et primam committere pugnam debuerant, vos ³⁷⁹⁵ tantummodo cedite nobis loco, ut habeamus occasionem reverendi ³⁷⁹⁶, videlicet et vos cessisse, et nos stetitisse ³⁷⁹⁷ et expectasse eos ³⁷⁹⁸ in condicto loco. Ad hæc Lutera ³⁷⁹⁹ dux respondit dicens: *Miror vos prudentes viros apertos non deprehendere ³⁸⁰⁰ animo dolo, quibus inducti frustra contra nos movistis arma innocuos. An ulla ³⁸⁰¹ putatis carere dolis consilia Maguntini archipræsulis Adalberti? An nondum ejus Atticum prudentiam satis experti estis? Sic ³⁸⁰², sic notus est vobis Wicpertus, alter Ulixes ³⁸⁰³, qui circa ejusdem præsulis callipodium informatus est. Cur ipsi non veniunt, nos ³⁸⁰⁴ ut salutent qui libenter eos resalutant?**

Sed tu: us est a longe expectare, quam manu committere bellum, et alterius incommodo ³⁸⁰⁵ suum comparare ³⁸⁰⁶ commodum. Certe, quivis ³⁸⁰⁷ lippis ³⁸⁰⁸ potest perspicere ³⁸⁰⁹ oculis (763), quid ³⁸¹⁰ ipsi machinantur suis dolis. Sciunt enim et bene sapiunt, quia, si vos vincitis, quod non ³⁸¹¹ sine magno vestri dampno ³⁸¹² dabitur vincere Saxones ³⁸¹³; sin autem vobis ³⁸¹⁴ potenter ³⁸¹⁵ prævalere poterimus, Boemiam suis defensoribus ³⁸¹⁶ viduatam facilius invadere ³⁸¹⁷ quibunt. Hoc vult imperator, hoc præsul Maguntinus consiliatur ³⁸¹⁸. Sic semper vester gener Wicpertus Boemis amicitur. Nam germanus suus ³⁸¹⁹ Sobezlaus, quem nuper Wicpertus ob ³⁸²⁰ voluntatem tuam ³⁸²¹ dolo abegit in Poloniam, nisi cito ad eundem Wicpertum revertatur, amplius mihi non credatur. Nos autem sciatis magis paratos congregi prælio quam vobis cedere loco. His auditis male creduli verbis dolo compositis Boemi, depopulata regione quæ est circa urbem Misen, reversi sunt ad propria, sole morante in 15 Sagittarii parte ³⁸²² (Nov. 24).

54. Anno dominicæ incarnationis 1124, 2. Idus Februarii Hermannus, frater Willalmi, et Lutohor ³⁸²³, filius Martini, perrexerunt Hierosolimam. Eodem anno ³⁸²⁴.

Dux ³⁸²⁵ Borivoy Nonis bis binis mense Platonis (764). Exul in Ungaria carnis compage ³⁸²⁶ soluta ³⁸²⁷, Ad Christum migrat pura quem mente colebat, Cum quo nunc ampla cœli lætatur in aula. Hujus post omnes ³⁸²⁸ vitæ mundique labores, Exul ter quinis quos ³⁸²⁹ degens pertulit annis, Et quibus est passus bis ternos ³⁸³⁰ carcere clausus, Bis sublimatus solio, cur bis ³⁸³¹ reprobatus ³⁸³² Non mihi rimari ³⁸³³ fas est vel talia fari; Scit qui cuncta creat Deus atque creata gubernat. Qui legit hæc dicat: *Borivoy dux nunc ibi vivat ³⁸³⁴, Est ubi sanctarum pars ³⁸³⁵ et requies animarum ³⁸³⁶* Sepultus est autem in Praga metropoli, anno tunc labenti ³⁸³⁷ bissextili ³⁸³⁸ pridie Idus Martii, ad principalem ecclesiam sanctorum martirum Viti, Wen-

VARIÆ LECTIONES.

³⁷⁸⁰ deest 4, 4^a. ³⁷⁸¹ urgente 2, 3, vigente 2^b. ³⁷⁸² an. verg. A. ³⁷⁸³ Deda 3. ³⁷⁸⁴ tum al. man. 1. ³⁷⁸⁵ quid in Sax. 1. ³⁷⁸⁶ Ludera corr. Lutera A. ³⁷⁸⁷ circa 2. ³⁷⁸⁸ Guozdecz 2. ³⁷⁸⁹ circa 5, 4. ³⁷⁹⁰ Multava 3, Mildeua 4, 4^a. ³⁷⁹¹ deest 3. ³⁷⁹² videbant 4, 4^a. ³⁷⁹³ nec — suos in margine 1. ³⁷⁹⁴ ita 1, archipræsuli rell. ³⁷⁹⁵ deest 1. ³⁷⁹⁶ referendi 3. ³⁷⁹⁷ et nos stetitisse desunt 1. ³⁷⁹⁸ vos 4, 4^a. ³⁷⁹⁹ corr. A, Ludera 2, 4. ³⁸⁰⁰ reprehendere 1. ³⁸⁰¹ nulla 4, 4^a. ³⁸⁰² si sic 3. ³⁸⁰³ Ultres 2, Ulysses 2^b. ³⁸⁰⁴ nos corr. hos A, nos 1, rell. ³⁸⁰⁵ incommodum corr. al. m. 1. ³⁸⁰⁶ parare 2^b. ³⁸⁰⁷ ita A, corr. al. man. quis 1, rell. ³⁸⁰⁸ lippus est 4, 4^a. ³⁸⁰⁹ prospicere 3. ³⁸¹⁰ quod 2^b. ³⁸¹¹ deest A. ³⁸¹² non A. h. l. ³⁸¹³ Saxones 1. ³⁸¹⁴ ita corr. 1, nos A. et rell. ³⁸¹⁵ poter 1. ³⁸¹⁶ corr. A. ³⁸¹⁷ inquirere 2. ³⁸¹⁸ consiliator 1. ³⁸¹⁹ tuus 4. ³⁸²⁰ ad A. ³⁸²¹ suam 2, 2^b, 3. ³⁸²² arce 1. ³⁸²³ Lintober 2, 2^a, 4, 4^a. ³⁸²⁴ a verbis II. Idus usque ad hunc locum omnia desunt 4, 4^a. ³⁸²⁵ Boemorum inserunt 4, 4^a. ³⁸²⁶ compaga corr. al. man. compage 1. ³⁸²⁷ saluta corr. al. man. soluto 1. ³⁸²⁸ omnis 4^a. ³⁸²⁹ quo 1. ³⁸³⁰ ita 1, 4, 4^a. superse. eadem. m. 1. in textu sex annos; ita quoque A. et rell. ³⁸³¹ turbis 2^b. his 3. ³⁸³² reprobatur 3. ³⁸³³ ita A. scrutari superscr. vel rimari 1. eadem manu scrutari rell. ³⁸³⁴ ita 1. superscr. ead. man. loco requiescat, quod A. et rell. ³⁸³⁵ super vocem pars adscriptum pax 2^b. ³⁸³⁶ deest hic versus A. ³⁸³⁷ habenti 2. ³⁸³⁸ sextali A.

NOTÆ.

(758) De tribu Buzici cfr. Thietmar. VI, 34.
(759) Ultimus erat Heiuricus junior marchio Misnensis. Cfr. Vita Wiperti, c. 11.
(760) Comes Wettinensis.
(761) Mulde.

(762) Alberto.
(763) Hor., serm. I, 5, 25.
(764) 4. Non. Febr. testibus Calendario Pegaviensi et Necrologio Bohemico. K. — Macrob. Saturn. I, 13: *Secundum (mensem) dicavit Februo deo,*

cezlay atque ³⁸³⁹ Adalberti in cripta sancti Mar- A
tini episcopi et confessoris ³⁸⁴⁰.

55. Item ejusdem anni in quadragesima, 9 ³⁸⁴¹
Kal. Aprilis, præsul ³⁸⁴² Megnardus ³⁸⁴³ casu repe-
riens in sacrario ossa Podiwin ³⁸⁴⁴ condit humi in
capella, quæ est sub turre inter altare sancti Nico-
lay episcopi et confessoris ³⁸⁴⁵ et tumulum Gebeardi
episcopi. Ille fuit cliens et individuus comes in la-
bore et ærumpna sancti Wencezlai martiris, de
ejus actibus in vita ipsius sancti ³⁸⁴⁶ satis declara-
tur scire volentibus. Tempore enim ³⁸⁴⁷ suo Seve-
rus sextus hujus sedis episcopus ampliorem dila-
tans ³⁸⁴⁸ capellam, circa sacram prædicti patroni
tumbam ossa prædicti clientis effodiens, quia aliter
non poterat fundari murus, et collocans ea in sar-
cophago, posuerat in camera, ubi ecclesiastica ser-
vabantur xenia. Item 8. Idus Aprilis in die paschæ
cæsar Henricus quartus mittens epistolas ad omnes
regni sui principes et episcopos, præcepit, quatenus
omni occasione postposita 4 Non. Maii in urbe
Bamberch ³⁸⁴⁹ ad suam coadunarentur curiam (765).

56. Interea Sobezlan, nostri ducis frater, lin-
quens Poloniam, tenuit cum suis omnibus ³⁸⁵⁰ viam
ad ducem Saxonie Luteram ³⁸⁵¹, sperans tanti viri
consilio simul et auxilio potiri. A quo honorifice sus-
cipitur hospicio, et optato ³⁸⁵² suæ spei potitur
solatio. Nam prædictus dux, ut cognovit principem
Boemie ³⁸⁵³ regali interesse curiæ ³⁸⁵⁴, misit lega-
tum cum hospite suo ad cæsarem dicens: *Regiæ
potestati et imperatoricæ dignitati congruit, patientibus
injuriam clementer subvenire, et eam facientibus jus-
ticiæ rigore regaliter obviare* ³⁸⁵⁵. Cujus gratiæ ex-
perimentum et principalis censure nobis et cunctis ³⁸⁵⁶
gentibus dabitur ³⁸⁵⁷ documentum, si huic innocenti
viro et injuriam patienti Sobezlao justiciam faciens,
fratri suo eum reconcilies. Unde cæsar valde indi-
gnatus, respiciens ad omnem cœtum suum ³⁸⁵⁸
dixit ³⁸⁵⁹: *Satis pro imperio iste ³⁸⁶⁰ locutus est mar-
chio; ipse nobis facit injuriam, et ulcisci poscit inju-
riam. Nam si mihi congruit, ut ³⁸⁶¹ ipse fatetur,*

*alienas ulcisci injurias, cur non prius ulciscar meas?
Aut quænam major potest esse injuria, quam quod
ipse vocatus non venit ad nostra concilia? Ergo quem-
cunque ³⁸⁶² zelus justiciæ et hæc mordet injuria,
spondeat nunc fidem super sacra plenaria, quod sua
tollat arma, et sequatur me post festum sancti Jacobi
apostoli (Jul. 25) in Saxoniam. Assenciunt omnes
et collaudant principes, atque conjurant bellum ad-
versus Saxones secundum edictum cæsaris. Hisdem
diebus (766) moritur gener Wratizlai regis Wic-
bertus, de quo supra satis meminimus ³⁸⁶³. Videns
autem Sobezlav, quia fortuna et regis ³⁸⁶⁴ censum ³⁸⁶⁵
magis juvat fratrem suum majorem natu, vertit iter
ad Wiperti natum (767), quo consolaretur ³⁸⁶⁶ de
obitu sui patris ³⁸⁶⁷ suum per sororem cognatum,
B et ³⁸⁶⁸ exinde misit ad Poloniæ principem ³⁸⁶⁹
Stephanum comitem: per hunc enim sua omnia
disponebat consilia. Qui, cum transiret silvam quæ
est inter Saxoniam et Poloniam, incidit in armatas
latronum manus. Qui a longe stantes inquirunt ad
eos: *Parcimus et miserescimus vobis atque concedi-
mus vitam, ite vestram cum pace viam; equos autem
et omnia quæ portatis linquite nobis, neque enim
pauci multis resistere aut fugere quitis. Quibus Ste-
phanus imperterritus: Parvum, inquit, date no-
bis ³⁸⁷⁰ spacium inire consilium. Illis autem conce-
dentibus, dixit comes: O fratres et o socii, ultimæ
jam ³⁸⁷¹ sortis ne timeatis casum fortunæ mortis,
quisnam nobis suum ³⁸⁷² franget panem versis ³⁸⁷³ in
fugam turpem? Aut post continuatam turpiter vitam
quis nobis tribuet necessaria vitæ? Et ³⁸⁷⁴ utrum hunc
barbari ³⁸⁷⁵ nobis ³⁸⁷⁶ concedant ignoramus. Heu fru-
stra sero pœnitebit ³⁸⁷⁷ nos non occubuisse viriliter,
cum diversis pœnis affectos, hunc naribus truncatum,
alterum oculis privatum, dabunt nos ³⁸⁷⁸ in parabolam
et fabulam cunctis gentibus. At illi unanimiter in-
quunt: *Moriamus, moriamur; sed videamus ne
inulti moriamur. Quos ut viderunt pagani magis ad
pugnam quam in fugam aptare ³⁸⁷⁹ arma, repente
irruunt ³⁸⁸⁰ super eos. Fit monstruosa pugna inter***

VARIAE LECTIONES.

³⁸³⁹ deest 5, 4a. ³⁸⁴⁰ episcopi et confessoris desunt A. ³⁸⁴¹ VIII. A. 2, 4. ³⁸⁴² deest 3. ³⁸⁴³ Mei-
nardus 1. Meynhardus 2. Meginhardus 2b. ³⁸⁴⁴ Podiuen 1. 2b, 4, 4a. ³⁸⁴⁵ et confessoris
desunt A. ³⁸⁴⁶ deest A. 3, 4a. ³⁸⁴⁷ autem A. ³⁸⁴⁸ recentiori man. superscr. fabricans 1. ³⁸⁴⁹ in
margine A. Bamberk 1. Babenberch 4. ³⁸⁵⁰ omn. suis A. ³⁸⁵¹ ita 1. Luderam A. ³⁸⁵² et op. erasa 1.
³⁸⁵³ deest A. ³⁸⁵⁴ Wladizlai addit A. deest in rell. ³⁸⁵⁵ corr. 1. ³⁸⁵⁶ omnibus 4. ³⁸⁵⁷ dabis 2b. ³⁸⁵⁸ suum
coet. A. ³⁸⁵⁹ dicens corr. dixit A. 1. dicens 2. ³⁸⁶⁰ deest 2b. ³⁸⁶¹ uti 2, 2b, 4. ³⁸⁶² quæcunque 4, 4a.
³⁸⁶³ memini 3. ³⁸⁶⁴ corr. al. manu A. ³⁸⁶⁵ census 2b. censura 3. ³⁸⁶⁶ cum superscr. al. man. 1.
³⁸⁶⁷ fratris corr. alia manu in margine patris A. ³⁸⁶⁸ deest A. ³⁸⁶⁹ princ. Pol. A. ³⁸⁷⁰ deest 5.
³⁸⁷¹ deest A. ³⁸⁷² deest 4, 4a. ³⁸⁷³ inversis 1. sed corr. 3. ³⁸⁷⁴ en 1. ³⁸⁷⁵ habati 1. ³⁸⁷⁶ nobis hanc A.
³⁸⁷⁷ pœnitebit 1. ³⁸⁷⁸ vos 2. ³⁸⁷⁹ aptarier 1. corr. aptarier 2. aptari 4. ³⁸⁸⁰ corr. A

NOTÆ.

qui lustrationum potens creditur; lustrari autem eo
mense civitatem necesse erat, quo statuit, ut justa
diis Manibus solverentur. Cf. Ovid., Fast. II, 33, sq.;
Plut. Numa 20, Joanne Lydo auctore (de mens. p. 68.)
Februus apud veteres Etruscos deus inferiorum erat,
aut pater Plutonis, aut idem qui Pluto. GROTTFEND.

(765) Cfr. Ekkehardi Chronicon.
(766) xi Kal. Jun. Consentiant Vita Wiperti, c.
12, et Kalendarium Pegaviense.
(767) Henricum. Wipertus filius major natu ante
patrem obierat.

quinque ancilia et ³⁸⁸¹ quinquaginta fortium scuta. A Presbiter autem ex eis, cui animas suas commenda-
verant, habens arcum et faretram, fugit; quem
unus ex latronibus, videns virum ³⁸⁸² inermem, in-
sequitur fugientem. At ille ³⁸⁸³ non valens evadere,
misit retro sagittam, et percussit equum in mediam
frontem, ceciditque equus et ascensor ejus retro.
Sicque solus presbiter evasit, et nunciavit in urbe
Glogov ³⁸⁸⁴ quæ facta fuerant. Præfectus autem il-
lius urbis nomine Nozizlav ³⁸⁸⁵, cum ³⁸⁸⁶ multis ³⁸⁸⁷
accelerans illuc armatis, invenit Stephanum semi-
vivum in media aqua. Bobr ³⁸⁸⁸ (768) super frutices
hærentem — nam barbari, ut viderunt multos de
suis interfectos et alios vulneratos, irati valde præ-
cipitaverunt eum in ³⁸⁸⁹ prædictum fluvium — ;
quem præfatus præfectus suscipiens ³⁸⁹⁰ et ejus so-
cios adhuc semivivos tulit in castrum suum, ibi-
que ³⁸⁹¹ Stephanus in ³⁸⁹² Kal. Junii dominica die
moritur. Sobezlau autem hisdem temporibus apud
Wicperti filium morabatur, quia post obitum patris
sui prædictus puer (769) atrociter ab inimicis undi-
que ³⁸⁹³ coartabatur.

Eodem anno mense Julio dux Wladizlaus natam
suam primogenitam nomine Suatavam (770), cum
magno muliebri cultu et nimio census apparatu, dat
nuptum cuidam inter Bavaros ³⁸⁹⁴ primates famo-
sissimo viro nomine Fridrico (771).

57. Eodem anno Christi ³⁸⁹⁵ Dei virtus et Dei ³⁸⁹⁶
sapientia, cuncta suo ³⁸⁹⁷ nutu gubernans subsi-
stencia, hanc terrulam dignatus est sua erucere cle-
mencia a laqueo Satanæ ³⁸⁹⁸ et ejus filii Jacobi Apel-
læ ³⁸⁹⁹ (772). Cujus picea dextra quæcumque ³⁹⁰⁰
tetigerit, inquinat, et oris anelitus, ceu basilisci
foetidus, quos afflat, necat ³⁹⁰¹; de quo etiam plu-
rimi testantur veridici homines, quod sæpe visus
sit ³⁹⁰² Sathan in humana effigie ejus lateri adhæ-
rere atque sua obsequia exhibere. Unde cum in tan-
tam suis artibus extulit audaciam, immo demen-
tiam ut excedens suum modum tam sceleratissi-

mus homo post ducem vicedomini ³⁹⁰³ fungeretur
officio; quod erat magnum calos christiano populo.
Hic idem ³⁹⁰⁴ post baptismum factus apostata, altare
quod erat ædificatum et consecratum in sinagoga
eorum in nocte destruxit, et sumens sacras reli-
quias, non est veritus eas in suam mittere cloacam.
Hunc talem ³⁹⁰⁵ sacrilegum atque maleficium dux
Deo plenus Wladizlaus, zelum Christi zelans ³⁹⁰⁶,
11 Kal. Augusti tenuit atque sub arta jussit eum
constringi custodia. Ah ³⁹⁰⁷ quantum de mam-
mona iniquitatis ex domo ejusdem subplantatoris
sublatum est et in fiscum ducis ³⁹⁰⁸ redactum! Præ-
terea sui compares in scelere Judei, ne prædictus
manzer capite plecteretur, tria milia argenti et
centum auri libras composuerunt duci ³⁹⁰⁹. Quod
autem ³⁹¹⁰ dux, gratia Dei instinctus, christiana man-
cipia ab omnibus Judeis redemit, et ut nullus ultra
christianus serviret eis ³⁹¹¹, interdixit, amen, amen,
inquam; quicquid unquam deliquit, totum in hoc
laudabilifaculo delevit et nomen sibi æternum ascivit,

O ³⁹¹² Christi famula pia Magdalena Maria,

Semper devota tibi promit plebs sua vota,

quoniam in tuo festo eruta est ab hoste infesto.
Item eodem anno 3 Idus Augusti 11 hora diei solis
eclipsis fuit, et secuta est maxima pestilentia boum
ovium atque ³⁹¹³ suum; apes multæ interierunt, pe-
nuria mellis fuit nimia. Segetes ³⁹¹⁴ autumnales de-
fuerunt simul et vernaes, præter solum milium et
pisam.

Eodem anno dux Wladizlaus, vir ³⁹¹⁵ præclarus et
venerandus, natale Domini (Dec. 25) et epiphaniam
(Jan. 6) in villa Stebecna celebravit. Deinde, quo-
niam ³⁹¹⁶ infirmabatur, transfert se ³⁹¹⁷ in urbem
Wissegrad, ibique ³⁹¹⁸ ad suum obitum mansit. Ejus-
dem hiemis intrante vere vehementissimi incubue-
runt venti per totam lunationem mensis Marcii ³⁹¹⁹.

58. Anno dominicæ incarnationis 1125. Sobezlau
audiens fratrem suum ³⁹²⁰ graviter infirmari, inito
consilio amicorum salubri, immo sic jam disponente

VARIAE LECTIONES.

³⁸⁸¹ inter add. 3. ³⁸⁸² virum vid. A. ³⁸⁸³ deest 4. ³⁸⁸⁴ Gloglou 4. ³⁸⁸⁵ Voyzlav 1. Voyzlau 2^b, 3. Woyzlaus
4, 4^a. ³⁸⁸⁶ al. manu superscr. A. ³⁸⁸⁷ deest A. ³⁸⁸⁸ Boler 3. Borb 4, 4^a. ³⁸⁸⁹ ipsum A. ³⁸⁹⁰ suspiciens
corr. al. m. suscip. 1. ³⁸⁹¹ ubi 4, 4^a. ³⁸⁹² tertio 2^b. III. 3. ³⁸⁹³ undique ab in. A. ³⁸⁹⁴ Bavaricos 1. in turba
varios 2. ³⁸⁹⁵ ita 1. X A. ³⁸⁹⁶ deest 3. ³⁸⁹⁷ sub 4. ³⁸⁹⁸ satanæ 1. ³⁸⁹⁹ ocroienica vel tale quid super-
scr. al. man. 1. ³⁹⁰⁰ quemcumque 4, 4^a. ³⁹⁰¹ afflaverat omisso necat 3. ³⁹⁰² est 2. ³⁹⁰³ vice Denn 3.
vicedomni 4, 4^a. ³⁹⁰⁴ Jacobus inserunt 4, 4^a. ³⁹⁰⁵ Judeum inserunt 4, 4^a. ³⁹⁰⁶ zelatus 4, 4^a. ³⁹⁰⁷ ah
repetunt 4, 4^a. ³⁹⁰⁸ Wladizlai add. 4, 4^a. ³⁹⁰⁹ deest 4, 4^a. ³⁹¹⁰ quod accipiens 4, 4^a. ³⁹¹¹ Judæis 4, 4^a.
³⁹¹² o pia Chr. A. ³⁹¹³ deest 4, 4^a. ³⁹¹⁴ Segetes pisam desunt A. ³⁹¹⁵ dux 3, omittunt 4, 4^a. ³⁹¹⁶ quan-
doquidem 2^b, quia 3. ³⁹¹⁷ transferri se jubet 4, 4^a. ³⁹¹⁸ usque add. 2^b, 4, 4^a. ³⁹¹⁹ Marci 1. In cod.
A. sequuntur hi versus uncis inclusi, qui desunt in rett.

Anno milleno sexageno quo deno,
Anglorum mele crinem sensere comete.
Anno milleno centeno quo minus uno
Hierosolima Frauci capiunt virtute potenti.

³⁹²⁰ Wladizlaum add. 4, 4^a.

NOTÆ.

(768) Bober.
(769) I. e. juvenis, ut observat Schwarz; inter-
fuit enim jam anno 1115 prælio Wolfesholzensi, cfr.
Vita Wiperti, c. 11.

(770) Germanis Luitgarda.
(771) Comiti Bogensi.
(772) I. e. Judæi, ex Horatiano: *Credat Judæus*
Apellu.

Dei nulli, cum omni suo comitatu de Saxonia rediit, et ¼ Nonas Februarii prope urbem ³⁹²¹ Pragam in silva, quæ est circa cœnobium Brevnov ³⁹²², noctu applicuerat. Latet causa, quid ipse hac in re faciendum disposuerat; neque enim tantæ indolis heros tam temere hanc terram intrasset, si non aliqui ³⁹²³ ex comitibus extitissent, quorum consilio id, ut reor, egerat. Namque eadem nocte retro pedem torquens, huc et illuc, nunc ³⁹²⁴ per silvas, modo per villas latenter circuibat terram, nemini vim inferens aliquam, sed semper ³⁹²⁵ fratris sui quæritans ³⁹²⁶ gratiam. Omnes quidem Boemi primi et secundi ordinis ³⁹²⁷ eum diligebant et ejus parti ³⁹²⁸ favebant, sola autem ductrix (773) et pauci cum ea adjuvabant Ottonem. Qui, quoniam sororem ejus (774) sibi copularat ³⁹²⁹, omnibus modis nitebatur, quo post virum suum Otto potiretur solio. Ducis autem magis magisque invalescens morbus nimis ejus exhauriebat corpus. Inter hæc primates terræ conturbati ³⁹³⁰ ceu pisces in turbida aqua, incerti dum mente titubarent ³⁹³¹ consternati, regina Suatava ³⁹³² mater ducis præmonita et instructa Sobezlai ³⁹³³ ab amicis venit, ut visitaret filium suum, et sic locuta est ad eum: *Mater ego tua cum sim et regina, supplex et timida ad tua venio genua, et quibus te tenerum excepi, pro ³⁹³⁴ fratre tuo ³⁹³⁵ coram te jam tremulis procumbo genibus. Nec enim ea quæ jure possint negari peto, sed quæ sunt et ³⁹³⁶ Deo placita et hominibus accepta. Placet enim Deo, sicut ipse dixit: « Honora patrem tuum et matrem », ut meas aniles placide suscipias preces, et hanc rugosam lacrimisque obortam ³⁹³⁷ precor ne confundas faciem. Liceat mihi vetulæ matri apud filium suum ³⁹³⁸ impetrare quod rogat et postulat prostratus læon universus Boemiæ, liceat mihi decrepitæ vos videre pucatos, quos pari conditione ex meo utero generatos video, gratia ³⁹³⁹ Dei, bene educatos. Contingat mihi aniculæ cito morturæ non prius mori ³⁹⁴⁰, quam huic incomparabili meo Deus conferat solamen mærori. Merito quidem mæreo ³⁹⁴¹, quia fera Herinis hac in terra regnat, et vos fratres, olim unanimes, nunc in prælia armat (775). Quis enim ignorat, quod camisia propior sit corpori*

A quam tunica? Natura quippe quæ fecit propinquiorem genitura, facit ut sit suis propicior et in omni verum procurata. Ille autem; ille ³⁹⁴² quem tibi fratrem facis, et cui modo tuæ sobolis et caræ conjugis curam injungis et in tutelam committis, crede mihi matri, ipse primus erit eis in laqueum et in foveam et in scandalum. Iste autem quem a te elongas et quasi alienum reputas, cum sit tuus germanus, multo clemencior in tuos ³⁹⁴³ erit, quam tui patris natus, cui post te decernis paterni solium ducatus. Dixerat,

Et flebat natumque ³⁹⁴⁴ suo ³⁹⁴⁵ angebat ploratu. Quem ut vidit simul collacrimantem, hæc adjecit dicens: Non tua, fili mi, inevitanda homini deploro fata ³⁹⁴⁶, verum fratris tui miserabiliorem morte vitam defleo, qui profugus, vagus et exul mallet ³⁹⁴⁷ nunc se liciter mori quam infelicitè vivere. Cui natus ³⁹⁴⁸ perfusus faciem lacrimis, Faciam, inquit, mater mea, faciam quod hortaris, non ³⁹⁴⁹ sum adamante vel execrabili ³⁹⁵⁰ genitus Caribdi, ut non reminiscar uterini fratris ³⁹⁵¹. Interea rediens præsul ³⁹⁵² Bambergensis ³⁹⁵³ ecclesiæ Otto, miles Christi indolis ³⁹⁵⁴, victis et destructis Pomoranorum idolis, visitat ducem jam viribus præ infirmitate deficientem. Cui aux ³⁹⁵⁵ cum sese et animam suam per sanctam confessionem commisisset, non prius posse dari aut consequi indulgentia præsul ³⁹⁵⁶ spondit, quam fratri suo pacem veram et firmam promississet et ³⁹⁵⁷ gratiam. Moxque præsul prædictus curam animæ ejus et causam perficiendæ ³⁹⁵⁸ pacis Megnardo ³⁹⁵⁹ injungens episcopo, juxta principalem munificentiam valde donis honestatus tenuit viam; festinabat enim, ut ante Domini coenam ³⁹⁶⁰ perveniret ad sedem suam (776). Mittitur ilico pro Sobezlao ³⁹⁶¹, jamque palam in populo agitur, quod olim clanculo machinabatur.

Talia ut sensit princeps Moraviæ Otto fieri, qui semper adhærebat ducis lateri ³⁹⁶², timens ne forsitan ³⁹⁶³ caperetur, tristis revertitur in Moraviam. Pacificatus est autem Vladizlaus cum fratre ³⁹⁶⁴ quarta feria majoris ebdomadæ (Mart. 25). Post octavas autem ³⁹⁶⁵ paschæ 2. Idus Aprilis (777), dominica die, quæ tunc fuit Misericordia Domini,

VARIAE LECTIONES.

³⁹²¹ deest A. ³⁹²² Brzewnow 2, Breunen 2b, Breunou 3, Breunev 4, 4a. ³⁹²³ alii 2. ³⁹²⁴ deest A. ³⁹²⁵ deest A. ³⁹²⁶ deest A. ³⁹²⁷ ordines 1. ³⁹²⁸ al. man. in margine A. in textu patri. ³⁹²⁹ copulaverat A. ³⁹³⁰ turbati A. ³⁹³¹ titubarunt 3. ³⁹³² Suatava 1, Zvatava 4. ³⁹³³ Sob. ab. am. A. ³⁹³⁴ cum A. ³⁹³⁵ Zobezlao inserunt 4, 4a. ³⁹³⁶ ex 1. ³⁹³⁷ abortam 2, obrutam 2b. ³⁹³⁸ si non 3. ³⁹³⁹ corr. A. ³⁹⁴⁰ corr. A. ³⁹⁴¹ mereor 1, morior 4, 4a. ³⁹⁴² deest 4, 4a. ³⁹⁴³ inter vos 4, 4a. ³⁹⁴⁴ namque 1. ³⁹⁴⁵ suum 3. ³⁹⁴⁶ facta 1. ³⁹⁴⁷ valet al. man. superscr. vellet 1, malit 3. ³⁹⁴⁸ Vladizlaus inserunt 4, 4a. ³⁹⁴⁹ nec 3, 4. ³⁹⁵⁰ ita A. ex Caribdi rall. ex deest 3, 4a. ³⁹⁵¹ mei add. 4, 4a. ³⁹⁵² præsul red. A. ³⁹⁵³ Bamberiensis 1, Babenbergensis 4. ³⁹⁵⁴ inclutus 3, 4a. ³⁹⁵⁵ Vladizlaus inserunt 4, 4a. ³⁹⁵⁶ Otto add. 4. ³⁹⁵⁷ deest A. 2b, 3, 4, 4a. ³⁹⁵⁸ perficiente corr. perficiende 1. ³⁹⁵⁹ Megnardo 1. ³⁹⁶⁰ coen. Dom. A. ³⁹⁶¹ Boheslao 2. ³⁹⁶² lat. duc. A. ³⁹⁶³ forte 2, forsitan 4, 4a. ³⁹⁶⁴ suo Sobezlao add. 4, 4a. ³⁹⁶⁵ deest A.

NOTÆ.

(773) Richsa filia Heinrici comitis Ber ensis. Vide Pubitschka IV, 157.

(774) Sophiam.

(775) Virg., Æn. VII, 335.

(776) Rediit in ipso sacros. neto paschæ Sabbato, ut tradit Ekkehardus 1125.

(777) Probat Neerologium Bohemicum.

pius et misericors dux Wladizlaus non sine magno A suorum planetu migravit ad Christum, et quam semper pro nomine Christi in pauperes exhibuit, nimirum jam ab ipso misericordi Domino consecutus est misericordiam. Sepultus est autem in ecclesia sanctæ Mariæ virginis, quam ipse ædificans Christo et ejus matri omnibus ecclesiasticis veniis sufficienter auxilium, et satis honorificam monachorum ibidem³⁹⁶⁰ constituit abbaciam; loci nomen est Cladorubi³⁹⁶⁷ (778)

Dux fuit hic quantus³⁹⁶⁸, rexit dum spiritus artus,
Ex ejus gestis jam scriptis scire potestis,
Qua dignus laude sit, quove colendus honore.
Sit libri finis, nostri ducis est ubi finis³⁹⁶⁹.

59. Quoniam quidem primi³⁹⁷⁰ in exordio libri B memini me dixisse, hanc chronicam sub temporibus Wladizlai ducis et Hermanni præsulis editam esse³⁹⁷¹, quibus jam ex hac convalle³⁹⁷² lacrimosa³⁹⁷³ fato transvectis ad loca forsitan deliciosa, sed adhuc gestarum rerum exuberante materia, utrum ibi³⁹⁷⁴ figam littori³⁹⁷⁵ anchoram, an etiam

Nunc furentibus curis³⁹⁷⁶ in altum carbasa tendant,
Consule formosa mea doctrix nunc mihi Musa.

Tu enim, quæ nunquam senescis, me senem ad juvenilla studia³⁹⁷⁷ inquietare non quiescis, haud³⁹⁷⁸ ignoras, quod in uno³⁹⁷⁹ quocunque³⁹⁸⁰ sene, sicut in me, puerilis est sensus et debilis animus. O si mihi jam octogenario præteritos Deus referat annos (779), quibus olim³⁹⁸¹ Leodii sub Francone³⁹⁸² magistro tum grammaticæ tum dialecticæ artis in viretis³⁹⁸³ pratis necum lusisti satis! Onimium³⁹⁸⁴ amabilis juvenibus et suavis, semper pudica, sed nunquam vetula, cur me repetis senem? Cur hebetem incitas mentem? Jam mihi annosa ætas dorsum incurvat, jam rugosa³⁹⁸⁵ cutis faciem deturpat, jam pectus velut sonipes fessus anhelat, jam vox rauca ceu anser sibilat, et morbida senectus meos enervat sensus. Carte plus me delectat³⁹⁸⁶ mollis panis et tosta buccella, quam tua sophismata, quæ quondam sub vestra molliter cubantes assella, suaviter ex tua tenera suximus papilla. O sophistica cornupeta, ultro viris syllogisticis appetenda, nobis autem jam satis ex-

perta, sine senes, pete juvenes tui similes, ingenio acutos et in arcium artibus argutos, qui nuper ad magnam mensam dominæ³⁹⁸⁷ philosophiæ³⁹⁸⁸ delicias pasti epulis, et exhaustis locis Franciæ thesauris, novi philosophi redeunt! Tales oratores inclita virtus ducis Sobezlai expectat, qui ejus mirifica gesta stilo aureo mirifice deaurare queant³⁹⁸⁹; quibus et ego senex, quicquid inepte deliro, usque ad unguem eliminandum³⁹⁹⁰ supplex comitto. Horum et omnium ista legencium cum licentia, liceat mihi præfati ducis.

Pluribus ex gestis aliquid contingere scriptis.
Et qui me senem vituperas, ipse cum sis sapiens, thesaurum tuæ scientiæ in lucem proferas, et hunc rudem textum pro materia habeas³⁹⁹¹.

60. Regnante domino nostro Jesu Christo, trino et uno omnipotente Deo, uti supra retulimus, duce Wladizlao ex hac luce subtracto, frater ejus Sobezlao, ætate quidem³⁹⁹² junior, sed maturis³⁹⁹³ sapientia maturior, manu largus, civibus acceptus, plebi utriusque sexus et ætatis gratus, omnibus Boemis insimul faventibus, 16 Kal. Maji jure hæreditario in principatus solio³⁹⁹⁴ elevatus est avito.

O qui perpetua mundum ratione gubernas,
Quisnam³⁹⁹⁵ speraret vel quisnam credere posset,
Quod pax hoc³⁹⁹⁶ anno fieret sine sanguine magno, præsertim cum dominus Otto, quorundam instructus³⁹⁹⁷ consilio, tali se obligaverat sacramento³⁹⁹⁸, quod non prius ab urbe Wissegrad cederet, quam aut victus plecteretur capite, aut victor potiretur principalis sedis culmine. Sed dominus noster Jesus Christus, qui dissipat et reprobatur consilia principum, sanctissimi martyris Wencezlai³⁹⁹⁹ per meritum ita misericorditer disposuit, uti me supra referente satis caritas vestra novit. Quapropter jam bonus dux desinat super fratre suo simul et Ottone irasci et⁴⁰⁰⁰ indignari, credat omnia ratione Dei⁴⁰⁰¹ gubernari, et nichil sine ipso posse fieri. Sed, quoniam, Salomone testante, ira in sinu stulti quiescit (*Eccl.* vii, 10), absit hoc a reverentissimo⁴⁰⁰² duce, ut per iram et indignationem suas virtutes eximias commaculet, aut per impatientiam⁴⁰⁰³ probabiles suos contaminet actus. Quos revera si quis⁴⁰⁰⁴ ob la-

VARIÆ LECTIONES.

³⁹⁶⁶ ibi 3. ³⁹⁶⁷ Kladruby 2, Kladaruby 3. ³⁹⁶⁸ quintus 3. ³⁹⁶⁹ Hic sequuntur in 2^a verba: Incipit prologus in quartum librum. In 4 legitur: Explicit liber IIIus. Incipit IIIus de chronica Boemorum, quæ 4^a in margine a manu tamen recentiori adscripta sunt ³⁹⁷⁰ deest 3. ³⁹⁷¹ esse ed. A. ³⁹⁷² valle A. ³⁹⁷³ lacrimarum A. ³⁹⁷⁴ sibi 2. ³⁹⁷⁵ lectori 2^a. ³⁹⁷⁶ curis 4. ³⁹⁷⁷ stadia corr. al. man. studia 1. ³⁹⁷⁸ aut corr. haud A. ³⁹⁷⁹ viro 3. ³⁹⁸⁰ unoquoque 2^b. ³⁹⁸¹ enim 2. ³⁹⁸² Francorum 4, 4^a ³⁹⁸³ virentibus A. virectis 1, 4. ³⁹⁸⁴ omnium 2. ³⁹⁸⁵ rugosæ 3. ³⁹⁸⁶ delectant 2^b. ³⁹⁸⁷ deonæ 4. ³⁹⁸⁸ philosophye 1. ³⁹⁸⁹ queant corr. al. man. queunt 1. ³⁹⁹⁰ ita corr. al. man. 1. eliminandum 3. ³⁹⁹¹ In 2^a. sequuntur verba: Incipit liber quartus de sublimatione Sebeslay in ducem Bohemorum. ³⁹⁹² deest 2. ³⁹⁹³ deest 2. ³⁹⁹⁴ in pr. solio A. ³⁹⁹⁵ omissum 4^a. ³⁹⁹⁶ eo 4. 4^a. ³⁹⁹⁷ ita corr. 1. instinctus A. 2. 2^b. 4. 4^a. ³⁹⁹⁸ juramento 2^b. ³⁹⁹⁹ W. mart. A. ⁴⁰⁰⁰ non 4. ⁴⁰⁰¹ Dei rat. A. Dei omissum 4. 4^a. ⁴⁰⁰² reverentissimo 3. ⁴⁰⁰³ patientiam 3. ⁴⁰⁰⁴ si quis al. man. in margine A.

NOTÆ.

(778) Kladrav.

(779) Vig., Æn. VIII, 560.

dem ⁴⁰⁰⁵ sui ⁴⁰⁰⁶ singillatim ⁴⁰⁰⁷ exprimere satageret, ^A prius diurna lux et pagina deficeret, quam inceptum ⁴⁰⁰⁸ opus perficeret. Verumtamen nos unum et et præcipuum ejus memoriale vestræ caritati pandimus, in quo nimirum omnibus pene præferendus est actu, quod tantæ potestatis dux nunquam

Mentis prædone poluit ⁴⁰⁰⁹ sua labra medone (780).

Certe non modica est virtus cuippiam potenti viro os suum refrenare, et naturalis potus non amurcam, sed ejus illecebras spernere.

61. Eodem anno 13 ⁴⁰¹⁰ Kal. Junii, 4 existente feria, in hebdomada sacrosancta pentecosten (781), magna nix in quibusdam silvestribus locis descendit, et sequentibus diebus grande frigus inhorruit, atque omnigenis et maxime in autumno seminatis ^B frugibus, simul ⁴⁰¹¹ et vineis, nec non et ⁴⁰¹² arboribus multum nocuit, ita ut ⁴⁰¹³ in multis locis arbusta radicitus exaruisent, et minores gelu rigescerent ⁴⁰¹⁴ amnes. Ejus hebdomadæ in sabbatho 3 ⁴⁰¹⁵ Kal. Junii (782) imperator Henricus quartus obiit, ibique ejus et ⁴⁰¹⁶ imperialis genealogia desiit, partim sterilitate feminei ⁴⁰¹⁷ sexus, partim ab incunte ætate omni virili ⁴⁰¹⁸ stirpe regali fato conclusa exiciali.

62. Interea per Dei gratiam inclito duce Sobezlao in toto suo composita pace regno, dum ⁴⁰¹⁹ heroycis cessamus a chronicis ⁴⁰²⁰, referamus qualiter presbiter quidam crudi per incendium holeris incentivas extinxerit ⁴⁰²¹ flammam pectoris; ipse enim clam mihi narravit familiariter, et ut nulli eum nomine proderem per Christum me rogavit amabiliter, cui ita ego uti mihi credo, quia vita ejus laudabilis fidem præbet verbis. Aiebat ⁴⁰²² enim quod, postquam sibi presbiteram ⁴⁰²³ Dominus tulerat, devota mente Deo voverat, quod nullam ultra cognosceret feminam. Sed, quoniam valde difficile est assueta ⁴⁰²⁴ funditus a mente ⁴⁰²⁵ evolvere, nescio quot ⁴⁰²⁶ post annos tanta eum temptatio carnis invaserat, ut pene voti

oblitus quod Deo voverat, victus libidine in laqueum diaboli fere ⁴⁰²⁷ ceciderat. Quid enim ageret? aliquando legerat in dialogo, qualiter sanctus Benedictus per incendium ⁴⁰²⁸ urticæ compescuit ardorem carnis inimicæ. Cum subito superna gratia respectus et ad semetipsum reversus, quaerens ⁴⁰²⁹ ad simile opus, et non inveniens secretum locum, fortim collegit de urticis manipulum, clam peccit cubiculum et super se clausit ostiolum, atque omne suum usque ad unum filum abiecit vestimentum. Ah! si quis tum ⁴⁰³⁰ presbyterum sanum insanientem vidisset, etiamsi ⁴⁰³¹ eadem die carum parentem sepelisset, vellet nollet, utique rideret ⁴⁰³². Certe non tantum sævus magister in discipulum, aut dominus iratus in servum sævit, quantum presbiter in se et contra se inflammatus, atque præ ira insensibilis factus, per genitalia sua simul et posteriora urticis sævivit. Exinde ⁴⁰³³ redit ad cor, et multo crudelius circa præcordia sæviens, aiebat: *Tu me, tu, pessimum cor* ⁴⁰³⁴, *semper crucias* ⁴⁰³⁵, *ego te sic* ⁴⁰³⁶ modo cruciabo. *Ex te enim exeunt cogitationes malæ, adultèrii* ⁴⁰³⁷, *fornicationes et libidines*. Sicque satisfaciens suo furori presbiter furibundus ⁴⁰³⁸, tantis atrectatus ⁴⁰³⁹ doloribus, per tres dies jacuit moribundus; nec satis se ⁴⁰⁴⁰ fecisse reputans animæ remediis, colligans ⁴⁰⁴¹ fasciculum de urticis, suspendit in sua camera, quatenus eas ⁴⁰⁴² semper haberet præ oculis, quas quotienscunque seu pendentes seu succisas sive juxta viam pollentes conspexit, cor ejus intremuit mensque mala memor mali penitus ⁴⁰⁴³ evanuit. Nos autem hujus presbiteri imitabilem sæviciam vertamus ad virtutum ⁴⁰⁴⁴ custodiam, et quod ipse operatus est in corpore, nos operemur ⁴⁰⁴⁵ mente. Sunt enim eloquia Domini eloquia veridica, quibus ait: *Pater meus usque modo operatur, et ego operor* (Joan. v, 17). Ecce enim ⁴⁰⁴⁶ presbiter, dum foris pœnaliter ⁴⁰⁴⁷ arsit, quod illicite ardebat ⁴⁰⁴⁸ intus per Dei gratiam extinxit, vicit peccatum, quia mutavit incendium ⁴⁰⁴⁹.

Noverint omnes in Christo fideles, hujus chronicæ compositorem, scilicet ⁴⁰⁵⁰ Cosmam reverentissimum Pragensis ecclesiæ decanum, 12 Kal. Novembris obisse eodem anno, quo ducem Sobezlao constat intrenizatum fuisse ⁴⁰⁵¹. Amen. Valet fratres ⁴⁰⁵².

VARIE LECTIONES.

⁴⁰⁰⁵ lau. 1. ⁴⁰⁰⁶ ob laudem sui *omissa* 2b. ⁴⁰⁰⁷ singillatim 3. ⁴⁰⁰⁸ incertum A. 2. 2a. ⁴⁰⁰⁹ polluit A. proluit 2. ⁴⁰¹⁰ ita 4a. XVI. 4. VI. *rell.* ⁴⁰¹¹ similiter 2b. ⁴⁰¹² *deest* 3. 4. 4a. ⁴⁰¹³ ita ut *superscr.* A. ⁴⁰¹⁴ g. ul. man. *superscr.* 1. et minores gelu rigescerent *desunt* 2. ⁴⁰¹⁵ X. 4a. ⁴⁰¹⁶ ejusdem 3. *ejus omisso* et 4. 4a. ⁴⁰¹⁷ feminei — *ineunte desunt* 1. ⁴⁰¹⁸ li al. man. *superscr.* A. ⁴⁰¹⁹ *deest* 3. ⁴⁰²⁰ *codices* 4. 4a. *omissis omnibus a verbis*. Interea etc. usque ad hunc locum hæc inserunt: Hoc in loco licet extra ordinem nostræ sit narrationis, quoniam tamen ædificationi fidelium convenire credimus etc. ⁴⁰²¹ extinxerat 1. extinxit 2. ⁴⁰²² aiebat g. *eraso* A. ⁴⁰²³ presbiteruram *sed corr.* A. presbyteratum 2b. ⁴⁰²⁴ assueta A. ⁴⁰²⁵ *deest* 2. ⁴⁰²⁶ quod 1. 2. ⁴⁰²⁷ vere 2b. ⁴⁰²⁸ incentivum 4. 4a. ⁴⁰²⁹ coherens A. ⁴⁰³⁰ tuum *corr.* tum 1. ⁴⁰³¹ etsi 4a. ⁴⁰³² rediret 2. ⁴⁰³³ exin 2b. ⁴⁰³⁴ pessime cur 2b. ⁴⁰³⁵ pess. cor s. *cruc. spatio vacuo relicto desunt* 3. ⁴⁰³⁶ si *corr. al. man.* sic 1. ⁴⁰³⁷ *superbia add.* 4. 4a. ⁴⁰³⁸ *deest* 5. ⁴⁰³⁹ *attenuatis* 2b. *attractus* 4. 4a. ⁴⁰⁴⁰ me *corr. se* 1. ⁴⁰⁴¹ *corr.* 1. ⁴⁰⁴² *corr. al. man.* A. ⁴⁰⁴³ *deest* 2b. ⁴⁰⁴⁴ ad virt. vertamus A. ⁴⁰⁴⁵ in *add.* 4. 4a. ⁴⁰⁴⁶ *omittunt* 4. 4a. ⁴⁰⁴⁷ peccaliter 2b. ⁴⁰⁴⁸ ardebit *corr.* ardebat 1. ⁴⁰⁴⁹ *Desinit cod. 3. his verbis*: Hucusque Cosmæ decani Pragensis editio. ⁴⁰⁵⁰ *deest* 2b. ⁴⁰⁵¹ In 2. *recentior manus addidit* M. C. XXV. — 4. 4a. ita: Hoc eodem anno exemptus est vita hujus chronicæ compositor Cosmas reverentissimus Pragensis ecclesiæ decanus xii Kal. Nov. ⁴⁰⁵² ita 1. amen A.

NOTÆ

(780) Potio mellè mista.

(781) Incidit in diem 17 mensis Maii.

(782) Obiit 25 Mai; cfr. Ekkehardus et annalista

Saxo 1125; qui dies incant in Sabbatum hebdomadæ Pentecostes. Non Cosmæ videtur esse error, sed omnium nostrorum codicum mendum.